

μέτρον

№ 18

μέτρον

A JOURNAL
of Ecclesiology and Church Law

No 18

Lviv 2022

μέτρον

ЖУРНАЛ

з Єκκλeσιολογії і Цeркoвнoгo Πρaвa

№ 18

Львів 2022

УДК 348 (281.5)

Метрон, № 18. Львів 2022. 272 с. ISBN 978-617-629-119-0

В журналі «Метрон» 18 (2022) подані статті, які висвітлюють еклезіологічну, догматичну, моральну та літургійну тематику. Публікуються окремі джерела права УГКЦ, що своєю чергою відображають спільну Київську традицію Українських Церков. У плані догматичного та морального богослов'я (крізь призму соціальної доктрини та офіційних документів Католицької Церкви), особливу увагу зосереджено на поняттях гідності та совісті людини. У світлі ідей богословського персоналізму ХХ ст. також представлено космологічний вимір людської особи. Ця публікація містить теж літургійні джерела, які проясняють історію формування окремих церковних благословень (освячень) та молитов в Українських Церквах Київської традиції.

The journal «Metron» 18 (2022) publishes articles covering ecclesiological, dogmatic, moral and liturgical topics. We also publish individual sources pertaining to the canon law of the Ukrainian Greek Catholic Church, which in turn reflect the common Kyivan tradition of the Ukrainian Churches. In terms of dogmatic and moral theology (through the prism of social doctrine and official documents of the Catholic Church), we focus especially on the concepts of human dignity and conscience. We also examine the cosmological dimension of the human person, In the light of the ideas of theological personalism of the 20th century. This publication also contains liturgical sources that clarify the history of the formation of individual church blessings (consecrations) and prayers in the Ukrainian Churches of the Kyivan tradition.

Редакційна колегія: прот. проф. д-р Михайло Димид, д-р Петро Сабат

Editorial board: Fr. Prof. Dr. Mychajlo Dymyd, Dr. Petro Sabat

Видається один раз на рік Інститутом Церковного Права за сприянням Кафедри пасторального богослов'я Філософсько-богословського факультету Українського католицького університету.

Published annually by the Institute of Canon Law with the assistance of the Department of Pastoral Theology, Faculty of Philosophy and Theology, Ukrainian Catholic University.

**Редакція може не поділяти поглядів дописувачів.
Відповідальність за наведені факти, дати і прізвища несе автор.
При передруку посилання на «Метрон» обов'язкове.**

ISBN 978-617-629-119-0

© Михайло Димид, 2022

ЗМІСТ

Михайло ДИМИД	
Поняття людської гідності як підґрунтя у соціальній доктрині Церкви.....	7
Віталій ПРОТАСЕВИЧ	
Вчення Католицької Церкви про совість: II Ватиканський собор, Павло VI, Іван-Павло II.....	20
Лідія ЛУЦИШИН	
Космологічний вимір людської особи у богословській спадщині Сергія Булгакова.....	39
Петро САБАТ	
Історія виникнення та формування церковних благословень (освячень) богослужбових книг в Українських Церквах Київської традиції.....	54
Петро САБАТ	
Історія зародження молитов над сіллю та їх використання у Церквах Київської традиції впродовж століть	74
Єронім ХИМІЙ, Михайло ДИМИД	
Деякі джерела права Української Греко-Католицької Церкви	91

Михайло ДИМИД

ПОНЯТТЯ ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ ЯК ПІДГРУНТЯ У СОЦІАЛЬНІЙ ДОКТРИНІ ЦЕРКВИ¹

Церква надала важливе богословське підґрунтя для формування поняття «людської гідності», саме в тому вигляді, в якому ми його знаємо із «Загальної декларації прав людини». Все це чітко окреслено в енцикліках і соціальних документах Католицької Церкви, з метою також реалізації цих понять у різноманітних обставинах сьогодення. Важливим методом для розширення розуміння прав людини служать принципи субсидіарності та солідарності, які також являються інструментами для практичного розвитку суспільства через включення у цей механізм кожної людської особи. У підсумку, надійним тлом для повноцінної реалізації вказаних принципів є усвідомлення Божественної гідності, яка дарована кожній людині, згідно із християнським вченням Церкви.

Ключові слова: людська гідність, етика, соціальне вчення Церкви, субсидіарність, солідарність, Церква, ООН, Божественна гідність.

---

¹ Доповідь виголошена на Міжнародній конференції «Людська гідність» – соціально-етичний виклик Революції Гідності», що відбулася в Києві (31 жовтня – 1 листопада) у 2019 р. Конференцію організували: Центр східноєвропейських та міжнародних студій (ZOiS); Національний університет «Києво-Могилянська академія»; Фонд Конрада Аденауера (Україна); Відкритий православний університет Святої Софії-Премудрості.

Вступ

Відомим є той факт, що в основі соціального вчення Церкви покладено не першопочаткове розрізнення на рівні економічної чи класової відмінності між суб'єктами економічної діяльності, а саме – пріоритет духовного над матеріальним. У світлі догматів християнського еклезіологічного вчення: все людство є творінням Божим і посідає власну гідність від моменту свого створення (пор. Бут. 1:26-27).

У цьому дослідженні, застановляючись над матеріалами «Загальної декларації прав людини», окремими офіційними документами Римських Архиєреїв і Синоду Єпископів УГКЦ, та іншими, окреслимо основні принципи соціального вчення Католицької Церкви та УГКЦ, зокрема.

Основні напрямні (окреслені також як окремі частини цього тексту), через які постараємося розкрити тематику обраного дослідження:

- поняття «права людини» як концепт (у загальному понятті) християнського богослов'я;
- солідарність як один із проявів людської гідності;
- служіння потребуючим – критерій суспільної гідності для людства;
- визнання Божественної гідності для ширшого розуміння прав людини.

Поняття «права людини» як концепт християнського богослов'я

На початку преамбули до «Загальної декларації прав людини» зазначається, що визнання гідності, яка властива всім членам людської сім'ї, є основою свободи, справедливості та загального миру².

---

² «Universal Declaration of Human Rights» // *United Nations* (<https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>), 30. 10. 2019.

Вагомим є той факт, що саме людська гідність служить відправним пунктом у цьому важливому документі, який розпочав новий дискурс про права людини після завершення Другої світової війни. Як зазначається у «Доктринальній ноті» Конгрегації віровчення Католицької Церкви:

Демократичні структури, на яких побудована сучасна держава, виявилися б доволі крихкими, якби їхнім фундаментом і центром не була людська особа. Саме повага до людини, уможливує участь у демократичних процесах. Як учить II Ватиканський Собор, «захист прав особи є необхідною умовою, щоб громадяни – чи кожен окремо, чи разом – могли брати активну участь у житті держави та управлінні нею».³

Впровадження поняття «права людини» до суспільно-політичного дискурсу є внеском християнського богослов'я для цілісного розвитку Західної цивілізації. Християнський філософ Жак Марітен (1882-1973), сформулював це поняття на основі біблійного постулату «Imago Dei» (укр. «Образ Бога»), для філософського дискурсу. У своєму філософському баченні Марітен відкидає усі види секулярного гуманізму, а натомість відстоює теоцентричний гуманізм, який розглядає природу людини, як матеріальну і духовну водночас; як таку, що має відношення до Бога; а це своєю чергою повинно відображатися у соціальних і політичних інституціях. Ж. Марітен посилається на природний закон, який є «універсальним і незмінним», він не заснований винятково на людській природі, але вкорінений у Божественному розумі та трансцендентному порядку. У такому розумінні природний закон набуває обов'язкового характеру через своє відношення до закону вічного⁴.

---

³ Конгрегація віровчення, «Доктринальна нота Конгрегації віровчення про деякі питання участі католиків у політичному житті» // *Verbum*, 09. 01. 2019 <https://www.verbum.com.ua/01/2019/public-space/participation-in-political-life/>, 30. 10. 2019.

⁴ Sweet, William, «Jacques Maritain», *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2019 Edition), Edward N. Zalta (ed.), *Stanford Encyclopedia of Philosophy Archive*, (plato.stanford.edu/archives/sum2019/entries/Maritain/), 30. 10. 2019.

Філософсько-богословська аргументація Жака Марітена мала безпосередній вплив на опрацювання та впровадження «Загальної декларації прав людини»; при цьому також його політична філософія позначилася на ідеях християнсько-демократичних партій, а також сприяла розвитку конституційного мислення у Латинській Америці та Канаді. Християнський гуманізм та персоналізм Марітена позначилися у подальшій перспективі на соціальній енциклопедії папи Павла VI, як і також на світогляді папи Івана Павла II. Немаловажним є також той факт, що з кінця «Холодної війни» у Центральній та Східній Європі відбулося відродження інтересу до політичних ідей християнського філософа Ж. Марітена⁵.

Церква через своїх найвищих очільників дала позитивну оцінку «Загальній декларації прав людини», яку Організація Об'єднаних Націй (ООН), ухвалила 10 грудня 1948 р., а папа Іван Павло II назвав її «справжньою віхою на шляху морального прогресу людства»⁶. Церква розглядає ці права, як можливість для універсального утвердження людської гідності, якою Бог наділив людину.

Як зазначається у «Компендіумі соціальної доктрини Церкви»: «Найважливіша вістка Святого Письма – це проголошення, що людська особа є Божим створінням»⁷. Водночас також: «Те, що людина створена на подобу Богу, засвідчує, що її сутність та існування глибоко пов'язані з Богом»⁸. Оскільки, Церква бачить у кожній окремій людині образ Бога, то саме у цій Божественній гідності закладена основа (як онтологічний вимір), для обґрунтування людської гідності та її прав, в цілому.

---

⁵ Sweet, William, «Jacques Maritain», The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2019 Edition), Edward N. Zalta (ed.) // *Stanford Encyclopedia of Philosophy Archive* (plato.stanford.edu/archives/sum2019/entries/Maritain), 30. 10. 2019.

⁶ Папська рада «Справедливість і мир», *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, 152 // *La Santa Sede* (www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_20060526_compendio-dott-soc_uk.pdf), 30. 10. 2019.

⁷ *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, 108.

⁸ Там само, 108.

Солідарність як один із проявів людської гідності

У своєму християнському вченні Церква надала важливе богословське підґрунтя для формування поняття «людської гідності», саме у тому вигляді, в якому ми бачимо його у сьогодні, а на практиці також впродовж історії стає на захист людини (та її конкретних прав). Перша папська енцикліка, що зреагувала на зневагу людської гідності в економічній площині – енцикліка папи Лева XIII «*Reverentiam*» (укр. «Нові речі»), яка аргументує традицію створення профспілок, захист сім'ї та християнського виховання, справедливої платні, тощо. Як зазначає богослов і філософ Юрій Чорноморець:

Папа Лев XIII на основі вчення Томи про природний закон сформулював соціальне вчення, яке дозволило в кінці XIX-го та в XX-му століттях вирішити три завдання: по-перше, дозволило створити модерне християнське вчення про суспільство загального блага; по-друге, дозволило обґрунтувати теорію прав людини (неотомістичне вчення про права людини визначило не лише вчительство Другого Ватиканського Собору про права людини, але і вплинуло на текст «Загальної декларації прав людини»); по-третє, дозволило розвинути ідею християнського солідаризму, яка стала основою для ідеології християнської демократії.⁹

В Енцикліці папи Лева XIII Церква заохочує до участі у профспілках, та водночас наголошує на тому, що участь у робітничих рухах не повинна бути слідуванням невідомим і сумнівним лідерам, а радше, – це має бути відстоювання християнських етичних принципів у соціально-економічних відносинах. В кінці XIX ст. Церква заявила про свою готовність виступити у ролі миротворця для багатих і бідних, роботодавців і робітників.

Наступною енциклікою, яка присвячена сорокаріччю з часу публікації «*Reverentiam*», була енцикліка «*Quadragesimo anno*»

---

⁹ Юрій Чорноморець, «Яким буде християнське соціальне вчення в XXI столітті?» // *PICU*, 07. 11. 2011, (risu.org.ua/article_print.php?id=45261&name=studies_of_religions&_lang=ua&), 30. 10. 2019.

(укр. «У сороковому році»), оприлюднена папою Пієм XI (у 1931 р.). Енцикліка «*Quadragesimo anno*» застерігала вірних Церкви, як перед «індивідуалізмом», що заперечує чи послаблює суспільний і публічний характер права власності, так і перед «колективізмом», як тим, що відкидає і послаблює індивідуальний та приватний характер власності (людської особи)¹⁰.

Завдяки цим двом вагомим Енциклікам, в кін. XIX та на поч. XX ст. Католицька Церква змогла практично вплинути на соціально-економічні взаємовідносини між людьми у багатьох місцях світу.

Соціальне вчення Церкви має на меті послужити для розбудови «цивілізації любові» у сучасному світі. Відновлення цінності любові у суспільному житті робить саме суспільство більш людяним, якщо ці взаємини у любові будуть наповнювати кожен сферу людського життя. Як зазначено в «Компендіумі соціальної доктрини Церкви»:

Безпосереднє завдання соціальної доктрини Церкви – запропонувати принципи і цінності, опираючись на які можна побудувати суспільство, гідне людини. Один із цих принципів, принцип солідарності, в певному сенсі, включає в себе всі інші: це «один із основних християнських принципів соціальної і політичної організації суспільства».¹¹

Служіння потребуючим – критерій суспільної гідності людства

Католицька Церква старалася розвивати власне соціальне служіння протягом усього XX ст., що своєю чергою вимагало реакції на нові суспільні виклики, більш відчутні у контексті глобалізації та швидкого технічно-матеріального поступу. Однією із важливих ініціатив було створення папою Павлом VI у 1967 р. папської комісії

---

¹⁰ Тетяна Шевченко, «Соціальний католицизм: папські енцикліки XIX-XX століття» // *Релігія в Україні*, 14. 06. 2011, (www.religion.in.ua/main/history/10416-socialnij-katolicizm-papski-encikliki-xix-xx-stolittya.html), 30. 10. 2019.

¹¹ *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, 580.

«Justitia et Pax» (укр. «Справедливість і мир»), завдання якої полягало у захисті прав людей різних країн світу, зокрема це стосувалося їхніх релігійних прав. Від 1 січня 2017 р. ця комісія увійшла до складу Департаменту служіння цілісному розвитку людини. Папа Франциск створив також Департамент, що має на меті: поширювати у світі принципи, проголошені у «Соціальній доктрині Церкви»; а також дбати про впровадження цих принципів у життя. Паралельно у своїй діяльності цей Департамент збирає інформацію та проводить дослідження щодо справедливості, миру та поступу народів, захисту особою гідності та самих прав людини; при цьому передаючи також певні висновки відповідним єпископським об'єднанням, для безпосереднього втручання на місцях (де це необхідно)¹².

Вищезазначена діяльність Церкви у соціальній площині, безпосередньо пов'язана із необхідністю подбати й про те, щоб у єпархіяльних Церквах надавалася належна матеріальна та духовна підтримка потребуючим; а також, щоб координувалася робота католицьких інституцій, які покликані обороняти гідність кожної людської особи. У цьому ж ключі папа Франциск в апостольському зверненні «Радість Євангелія» закликає вірних вийти за межі власних обмежень та послужити ближньому, який цього потребує:

Церква, яка виходить [серед людей], – це спільнота учнів-місіонерів, які беруть ініціативу (*primerean*), приєднуються, супроводжують, приносять плоди і святкують. Спільнота євангелізаторів знає, що це Господь взяв ініціативу у свої руки, випередив (*primereado*) нас в любові (див. 1 Йо. 4:10); і тому спільнота знає, як рухатися вперед, як відважно розпочинати, як вийти на пошуки, як знайти тих, хто далеко, і як на перехрестях доріг запрошувати тих, які перебувають «на дні суспільства». Така спільнота живе невичерпним бажанням проявляти милосердя – плід досвідчення безмежного милосердя Отця і його проникаючої сили. Давайте трохи відважніше брати ініціативу!

---

¹² «Папа Франциск створив департамент служіння цілісному розвитку людини» // *PICU*, 01. 09. 2016 (risu.org.ua/ua/index/all_news/community/religion_and_society/64377), 30. 10. 2019.

Ісус обмив ноги своїм учням. Господь приєднується і приєднує своїх учнів, клякаючи перед ними, щоб обмити їм ноги. Але потім говорить: «щасливі будете, коли так чинитимете» (Йо. 13:17). Спільнота євангелізаторів приєднується до щоденного життя інших ділами і жестами, скорочує відстань, нахиляється аж до приниження – якщо є така необхідність – і приймає людське життя, торкаючи терпляче тіло Христа в людях.¹³

Як один із прикладів християнського служіння ближньому (у реальних жестах та справах), представляє Спільнота святого Егідія (італ. *Comunità di Sant'Egidio*). Ця спільнота відома на міжнародному рівні також через її миротворчу діяльність. Завдяки реальним старанням цієї спільноти (у 1994 р.), було досягнуто перемир'я, що зупинило десятирічну війну у Мозамбіку. В іншому випадку, Спільнота святого Егідія доклала всіх зусиль, щоб не допустити воєнного конфлікту в Албанії, а також вона посприяла мирному врегулюванню протистояння між Сербією та Косово (1998 р.). Вже у 2017 р. Спільнота святого Егідія стала офіційним партнером ООН задля врегулювання конфлікту в Центрально-Африканській Республіці. Тисячі біженців скористалися гуманітарними коридорами, які створила ця організація з метою недопущення торгівлі людьми¹⁴.

Такі організації, як Спільнота святого Егідія служать наочним переконанням: що не завжди потрібно чекати на ініціативу уряду, або міжнародного співтовариства. Часто ініціатива, яка виходить «знизу», здатна змінити ситуацію на краще. Діяльність, заснована на християнському вченні про любов до кожного ближнього (навіть якщо це найпростіша допомога потребуючому), здатна покращувати суспільні структури так, щоб вони служили захисту людської гідності.

---

¹³ Папа Франциск «Апостольська адгортація “*Evangelii Gaudium*”» // *Папа Франциск* (popefrancis.org.ua/?p=2694), 30. 10. 2019.

¹⁴ Юрій Ліфансє «Хто молиться – не може не діяти. Досвід Спільноти святого Егідія» // *Verbum*, 10. 04. 2019 (www.verbum.com.ua/04/2019/servizio-sociale/saintegidio/), 30. 10. 2019.

Католицька Церква організовує свою соціальну діяльність за наступними принципами:

- *принцип соціального блага*, який базується на гідності, єдності та рівності всіх людей¹⁵;
- *принцип універсального призначення благ*, який заснований на тому, що першопричиною всього доброго є діяльність Бога¹⁶;
- *принцип субсидіарності*, який засвідчує необхідність людей створювати об'єднання для досягнення ефективного соціального росту¹⁷;
- *принцип солідарності*, який свідчить про те, що люди та цілі народи пов'язані між собою на всіх рівнях¹⁸.

Папа Бенедикт XVI у своїй промові, виголошеній 17 березня 2010 р. перед світською владою Великої Британії, зазначив: «останніми роками відрадно помічати позитивні ознаки зростання солідарності щодо бідних у всьому світі»¹⁹. Разом з тим він заявив про потребу більш практичної ефективності від цієї солідарності, що своєю чергою вимагає ідей; адже, список речей, які покращуватимуть умови життя досить широкий: «виробництво харчів, очищення води, створення робочих місць, навчання, допомога сім'ям, особливо мігрантів та основні медичні послуги». Покращення цього ряду питань матиме безпосередній вплив на вияв поваги до людської гідності у світі²⁰.

Одне із практичних завдань, над якими має застановитися Церква у XXI ст. – постійне нагадування про важливість людського життя, яке часто нівелюється та перебуває у залежності від дій конкретних

¹⁵ *Компендіум соціальної доктрини Церкви*, 164.

¹⁶ Там само, 171.

¹⁷ Там само, 185.

¹⁸ Там само, 192.

¹⁹ Папа Бенедикт XVI «Етичний фундамент політичних рішень» // *Verbum*, 10. 04. 2019 (www.verbum.com.ua/05/2019/political-theology/ethical-fundaments), 15. 05. 2019.

²⁰ Там само.

політиків, урядів чи держав. У сучасному динамічному світі часто бракує часу, щоб усвідомити: якими величезними ресурсами володіє людство, а водночас наскільки погано їх розподіляє. Церква, яка володіє величезною мережею контактів по всій земній кулі та досконало знає ситуацію у різноманітних суспільствах: «повинна бити на сполох» в тих місцях, де потрібна невідкладна фінансова, або матеріальна допомога; і де життя людських осіб перебуває під прямою загрозою. Церква, яка представляє народи усього світу, повинна дбати про інтегральний розвиток світу, а також сприяти подоланню величезної прірви між багатими та бідними країнами.

Визнання Божественної гідності для ширшого розуміння прав людини

Принципи субсидіарності та солідарності залишаються важливими для практичного розвитку суспільства. Рух за права людини (як конкретної особи, так і людства, на загал), в інтерпретації соціального вчення Католицької Церкви став основою теоретичного осмислення і політичної трансформації у Східній Європі, зокрема у Польщі (о. Йозеф Тішнер, о. Єжи Попелюшко, папа Іван Павло II). Бачимо, що на подібних принципах, які відображені у Соціальній доктрині Церкви, відбувалася зміна політичних та суспільних систем у посткомуністичних країнах. Очевидно, що вчення Церкви не є панацеєю для вирішення усіх нагальних суспільно-політичних проблем, однак це «чудовий навігатор», який вказує правильний напрямок для активної дії.

Оскільки принципи субсидіарності та солідарності настільки важливі для розбудови справедливого суспільства, то варто також звернути увагу на український документ, відомий як «Душпастирський порадище “Покликання мирян до участі у суспільно-політичному житті країни”», який виданий з ініціативи Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви (2018 р.). У цьому документі

подано тлумачення як слід розуміти принципи соціального вчення Церкви, зокрема в українському контексті: «Жити в солідарності, означає постійно усвідомлювати те, що поруч живуть інші люди з однаковою гідністю, спільними потребами та різними справедливими вимогами. Це правило пояснює верховенство любові, яка є понад усе (пор. 1 Кор. 13:13)»²¹.

Беручи до уваги те, що принцип солідарності – це усвідомлення того, що поруч живуть інші, тоді принцип субсидіарності – це заклик до дії, який виражається в об'єднанні людей у групи:

Християнське суспільне вчення наголошує на необхідності гармонійних відносин між суспільними групами, – надавати стільки свободи, скільки можливо, і стільки допомоги, скільки необхідно. Будь-які форми бюрократизації, перебільшеної централізації, надмірної присутності державного апарату і влади в житті суспільства, гальмують суспільний розвиток. Практичним виявом субсидіарності можуть стати: заохочення приватних ініціатив, зокрема громадських активістів, малих підприємців і громадських об'єднань, децентралізація владних і бюрократичних апаратів, делегування повноважень і відповідальності громадянам, як активним учасникам політичного і соціального життя країни.²²

Складність у відстоюванні принципу людської гідності та застосуванні вищезазначених положень (соціального вчення Церкви), зумовлена і тим, що сьогодні ООН, європейські структури і суди з прав людини, часто відходять від головних засад захисту прав людини. Католицьке поняття «надання переваги бідним» секуляризувалося у форму захисту меншин до такої міри, що деякі

---

²¹ Душпастирський поради́к «Покликання мирян до участі в суспільно-політичному житті країни», VII // *Єпархія святого Володимира Великого у Парижі для українців греко-католиків у Франції, Бельгії, Нідерландах, Люксембурзі та Швейцарії*, 23. 01. 2018 (ugcc.fr/publications/dushpastyrskiy-poradnyk-poklykannya-myryan-do-uchasty-v-suspylno-polytychnomu-zhytty-krayiny/), 30. 10. 2019.

²² Там само, VIII.

філософські школи заперечують інтегральну ідентичність людини як чоловіка або жінки; і таким чином створюють правову базу для дискримінації гетеросексуальних сімей. Ці дискусії ведуться серед антропологів, соціологів, дослідників соціальних і гуманітарних наук, правників, філософів, які в деяких країнах припиняються, коли відповідальні особи займають позицію лише однієї «лівої, тобто, марксистської» інтерпретації людини та соціуму. Доки триватимуть дискусії, буде оправдана надія на те, що права людини не будуть звужуватись, а навпаки – розширюватимуться. У такій перспективі важливий діалог!

Продуктивному діалогу та розширенню розуміння прав людини може посприяти також осмислення суспільства у діаграмі трикутника, в якому діють відносини Я-Ти-Бог, де Бог знаходиться на вершині трикутника. Такий погляд на взаємостосунки пропонує Юзеф Тішнер:

На перехресті доріг, на котрому відбулася зустріч, зв'язок Я і Ти з'являється як основа трикутника, натомість Він як вершина трикутника. Інший як Він «дивиться згори». Не тільки бачить мене і тебе, але також бачить те, що бачимо ми. До бачення, яке ми маємо, додає власне бачення. Він є «вищою інстанцією», «майстром справедливості», суддею з образів Остаточного Суду, надією гноблених і мучених.²³

У такому властивому баченні, саме Божественна гідність, яка дарована людині, може стати надійним тлом, що забезпечить усвідомлення та прийняття у суспільстві поняття «людської гідності». Солідарність, яка базується на прийнятті іншого та субсидіарність, яка сприяє зближенню між окремими індивідами, служитимуть дієвими інструментами для захисту та реалізації людської гідності у суспільній площині.

---

²³ о. Юзеф Тішнер, «Освоїти іншого» // *Zbruc*, 12. 04. 2017 (zbruc.eu/node/64678), 30. 10. 2019.

Висновок

Християнське бачення людини як Божественно-людської особи на онтологічному вимірі її існування служить фундаментальним принципом (у вченні Церкви), для обґрунтування гідності людини, свободи та правових відносин у її суспільному житті.

Церква через основні принципи соціального вчення (серед яких одним із основних є принцип солідарності), визначає християнський вектор для розбудови «цивілізації любові» у суспільних взаємостосунках людства.

Однією із найбільш важливих місій Церкви як впродовж історії, так і у сьогоденні є служіння потребуєчим на рівні харитативної, миротворчої та інших видів діяльності; один із наочних прикладів чого подає теж Спільнота святого Егідія. Відстоювання принципів людської гідності у сучасному світі вимагає також нового усвідомлення та реалізації положень соціального вчення, яке нам пропонує Церква.

Mychajlo DYMYD

The concept of human dignity as a basis in the social doctrine of the Church

The Church has provided an important theological framework for shaping the concept of “human dignity.” In this form, this concept was included in the Universal Declaration of Human Rights. This concept is clearly outlined in the encyclicals and social documents of the Catholic Church, for implementation in different circumstances. Subsidiarity and solidarity expand the understanding of human rights and are tools for the practical development of society through the inclusion of each individual in this action. In the end, the awareness of Divine dignity given to each person is a reliable background for the full implementation of these principles.

Keywords: human dignity, ethics, subsidiarity, solidarity, Church, UN, Divine dignity.

Віталій ПРОТАСЕВИЧ

**ВЧЕННЯ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ПРО СОВІСТЬ:
ДРУГИЙ ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР,
ПАВЛО VI, ІВАН ПАВЛО II**

У статті подано аналіз документів Католицької Церкви, а саме: вибраних документів Другого Ватиканського собору, Павла VI та Івана Павла II, крізь призму яких висвітлено тему совісті. Всебічне розуміння, що таке совість веде до кращого пізнання того, хто така людина, у чому полягає її справжня свобода та відповідальність. Вчення Церкви про совість дозволяє поглянути на внутрішній світ людини з перспективи Божого Одкровення. Такий погляд віри є особливо актуальним у сучасну епоху секуляризму, коли втративши перспективу Трансцендентного, людині важко жити згідно з такими важливими цінностями, як солідарність та любов. Церковне вчення про совість дає можливість краще зрозуміти як діють фундаментальні цінності, краще оцінити значення морального вибору, як для життя окремої особи, так і для розвитку цілого суспільства.

Ключові слова: совість (сумління), свобода, правда, Божий закон, Учительський уряд Церкви (Магістеріум).

Вступ

Діючи у рамках суб'єктивістської культури, люди абсолютизують власний погляд на все, а тому часто втрачають моральні орієнтири; і не знаходять у собі сил жити у перспективі Істини та спільного блага. Саме сьогодні, коли багато людей замкнені «у стінах власного я»,

важливо дослідити поняття совісті у світлі вчення Церкви, оскільки християнський погляд виводить людину з егоїстичної самотності назустріч Іншому та іншим. Завдяки совісті людина упорядковує власне життя відповідно до об'єктивного Божого закону, а тому: правильно сформоване сумління, дозволяє їй тверезо поглянути на себе та на світ навколо, щоб щасливо жити.

Західні богослови зробили свій внесок у вивчення цього питання, такі як: Доменіко Капоне, Сабатіно Майорано, Антоніо Донато, Амброджо Вальсеккі, Лука Тосоні, та інші; проте україномовний читач відчуває брак такої академічної літератури. На початку (а саме, у другому розділі) статті аналізуються ті документи Другого Ватиканського собору, де йдеться про совість. Цей Собор розпочав оновлення церковного життя, зокрема і в галузі морального богослов'я; а тому, з метою вивчення актуального вчення Церкви, необхідно почати дослідження саме з цього історичного періоду. Згодом, базуючись на хронологічному підході у структуруванні статті, аналізується вчення про совість Павла VI та Івана Павла II, оскільки ці Римські Архиєреї поставили перед собою завдання щодо імплементації рішень Собору та розвитку богослов'я згідно з його напрямими. Стаття в основному зосереджена на документах Церкви, проте для кращого осмислення теми представлено також розуміння совісті у контексті Святого Письма.

Розуміння совісті у Біблії

Українське слово совість походить від старослов'янського *сѣвьсть*, яке утворене з префікса *сѣ-* і основи дієслова *въдѣти* (знати); і є буквальною перекладом, тобто калькою латинського терміну *conscientia* та грецького *συνείδησις* (*synéidesis*)¹. У період Пізнього Стоїцизму

---

¹ Етимологію слова совість див. <https://goroh.pp.ua/%D0%95%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C> [доступ: 16.06.2021]

(I-II ст. н. е.), совість розумілася як «вартовий», що дається людині Богом (богами), аби допомогти їй жити у гармонії з природою, усвідомлюючи власний моральний прогрес². У Старому Завіті грецький термін *synéidesis* не набув важливого значення, оскільки вживається лише 3 рази (Проп. 10:20; Муд. 17:10-11; Сир. 42:18). Слід зазначити, що у Старому Завіті не існує терміна, який би прямо відповідав грецькому *synéidesis*, натомість концепт совісті виражається єврейським словом *lēb*, що означає «серце». Біблійне розуміння совісті відрізняється від елліністичного. Грецький термін вказує на автономне існування совісті, тобто, хоча совість має божественне походження, людина – «підзвітна» лише сама собі; натомість біблійний термін «серце» функціонує у контексті стосунку людини з Богом³. Людина слухає Слово Боже у своєму серці та судить відповідно до його Закону. Варто підкреслити, що голос серця не є містичним внутрішнім голосом, але є словом, відчитаним у традиції громади⁴.

У синоптичних Євангеліях та у Євангелії від Івана (Йоана), термін *synéidesis* відсутній⁵, проте вживається термін «серце», і відбувається процес його «інтеріоризації»⁶, тобто робиться більший акцент на розгляді внутрішнього життя людини, а не на виконанні нею тих, чи інших приписів. Це добре помітно у Євангелії від Матея, коли під час Нагірної проповіді Ісус Христос проголошує вісім блаженств (пор. Мт. 5:3-11). Блаженства⁷ «мають цілком етичну спрямованість» і «вважаються євангельським відповідником

² H.Ch. НАНН, «Coscienza», in L. Coenen – E. Beyreuther – H. Bietenhard (edd.), *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento*, EDB, Bologna 1989, c. 389.

³ Там само, с. 390.

⁴ Див. А. Valsecchi, «Coscienza», in F. Compagnoni – G. Piana – S. Privitera (edd.), *Nuovo Dizionario di Teologia Morale*, San Paolo, Cinisello Balsamo 1990, c. 185.

⁵ H.Ch. НАНН, «Coscienza», с. 390.

⁶ А. VALSECCHI, «Coscienza», с. 185.

⁷ Слово блаженний – це переклад грецького *μακάριος* і є похідною формою від *μάκαρ*, що значить бути вільним від щоденних турбот і переживань; див.: U. Becker, «Beato», in L. Coenen – E. Beyreuther – H. Bietenhard (edd.), *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento*, EDB, Bologna 1989, c. 160.

Декалогу»⁸. Особливої уваги потребує шосте блаженство: «Блаженні чисті серцем, бо вони побачать Бога» (Мт. 5:8). В Ізраїлі (періоду Старого Завіту), акцент ставився на ритуальній чистоті, натомість наголос змінився із приходом Ісуса Христа, який зосереджений на справжньому сенсі чистоти, тобто йдеться про чистоту серця, чистоту совісті, моральну чистоту⁹. Ісус говорить: «хіба не розумієте, що все те, що до уст входить, іде до нутра й геть виходить?» (Мт. 15:17). Натомість: «те, що з уст виходить, те походить із серця і воно, власне осквернює людину; із серця бо походять лихі думки, убивства, перелюби, розпуста, крадежі, неправдиве свідчення, богохульства» (Мт. 15:18-19). Тут відкривається потреба людини у постійному наверненні серця, іншими словами: потреба у постійному вихованні совісті¹⁰. Відтак, щоб бачити Бога, тобто жити у сопричасті з ним і досягти блаженства – необхідне чисте серце. Це прагнення здійснюється у Христі, оскільки Він очищає серце людини зсередини, даруючи прощення гріхів (пор. Мт. 9:6).

У Новому Завіті іменник *synéidesis* вживається 30 разів, два рази в Діяннях апостолів, у решті випадків – у листах апостола Павла та у Посланні до Євреїв. Завдяки Павлу термін «совість» (*synéidesis*), входить у словник християнського богослов'я¹¹, хоч Апостол народів вживає також термін «серце» (пор. Рим. 2:15). Вчення про совість в апостола Павла сформоване на концепції «нової людини у Христі», який є основним принципом її буття та моральною метою

---

⁸ R. Fabris, «Beatitudini e vita morale. Prospettiva biblica», in F. Compagnoni – S. Privitera (edd.), *Vita morale e beatitudini. Sacra Scrittura, storia, teoretica, esperienza*, San Paolo, Cinisello Balsamo 2000, с. 17. Історію етичного розуміння блаженств див. G. Mattai, «Le beatitudini nella storia dell'etica», in F. Compagnoni – S. Privitera (edd.), *Vita morale e beatitudini. Sacra Scrittura, storia, teoretica, esperienza*, San Paolo, Cinisello Balsamo 2000, ст. 76-98.

⁹ J.-L. D'Aragnon – X. Léon-Dufour, «Beatitudine», in X. Léon-Dufour et al. (edd.), *Dizionario di teologia biblica*, Marietti, Casale 1965, ст. 97-98

¹⁰ A. Valsecchi, «Coscienza», с. 186.

¹¹ Там само; пор. Н.С. НАНН, «Coscienza», с. 390.

її життя (пор. Рим. 3:19-24)¹². Згідно зі вченням апостола Павла: нове життя у Христі – означає життя у добрій совісті та вірі. Поєднання цих двох понять є характерною рисою Павлівського морального богослов'я. Добра і чиста совість розуміється у світлі віри, оскільки, саме у вірі людина досвідчує спасаюче переродження у Христі (пор. 1 Тим. 1:18-19; 1 Тим. 1:3-7; 3:8-9)¹³. Павло також розуміє совість у значенні «внутрішнього свідка та судді». Внутрішнє свідчення совісті здійснюється завдяки Святому Духу (пор. Рим. 9:1; а також Рим. 2:12-15).

Вчення про совість згідно з документами Другого Ватиканського собору

Визначення совісті знаходиться у 16-му номері Душпастирської конституції про Церкву в сучасному світі (лат. *Gaudium et Spes*, далі у скороченій формі *GS*). Совість: «є найпотаємнішим ядром і святинею людини, де вона перебуває наодинці з Богом, чий голос лунає у її глибині» (*GS*, н. 16). Совість розуміється також як судова інстанція, оскільки: «у глибині своєї совісті людина відкриває закон, який вона сама собі не дала, але коритися якому вона повинна» (*GS*, н. 16). Закон – «голос, який завжди закликає її любити, творити добро і віддалятися від зла, що у потрібний момент лунає у глибині її серця: роби це, уникай цього» (*GS*, н. 16). Помічаємо також, що поняття серце і совість вживаються як синоніми, бо закон, «записаний Богом всередині серця» (*GS*, н. 16). Послух цьому внутрішньому закону є вираженням також гідності людини; і саме згідно з цим законом «вона буде суджена» (*GS*, н. 16). Як пояснює Е. Куарелло: у цьому місці Собор покликається на вчення апостола Павла (пор. Рим. 2:14-16), а тому йдеться про «природний

¹² A. Valsecchi, «Coscienza», с. 186.

¹³ Там само, с. 187.

закон»¹⁴. Необхідно підкреслити діалогічність цього закону, бо природний закон не скасовує персональної зустрічі з Богом, а радше, навпаки людина «діалогує з Богом вже коли виконує природний закон»¹⁵, а відтак вона: «у законі бачить можливість зустрічі з Богом»¹⁶. Сповненням закону совісті є любов до Бога і до ближнього (GS, н. 16). Коли людина слухає своє сумління, то росте у любові до інших, а відтак – не впадає у самотність, але реалізує свій спільнотний вимір (GS, н. 12). Закон совісті спрямовує людину до пізнання об'єктивної істини, оскільки: «у вірності совісті християни об'єднуються з іншими людьми, щоб шукати істину та вирішувати відповідно до істини численні моральні проблеми, що виникають як у приватному, так і в суспільному житті» (GS, н. 16). У такому властивому значенні: «чим більше панує правильна совість, тим більше людей і груп відвертаються від сліпої волі та прагнуть відповідати об'єктивним нормам моралі» (GS, н. 16). Важливо зазначити, що через «непереможне незнання», совість може також помилятися. У цьому випадку совість не втрачає своєї гідності, проте людина принижує гідність власної совісті, коли не шукає «істини і добра», коли її «совість стає майже сліпою, внаслідок звички до гріха» (GS, н. 16).

Доменіко Капоне виділяє два виміри совісті, згідно із визначенням Душпастирської конституції про Церкву: категоріальний (екзистенціальний) та трансцендентальний. Категоріальна совість – це та, «у якій постає закон: роби це, уникай цього»¹⁷. Трансцендентальна совість – це глибока внутрішня реальність, де «людина зустрічається сам на сам із Богом»¹⁸, де живе з ним у любові, що поширюється

---

¹⁴ E. Quarello, «Coscienza, libertà e morte dell'uomo», in Z. Alszeghy et al. (edd.), *La Costituzione pastorale sulla Chiesa nel mondo contemporaneo. Introduzione storico-dottrinale. Testo latino e traduzione italiana. Esposizione e commento*, Elledici, Torino 1968, с. 454.

¹⁵ Там само, с. 455.

¹⁶ Там само, с. 457.

¹⁷ D. Capone, *La teologia della coscienza morale nel Concilio e dopo il Concilio*, in *Studia Moralia* 24 (1986) с. 230.

¹⁸ Там само.

на інших людей поруч. Категоріальний вимір підтверджується завдяки трансцендентальному, оскільки у діалозі з Трансцендентним (з Богом), походять і підтверджуються усі закони; підтверджується правильність конкретного вибору людини у певній життєвій ситуації¹⁹.

Необхідно зазначити дві фундаментальні тези Собору, а саме: перша – про зв'язок совісті та об'єктивного Божого закону, тобто залежність чи підпорядкованість совісті людини об'єктивним нормам моралі; друга – про роль Церкви як тої, кому довірена істина Одкровення, і яка сповнює місію проголошення та тлумачення Божого закону. Ці тези пояснені у 50-му номері Душпастирської конституції про Церкву (на прикладі відповідального батьківства). Через реалізацію свого покликання (стосовно передачі та виховання людського життя), чоловік та жінка є «співпрацівниками Бога-Творця» (GS, н. 50). Вони спільно приймають рішення бути батьками на основі людської та християнської відповідальності з пошаною до Бога, проте батьки: «не можуть діяти згідно з власною волею, але завжди повинні керуватися совістю, що відповідає Божому закону». Вони повинні слухатися «Учительського уряду Церкви, що автентично тлумачить цей закон у євангельському світлі» (GS, н. 50). Необхідно зазначити, що тут не йдеться про «сліпе» виконання закону, покликаючись на Божественний авторитет, але про його свідоме виконання, оскільки Божий закон є об'єктивним, він веде людину до справжнього добра, до справжньої людяності. Це означає, як коментує Л. Тосоні, що: «совість повинна вимірюватись за критеріями об'єктивної істини та моделювати власне об'єктивне судження відповідно до диктату Божественного закону, який дарує людині орієнтири на свободу та правильну поведінку»²⁰. Своєю чергою до

---

¹⁹ D. Capone, *La teologia della coscienza morale nel Concilio e dopo il Concilio*, in *Studia Moralia* 24 (1986) с. 230.

²⁰ L. Tosoni, «Coscienza», in E. Brancozzi (ed.), *Lessico del Concilio Vaticano II*, vol. II, Cittadella, Assisi 2011, с. 57.

компетенції Учительського уряду Церкви, як автентичного тлумача Божого закону належить також просвітлювати совість людини.

Теза про зв'язок совісті та об'єктивного Божого закону висвітлена також у Декларації про релігійну свободу (лат. *Dignitatis humanae*, далі *DH*). Соборові Отці наголошують: «найвищою нормою людського життя є закон Божий – вічний, об'єктивний та універсальний»; і саме згідно з цим законом: «Бог із мудрістю і любов'ю упорядковує, спрямовує і керує всесвітом та шляхами людської спільноти» (*DH*, н. 3). Бог «зробив людину учасником свого закону», тому вона «може щораз краще пізнавати незмінну правду» (*DH*, н. 3). Особа «пізнає й визнає веління Божого закону через своє сумління, за яким повинна вірно йти у всій своїй діяльності, щоб дійти до Бога – своєї мети» (*DH*, н. 3). Коментуючи цей параграф, Тосоні зазначає, що: «слідкування об'єктивному велінню совісті є не лише правом, а й головним обов'язком, завдяки якому людина досягає Бога, остаточну мету людських дій»²¹. Через добре сформовану совість християнина, Божий закон проникає в інститути суспільного життя, преображаючи у такий спосіб ціле суспільство²².

Вчення про совість папи Павла VI

У вченні Павла VI про совість простежуються вищенаведені дві тематичні лінії Другого Ватиканського собору, а саме: зв'язок совісті з об'єктивним Божим законом; та Церква, якій довірена істина Одкровення²³. В енцикліці «*Humanae vitae*» (повна назва лат. *Humanae vitae tradendae munus gravissimum*; укр. «Найважливіший дар передачі людського життя», надалі *HV*), Римський Архиєрей відстоює зв'язок совісті

²¹ L. Tosoni, «Coscienza», in E. Brancozzi (ed.), *Lessico del Concilio Vaticano II*, vol. II, Cittadella, Assisi 2011, с. 56.

²² Там само, с. 57.

²³ Про совість у вченні Павла VI див. S. MAJORANO, *La coscienza nella riflessione del Magistero: dal Concilio Vaticano II a oggi*, in *Credere oggi* 128 (2002) ст. 57-69.

людини та об'єктивних норм моралі²⁴. Навчаючи про відповідальне батьківство, Павло VI пояснює, що: «акт взаємної любові, який перешкоджає здатності передавати життя, яку Творець поєднав із цим актом, суперечить творчому Божому планові щодо подружжя і волі Автора життя»; а відтак: «користати з цього Божественного дару, руйнуючи, навіть і частково, його значення та ціль, означає суперечити природі чоловіка і жінки», суперечити «Божому задумові та його волі» (HV, н. 13). Натомість: «хто насолоджується даром подружньої любові, дотримуючись законів дітородження, визнає, що ми не є володарями над вищоками людського життя, а радше – служителями встановленого Творцем плану» (HV, н. 13). Далі пояснюється, що умисно вчинений неплідним подружній акт, порушує об'єктивний моральний порядок. Павло VI навчає, що у жодному разі не можна робити зло для досягнення і доброї мети; а відтак наголошує, щоб слухатись об'єктивного Божого закону, а не шукати заспокоєння власного сумління через різного роду суб'єктивні оправдання (пор. HV, н. 13). Потрібно водночас зазначити, що цей уривок Документу викликав, мабуть найбільше питань та дискусій, а тому у певних католицьких середовищах появилися групи, що заперечували об'єктивні норми моралі, яких навчає Учительський уряд Церкви²⁵. Йдеться про ідею так званої «автономії совісті»²⁶, або ж «автономії моралі»²⁷. Згідно

²⁴ Вчення про совість Павла VI у синтетичній формі описане на загальній аудієнції 2 серпня 1972; див. Paolo VI, *Udienza generale* (2 agosto 1972), in https://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/audiences/1972/documents/hf_p-vi_aud_19720802.html [доступ: 16.06.2021].

²⁵ Варто зауважити, що про Церкву як «спадкоємця і опікуна» скарбу істини Павло VI пише у своїй першій енцикліці *Ecclesiam suam* (ES, н. 19-22), а в енцикліці *Populorum progressio* Римський Архиєрей навчає, що совість повинна бути «просвітлена божим законом», «автентично інтерпретована» та «підтримувана довірою до нього [ped. Бога]» (PP, н. 37).

²⁶ L. Tosoni, «Coscienza», с. 58.

²⁷ Одним з головних розробників концепції «автономії моралі» був швейцарський богослов Франц Бюккле (*Franz Böckle*, 1921 - 1991); детальніше див. F. J. Marín Porgueres, *La moral autónoma de Franz Böckle*, Extracto de la Tesis Doctoral, Facultad de Teología de la Universidad de Navarra, Pamplona 1999.

із цією концепцією: совість людини володіє автономією від Божого закону, тобто людина має право судити про добро і зло на підставі власних переконань, відкидаючи авторитет Бога і його Церкви, як компетентного тлумача Божого закону. Згідно з такою позицією, необхідно розрізняти між «загальними принципами» та «конкретними нормами»²⁸. Своєю чергою це означає: Церква навчає загальних принципів, але у конкретних обставинах совість людини може правомірно виносити протилежні судження. У цьому випадку людина штучно створює розрив між Божим законом і власним життям, для неї Церква перестає бути Учителем, а стає рупором «правильних», проте «неактуальних» норм моралі.

Вчення про совість Івана Павла II

Найбільш повний виклад вчення про совість Івана Павла II знаходиться в його енцикліці «Сяйво Істини» (лат. *Veritatis splendor*, далі VS)²⁹. Перед тим, як перейти безпосередньо до аналізу концепту совісті, необхідно пояснити причини написання цієї Енцикліки. Іван Павло II сам про це зазначає так: «сьогодні виникає необхідність задуматися над цілісним моральним ученням Церкви, особливо пригадуючи певні фундаментальні правди католицького вчення у контексті сучасних спроб їх заперечити та спотворити» (VS, н. 4). Йдеться про те, що після Другого Ватиканського собору появились групи осіб, які хибно трактували рішення цього Собору, а відтак вибудовували моральні концепції, що суперечили Вченню Церкви.

---

²⁸ L. TOSONI, «Coscienza», с. 58.

²⁹ Аналізуючи вчення Івана Павла II про совість, необхідно звернути увагу на його виступ 17-го серпня 1983, оскільки вже у той час були висловлені його основні тези про совість; див. *Udienza generale* (17 agosto 1983), in http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/audiences/1983/documents/hf_jp-ii_aud_19830817.html [доступ: 16.06.2021].

Можна виділи такі помилки певних груп богословів: створення розриву між свободою та правдою, іншими словами: заперечення фундаментального зв'язку свободи людини з об'єктивним Божим законом; і як наслідок, – заперечення авторитету Учительського уряду Церкви та пропагування автономії совісті. У цьому контексті йдеться про вчення щодо совісті людини, яка не «судить» про добро і зло на основі Божого Закону, але яка самостійно приймає «рішення» про те, що таке добро і зло³⁰.

Базуючись на визначенні Другого Ватиканського собору (GS, н. 16), Іван Павло II розпочинає із визначення совісті як «святилища людини»; йдеться про те, що «взаємозв'язок між свободою особи і Божим Законом найглибше виявляється у “серці” людини, тобто у її сумлінні» (VS, н. 54). Понтифік зазначає: «спосіб сприйняття взаємозв'язку між свободою і законом є глибинно пов'язаний із тим, як особа розуміє моральне сумління», тому він критикує ті «культурні тенденції, де свобода і закон відокремлені та суперечать одне одному, а свобода вивищена майже до рівня ідола», оскільки такі культурні віяння «ведуть до так званого “творчого” розуміння совісті, яке своєю чергою відхиляється від Традиції Церкви і вчення Учительського уряду» (VS, н. 54). Згідно із такою «творчою» інтерпретацією: «функція совісті була спрощеною [Церквою] до звичайного застосування загальних моральних норм у конкретній ситуації людського життя» (VS, н. 55). Ці норми «не здатні передбачити та врахувати неповторну специфіку всіх конкретних людських вчинків», а відтак вони: «є не так зобов'язуючими об'єктивними критеріями для утворення моральних суджень, як “загальною перспективою”»,

---

³⁰ Хоч Іван Павло II пише енцикліку *Veritatis splendor*, реагуючи на небезпечні тенденції у розвитку морального богослов'я після Другого Ватиканського собору, він описує також й позитивні тенденції, а саме: пошук діалогу з сучасною культурою (VS, н. 29); турбота про гідність і совість людини (VS, н. 31); наголос на розумний та внутрішній характер моральних вимог (VS, н. 36); увага до активного морального життя на противагу сліпому формалізму (VS, н. 40).

яка приблизно допомагає людині впорядкувати своє особисте та суспільне життя» (VS, н. 54). Для аргументації своєї «творчої» концепції, ці богослови використовують тезу із Душпастирської конституції «Радість і надія» про совість, як «святинище людини», де «вона перебуває наодинці з Богом, голос якого промовляє у глибинах її душі» (GS, н. 16). Вони стверджують, що цей голос: «спонукає людину не так точно дотримуватися універсальних норм, як творчо та відповідально приймати власні завдання, довірені Богом» (VS, н. 55). Бажаючи «підкреслити “творчий” характер сумління», певні автори називають його дії не «судженнями», а «рішеннями», а відтак: «лише здійснюючи ці рішення “незалежно”, людина могла б досягнути своєї моральної зрілості» (VS, н. 55). Йдеться про те, що термін «судження», вказує на зв'язок совісті з Божим законом, на основі якого вона *судить* про добро і зло, тоді як термін «рішення», говорить про автономію людської совісті від Божого закону, де людина сама *вирішує*, що таке добро і зло, і саме тому стає «зрілою». Отже, продовжує пояснення Римський Архієрей, певні богослови пропонують: «подвійний статус моральної правди»³¹, чим протиставляють моральну норму і сумління людини. Як наслідок, вводяться два взаємосуперечливі рівні морального життя: «теоретичний», що є предметом Учительського уряду Церкви і «практичний», або «душпастирський», який стосується реального життя людей. Описуючи цей поділ, Іван Павло II зазначає, що у такий спосіб: «робиться спроба узаконити так звані “душпастирські” розв'язки моральних проблем», що суперечать Учительському Уряду. В цьому ж розумінні виправдовується «творча» герменевтика, згідно із якою:

---

³¹ Подвійний статус моральної правди означає, що «поза доктринальним і абстрактним рівнями слід визнати своєрідність певних конкретніших екзистенціальних міркувань, які, беручи до уваги обставини та ситуацію, могли б цілком законно бути основою для певних винятків із загального правила», тобто «практично дати дозвіл на виконання з чистою совістю вчинків, які моральний закон визначає як внутрішньо злі» (VS, н. 56).

«окрема негативна норма³², не в усіх випадках зобов'язує моральну совість людини» (VS, н. 56). Римський Архиєрей пояснює, що такий підхід є неправильним, оскільки: «ставить під сумнів саму ідентичність совісті у відношенні до людської свободи і Божого Закону» (VS, н. 56).

Навчаючи про поняття сумління, Понтифік цитує апостола Павла щодо природнього закону: «бо коли погани, що не мають закону, з природи виконують те, що законне, вони, не мавши закону, самі собі закон; вони виявляють діло закону, написане в їхніх серцях, як свідчить їм їхнє сумління і думки, то засуджуючи їх, то оправдуючи» (Рим. 2:14-15). Цей текст Послання до Римлян показує єдність совісті із законом, тобто: «сумління у певному сенсі ставить людину перед законом, воно стає для неї “свідком” закону: свідком її вірності, або невірності щодо закону, її моральної праведності чи беззаконня» (VS, н. 57). Сумління є «святим місцем», де людина діалогіє з Богом, воно «свідчить людині про її власну праведність чи беззаконня, але разом з цим, і навіть швидше, воно є *свідченням самого Бога*, чий голос і судження пронизує глибини людської душі, закликаючи її сильно й водночас лагідно до послуху» (VS, н. 58). Отже, «моральне сумління не закриває людину у внутрішній нездоланній та непроникній самотності, але відкриває її на поклик, на голос Бога» (VS, н. 58). Совість «схвалює або засуджує», відповідно до того, «наскільки вчинки людини відповідають чи суперечать Божому закону, що написаний у її серці», тобто: відбувається «застосування об'єктивного закону до конкретного випадку» (VS, н. 59).

Іван Павло II пояснює: «судження сумління має імперативний характер, [тобто] якщо людина йде супроти цього судження» (VS, н. 60), воно її засуджує. Судження совісті «не встановлює закону, але свідчить про авторитет природнього закону» (VS, н. 60). Сумління,

---

³² Негативна норма (*precepto negativo*) або негативний припис означає певну заборону, наприклад заповідь «не вбивай».

пізнаючи правду про моральне добро, «веде до прийняття відповідальності за зроблені добрі та злі вчинки, [проте] вердикт сумління залишається у людині також джерелом надії та милосердя» (VS, н. 61). Згідно із цим поясненням: хоча сумління стверджує про вчинене зло, воно водночас пригадує людині, «що вона повинна просити прощення, чинити добро і з допомогою Божої благодаті постійно розвивати чесноти» (VS, н. 61). Отже, «мірою зрілості та відповідальності [людини] є не визволення сумління від об'єктивної правди» у напрямку суб'єктивної автономії, а навпаки: «ця зрілість виявляється у наполегливому пошуку правди та у бажанні, щоб ця правда керувала вчинками» (VS, н. 61).

Формування доброї совісті згідно з вченням Івана Павла II

На загальній аудієнції (24 серпня 1983 р.), апелюючи до вчення апостола Павла, Римський Архиєрей пояснює, що зрілість християнина у вірі та судженнях проявляється у совісті, яка здатна керувати власним вибором у гармонії з правдою та милосердям (пор. Еф. 4:14-15)³³. Більше того, «шлях до зрілої совісті, навіть не може розпочатися, якщо дух не є вільним від смертельної хвороби, що сьогодні є дуже поширеною: байдужість до істини»³⁴. Понтифік навчає: байдужість до істини проявляється у її релятивізації, тобто у переконанні, що: «правда та брехня в етиці є лише питанням смаку, особистих рішень, культурних та соціальних умов»³⁵. Така байдужість проявляється також у «сентименталізації істини», коли

---

³³ Giovanni Paolo II, *Udienza generale* (24 agosto 1983), http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/audiences/1983/documents/hf_jp-ii_aud_19830824.html [доступ: 16.06.2021].

³⁴ Там само.

³⁵ Там само.

робиться акцент на «щирості» віри людини, що, мовляв, саме по собі оправдує певні морально злі вибори; або у песимізмі щодо пізнання істини, коли остання визнається мінливою, а тому постійно «вислизає» від людини (у цьому випадку шукання істини є важливим, а сама істина – ні). Байдужість до істини проявляється ще й тоді, коли людина настільки дбає про «повагу» до переконання іншого, що не визнає об'єктивної правди. Основною причиною цієї духовної хвороби – байдужості до правди є гордість, через яку людина надає собі «владу вирішувати, як верховний арбітр, що є істинним, а що хибним, [через що] заперечує трансцендентність правди у відношенні до нашого сотвореного розуму»³⁶. Байдужість до правди походить із гордості, що криється у серці людини – це егоїстична закритість, самотність та брак любові: «правду не можна знайти, якщо її не любити»³⁷, а тому любов до правди є початком формування совісті. «Сумління як судження про вчинок, не є позбавлене можливості помилки» (VS, н. 62), – пише Іван Павло II в енцикліці «Сяйво Істини», а далі підкреслює: «для того, щоб мати “добре сумління” (пор. 1 Тим. 1:5), людина повинна шукати правду, узгоджуючи свої судження з цією правдою» (VS, н. 62). Згодом Римський Архиєрей зауважує, цитуючи Послання до Римлян апостола Павла: «і не уподібнюйтесь до цього світу, але перемінюйтесь оновленням вашого розуму, щоб ви переконувалися, що то є воля Божа, що добре, що угодне, що досконале» (Рим. 12:2). Понтифік пояснює: «застереження Павла спонукає нас бути пильними, попереджуючи, що в судженнях сумління завжди приховується можливість помилки», [тобто] сумління не є непомильним суддею, воно може помилятися» (VS, н. 62). Отже, визнання того, що сумління може помилятися служить наступним кроком у його формуванні, оскільки

---

³⁶ Giovanni Paolo II, *Udienza generale* (24 agosto 1983), http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/audiences/1983/documents/hf_jp-ii_aud_19830824.html [доступ: 16.06.2021].

³⁷ Там само.

спонукає людину прислухатися уважно до власного сумління, верифікуючи його судження відповідно до об'єктивної правди, тобто до Божого закону³⁸.

Іван Павло II наголошує, що вчинене зло, «як результат непереборного незнання, або незлочинної помилки судження, не ставиться виконавцеві за провину, [проте], навіть у такому випадку, воно не перестає бути злом, безладом супроти правди про добро» (VS, н. 63). Так само «добрий вчинок, невизнаний особою як такий, не спричиняється до її морального зростання, не вдосконалює її» (VS, н. 63). Цим підкреслюється вічність, універсальність та об'єктивність Божого закону, бо хоч людина морально зростає через свідоме і добровільне прийняття добра; і відповідно – морально деградує через прийняття зла, її суб'єктивне сприйняття правди чи зла не змінює суті вчинку. У цьому контексті, потрібно пам'ятати про небезпеку деформації сумління, яке «як остаточне конкретне судження компрометує свою гідність тоді, коли воно помилкове з вини людини», тобто, коли людина «виявляє мале зацікавлення у тому, щоб шукати правду і добро, і її сумління поступово стає майже сліпим, при звичайшість до грішних схильностей»³⁹. Іван Павло II пояснює, що саме про таку деформацію сумління попереджав Ісус Христос, коли казав: «Світло тіла – око. Як, отже, твоє око здорове, все тіло твоє буде світле. А коли твоє око лихе, все тіло твоє буде в темряві» (Мт. 6:22-23). Понтифік навчає: «ці слова Ісуса закликають нас формувати

---

³⁸ В енцикліці про Святого Духа у житті Церкви та світу *Dominum et Vivificantem* (= DV), Іван Павло II пояснює, що совість «не є автономним та ексклюзивним джерелом рішення про те, що є добрим і що є поганим», насправді у совість «глибоко вписаний принцип послуху об'єктивній нормі» (DV, н. 43).

³⁹ Тема затемнення сумління людини розвинена Іваном Павлом II у повчанні *Reconciliatio et poenitentia* (= RP), де пояснюється, що процес секуляризації приводить до відсторонення людини від Бога у всіх вимірах її життя, відтак людина втрачає відчуття Бога і Його закону, тобто втрачає відчуття об'єктивної правди, а тому не відчуває гріху, що веде людину і ціле суспільство до руйнації (див.: RP, н. 18).

сумління, постійно спрямовувати його до правди і добра, [а відтак] “серце”, навернене до Господа і до любові, до добра є джерелом правдивих суджень сумління» (VS, н. 64). Потрібно також пам'ятати: «загальне знання Божого закону необхідне, але не є достатнє», бо перш за все необхідною є «спорідненість між людиною і правдивим добром» (VS, н. 64). Ця спорідненість «коріниться і розвивається в чеснотах самої людини: у розсудливості та інших кардинальних чеснотах⁴⁰, а передусім у богословських чеснотах віри, надії і любові» (VS, н. 64).

Іван Павло II пригадує вчення Другого Ватиканського собору про те, що «у формуванні свого сумління віруючі повинні приділяти найбільшу увагу непохитній і священній науці Церкви, оскільки згідно з волею Христа, Католицький Церковний Уряд є Вчителем Правди», відтак Церква: «зобов'язана правдиво навчати і проголошувати Правду, якою є Христос, а водночас авторитетно вияснювати і скріплювати засади морального порядку, що походять із самої людської природи» (DH, н. 14). Це своєю чергою означає, що: «Церква і Учительський Уряд можуть бути великою допомогою для християн у формуванні їхнього сумління» (VS, н. 64). Йдеться про те, що: «Церква завжди ставить себе лише на службі сумлінню, допомагаючи, щоб його не кидав туди-сюди оманливий вітер різних людських учень (пор. Еф. 4:14)» (VS, н. 64)⁴¹.

---

⁴⁰ Кардинальні (головні) чесноти – це розсудливість, справедливість, мужність та стриманість (Катехизм Католицької Церкви, н. 1805).

⁴¹ Варто зауважити, що в енцикліці *Redemptoris missio* (= RM) Іван Павло II вчить про формування доброї совісті як справжній розвиток людини та суспільства, тобто про те, що «розвиток народу не походить в першу чергу від грошей, матеріальної допомоги, технічних структур, але від формування сумління, від зрілості менталітетів та звичаїв» (RM, н. 58). У цьому Церква бере безпосередню участь через сповнення євангельської місії, оскільки «приводить до навернення серця та менталітету (*del cuore e della mentalità*), визнає гідність кожної людини, налаштовує до солідарності, до обов'язку служіння братам, вводить людину у Божий проект, який полягає у побудові царства миру, справедливості, починаючи вже з цього життя» (RM, н. 58)

Висновок

Дослідження вибраних документів: Другого Ватиканського собору, енциклік Павла VI та Івана Павла II показало основні тези актуального вчення Церкви про совість. Совість відображає найбільш особистий світ людини, що означається біблійним терміном «серце». У цьому світі людина перебуває наодинці зі своїм Творцем, голос якого навчає її людяності, тобто справжньої любові. У совісті Бог навчає людину Закону, іншими словами: об'єктивних норм моралі, слідуючи яким людина впорядковує своє життя та навколишніх, згідно із Божественним планом, а відтак – живе повноцінним щасливим життям. Для підтримки людини Бог подарував їй Церкву, як компетентного тлумача його закону. Слід підкреслити, що проведене дослідження хоч і частково дозволило зрозуміти основні тези церковного вчення про совість, проте для вияснення цілісного бачення поставленої проблеми, потрібно дослідження також інших документів, а саме: «Катехизму Католицької Церкви», спадщини Бенедикта XVI та папи Франциска. Межі цієї статті не дозволили цього зробити, а тому ці документи будуть предметом наступних наукових досліджень.

Vitaliy PROTASEVYCH

**The teachings of the Catholic Church on conscience:
Second Vatican Council, Paul VI, John Paul II**

The objective of the article is to analyze the documents of the Catholic Church, which highlight the notion of conscience, namely the documents of the Second Vatican Council, Paul VI and John Paul II. A deeper understanding of what a conscience is leads us to a better understanding of who a person is and what true freedom and responsibility are. The Church's teaching on conscience allows us to look at the inner world of man from

the perspective of God's Revelation. This view of faith is especially important in the modern epoch of secularism, when having lost the perspective of the transcendent, it is difficult for a person to live according to such important values as solidarity or love. The Church's teaching on conscience makes it possible to better understand how fundamental values work, to better evaluate the importance of moral choice both for the life of an individual and for the development of society.

Keywords: conscience, freedom, truth, God's law, the Magisterium of the Church.

Лідія ЛУЦИШИН

КОСМОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИ У БОГОСЛОВСЬКІЙ СПАДЩИНІ СЕРГІЯ БУЛГАКОВА

У цій статті подано розуміння космологічного виміру людини у світлі бачення одного з найбільш відомих представників богословського персоналізму ХХ ст., протоієрея Сергія Булгакова (1871 – 1944), християнського філософа та православного богослова. Дослідження висвітлює бачення іконічності людської особи, як людського «я», яке створене на образ «Я» Божественного. Крізь призму антропологічного вчення автора представлено кенотичний вимір створення людини, яка водночас посідає божественно-людську дійсність, що у космологічній площині відображено концепцією «мікрокосмос-мікро-теос». У ключі східного богословського бачення окреслено також поклонання людської особи, як уподібнення своєму Архетипу-Творцю у способі свого існування: поряд з іншими особами, а також у діалозі з навколишнім, дорученим їй всесвітом.

Ключові слова: людська особа, створення, Творець, кенозис, створений світ, жертва, Божественна любов, образ Божий, мікрокосмос, Пресвята Трійця, іпостась, софіологія.

Вступ

Серед багатьох християнських мислителів ХХ ст., о. Сергій Булгаков був одним із найбільш відомих та впливових богословів, який також певний час жив і працював у Києві; а Собор святої Софії був

одним із тих місць на землі, які мали вагомий вплив на нього, зокрема у його роздумах про Божу Премудрість¹. У богословській спадщині цього автора, як одного із представників православного богословського персоналізму ХХ ст. (в душі східного акценту на особу), в основі антропологічної концепції лежить іконічність людського «я», яке сотворене на образ «Я» Божественного та стремить уподібнитися до нього у способі свого існування та стосунку з іншими особами.

Як зазначає сам автор, антропологічне вчення своїм корінням безпосередньо пов'язане з істиною космології, але сама вершина антропології є преамбулою до богослов'я; оскільки без останнього вона не може бути ні продуманою, ані зрозумілою. Продовжуючи попереднє твердження: «...людську істоту можна зрозуміти тільки виводячи (як похідну) від Бога, оскільки образ людський є на образ Бога, і життєві шляхи людини є по суті Божими шляхами»².

Представлене увазі читача дослідження, має на меті коротко проаналізувати окремі напрямні антропологічного вчення протоієрея С. Булгакова у космологічній площині, а саме:

- 1) створення людини як кенотичний акт Божественної триєдиної любові;
- 2) поняття людської особи, як мікрокосмосу у сотвореному всесвіті;
- 3) концепція «мікрокосмос-мікротеос».

---

¹ Про це зазначають окремі дослідники творчості о. С. Булгакова, а серед них д-р А. Аржаковський, православний мирянин, історик, богослов, фахівець з творчості о. Булгакова: «Одні його вважали еретиком, а інші – найбільшим православним мислителем із часів св. Григорія Палами, тобто з XIV століття (К. Андроніков), та найважливішим богословом ХХ століття (Дж. Мілбенк)... Навіть за межами середовища конфесійного православ'я о. С. Булгакова вважають святим наших часів...» цит. за Антуан Аржаковський. *Отець Сергій Булгаков: Нариси про християнського філософа та богослова (1871–1944)*. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету 2007 (Вступна стаття книги).

² Л. Зандер. *Бог и мир (Мирозерцание отца Сергия Булгакова)*. т. І. Париж: YMCA-PRESS, 1948, с. 315.

У кенотичному богослов'ї протоієрея Сергія Булгакова сучасні дослідники виділяють принаймні три основні напрями: 1) Божественний кенозис, як характерну рису внутрішнього життя Пресвятої Тройці; 2) створення людини як кенотичний акт; і 3) воплощення Сина Божого, як кенозис по благодаті³. У цій статті ми зосередимося на богословському обґрунтуванні другої із цих трьох – кенотичному вимірі створення людини. Саме створення людської особи є тим самим кенотичним «самовиявленням» Трійединого Бога на особовому рівні.

Починаючи також від ранньої творчості, розглядається о. С. Булгаковим розуміння людської особи як мікрокосмосу і аргументується різноманітна прив'язаність людини до сотвореного світу (зокрема, тваринного), «оспівається» краса всього сотвореного⁴. У космологічному розумінні людина (зокрема, в її тілесному вимірі), постає як зменшений, сконденсований світ – мікрокосмос. У такому богословському висвітленні створення людської особи: Бог-Творець надає «іпостасний дух» сотвореній людській істоті, яка щодо решти створеного світу є «сотвореним богом»; а щодо свого Творця – творінням, покликаним до Троїчного існування. Власне останнє твердження вказує на антиномічний характер самого буття та покликання сотвореної («родженої») людської іпостасі.

Створення людини як кенотичний акт Божественної трійединої любові

Походження всього сотвореного перевершує можливості будь-якого природного знання, і тільки сам Господь може нам об'явити, для

---

³ Серед основних дослідників богослов'я кенозису С. Булгакова, див. Paul L. Gavrilyk. *The Kenotic Theology of Sergius Bulgakov // Scottish Journal of Theology* 58 (2005), с. 251-269.; P. Coda. *L'altro di Dio: rivelazione e kenosi in Sergej Bulgakov*. Roma: Città Nuova 1998.

⁴ Булгаков С. *Первообраз и образ. Том I: Свет Невечерний. Созерцания и умо-зрения*. Москва: Искусство 1999, с. 253.

чого і як він створив цей світ⁵. Твердження, що Бог створив світ із самого себе є наріжним каменем всієї богословської системи Сергія Булгакова⁶. Потрібно також відзначити, що у баченні нашого автора ідея створення є персоналістичною по своїй суті, вона передбачає особового Творця⁷. У такому розумінні створення світу є не тільки дією Божої всемогутності та мудрості, але, перш за все, Божественним кенозисом – виявленням жертвовної природи його любові: «і якщо Бог є любов, якій властиво вилитись поза Божественне буття, то стаючи Творцем, Бог сам і у своєму власному житті приймає жертвоне самообмеження в ім'я любові до свого творіння, зберігаючи [при цьому], всю повноту свого іманентного буття»⁸. Божественний світ в собі є організмом любові, причому ця любов Божа не є односторонньо-збіднілою, але різноманітним його самовизначенням⁹. У цьому сенсі Божа любов є причиною творення всього, логікою його краси, а також служить внутрішньою силою взаємного жертвовного самовиявлення Божественних Іпостасей стосовно сотвореного світу. Кенозис, як прояв любові Божої є змістом творчого акту та виявляє природу взаємовідносин між Творцем та його творінням.

У такому предвічному творенні-кенозисі кожна із Іпостасей Пресвятої Тройці проявляється відповідно до своїх особових властивостей: Отець як осноположник, Син – як засновник, а Дух Святий – як

---

⁵ П. Евдокимов. *Православие*. Москва: Библейско-Богословский Институт св. апостола Андрея 2002, с. 125; а також С. Булгаков. *Невеста Агнца. О Богочеловечестве*. Париж: Умса press 1945, с. 45.

⁶ У такому розумінні паралельною є гіпотеза про те, що світ сотворений Богом з нічого (*εξ ουκ οντων*) - і це служить догматичною формулою для обґрунтування концепції креаціонізму у цьому випадку; див. *Невеста Агнца. О Богочеловечестве*, с. 51-52; детальніше, щодо обґрунтування цієї концепції, див. Там само, с. 40-65; Булгаков С. *Первообраз и образ*, с. 169-178 (філософське обґрунтування у ранній творчості автора); а також С. Булгаков. *Агнец Божий*. Часть 1. Москва: Общедоступный православный университет 2000, с. 148-159.

⁷ Там само, с. 44-45; див. також John O'Donnell, S. I. *The Trinitarian Panentheism of Sergej Bulgakov // Gregorianum* 76, 1 (1995), с. 37.

⁸ С. Булгаков. *Агнец Божий*, с. 251.

⁹ С. Булгаков. *Невеста Агнца*, с. 48, 57.

той, хто все звершує; і саме творення світу незмінно розуміється у християнській догматиці як дія Трійцестасного Бога¹⁰. Кенозис Отця полягає у тому, що Отець, який у Божественному житті предвечно відкриває себе у Сині і Святому Дусі, у створенні відкриває себе також через «Двійцю Сина і Духа» (образно: дві руки Отця – згідно із Святоотцівським розумінням); при цьому повторюючи у творенні предвечну жертву любові, аналогічну до родження ним свого Сина. У такий спосіб Отець постає для світу абсолютно-відносним, і посилає свого Сина із «глибин» Божества у світ (хоча ще не іпостасно¹¹)¹². Син входить у творіння як Слово Боже, яким твориться світ, щоб у певному сенсі ототожнити себе з ним (творінням), стати для нього «Словом про все і в усьому», виявляючи своє самоприменшення, як вічної жертви Отця за світ¹³. В образі Сина як Агнца відкривається і новий образ жертвовної любові Отця, що виявляється у творенні світу, не тільки у сенсі «особистого сходження» Отця у світ, але й (через посилення Сина), – як початок принесення Жертви (космічної Іпостасі). Кенозис Святого Духа у цьому ключі розуміння виявляється у довершенні (становленні) всього сотвореного¹⁴.

---

¹⁰ С. Булгаков. *Утешитель*. Москва: Общедоступный Православный Университет 2003, с. 235-236; також детальніше див. С. Булгаков. *Агнец Божий*, с. 157-159; С. Булгаков. *Невеста Агнца*, с. 63, 109; щодо критичного матеріалу: Л. А. Зандер. *Бог и мир (Мирозерцание отца Сергия Булгакова)*, т. I. Париж: Ymca press 1948, с. 278; Piero Coda. *Latro di Dio: rivelazione e kenosi in Sergej Bulgakov*, с. 130-150.

¹¹ Сам кенозис Пресвятої Трійці (як відомо і що являється основним християнським догматом про Воплочення Сина Божого), зовсім по-іншому розкривається у «самоприменненні» Логосу, який сам поєднується із творінням (людиною), вочоловічується.

¹² С. Булгаков. *Утешитель*, с. 264; С. Булгаков. *Агнец Божий*, с. 157.

¹³ С. Булгаков. *Агнец Божий*, с. 157.

¹⁴ Там само, с. 157-158. Іншими словами: кенозис Сина - у тому, що Він, будучи *всім* у творенні (*logos-ом* цього творіння у предвечному Божому Промислі), применшився до людського способу буття у Боговплоченні, став Богочоловіком, увійшов у світ як Агнець Божий, заколений на Голгофті у вчності (повноті часів); дет. С. Булгаков. *Утешитель*, с. 264.

Створення як акт Божої любові, що виливається поза межі власного Божественного життя у світі є для Творця добровільним самоприменшенням, метафізичним кенозисом, де Господь творить поряд зі своїм абсолютним буттям – відносно, до якого він сам має відношення, будучи водночас його Богом та Творцем¹⁵.

Однак, при цьому кенозисі Абсолютного заради відносного у створенні (*μετάβασις εἰς ἄλλο γένος*), збережено як позитивне відношення та взаємозв'язок між Творцем і творінням, так і онтологічна відмінність (за природою) між ними¹⁶. Окреслюючи кенотичний вимір творення у софіологічній площині, потрібно розуміти, що Бог-Творець утримує свій Божественний світ подвійним способом: як Софію і як творіння, чи, те саме, як Божественну і сотворену («тварну») Софію. Перша існує у вічності, в єдиному, цілісному акті, друга ж занурена у тимчасовість і становлення, «у ніщо». Саме тому, сотворена Софія не є іншою чи навмисно сотвореною зі світом і для світу, але виявленням Софії Божественної; і у цьому сенсі: сотворена Софія є наслідком кенозису Софії Божественної¹⁷. Проте, існує докорінна відмінність між створенням світу, як природи для людського духа в її софійності, та створенням самого цього іпостасного духа. Виявляється ця відмінність, перш за все у тому, що дух, на відміну від природи не може бути створеним безособово, тобто, без прямого веління Творця¹⁸. Саме тому, створення людської особи на образ Божий є відмінним від попереднього створення світу, та згідно із Бут. 1:26, 27 – у створенні людини має місце рада Божественних Осіб¹⁹, а також

¹⁵ С. Булгаков. *Агнець Божий*, с. 156, дет. с. 149-157; С. Булгаков. *Невеста Агнца*, с. 68-69.

¹⁶ С. Булгаков. *Невеста Агнца*, с. 44, 64.

¹⁷ Там само, с. 63, 69.

¹⁸ Там само, с. 93.

¹⁹ Сама інтерпретація цього біблійного уривку виражається о. Булгаковим наступним чином: «Тут це число множини, по-перше включає багатоіпостасність людини, відображає її як рід, чи сім'ю, багатоманітність, яка пов'язана любов'ю, на взірць Пресвятої Тройці; а по-друге, це *Наш* також свідчить про реальну відповідність [відображення] сотвореного я до Божественних Іпостасей [Я]»; цит. за С. Булгаков. *Невеста Агнца*, с. 98.

вираження подиху життя «у сотворену з пороху людину, щоб вона могла стати живою душею» (пор. Бут. 2:7). Таїнство створення особового духа якраз і полягає у тому, що Бог через цей «подих», вилиття своєї сутності, дав людині іпостасне буття; і це є «найширшою формулою для вираження Божої творчої дії стосовно людської особи: Бог відобразив самого себе у своїх образах, повторивши і примноживши себе у них»²⁰.

У ключі вищесказаного розуміємо, що створення людини відбулося на особовому рівні, оскільки Бог уділив сотвореній людській іпостасі своє особове існування – свій образ, «іпостасний дух». З цього випливає, що Адам (а у ньому й усе людство), як іпостасний Божий образ Святої Тройці є сотвореною (і у цьому сенсі «четвертою»), «багатоіпостасною людиною», покликаною до Троїчного існування та здатною перебувати в особистому стосунку зі своїм Творцем²¹.

Створення людської іпостасі, як «відвічно-сотвореної», яка є образом Іпостасі Логосу, Другої особи Божої є предвічним кенозисом Триіпостасної Особи Святої Тройці; і у цьому контексті виражається предвічний Божий промисел щодо людини у його повноті (плеромі Божества)²². Як наслідок, образ Божий, а саме образ Сина, в особистому самопізнанні сотвореного «я», виражений у такий спосіб, що: людська іпостась свобідною любов'ю усвідомлює себе образом Первообразу. У людському «я» особа покликана пізнавати своїм розумом те Божественне «Я», яке для неї (в особовому стосунку) є і Божественним «Ти». У такому розумінні сотворене людське «я» молитовно вдивляється в «Я» абсолютне²³; і саме це служить свого роду віддзеркаленням предвічного Богосинівства людської іпостасі та відображенням ціленапрявленості на психосоматичному рівні її буття.

²⁰ С. Булгаков. *Невеста Агнца*, с. 95; а також С. Булгаков. *Агнец Божий*, с. 165.

²¹ Там само, с. 99.

²² С. Булгаков. *Агнец Божий*, с. 164-167, 195; С. Булгаков. *Утешитель*, с. 238; також Piero Coda. *L'atro di Dio: rivelazione e kenosi in Sergej Bulgakov*, с. 135.

²³ Там само, с. 171.

У софіологічному ключі творення світу включає творення двох моментів: сотвореної Софії, і нових сотворених осіб, здатних іпостазувати цю природу і бути суб'єктами сотвореної Софії (людських іпостасей); причому «сам цей процес творення особових духів відноситься вже не до Софії, а до самої Божественної Особи»²⁴.

Саме створення людської особи є тим самим кенотичним «самовиявленням» Триєдиного Божества на особовому рівні. У цьому кенотичному акті Бог-Творець надає «іпостасний дух» сотвореній людській істоті, яка щодо решти сотвореного світу є «сотвореним богом»; а щодо свого Творця – творінням, покликаним до Троїчного існування.

У такий спосіб кенозис виражає спільне відношення Бога до світу, і саме створення вже є кенозисом Божества, актом його жертовної триєдиної любові, бо Він «назовні та поряд із собою» поклав становлення та розвиток цього світу, довіривши останній для любові та реляційності людській іпостасі (людському «я»), як образу свого Триіпостасного «Я».

Поняття людської особи як мікрокосмосу у сотвореному всесвіті

Господь-Творець покликав світ до буття у певний момент, але його творчий акт триває і звершується позачасово та повсякчасно. Всемогутній Божий промисел зберігає своє творіння і спрямовує його життєву силу до остаточної мети²⁵. Оскільки, людська особа створена на образ Христа (другої Божественної Іпостасі – Логосу), то Христос для людської особи є розкриттям і звершенням цього образу

²⁴ С. Булгаков. *Агнець Божий*, с. 94.

²⁵ С. Булгаков. *Невеста Агнца*, с. 209; детальніше щодо розуміння та опису Промислу Божого щодо світу та людини, зокрема, див. Там само, с. 209-221; а також С. Булгаков. *Агнець Божий*, с. 184-194.

в її цілісному душевно-тілесному та природньому вимірах²⁶. У цьому розумінні йдеться про боголюдськість світу, іпостасним космічним центром якого є людина, як вінець усього сотвореного²⁷.

У світлі софіології: сотворений світ як сотворена Софія існує відповідно до свого небесного первообразу і зосереджується у людині²⁸. Сотворена (тварна) Софія не відтворює суті Божественної природи, яка залишається радикально трансцендентною й апофатично недосяжною, але містить у собі суть (творчого) задуму Бога щодо світу²⁹.

У такому космологічному розумінні людина (в її тілесному вимірі), постає як зменшений, сконденсований світ – мікрокосмос. Будучи *логосом*³⁰ цього світу (іпостасним центром сотвореного),

²⁶ С. Булгаков. *Агнец Божий*, с. 166; 167.

²⁷ Там само, с. 186; тут потрібно також зазначити, що о. Сергій стосовно креативності світу наголошував на «людяності Божества і божественності людини, що є предвічним у Бозі». Зокрема, автор зазначав, що: «світ Божественний у собі є людським (Бого-людським), він є небесним Боголюдством небесної Боголюдини Логосу. Людськість у цьому значенні є образ і спосіб буття множинних начал, чи ідей, і духовних сутностей в єдності, як саморозкриття Логосу, і в цьому значенні можна припустити, що вона є його духовним “тілом”»; цит. за там само, с. 164. З цього приводу також були і звинувачення його в неоплатонізмі (В. Лосський, та інші). Водночас коментує цю ідею один із об'єктивних критиків о. Булгакова і шанувальник творчості В. Лосського, Лев Отоцкий-Закутин у своїй праці *Философемы и символы. (О Софии, «софианстве» и усии человеческой)*. Мюнхен 1973, с. 48.

²⁸ С. Булгаков. *Агнец Божий*, с. 164.

²⁹ Р. Evdokimov. *Le Christ dans la pensée russe. Paris: Cerf 1986*, с. 193; детальніше, у софіологічному баченні, П. Євдокімов (як і його вчитель С. Булгаков), аргументує: «... [і саме] Воплочення не є ні онтологічно непередбаченим для світу, ні новизною для самого Бога. Оскільки Логос є Сином Божим та Деміургом чи Творцем світу, Він має людський аспект у своїй божественності, Він є Сином Людським, що зійшов з небес, небесною Людиною, людським обличчям Бога, що вічно існує у своїй думці та поза нею в божественному житті. З іншого боку, людське у своїх глибинах несе очікування свого власного одкровення, очікування приходу Христа згідно з обіцянкою райського благовіщення Єві після гріхопадіння»; цит. за А. Аржаковський. *Отець Сергій Булгаков: Нариси про християнського філософа та богослова (1871-1944)*, с. 75-76.

³⁰ У перекладі з грецької мови: *λογος* – зміст, суть.

людська особа містить у собі всю повноту світу і є своєрідною його вершиною. Фактично у світі не може бути нічого, що би не було людським, і на що не могло би поширюватися людське пізнання, чуття та воля. Людина створена «володіти землею» та «панувати над усім творінням» (пор. Бут. 1:28); і у цьому сенсі увесь світ є «потенційним та периферійним тілом для людини»³¹.

Світ є сотворений для людини, і біблійна розповідь про створення є немов би описом про приготування світу для людини, а також про поступове її творення (онтогенез людини). Загалом, йдеться про створення світу, як людськості людини (її фізичного тіла)³², адже через своє тіло людина пов'язана з усім природним світом. Наведемо деякі з аргументів для підтвердження цієї думки. По-перше, людське (фізичне) тіло створене «із земного пороху» (пор. Бут. 2:7), тобто з першої матерії, з якої створене усе (на рівні хімічних та органічних сполук). По-друге, на рівні своєї тілесності людина також створена разом зі всім рослинним та тваринним світом (як «все-рослина» і «все-тварина»), в його біологічній послідовності, причому людська особа знає «із своєї середини» цей тваринний світ і називає (іменує) його. Тілесна єдність людини зі світом закріплюється споживанням їжі (що наперед встановлено Богом: пор. Бут. 1:29-30; Бут. 9:3). По-третє, людина пов'язана зі всім сотвореним світом у тваринному началі життя, а саме «тваринною душею», яка міститься у крові (як один із прикладів С. Булгаков наводить старозавітній біблійний аргумент: Бут. 9:4: «душа тіла у крові»; пор. Лев. 17:11, Втор. 12:33). Тваринне начало, як внутрішній кровообіг, циркуляція крові на рівні живого сотвореного організму, є сотвореним, як і все інше творіння, а тому йому є невластивим особове

³¹ С. Булгаков. *Агнець Божий*, с. 164; також С. Булгаков. *Невеста Агнца*, с. 91; щодо критичного матеріалу: О. Клеман. *Смысл земли*. Москва: ББИ св. апостола Андрея 2005, с. 14.

³² Там само, с. 164; а також С. Булгаков. *Невеста Агнца*, с. 76, 86-87, 189-190; С. Булгаков. *Купина Неопалимая. Опыт догматического истолкования некоторых черт въ православном почитаніи Богоматери*. Парижъ 1927, с. 106, 227.

безсмертя, бо воно (у своїй суті) є безособовим, на відміну від людської душі, як духовного начала³³.

У такому розумінні людська особа, як іпостасний центр сотвореного світу, для якої доступні всі його часткові логоси (та їхній взаємозв'язок), у глибині своїх помислів пізнає цей світ і силою свого життя реалізує себе в ньому³⁴. Таке пізнання не є лише пасивно-дзеркальним відображенням образів світу у людині, а й водночас їх творчим здійсненням; а людська особа не тільки вміщає об'єкт пізнання, але також виходить із себе (на пізнавальному рівні своєї свідомості), та з ним ототожнюється³⁵.

Людина (у своїй сутності) є духовно-тілесною, і у цьому виражена повнота, онтологічна норма її буття. Образ Боголюдства у людській іпостасі (закладений при кенотичному її сотворенні), є відображеним в її душевно-тілесному організмі. В такому богословському ключі: своєю тілесністю людина належить до сотвореного світу, який вона містить, об'єднує й узагальнює як «стягнений світ», мікрокосмос. У цьому ж розумінні лише людській особі властива повнота творіння (яку вона посідає), на відміну, навіть від ангелів³⁶. Ангели займають проміжне місце між світом і Богом, маючи у собі силу іпостасного буття, вони не мають сили космічного буття, якому також призначені служити. Згідно з таким баченням: тіло (буття тілесне), є онтологічною перевагою людини, що пов'язує її з усім

³³ С. Булгаков. *Агнец Божий*, с. 164-165.

³⁴ Подібно зауважує з цього приводу і вже згадуваний мною, французький богослов О. Клеман: «Человек есть лоуѳос, он - сотворенный лоуѳос, который как священник и царь, должен собрать лоуѳос вещей, чтобы преподнести их в творческом возрастании славы нетварному Лоуѳос-у [Слово-Логосу]»; цит. за О. Клеман. *Смысл земли*, с. 15.

³⁵ С. Булгаков. *Утешитель*, с. 257.

³⁶ У своїй пізній творчості, зокрема, першій трилогії, о.-автор неодноразово наголошував на цьому людському привілеї у порівнянні із ангелами (безплотними духами); детальніше, все своє вчення та розуміння ангелології о. Сергій висвітлює у книзі Прот. С. Булгаковъ. *Льствица Іаковля. Объ ангелахъ*. Парижъ 1929.

світом, хоча у земному стані тіло її й обмежує. Безтілесність ангельського світу є не так привілеєм, як лише характерною його ознакою³⁷.

Концепція «мікрокосмос – мікротеос»

Людська природа у своєму цілісному вимірі не може бути більше збагачена, оскільки вже все містить та посідає; і сама людська особа є сотвореною Богом як «господар» стосовно решти творіння³⁸. Приймаючи від Бога-Творця «образ Божий» (іпостасний дух), і будучи приведеною у сотворений всесвіт «останнього дня», так, що «шість днів [творення] є розвитком її тілесної природи», людська особа є призначеною бути управителем над творінням, «сотвореним богом» для сотвореного та дорученого їй світу³⁹. Потрібно розрізняти дві напрямні вираження людської особи: (1) до вічності, до Творця; і (2) до самого сотвореного буття. Оскільки Бог – Творець, то й усе його творіння, зосереджене у людині, існує не для себе і у собі самому (як самозамкнуте), але у Бозі і для нього у відповідний («богоприс- тойний» для Творця), спосіб.

---

³⁷ С. Булгаков. *Купина Неопалимая. Опыт догматического истолкования некоторых черт въ православном почитании Богоматери*, с. 136-137; також Прот. С. Булгаковъ. *Друг Жениха. (Ио. 3. 28-30). О православном почитании Предтечи*. Paris 1927, с. 183, 221, 237-238; подібно стверджує о. Булгаков і у своїй англійській книзі *The Wisdom of God (рукопис) 1937*, с. 116-117: «The created world belongs to man. Man, created on the sixth day to have dominion over the world (Gen. 1. 26 27), is not merely one among other creatures, he is the representative of all creation, including in himself all its fullness, a microcosm, a world in little, according to the expression of the Fathers. Even the angels, the incorporeal world, minister to man and so far as they participate in this human world, are dependent on it. In this sense we may say the world is humanity, which includes in itself the formality of all the rest. And for this reason too God's image in creation is the human form».

³⁸ Прот. С. Булгаковъ. *Другъ Жениха. (Ио. 3. 28-30). О православномъ почитании Предтечи*, с. 221.

³⁹ С. Булгаков. *Невеста Агнца*, с. 94-95; С. Булгаков. *Агнец Божий*, с. 164-165; С. Булгаков. *Купина Неопалимая...*, с. 106.

Однією із характерних властивостей людини є те, що вона, на відміну від сотвореного світу (якого вона є господарем), подібно до ангельського світу (сама людська особа) містить «несотворене начало», іскру Божественного духа: «і вдихнув (Господь) у ніздрі її дихання життя» (Бут. 2:7). Якщо ці слова зіставити із словами «створімо людину за образом нашим і за подобою нашою...» (пор. Бут. 1:26-27), то стає зрозуміло, що людський дух (чи «душа» в дихотомічному вимірі), є несотвореним, божественним за своїм походженням, а людська особа – «сотвореним богом» (*мікротеосом*) за благодаттю Творця, однак лише стосовно всього сотвореного⁴⁰. Вся сотворена природа (земна Софія), належить людському духу, як своєму іпостасному центру, а з цієї причини і сама людська особа у своєму онтологічному вимірі є вже боголюдською⁴¹.

Господь, творячи людину (спочатку її фізичну тілесність), із землі, як вищій і універсальний образ всього творіння, «вдихає» в неї живу душу із власної сутності, і в такий спосіб: ніби ділиться з нею самим собою, своїм власним життям⁴²; що не слід розуміти як тотожність людської природи Божественній, ані як Божественну абсолютність і самодостатність. Людська особа призначена стати «богом по благодаті», чи «сотвореним богом», *мікротеосом* щодо всього творіння⁴³. Людина як *мікрокосмос*, «зменшений, сконденсований світ» є володарем сотвореного всесвіту, його керманічем, який і сама також вміщає у своєму тілесному органічному складі. На цьому шляху становлення, чи відношення людини до світу має

---

⁴⁰ С. Булгаков. *Агнець Божий*, с. 165; С. Булгаков. *Невеста Агнца*, с. 94; Прот. С. Булгаковъ. *Льствица Іаковля. Объ ангелахъ*, с. 8-9.

⁴¹ Там само, с. 165-166.

⁴² Там само, с. 95, 128

⁴³ С. Булгаков. *Невеста Агнца*, с. 126, 97. У контексті створення окремих осіб, іпостасних духів, людських і ангельських, Господь: «ніби повторює самого себе, творить своє спів-Я на свій іпостасний образ, наділяючи їх диханням власного божественного життя. Він творить собі “спів-богів”, “богів по благодаті.”»; дет. див. С. Булгаков. *Агнець Божий*, с. 166.

місце також самовизначення людського духа, що насамперед поєднане із його самовизначенням у стосунку до Бога-Творця⁴⁴.

У такому богословському вимірі: людська особа є божественно-космічною, вже від самого початку у естві своєму боголюдською, тобто живим образом Трипостасного Бога у його Премудрості. Іншими словами: «Якщо вся сотворена Богом природа повсякчасно [безупинно] прославляє свого Творця, то ця хвалебна пісня найбільш повно звершується у житті людини, бо людина, хоча і належить до сотвореного світу, але водночас підноситься над ним своїм богоподібним духом»⁴⁵.

Висновок

Людську особу в її сутності антиномічно можна окреслити як таку, що є водночас «сотвореним богом по благодаті» (мікротеосом) і божественним сотворінням, яке є відображенням макрокосмосу (мікрокосмосом). Будучи сотвореною у нерозривній єдності з усім живим організмом (макрокосмосом), на рівні своєї тілесності, людська особа є відповідальною за все творіння як перед собою (наступними поколіннями), так і перед Творцем, з волі і благодаті якого їй все доручено для володіння, збереження та преображення. Власне у цій перспективі і гріхопадіння людини, як володаря та поручителя всього сотвореного (мікротеосу), має також космічні наслідки.

Якщо сотворений світ є «попереду» людини (згідно з Біблійним порядком сотворення), то людині, як Божому образу (у світі), слід у своїй творчості розпізнати це одкровення, почути онтологічну хвалу речей (усього сотвореного)⁴⁶. У такий спосіб людина пізнає себе, своє єство у сотвореному світі і через нього; а світ розвивається і має

⁴⁴ С. Булгаков. *Невеста Агнца*, с. 193.

⁴⁵ Л. Задер. *Бог и мир (Миросозерцание отца Сергия Булгакова)*, с. 315; 318:

⁴⁶ О. Клеман. *Смысл земли*, с. 14.

свою глибоку змістовність у людині, через неї і для неї. Християнство у своїй суті є «євангелієм Богопізнання». Призначення кожної людської особи здійснюється через пізнання Бога і світу (як унікального посередника між ними); а космотеозис в есхатологічній його перспективі (тобто, преображення, обожествлення всесвіту), безпосередньо залежить від самого антропотезису (власного обожествлення людини), її практичного християнського способу життя.

Lidiya LUTSYSHYN

**The Cosmological Dimension of the Human Person
in Sergius Bulgakov's Theological Heritage**

The article presents the cosmological dimension of the human being in the light of the vision proposed by one of the most prominent representatives of the theological personalism in the 20th century, Father Sergius Bulgakov (1871–1944), a Christian philosopher and an Orthodox theologian. The research illustrates the vision of iconicity of the human person as a human identity created in the image of the Divine Identity. The author's anthropological teaching includes the kenotic dimension of the creation of the man, who possesses simultaneously theological and human essence represented through the concept of «microcosm-microtheos» in the cosmological realm. Based on the Eastern theological perspective, Bulgakov's vision also outlines the vocation of the human person as the imitation of his Archetype-Creator in his mode of existence, i.e., within the human relations and in the dialogue with the surrounding universe which was entrusted to him.

Keywords: human person, creation, Creator, kenosis, created world, sacrifice, Divine love, image of God, microcosm, Holy Trinity, hypostasis, Sophiology.

Петро САБАТ

**ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ
ЦЕРКОВНИХ БЛАГОСЛОВЕНЬ (ОСВЯЧЕНЬ)
БОГОСЛУЖБОВИХ КНИГ
В УКРАЇНСЬКИХ ЦЕРКВАХ КИЇВСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ**

В цій публікації представлена історія виникнення та формування благословень (освячень) богослужбових книг – українських Церков Київської традиції. Вказано, коли вони появились вперше друком у Церквах Володимирівського хрещення. Подані давні тексти чинів освячень із требників для ознайомлення. Підкреслено, як вони здійснювалися в Українських Церквах Київської традиції в ході століть. Представлені сучасні тексти чинів благословень богослужбових книг із требників, які вживають Церкви Київської традиції. Зауважено, що під час освячення храму їх не потрібно звершувати, оскільки через освячення храму – освячуються всі у ньому речі через молитви та кроплення їх свяченою водою. У цьому дослідженні також зазначається: коли виникла і для чого існує в наш час молитва або чин на освячення всякої речі у Церквах Київської традиції.

Ключові слова: чин благословення богослужбових книг, молитва на освячення всякої речі, чин на освячення всякої речі, богослужбові книги, требник, храм, церковні чини, церковні обряди.

Вступ

У Східній Церкві для звершення богослужінь існують спеціальні богослужбові (літургійні) книги. У сьогоднішніх в Україні Церквах візантійсько-слов'янського обряду для звершення богослужінь уживають такі книги: Паремійник, Псалтир, Євангеліє, Апостол, Служебник (гр. Літургікон), Архидіакон, Часослов, Октоїх, Мінеї, Тріодь посна, Тріодь квітна, Требник, Ірмологіон, Акафістник і Типік.¹

Паремійник – це богослужбова книга, яка містить вибрані тексти із Святого Письма, які читаються під час богослужінь протягом усього літургійного року. Паремія – це вибраний фрагмент із Святого Писання Старого, рідше – Нового Завіту, який містить пророцтво про певного святого чи подію, котра вшановується того дня у Східній Церкві². Під час церковних богослужінь добового кола паремії читаються на: Вечірні, Всеношній та на особливих молебнях.

Псалтир – це богослужбова книга, яка містить 150 псалмів царя Давида, які поділені на 20 катизм, тобто частин, які читають під час богослужінь протягом тижня. Псалтир прийнято подекуди читати увесь над усопшим мирянином, як вираження його молитви до Бога³.

Євангеліє – це богослужбова книга, яка містить Євангелія від Матея, Марка, Луки та Йоана. Вона поділена на зачала, тобто на розділи, які читають під час богослужінь протягом усього літургійного року у Східних Церквах візантійсько-слов'янського обряду⁴.

Апостол – це богослужбова книга, яка містить упорядковані читання з Діян апостолів, Послань святого апостола Павла та Соборних послань святих апостолів Петра, Йоана, Якова і Юди⁵.

---

¹ Див. *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*. Львів 2011, п. 648–652.

² Див. *Паремії. Опис* // https://svichado.com/bohoslyjbovi_knyhy/paremii-1701.html

³ Див. *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*, п. 649.

⁴ Див. М. Любачівський. *Літургіка*. Частина II. Рим 1990, с. 107.

⁵ Див. *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*, п. 649.

Службник (Літургікон) – це богослужбова книга, яка містить тексти Божественної Літургії святого Йоана Золотоустого, святого Василія Великого та Літургії Передшеосвячених Дарів⁶.

Архиератикон – це богослужбова книга, яка містить архиерейський чин Літургії з додатком тих освячень, посвячень і благословень, які звершує тільки архиерей⁷.

Часослов – це богослужбова книга, яка призначена для освячення молитвою всіх часів доби. Вона містить богослужіння добового кола: Вечірню, Повечір'я, Північну, Утреню, Часи й Обідницю, окрім Божественних Літургій⁸.

Октоїх – це богослужбова книга, яка містить змінні частини канонічних часів для днів семиденного (рухомого і нерухомого), кругу⁹.

Мінея – це богослужбова книга, яка містить змінні частини богослужінь свят нерухомих усього року. Вона містить служби свят: Господських, Богородичних і святих¹⁰.

Тріодь посна – це богослужбова книга, яка містить змінні частини служб Великого посту¹¹, тобто богослужінь від Неділі митаря і фарисея аж до Лазаревої суботи.

Тріодь квітна – це богослужбова книга, яка містить змінні частини служб Страсного тижня, Пасхи й періоду П'ятдесятниці, тобто

---

⁶ Див. С. Білокінь. *Богослужбові книги в православ'ї* // Енциклопедія історії України. Т. 1. К.: Наукова думка 2003, с. 318.

⁷ Див. *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*, п. 650.

⁸ Див. *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*, п. 651; С. Білокінь. *Богослужбові книги в православ'ї* // Енциклопедія історії України. Т. 1, с. 319.

⁹ Див. М. Любачівський. *Літургіка*. Частина II, с. 103-105.

¹⁰ Див. С. Білокінь. *Богослужбові книги в православ'ї* // Енциклопедія історії України. Т. 1, с. 319.

¹¹ Див. *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*, п. 651.

богослужінь від суботи Лазаря аж до восьмої неділі після свята Пасхи, тобто Неділі всіх святих¹².

Требник – це богослужбова книга, яка містить чини святих Таїнств, похорону, а також різних освячень та благословень, які називаються требами¹³.

Ірмологіон – це богослужбова книга, яка містить нотні записи наспівів ірмосів та інших церковних текстів, які розспівуються у церковному богослужінні протягом року¹⁴.

Акафістник – це богослужбова книга, яка містить збірник акафістів до Бога, Пресвятої Богородиці та святих¹⁵.

Типік – це не богослужбова, а церковна книга, яка подає вказівки (правила), щодо звершення богослужінь і способів поєднання різних богослужбових кіл у літургійному році¹⁶.

Про зародження та формування богослужбових книг у Східній Церкві маємо (детальні чи загальні) дослідження таких дослідників, як: К. Никольський¹⁷, Е. Фенцик¹⁸, А. Торонський¹⁹, Г. Дебольський²⁰, М. Любачівський²¹, С. Білокінь²², та

¹² Див. М. Любачівський. *Літургіка*. Частина II, с. 107.

¹³ Див. С. Білокінь. *Богослужбові книги в православ'ї* // Енциклопедія історії України. Т. 1, с. 319.

¹⁴ Див. *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*, п. 652.

¹⁵ Див. М. Любачівський. *Літургіка*. Частина II, с. 103.

¹⁶ Див. *Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха»*, п. 651.

¹⁷ К. Никольский. *Обозрение богослужбных книг православной российской церкви по отношению их к церковному уставу*. СПб.: В тип. Имп. Акад. наук, 1858.

¹⁸ Е. Фенцик. *Литургика или объяснение богослужения святой Православной Кафолической Церкви*. Будапешт 1878, с. 45-47.

¹⁹ А. Торонский. *Литургіка Гр. Кат. Церкви для учеників середних шкіл*. Львов 1898, с. 33-35.

²⁰ Г. Дебольский. *Православная церковь в её таинствах богослужения, обрядах и требах*. Издательство «Отчий дом» 1994 г, с. 7-28.

²¹ М. Любачівський. *Літургіка*. Частина II, с. 94-128.

²² С. Білокінь. *Богослужбові книги в православ'ї* // Енциклопедія історії України. Т. 1, с. 318-319.

інших²³. Водночас про історію виникнення та поширення церковного благословення для богослужбових книг у Київській традиції маємо лише коротку замітку від Г. Нефедова²⁴.

Мета цього дослідження – коротко представити історію виникнення та формування церковних чинів для благословень (освячень) богослужбових книг, які звершувалися у ході століть в Українських Церквах візантійсько-слов'янського обряду.

Благословення богослужбових книг

У практиці Київської Церкви (зокрема, у відомих рукописних слов'янських джерелах), не зустрічаємо ні молитов, ні чинів на благословення богослужбових книг²⁵. У відомих грецьких рукописах для

---

²³ О. Лотоцький. *Українські джерела церковного права*. Варшава 1931, с. 39-68; А. Дмитриевский. *Книга «Требник» и ее значение в жизни православного христианина*. Киев 2012 (1902); Г. Нефедов. *Таинства и обряды Православной церкви*. Москва 1995, с. 8-13; В. Рудейко. *Христос посеред нас. Впровадження у літургійне богослов'я Церков візантійської традиції*. Львів 2015, с. 52-54.

²⁴ Г. Нефедов. *Таинства и обряды Православной церкви*, с. 304.

²⁵ Див. L. Geitler. *Euchologium glagolski spomenik manastira Sinai brda*. Zagreb 1882; J. Frček. "Euchologium Sinaiticum. Texte slave avec sources grecques et traduction française", in *Patrologia Orientalis* 24.5. Paris 1933, с. 605-802; *Euchologium slavonicum (Требник Київський XV – поч. XVI ст.)*. Апостольська Ватиканська Бібліотека. Фонд Борджіо-Ілліріко № 15; Добрянский Ф. Н. *Описание рукописей Виленской публичной библиотеки*. Вильно 1882; А. Горский, К. Невоструев. *Описание славянских рукописей Московской Синодальной библиотеки. Отд. III: Книги богослужебные. Ч. 1*. Москва 1869; А. Горский, К. Невоструев. *Описание славянских рукописей Московской Синодальной библиотеки. Отд. III: Книги богослужебные. Ч. 2*. Москва 1917; A. Džurova, K. Stančev, M. Japundžić. *Catalogo dei manoscritti slavi della Biblioteca Vaticana*. Sofia 1985; М. Кольбух. *Кириличні рукописні книги у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України: каталог*. Т. 1: XI–XVI ст. / [уклад. Кольбух М. М. (голов. ред.) та ін.]. Львів: Оріяна-нова 2007; *Чинovníк архієпископов Новгородских: древнерусский Требник РНБ, Соф. 1056 // Желтов М., свящ., вступительная статья и подготовка текста к изданию*. М.: Сретенский монастырь 2017.

цього випадку: ні молитов, ні чинів також не знаходимо²⁶. Це можна пояснити тим, що у Церквах Володимирового хрещення при освяченні храму відбувалося та відбувається до сьогодні (під час цього літургійного дійства) – освячення всіх речей у ньому через молитви та окроплення їх освяченою водою²⁷.

У друкованих слов'янських требниках (як православних²⁸, так і унійних²⁹), не зустрічаємо до XVIII ст. чину на благословення богослужбових книг.

Перший раз зустрічаємося із благословенням на Євангеліє у з'єдинених (йдеться про літургійну книгу Унійної Церкви в Україні), на початку XVIII ст.³⁰. Це благословення міститься у Требнику (1736) під назвою: «БЛАГОСЛОВЕНІЄ ЄВАНГЕЛІЮ С҃ТАГО ІЎА́ННА Б҃ГОСЛОВА»³¹. Воно приписує наступний текст:

Г҃ДЪ ПОМІ́НІ́СЯ.

ЎѠѠ. Г҃ДІ ПОМІ́НІ́.

Б҃ЖЕ ВСЕМО́ГІ́Й, І́ МЛЧІ́ВЫЙ, О҃Р҃Є́ДНУ ТЯ́ О҃МЛО́ДІ́МЪ, Є́ЖЕ НА СІ́Є С҃ТО́Є Є́В҃ЛІ́Є ВЪ ЧЕ́СТЬ І́МЕНЕ́ С҃ТАГО ТВО́ЕГО́, ВО́ЛНІ́ВІ́ННЫМЪ ТВО́ИМЪ Я́ПЛОМЪ І́ЎА́ННОВЪ, ПО́ Д҃К҃И́СТВІ́Ю С҃ТАГО Д҃Х҃А

²⁶ Див. *L'Euclologio Barberini gr. 336 (VIII sec.), a cura di, Stefano Parenti e Elena Velkovska*, 2 ed., riveduta con traduzione in lingua italiana. Roma 2000 (С. Голованов. *Евхологий Барберини гр. 336. Издание текста предисловие и примечания Е. Велковской, С. Паренти*. Омск 2011); М. Arranz. *L'Euclologio Constantinopolitano agli inizi del secolo XI. Hagismatarion & Archieraticon con l'aggiunta del Liturgicon*. Roma 1996; А. Дмитриевский. *Описание литургических рукописей, хранящихся в библиотеках православного Востока*. Т. 2: Евхология. Киев 1901.

²⁷ В. Прилуцкій. *Частное богослужение въ Русской Церкви въ XVI и первой половине XVII в.*, с. 107.

²⁸ *Требник*. Острог 1606; *Требник*. Стратин 1606; *Требник*. Вільно 1621; *Потребник*. Москва 1623; *Потребник*. Москва 1624; *Потребник*. Москва 1625; *Потребник*. Москва 1636; *Мірской Потребник*. Москва 1639; *Требник*. Львів 1645; *Евхологон, або Требник митрополита Петра Могилы (1646)*. Рим 1988; *Требник*. Москва 1647; *Требник*. Москва 1658; *Требник*. Львів 1668; *Требник*. Львів 1682; *Требник*. Львів 1695.

²⁹ *Требник*. Вільно 1617; *Требник*. Вільно 1618.

³⁰ *Требник*. Супрасль 1736, арк. 566.

³¹ Там само.

написанное, влѣвѣніе + и ѡщеніе твоѣ + низпослати: да вси ѡпотребляющіи и влѣочетнѡ на себѣ носящіи є, исповѣданіемъ и достождными хваленіемъ Престѣла воплощеніа твоегѡ, ходотѣйствѡмъ же тогѡжде Сѡистѡмъ твоегѡ, Здрѣвіе душѡ и тѣлѡ ѡ тебе полѡчити, и ѡ видимыхъ и невидимыхъ врагѡмъ нападеніа скорѡмъ избавленію сподѡблѣтѡ. Ты вѡ єси ІІгъ єдинъ, и Избавитель рода нашегѡ влѣвѣнный: ннѣ и всегда, и въ вѣки вѣкѡвъ. Ѥминь.
Крѡпитъ водою сѣщенною, гл҃а:.³²

Це благословення, як бачимо присутне у требниках з'єдинених на початку XVIII ст.³³. Водночас у XVIII ст. деякі требники з'єдинених його не поміщали³⁴. Вкінці XIX ст. у требниках УГКЦ замість цього благословення бачимо появу нового благословення, а саме для благословення Святого Євангелія та богослужбових книг³⁵. Це благословення міститься під назвою: «**ИИѢ** благословеніа книгі св. Євангелій и иныа богослѡжебныхъ книгі»³⁶; та приписує наступний текст:

Начало обычное, Трисвятѡе и по Отче нашѡ: ІѢко твоѣ єсть Царство: Посѣмъ: ІѢѡ помѡлимсѡ. Дикъ: ІѢ помѡлиѡ.

Владыко святый, Отче всемогій, предвѣчный Бѡже, иже Мѡисѣю рабѡ твоємѡ скрижали давыи, на ннѡже ѡставленіа закона твоегѡ начертати благоволил єси, во єже вѣмъ живущымыя сѡблюдати ѡ: самъ и нынѣ елагослові + и ѡвѣтѡ + книгѡ снѡ, законѡ твоѡ святый и прославленіа твоегѡ имене, преблагословенныхъ же Дѣвы Маріи и всѣхъ святыхъ твоихъ въ себѣ содержащѡ; даждь намъ по множествѡ милосердіа твоегѡ тѡже тако ѡпотреблѣти, да послѡжитъ намъ къ исцѣленію и спасенію душѡ нашихъ. Ты вѡ єси Бѡгъ милостей и щедрѡтѡ, и тебѣ слава возсылаемъ: Сѡцѡ и Сынѡ и святѡмѡ Дѡхѡ, нынѣ и прннѡ и во вѣки вѣкѡвъ.

Дикъ: Ѥминь.

Посѣмъ Іерей крѡпитъ книгѡ сѡщенною водою³⁷.

У першій половині XX ст. бачимо передрук цього чину благословення церковно-слов'янською мовою у требниках УГКЦ³⁸. Саме тоді,

³² *Требник*. Супрасль 1736, арк. 566.

³³ *Требник*. Унів 1739, арк. 284-284 зв.; *Требник*. Унів 1744, арк. 284-284 зв.

³⁴ *Требник*. Львів 1719; *Требник*. Львів 1761; *Требник*. Почаїв 1786.

³⁵ *Требник*. Львів 1873, с. 1058; *Требник*. Перемишль 1876, с. 154.

³⁶ *Требник*. Львів 1873, с. 1058; *Требник*. Перемишль 1876, с. 154.

³⁷ *Требник*. Львів 1873, с. 1058; *Требник*. Перемишль 1876, с. 154.

³⁸ *Требник*. Львів 1925-1926, с. 406-407; *Требник*. Жовква 1926, с. 425-426.

деякі требники УГКЦ у ХХ ст. його не подавали³⁹. В кінці ХХ ст. бачимо, що цей чин благословення появляється вже українською мовою в УГКЦ (під назвою: «ЧИН БЛАГОСЛОВЕННЯ БОГОСЛУЖЕБНИХ КНИГ»⁴⁰), та УПЦ КП (під назвою: «Чин благословення богослужбових книг»⁴¹). Цей чин благословення був запозичений УПЦ КП⁴² від УГКЦ⁴³; та існує і сьогодні в УГКЦ (у двох майже ідентичних редакціях: неофіційній⁴⁴ та офіційній⁴⁵), а також у ПЦУ (УПЦ КП)⁴⁶. Для порівняння поданого чину УГКЦ (двох редакцій: неофіційної та офіційної), із ПЦУ (УПЦ КП) у мовній редакції, подаємо їх в наступній таблиці.

Чин благословення		Чин благословення богослужбових книг (ПЦУ (УПЦ КП)) ⁴⁷
Богослужбових книг (неофіційна редакція УГКЦ) ⁴⁸	Книги святих евангелій та інших богослужбових книг (офіційна редакція – УГКЦ) ⁴⁹	
<i>Священик в епітрахилі і фелоні, як на Св. Літургії, в повному облачені,</i>		Початок звичайний.

³⁹ *Малий требник*. Рим 1946 (1952); *Малий требник*. Рим 1973; *Малий требник*. Івано-Франківськ 1993; *Требник освячення та благословення*. Львів 2010.

⁴⁰ *Требник*. Львів 2000, с. 257-258.

⁴¹ *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ 2000, с. 150-151.

⁴² *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ 2000, с. 150-151.

⁴³ *Требник*. Львів 2000, с. 257-258; *Требник*. Львів 2001, с. 367-369; *Требник*. Львів: Місіонер 2018, с. 306.

⁴⁴ *Требник*. Львів 2000, с. 257-258; *Требник*. Львів: Місіонер 2018, с. 306.

⁴⁵ *Требник*. Львів 2001, с. 367-369.

⁴⁶ *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ 2000, с. 150-151.

⁴⁷ *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ 2000, с. 150-151.

⁴⁸ *Требник*. Львів 2000, с. 257-258.

⁴⁹ *Требник*. Львів 2001, с. 367-369 (Див. Ідентична майже редакція цього чину в *Требник*. Львів: Місіонер 2018, с. 306).

<p><i>стає перед покритим обрусом столом, на якому положено Богослужбні книги, і починає:</i></p> <p><i>Священик:</i> Благословен Бог наш... <i>Л.:</i> Амінь. <i>Початок звичайний (стр. 50)</i></p> <p><i>Священик:</i> Бо твоє є царство... <i>Л.:</i> Амінь. <i>Диякон:</i> Господеві помолімся. <i>Л.:</i> Господи, помилуй. <i>Священик читає молитву:</i> Владико Святий, Отче Всемогутній, Споконвічний Боже, що Мойсеєві, рабу Твоєму, дав скрижалі, на яких постанови закону Твого зволив написати, для дотримання їх всіми, хто живе. Сам і нині благослови й освяти (+) книгу цю (<i>книги ці</i>), що в собі несе (<i>несуть</i>) закон Твій</p>	<p><i>Іерей:</i> Благословен Бог наш... <i>Лик:</i> Амінь. <i>Іерей:</i> Слава Тобі, Боже наш, слава Тобі. <i>Лик:</i> Царю небесний... Святий Боже... (3) <i>Слава:</i> і нині: Пресвята Тройце... Господи, помилуй. (3) <i>Слава:</i> і нині: Отче наш... <i>Іерей:</i> Бо Твоє єсть царство... <i>Лик:</i> Амінь. <i>Диякон:</i> Господу помолімся. <i>Лик:</i> Господи, помилуй. <i>Іерей мовить оцю молитву:</i> Владико Святий, Отче всемогучий, предвічний Боже, що Мойсеєві, рабу Твоєму, дав скрижалі, на яких постанови закону Твого зволив написати, для дотримання їх всіми, хто живе. Сам і нині благослови й освяти книгу цю, що в собі містить закон Твій святий і прославлення</p>	<p><i>Після Бо Твоє є Царство...</i> <i>Читець:</i> Амінь. <i>Священик:</i> Господу помолімся. <i>Читець:</i> Господи, помилуй. <i>Священик читає молитву:</i> Владико Святий, Отче Вседержителю, Споконвічний Боже, що Мойсеєві, рабу Твоєму, дав скрижалі, на яких постанови закону Твого зволив написати для дотримання їх всіма, хто живе. Сам і нині благослови й освяти книгу цю (<i>книги ці</i>), що в собі несе (<i>несуть</i>) закон Твій святий, на</p>
---	--	--

<p>святий і прославлення імені Твого, Преблагословенної Діви Марії і всіх святих Твоїх. Дай нам ради великого милосердя Твого так користати з нею (<i>з них</i>), щоб послужила (-й) нам на зцілення й спасіння душ наших.</p> <p>Ти бо єси Бог милости й милосердя, і Тобі славу віддаємо, Отцю, і Сину, і Святому Духові, і нині і повсякчас, і на віки вічні.</p> <p><i>Л.: Амінь.</i></p> <p><i>Священик кропить книгу свяченою водою і виголошує відпуст.</i></p>	<p>імени Твого, преблагословенної Діви Марії і всіх святих Твоїх. Дай нам по великому милосердю Твоєму так використовувати її, щоб послужила нам на зцілення й спасення душ наших.</p> <p>Бо милостивий і чоловіколюбчець Бог єси, і Тобі славу возсилаємо, Отцю, і Сину, і Святому Духові, нині і повсякчас, і на віки віків.</p> <p><i>Лик: Амінь.</i></p> <p><i>Потому ієрей кропить книгу свяченою водою, мовлячи:</i></p> <p>Освячується це Євангеліє (<i>або ця книга</i>) благодаттю Пресвятого Духа, окропленням цієї свяченої води, в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Амінь.</p>	<p>прославлення імені Твого, преблагословенної Діви Марії і всіх святих Твоїх. Подай нам велику милість Твою так користатися нею (<i>ними</i>), щоб вона (<i>вони</i>) послужила(<i>и</i>) нам на зцілення й спасіння душ наших. Ти бо єси Бог милості і щедрот, і Тобі славу возсилаємо, Отцю, і Сину, і Святому Духові, нині, і повсякчас, і на віки віків.</p> <p><i>Читець: Амінь.</i></p> <p><i>Священик кропить книгу свяченою водою.</i></p> <p><i>Відпуст.</i></p>
--	--	--

За вищеподаним офіційним чином, що існує в УГКЦ (від 21 травня 2018 року), Отець і Глава УГКЦ Блаженніший Святослав у співслужінні з преосвященим єпископом Йосифом Мілянком у Патріаршому соборі Воскресіння Христового УГКЦ у Києві звершив, навіть благословення Біблій для дітей, які написані шрифтом Брайля⁵⁰.

⁵⁰ Патріарх Святослав освятив Біблії для дітей, які написані шрифтом Брайля // <https://ugcc.church/blog/patriarh-svyatoslav-osvyatyv-bibliji-dlya-ditej-yakii-napisani-shryftom-brajlya/>

У РПЦ (УПЦ МП) не було⁵¹, та немає до сьогодні спеціального благословення для Святого Євангелія та богослужбових книг⁵². Згідно із віровченням РПЦ (УПЦ МП) – не може існувати спеціальне благословення для книги «Святого Євангелія», оскільки вона освячена словом Божим, що міститься у ній, хіба що благословення може звершуватися для оправи самої книги⁵³.

У Римо-Католицькій Церкві в Україні сьогодні існує лише спеціальне українською мовою освячення для молитовника⁵⁴.

Благословення, освячення всякої речі

У практиці Київської Церкви (у відомих рукописних слов'янських джерелах⁵⁵), не зустрічаємо ні молитви, ні чину на благословення,

⁵¹ *Потребнікь*. Москва 1623; *Потребнікь*. Москва 1624; *Потребнікь*. Москва 1625; *Потребнікь*. Москва 1636; *Мірской Потребник*. Москва 1639; *Требникь*. Москва 1647; *Требникь*. Москва 1658; *Требник*. Київ 1863; *Требникь*. Москва 1894; *Требникь*. Москва 1911; *Требникь*. Часть I-II. Москва 1956.

⁵² *Требникь*. Москва 2000; *Требникь* (в 4-х частях). Том I-IV. Сретенский монастырь 2013 г.

⁵³ Г. Нефедов. *Таинства и обряды Православной церкви*, с. 304.

⁵⁴ *Літургійна Агенда. Богослужіння, освячення і благословення*. Київ 2001, с. 468-469.

⁵⁵ Див. L. Geitler. *Euchologium glagolski spomenik manastira Sinai brda*; J. Frček. “Euchologium Sinaiticum. Texte slave avec sources grecques et traduction française”; *Euchologium slavonicum* (*Требник Київський XV – поч. XVI ст.*); Добрянский Ф. Н. *Описание рукописей Виленской публичной библиотеки*; А. Горский, К. Невоструев. *Описание славянских рукописей Московской Синодальной библиотеки. Отд. III: Книги богослужебные. Ч. 1.* Москва 1869; А. Горский, К. Невоструев. *Описание славянских рукописей Московской Синодальной библиотеки. Отд. III: Книги богослужебные. Ч. 2.* Москва 1917; A. Džurova, K. Stančev, M. Japundžić. *Catalogo dei manoscritti slavi della Biblioteca Vaticana*; М. Кольбух. *Кириличні рукописні книги у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України: каталог. Т. 1: XI–XVI ст.; Чиновник архиепископов Новгородских: древнерусский Требник РНБ, Соф. 1056 // Желтов М., свящ., вступительная статья и подготовка текста к изданию.*

освячення всякої речі. Водночас також у відомих грецьких рукописах у цьому випадку: ні молитви, ні чину також не знаходимо⁵⁶.

У друкованих слов'янських требниках до XVIII ст. (як православних⁵⁷, так і унійних⁵⁸), не знаходимо ні молитви, ані чину на благословення, освячення всякої речі.

Перший раз зустрічаємося із таким благословенням у требниках з'єдинених на початку XVIII ст.⁵⁹, яке опубліковане під назвою: «БЛАГОСЛОВЕНІЄ ОБЩІЄ»⁶⁰. Цей чин благословення приписує наступний текст:

Гдѣ помѣни́и́сѧ. ѿвѣ́ Гдѣ помѣни́и́.

Гдѣ помѣни́и́сѧ. ѿвѣ́. Гдѣ помѣни́и́.

Богдѣтелю, и сохрани́телю ро́да члвчскаго, подателю бл҃гги дѣловныа, дарователю вѣчнаго сп҃сеніа: ты́ самъ Гдѣ низпослѧ дѣхъ ст҃аго твоєго, съ горни́ми твои́ми бл҃гвѣніи́ми, + на созданіе сіе йи́ко: да вооружѣнно силою Небѧгоу застѣплѣніа хотѧщии́хъ єго́ оупотребаати, прѣвѣспѣтъ къ исцѣленію дшѣ и тѣлѣ, и сп҃ителюмѣ покровѣ. Небо твоє́ єсть́ єже́ мѣловати, и сп҃ати на́мъ Бже́ нашѣ, и твѣѣ́ сла́вѣ́ воспѣ́и́и́мъ: Сѣдѣ́, и стѣдѣ́, и стѣомѣ́ дѣхѣ́: ннѣ́ и прѣну, и въ́ вѣки́ вѣкѣмѣ́. ѿ. Крѣпнѣтъ водо́ю сп҃и́нномѣ́.⁶¹

Як бачимо, це благословення в ідентичній формі переддруковувалося у требниках з'єдинених у першій половині XVIII ст.⁶². У другій

⁵⁶ Див. *L'Eucologio Barberini gr. 336 (VIII sec.)*, a cura di, Stefano Parenti e Elena Velkovska (С. Голованов. *Евхологий Барберини гр. 336. Издание текста предисловие и примечания Е. Велковской, С. Парентти*); М. Arranz. *L'Eucologio Constantinopolitano agli inizi del secolo XI. Hagismatarion & Archieraticon con l'aggiunta del Liturgicon*; А. Дмитриевский. *Описание литургических рукописей, хранящихся в библиотеках православного Востока. Т. 2: Евхологія*.

⁵⁷ *Требник. Острог 1606; Требник. Стрятин 1606; Требник. Вільно 1621; Потребнікъ. Москва 1623; Потребнікъ. Москва 1624; Потребнікъ. Москва 1625; Потребнікъ. Москва 1636; Мірской Потребник. Москва 1639; Требник. Львів 1645; Евхологіон, або Требник митрополита Петра Могилы (1646). Рим 1988; Требникъ. Москва 1647; Требникъ. Москва 1658; Требник. Львів 1668; Требник. Львів 1682; Требник. Львів 1695.*

⁵⁸ *Требник. Вільно 1617; Требник. Вільно 1618.*

⁵⁹ *Требник. Супрасль 1736, арк. 586.*

⁶⁰ *Требник. Супрасль 1736, арк. 586.*

⁶¹ *Требник. Супрасль 1736, арк. 586.*

⁶² *Требник. Унів 1739, арк. 290; Требник. Унів 1744, арк. 290.*

половині XVIII ст. воно у з'єдинених містилося під назвою: «*Мітва на ѡсцієніє вслкіа вѣщи*»⁶³. У його чині приписувався наступний текст:

По начаѣтъ ѡбычномъ, Трїгѣтоє: по Очѣ нашъ: и по Іѣкѡ твоѣ єсть Цртво: Іерей глаголетъ: Гдѣ помолїмсѧ. Гдѣ помилѡи.

Создатель и содетель человеческого рода, датель благодати духовныя, податель вѣчнаго спасенїя: самъ гдѣ послѣ дѣхъ твоѣхъ стѣи съ вышнимъ благословенїемъ + на се созданїе, ѣкѡ да вооруженно сілою нѣнагѡ застѣплѣнїа, хотѣшымъ є ѡпшотрѣвалѣти, помощно вѣдетъ, къ тѣлесномѣ спасенїю, и застѣплѣнїю, и помощи, ѡ хртѣ іисѣ гдѣ нашемъ, аминь.

Тѣже кропитъ свѣщенною водою.

Водночас у XVIII ст. деякі требники з'єдинених його взагалі не поміщали⁶⁴.

В XIX ст. тексти цього освячення для всякої речі появилися у требниках Православної Церкви, які надруковані у Києві⁶⁵ та Москві⁶⁶. Зазначений чин благословення, надрукований під назвою: «*Мітва на ѡсцієніє вслкіа вѣщи*»⁶⁷. Стосовно цього благословення приписувався наступний текст:

По начаѣтъ ѡбычномъ, Трїгѣтоє: По Очѣ нашъ: и по возгласѣ, іерей глаголетъ: Гдѣ помолїмсѧ. Гдѣ помилѡи.

И чтѣтъ мѣтѣвъ сїю.

Создатель и содетель человеческого рода, датель благодати духовныя, податель вѣчнаго спїєнїя: самъ гдѣ, послѣ дѣхъ твоѣхъ стѣго съ вышнимъ бл҃гословенїемъ на вѣщъ сїю, ѣкѡ да коворужѣна сілою нѣнагѡ застѣплѣнїа, хотѣшымъ и ѡпшотрѣвалѣти, помощно вѣдетъ къ тѣлесномѣ спїєнїю и застѣплѣнїю и помощи, ѡ хртѣ іисѣ гдѣ нашемъ. аминь.

Тѣже кропитъ вѣщъ сїєнною водою, трижды, и глаголетъ ѡбычный ѡпшѣтъ.⁶⁸

В кін. XIX ст. – першій пол. XX ст. у требниках УГКЦ це благословення друкувалося церковно-слов'янською мовою із такими назвами:

⁶³ *Требник*. Почаїв 1786, арк. 480 зв. – 481.

⁶⁴ *Требник*. Львів 1719; *Требник*. Львів 1761.

⁶⁵ *Требник*. Київ 1863 ([гла ѣс] *Мітва на ѡсцієніє вслкіа вѣщи* // https://lib.pravmir.ru/library/readbook/1863#part_22629).

⁶⁶ *Требникъ*. Москва 1894, арк. 225-225 зв.

⁶⁷ *Требник*. Київ 1863 ([гла ѣс] *Мітва на ѡсцієніє вслкіа вѣщи* // https://lib.pravmir.ru/library/readbook/1863#part_22629); *Требникъ*. Москва 1894, арк. 225-225 зв.

⁶⁸ *Требник*. Київ 1863 ([гла ѣс] *Мітва на ѡсцієніє вслкіа вѣщи* // https://lib.pravmir.ru/library/readbook/1863#part_22629); *Требникъ*. Москва 1894, арк. 225-225 зв.

«ЧИНЪ БЛАГОСЛОВЕНІА ВСАКІА ВЕЩІ»⁶⁹, «БЛАГОСЛОВЕНІЕ ОБЩЕЕ»⁷⁰, «БЛАГОСЛОВЕНІЕ ВСАКІА ВЕЩІ»⁷¹, «Молитва на оціщеніє всакиа вещи»⁷². У другій пол. ХХ ст. можемо побачити його версію вже українською мовою в офіційному Требнику УГКЦ під назвою: «Молитва на освячення всякої речі»⁷³, а також у неофіційних требниках УГКЦ під назвою: «Благословення кожної речі»⁷⁴ у дуже подібних редакціях. Молитву на освячення (благословення), всякої (кожної) речі однакового змісту, мають тепер у своєму користуванні всі частини поділеної Київської Церкви (УПЦ МП⁷⁵, ПЦУ (УПЦ КП)⁷⁶, УГКЦ⁷⁷). Редакцію цього благословення, яке звершується сьогодні у Церквах Володимирового хрещення подаємо для порівняння у наступній таблиці.

Молитва на оціщеніє всакиа вещи ⁷⁸	Чин на освячення всякої речі (ПЦУ (УПЦ КП)) ⁷⁹	Молитва на освячення всякої речі (УГКЦ) ⁸⁰
По началѣ обьичномъ, Тригбо: По Очѣ нашъ: ѿ по	Початок звичайний. Після Отче наш...	Іерей: Благословен Бог наш завжди, нині

⁶⁹ Требник. Львів 1873, с. 952-953; Требник. Львів 1925-1926, с. 528.

⁷⁰ Требник. Перемишль 1876, с. 266.

⁷¹ Требник. Жовква 1926, с. 636.

⁷² Малий Требник. Рим 1946 (1952), с. 507-508.

⁷³ Малий Требник. Рим 1973, с. 322.

⁷⁴ Малий Требник. Івано-Франківськ 1993, с. 130; Требник. Львів 2000, с. 314.

⁷⁵ Молитва на освящение всякой вещи (священником) // <http://www.molitoslov.com/text533.htm>; Требникъ (в 4-х частях). Том І. Сретенский монастырь 2013 г, с. 508-510.

⁷⁶ Требник у двох частинах. Частина ІІ. Київ 2000, с. 149-150.

⁷⁷ Малий Требник. Рим 1946 (1952), с. 507-508; Малий Требник. Рим 1973, с. 322; Малий Требник. Івано-Франківськ 1993, с. 130; Требник. Львів 2000, с. 314; Требник. Львів 2001, с. 416; Прийдіте поклонімося – Молитовник, 4 видання. Львів-Свічадо 2003, с. 59; Требник освячення та благословення. Львів 2010, с. 250-251. Див. також Требник. Львів: Місіонер 2018, с. 393.

⁷⁸ Требникъ. Москва 2000, с. 511 (Молитва на освящение всякой вещи (священником)) // <http://www.molitoslov.com/text533.htm>; Требникъ (в 4-х частях). Том І. Сретенский монастырь 2013 г, с. 508-510.

⁷⁹ Требник у двох частинах. Частина ІІ. Київ 2000, с. 149-150.

⁸⁰ Требник. Львів 2001, с. 416; Требник освячення та благословення. Львів 2010, с. 250-251.

возгласѣ, іерей глаголетъ: Гдѣ
помолимся. Гдѣ помилуй.
И чтѣтъ мѣтвъ сѣю.
Создателью и создателю
человѣческаго рода, дателью
благодати духовныя, подателью
вѣчнаго спсѣнія: самъ гдѣ,
посли дѣха твоего стѣго съ
вышнимиъ благословѣніемъ
на вещь сѣю, ѣкѣ да
возрѣжена силою небаго
застѣплѣнія, хотѣщымъ
и оупотребаѣти, помощна
вѣдетъ къ тѣлесному спсѣнію
и застѣплѣнію и помощи,
ѡ хрѣтѣ иисѣ гдѣ нашѣмъ.
Аминь.
Таже кропитъ вещь цѣнною
водою трижды, и глаголетъ
обычныи ѡпдѣтъ.

і після виголосу співці:
Аминь.

Диякон: Господу
помолимося.

Співці: Господи,
помилуй.

Священик читає мо-
литву:

Господи, Создателью
людського роду,
Подателью духовної
благодати та вічного
спасіння! Пошли
Духа Твого Святого
і благослови цю річ
(*назва речі*), щоб
вона, озброєна силою
Твого небесного
заступництва, була
для всіх, хто буде її
вживати, корисною
для спасіння,
і заступництвом,
і допомогою у Христі
Ісусі Господі нашим.

Співці: Аминь.

Священик кропить
річ свяченою водою і
потім виголошує від-
пуст дня.

і повсякчас, і на віки
віків.

Лик: Аминь.

Іерей: Слава Тобі, Боже
наш, слава Тобі.

Лик: Царю небесний,
утішителю, Душе
істини...

Святий Боже... (3)

Слава Отцю, і Сину,
і Святому Духові...

Пресвята Тройце, по-
милуй нас; Господи...

Господи, помилуй. (3)

Слава, і нині:

Отче наш, Ти, що еси
на небесах...

Іерей: Бо Твоє єсть
царство...

Лик: Аминь.

По виголосі іерей го-
ворить: Господу по-
молимся.

Лик: Господи, помилуй.

Іерей читає оцю мо-
литву:

Творче і строїтелю
людського роду, дателью
благодати духовної,
подателью вічного спа-
сення, сам, Господи,
пошли Духа Твого
Святого із вишнім
благословенням на за-
ступництва, була для
тих, хто захоче її вжи-
вати, помічною для

		<p>тілесного спасення, і заступництва, і помочі. Бо Ти благословляєш і освячуєш усе, і Тобі славу возсилаємо, Отцю, і Сину, і Святому Духові, нині і повсякчас, і на віки віків. <i>Лик:</i> Амінь. <i>Ієрей кропить свяченою водою, виголошуючи:</i> Благословляється і освячується (<i>називає річ</i>) окропленням цієї свяченої води в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Амінь.</p>
--	--	--

Хочу зауважити: якщо не існує у літургійній книзі «Требнику» для звершення відповідного освячення чи благословення на річ, у такому випадку священнослужитель Української Церкви Київської традиції може використати для звершення освячення чи благословення для цієї речі, вищеподану молитву⁸¹, або чин⁸².

В екстремальних умовах, коли є термінова потреба у звершенні певного освячення чи благословення, а священнослужитель Української Церкви Київської традиції не має фізично Требника (де є подані відповідні чини на благословення і освячення визначених церковних речей), тоді він, беручи до уваги душпастирську потребу, має

⁸¹ Священнослужитель УПЦ МП: *Требник*. Москва 2000, с. 511 (*Молитва на освящение всякой вещи (священником)*). // <http://www.molitvoslov.com/text533.htm>); *Требник* (в 4-х частях). Том I. Сретенский монастырь 2013 г, с. 508-510; Священнослужитель УГКЦ: *Требник*. Львів 2001, с. 416; *Требник освячення та благословення*. Львів 2010, с. 250-251.

⁸² Священнослужитель ПЦУ (УПЦ КП): *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ 2000, с. 149-150.

повне право скористатися відповідною «Молитвою на освячення всякої речі»⁸³, або ж «Чином на освячення всякої речі»⁸⁴; якщо має чи знає напам'ять відповідний офіційний текст молитви чи чину із Требника своєї Церкви⁸⁵.

У Римо-Католицькій Церкві в Україні існує також благословення для будь-яких предметів, яких не подає «Літургійна Агенда»⁸⁶, а також і освячення для будь-яких релігійних предметів (в урочистій⁸⁷, як також і у звичайній формі⁸⁸), які не мають власного тексту для освячення.

Важливо не забувати, що під час освячення храму, освячуються також всі у ньому речі через молитви та окроплення їх свяченою водою; тому немає потреби при цьому ще звершувати відповідні освячення для храмових церковних речей, як наприклад, богослужбових книг, ікон та інших предметів.

Висновок

Сьогодні для звершення богослужінь Церкви Володимирового хрещення вживають такі літургійні книги: Паремійник, Псалтир, Євангеліє, Апостол, Служебник (Літургікон), Архиератикон, Часослов,

---

⁸³ Священнослужитель УПЦ МП: *Требник*. Москва 2000, с. 511 (*Молитва на освящение всякой вещи (священником)*). // <http://www.molitvoslov.com/text533.htm>); *Требник* (в 4-х частях). Том I. Сретенский монастырь 2013 г, с. 508-510; Священнослужитель УГКЦ: *Требник*. Львів 2001, с. 416; *Требник освячення та благословення*. Львів 2010, с. 250-251.

⁸⁴ Священнослужитель ПЦУ (УПЦ КП): *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ 2000, с. 149-150.

⁸⁵ П. Сабат. *Історія виникнення та формування обряду іменування (благословення і освячення) ікон в українських церквах Київської традиції* // Журнал з Еклезіології і Церковного права: м'єтрон. № 12. Львів 2015, с. 77.

⁸⁶ Літургійна Агенда. *Богослужіння, освячення і благословення*, с. 444-446.

⁸⁷ Літургійна Агенда. *Богослужіння, освячення і благословення*, с. 473-474.

⁸⁸ Літургійна Агенда. *Богослужіння, освячення і благословення*, с. 474.

Октоїх, Мінеї, Тріодь посна, Тріодь квітна, Требник, Ірмологіон, Акафістник і Типік.⁸⁹

На початку XVIII ст. зустрічаємо вперше у требниках з'єдинених благословення під назвою: «**БЛАГОСЛОВЕНІЄ ЄВАНГЕЛІЮ С҃АГ҃У ІЇВАННА Б҃ГОСЛОВА**»⁹⁰. Важливо підкреслити, що у XVIII ст. деякі требники з'єдинених його не поміщали⁹¹. Це благословення ніколи не друкувалося у РПЦ (УПЦ МП)⁹² та ПЦУ (УПЦ КП)⁹³.

В кінці XIX ст. в УГКЦ серед числа різних церковних благословень появляється нове: «**ЧИНЪ БЛАГОСЛОВЕНІА КНИГИ С҃В. ЄВАНГЕЛІИ Й ІННА БОГОСЛУЖБЕННА КНИГИ**»⁹⁴. Цей чин благословення українською мовою існує також сьогодні в УГКЦ (у двох майже ідентичних редакціях: неофіційній⁹⁵ та офіційній⁹⁶), а також у ПЦУ (УПЦ КП)⁹⁷. Він, як можна побачити був запозичений УПЦ КП⁹⁸ від УГКЦ⁹⁹. В УПЦ МП (РПЦ) не було ніколи спеціального благословення для Святого Євангелія та інших богослужбових книг¹⁰⁰. Книга «Святого Євангелія» в УПЦ МП (РПЦ)

⁸⁹ Див. Катехизм Української Греко-Католицької Церкви «Христос – наша Пасха». Львів 2011, п. 648–652.

⁹⁰ Требник. Супрасль 1736, арк. 566.

⁹¹ Требник. Львів 1719; Требник. Львів 1761; Требник. Почаїв 1786.

⁹² Потребнік. Москва 1623; Потребнік. Москва 1624; Потребнік. Москва 1625; Потребнік. Москва 1636; Мірской Потребник. Москва 1639; Требник. Москва 1647; Требник. Москва 1658; Требник. Київ 1863; Требник. Москва 1894; Требник. Москва 1911; Требник. Часть I-II. Москва 1956; Требник. Москва 2000; Требник (в 4-х частях). Том I-IV. Сретенский монастырь 2013 г.

⁹³ Требник у двох частинах. Частина I-II. Київ 2000.

⁹⁴ Требник. Львів 1873, с. 1058; Требник. Перемишль 1876, с. 154.

⁹⁵ Требник. Львів 2000, с. 257-258; Требник. Львів: Місіонер 2018, с. 306.

⁹⁶ Требник. Львів 2001, с. 367-369.

⁹⁷ Требник у двох частинах. Частина II. Київ 2000, с. 150-151.

⁹⁸ Требник у двох частинах. Частина II. Київ 2000, с. 150-151.

⁹⁹ Требник. Львів 2000, с. 257-258; Требник. Львів 2001, с. 367-369; Требник. Львів: Місіонер 2018, с. 306.

¹⁰⁰ Потребнік. Москва 1623; Потребнік. Москва 1624; Потребнік. Москва 1625; Потребнік. Москва 1636; Мірской Потребник. Москва 1639; Требник. Москва 1647; Требник. Москва 1658; Требник. Київ 1863; Требник. Москва 1894; Требник. Москва 1911; Требник. Часть I-II. Москва 1956; Требник. Москва 2000; Требник (в 4-х частях). Том I-IV. Сретенский монастырь 2013 г.

не освячується і не благословляється, оскільки вона освячена словом Божим, що міститься у ній, тільки благословення, чи освячення може звершуватися для її оправи¹⁰¹.

Беручи до уваги те, що всяку річ для користування потрібно (духовенству та мирянам), уживати з церковним освяченням чи благословенням, з цього приводу у XVIII ст. і появилось у греко-католиків¹⁰², а в XIX ст., – і у православних¹⁰³ в Україні також і загальне освячення для тих речей, для яких відсутня відповідна молитва, або чин у літургійній книзі «Требнику». В УПЦ МП та УГКЦ у цьому випадку вживається і сьогодні «Молитва на освячення всякої речі»¹⁰⁴, а у ПЦУ (УПЦ КП) – «Чин на освячення всякої речі»¹⁰⁵.

Petro SABAT

History of the origin and formation of Church blessing (consecration) the liturgical books in the Ukrainian Churches of the Kyiv Tradition

This article presents the history and formation of church blessing (consecration) the liturgical books in the Ukrainian Churches of the Kyiv Tradition. It is stated when they were first printed in the churches of Vladimir's baptism. Their ancient texts are given from euchologies for familiarization. It is emphasized how they were performed in the Ukrainian churches of

¹⁰² *Требник*. Почаїв 1786, арк. 480 зв. – 481.

¹⁰³ *Требник*. Київ 1863 ([гла йъ] Молтва на ѡсцѣненіе всакоѡ вещи // https://lib.pravmir.ru/library/readbook/1863#part_22629).

¹⁰⁴ Священнослужитель УПЦ МП: *Требникъ*. Москва 2000, с. 511 (*Молитва на освящение всякой вещи (священником)*). // <http://www.molitvoslov.com/text533.htm>); *Требникъ* (в 4-х частях). Том I. Сретенский монастырь 2013 г, с. 508-510; Священнослужитель УГКЦ: *Требник*. Львів 2001, с. 416; *Требник освячення та благословення*. Львів 2010, с. 250-251.

¹⁰⁵ Священнослужитель ПЦУ (УПЦ КП): *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ 2000, с. 149-150.

---

the Kyiv tradition over the centuries. Modern texts of rites of consecration of liturgical books from euchologies, which were used by churches of Kyiv tradition, are given. It is noted that during the consecration of the new church they do not need to be performed, because through the consecration of the church all things therein are consecrated through prayers and sprinkling of the holy water. It is also emphasized when the prayer or the act of consecration of every thing in the churches of the Kyiv tradition arose and why it exists today.

Keywords: orders of blessing (consecration) the liturgical books, prayer of consecration of every thing, orders of consecration of every thing, liturgical books, trebnyk, temple, church orders, church rites.

Петро САБАТ

**ІСТОРІЯ ЗАРОДЖЕННЯ МОЛИТОВ НАД СІЛЮ
ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У ЦЕРКВАХ КИЇВСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ
ВПРОДОВЖ СТОЛІТЬ**

У цій публікації представлена історія виникнення та формування молитов (чину) на благословення солі в Українських Церквах Київської традиції. Вказано, що вони появились вперше друком у Церквах Київської традиції на початку XVII ст. Підкреслено, що в РПЦ існувала інша молитва (для благословення солі), до часу реформи патріарха Нікона; а через реформу почала вживатися та молитва, яка вживається і до сьогодні. Водночас у статті зазначається, що в Київській Православній Церкві у XVII ст. вживалася молитва на благословення солі та, що була запозичена із візантійської літургійної практики. У Требнику Київському 1646 р. (П. Могили), вперше появився чин на благословення солі із молитвою у повнішій редакції, порівняно з попередньою – тою, що використовувалася у практиці УПЦ. Наголошено, що в Унійній Церкві у XVIII ст. було надруковане спеціальне благословення для солі із заклинанням. При цьому дослідження зауважує також, що в Українських Церквах Володимирівського хрещення (УПЦ МП, ПЦУ (УПЦ КП), та УГКЦ), до сьогодні в богослужбовій книзі «Требнику» міститься спеціальне благословення для солі.

Ключові слова: сіль, молитва на благословення солі, Требник, храм, церковні обряди.

Вступ

Сіль міститься в організмі, як людей, так і тварин. Її вживають до свого раціону люди, а також і для тварин приписують їй використання у якості приправи¹.

Через те, що сіль вже на першій стадії розвитку світу була за-требувана, вона стала дуже важливим товаром для торгівлі; і дала поштовх до прокладення торговельних шляхів для її перевезення по всьому світу.

У нехристиянських народів (язичників), соляні джерела вважалися особливим даром богів, а сама сіль у ході історії людства почала набирати релігійно-символічного значення².

Про сіль нам говорить Святе Письмо, як у Старому, так і в Новому Завіті. У Старому Завіті бачимо, що вона служила не тільки для приправи жертв, але також і для очищення. Для наочності подаємо цитати про сіль із Старого Завіту в наступній таблиці.

Книга Лев. 2, 133	Книга 2 Цар. 2, 20-224
13. Кожен твій принос – офіру по-соли сілью; а щоб не забракло твоєї офірі соли Завіту Бога твого, то з усяким твоїм приносом приноси-тимеш і сіль.	20. Він каже: «Принесіть мені нову посудину й киньте туди соли». Принесли вони йому. 21. Тоді він пішов до джерела води, кинув туди соли та й сказав: «Так говорить Господь: Я зробив цю воду здоровою: не буде більш від неї смерти, ні неврожаю». 22. І вода стала здоровою – аж по цей день, за словом, що сказав Єлисей.

З давніх-давен сіль для вжитку в їжу символізує гостинність; а як антисептик – означає довговічність, стійкість та чистоту.

¹ Сіль землі і світло для світу // <http://scripturestudy.net/ukr/vikladi/r2099.htm>

² Там само.

³ Святе Письмо Старого та Нового Завіту. Рим 1990, с. 102.

⁴ Там само, с. 371.

У давнину всякі угоди укладалися над жертовною їжею, в якій сіль була важливим елементом; від цього походить також біблійний вираз «заповіт солі». До сьогодні консервуючі властивості солі чинять її відповідним символом «міцного заповіту». Окрім того, солі було також надано і властивості очищення. Її використання бачимо у Старому Завіті пророком Єлисеєм під час чуда оздоровлення води від смерті (пор. 2 Цар. 2, 20-22).

В синоптичних Євангеліях Ісус Христос також говорить про сіль. Він називає своїх учнів – «сіллю землі». Для наочності і порівняння представляємо євангельські вислови про сіль в наступній таблиці.

Євангеліє		
Мт. 5, 13 ⁵	Мр. 9, 49-50 ⁶	Лк. 14, 34-35 ⁷
13. Ви – сіль землі. Коли ж сіль звітріє, чим її солоною зробити? Ні на що не придатна більше, хіба – викинути її геть, щоб топтали люди.	49. Бо кожен вогнем посолиться, жертва ж кожна – сіллю посолиться. 50. Сіль – добра; та коли сіль не солоня стане, чим її приправите? Майте у собі сіль і живіть у мирі між собою!	34. Сіль – добра річ, але коли сіль звітріє, чим її приправити? 35. Ні в землю, ні на гній вона більше непридатна: її геть викидають. Хто має вуха слухати, нехай слухає!

Ісус Христос говорить про сіль, як добру річ, посилаючись на її символізм чистоти, праведності, очищення, зцілення, зберігання від зіпсуття. Ісус говорить своїм учням, щоб вони мали сіль [чистоту, праведність...] у собі (пор. Мр. 9, 50). Він підкреслює: якщо учні, тобто сьогодні християни не матимуть солі у собі, то як же вони зможуть бути «сіллю землі»?⁸ У випадку їхньої удаваної, нещирої

⁵ *Святе Письмо Старого та Нового Завіту*, с. 11.

⁶ Там само, с. 59.

⁷ Там само, с. 97.

⁸ *Сіль землі і світло для світу*. // <http://scripturestudy.net/ukr/vikladi/r2099.htm>

праведності, як вони зможуть мати позитивний вплив на інших (очищаючий, оздоровлюючий)? Одного лише зовнішнього визнання праведності не вистачить, як замітника солі для дійсної і щирої святості. Одне лише визнання не має оздоровчих властивостей і ніколи не зможе виконати християнських обов'язків щодо цього земного світу. Саме тому, Ісус Христос закликає своїх учнів, а нині всіх, без винятку християн, щоб вони мали в собі сіль справжньої святості, яка зробить їх благословеними Богом та відомими між людьми для слави Божої⁹.

Ісус Христос говорячи про символізм солі, також робить при цьому застереження, наголошуючи: «Ви – сіль землі. Коли ж сіль звітріє, чим її солоною зробити? Ні на що не придатна більше, хіба – викинути її геть, щоб топтали люди» (Мт. 5, 13). У такий спосіб Ісус підкреслює: якщо християнин, який колись мав «сіль праведності у собі», втратить її, він є «непридатним нінащо» (пор. Євр. 6, 4-8; 10, 26-31, 38, 39). У цьому контексті Христос акцентує, щоб ми християни не лише мали сіль у собі, але також постійно підтримували її оздоровлюючі якості! Ісус Христос закликає: «Поводьтеся мудро з тими, що назовні, використовуючи нагоду. Ваша розмова нехай завжди буде люб'язна та приправлена сіллю, щоб знали, як треба вам кожному відповідати» (Кол. 4, 5-6). Йдеться про те, що розмова християн завжди має бути, як наголошує сам Христос – люб'язною та приправленою сіллю, тобто чистою, праведною.

У Візантійській літургійній традиції існують згадки про додавання солі до евхаристійного хліба, які походять ще з давніх часів. В описі хрещення та Причастя апостолом Петром однієї родини, між іншим говориться про сіль таке: «По якомусь часі Петро прийшовши, розламав хліб з благодаренням і, додавши солі, спочатку дав матері і з нею нам, сином її»¹⁰. Практика щодо вживання солі до

⁹ *Сіль землі і світло для світу* // <http://scripturestudy.net/ukr/vikladi/r2099.htm>

¹⁰ *Homilia Clementina* 14. PG. 2. Col. 345.

евхаристійного хліба у візантійському обряді була прийнята і набула особливого значення у час архієпископа Симеона Солунського, який говорить про це наступне:

Три речі присутні у хлібі, відповідно до тричасності душі та на честь Пресвятої Тройці: мука з закваскою служить образом душі, вода означає хрещення, а сіль знаменує ум і вчення Слова, котре сказало учням: ви – сіль землі, саме як учителі, і, майте сіль у собі – знання разом з любов'ю. Хліб вказує і на те, що Воплочений є один із Тройці. Будучи спеченим у вогні, хліб знаменує, що Христос, будучи Богом, весь з'єднався з нами і передав нам Свою міць і силу, чи краще, весь з'єднався з усім нашим первісним еством.¹¹

Це вчення (Симеона Солунського) прийнялося через видання «Нової скрижалі» архієпископа Веніамина і стало основним у літургійній слов'янській традиції¹².

Митрополит Київський Петро Могила потверджує правило¹³, що евхаристійний хліб має бути тільки пшеничний, а також застерігає проти інших домішок до хліба («молока, олії, яйця»), але виглядає, що припускає додавання солі, бо каже: хліб не має бути «пересолений...», а мати властивий та приємний смак¹⁴.

У Візантійській та Київській літургійних традиціях також додають сіль до випікання хлібів для литії, артоса та пасхи.

У Латинській літургійній традиції серед засобів, які широко використовують екзорцисти, окрім екзорцизованої води (чи принаймні

---

¹¹ Симеон Солунський. *Премудрість нашого спасіння. Глава III. Про священну літургію*, § 54 (Чому приносять квашений хліб). Див. Симеон Солунський. *Премудрість нашого спасіння. Глава III. О священній літургії*, § 54 (Почему приносятся хлеб квасной) // https://azbyka.ru/otechnik/Simeon_Solunskij/premudrost_nashego_spaseniia/3_8.

¹² Арх. Веніамин (Красноповков-Румовській). *Новая скрижаль, или Объяснение о церкви, о литургии и о всех службах и утварях церковных*. Москва 1999, с. 97-98.

¹³ *Евхологiон, або Требник митрополита Петра Могили*. Рим 1988, с. 254-255.

¹⁴ Там само, с. 255.

освяченої), екзорцизованої олії, є і екзорцизована сіль. Кожен священник (Римо-Католицької Церкви), може прочитати молитви з Ритуалу (Требника)¹⁵. Як підкреслює о. Габріеле Аморт: «щоб екзорцизувати – три речі, для цього не потрібно жодного окремого уповноваження»¹⁶. Продовжуючи, додає: «але повинен це бути священник, який вірить в це, і знає, що для цієї мети в Ритуалі (Требнику) є спеціальні благословення»¹⁷.

В Українських Церквах Володимирового хрещення греко-католицькі, а також православні священнослужителі такі засоби як воду, олію та сіль також благословляють та використовують для боротьби із дияволом¹⁸.

Екзорцизовану сіль (чи тільки благословенну у Церквах Володимирового хрещення), вживають в якості профілактики демонічного впливу на особу, а також і для її звільнення від злих духів, адже її особливою «властивістю є охорона місць від впливу чи присутності демонічної сили»¹⁹. З цього приводу завжди рекомендується: «розсипати екзорцизовану сіль на поріг дому і у чотирьох кутах кімнати чи кімнат, що вважаються зараженими діянням нечистої сили»²⁰.

Важливо зважати на те, що всі церковні благословення (сакраменталії), а також і солі діють настільки ефективно, наскільки сильною є віра, а використання їх без віри, часто не дає результату. Потрібно пам'ятати як II Ватиканський Собор у «Конституції про Святу Літургію» (лат. *Sacrosanctum Concilium*), у пункті 60-

¹⁵ Див. Ph. Weller. *The Roman Ritual*. // www.ewtn.com/library/prayer/roman2.txt

¹⁶ Див. Г. Аморт. *Нове визнання екзорциста*. Львів 2008, с. 101.

¹⁷ Див. Г. Аморт. *Нове визнання екзорциста*, с. 41.

¹⁸ Див. *Евхологон, або Требник митрополита Петра Могили*, с. 974-975, 1197-1198; пор. *Требник*. Львів 1925-1926, с. 194-195; див. Г. Нефедов. *Таїнство и обряды Православной Церкви*. Москва 1995, с. 50-52; пор. О. Приліп. *Старець із Дори*, 2-ге вид. Львів 2010, с. 94; пор. В. Вороновський. *Свідчення*. Львів 2008, с. 95.

¹⁹ Див. Г. Аморт. *Нове визнання екзорциста*, с. 103.

²⁰ Див. Г. Аморт. *Нове визнання екзорциста*, 103.

61²¹, а також Кодекс Канонічного Права Західної Церкви (кан. 1166)²² та Кодекс Канонів Східних Церков (кан. 867)²³, окреслюють сакраменталії. Катехизм Католицької Церкви щодо благословень підкреслює: «Благословення й освячення не уділяють благодаті Святого Духа, на спосіб таїнств, але через церковну молитву готують до прийняття благодаті і налаштовують до співпраці з нею»²⁴.

Хоча церковні благословення (сакраменталії) часто: «вважають як не актуальні, однак ті, що переживають духовну боротьбу, відкривають у наш час їх добрі наслідки»²⁵.

Молитва у поєднанні з постом, участь у Святих Таїнствах та практика церковних благословень (сакраменталій), серед них і солі – є основними чинниками, що забезпечують духовне здоров'я християнина, а також служать засобами протидії демонічному впливу на людину.

У Східній Церкві серед великого числа церковних благословень (сакраменталій), існує і благословення солі, яке зародилося у візантійській літургійній традиції²⁶, а потім увійшло і в літургійну практику Церков Володимирівського хрещення.

---

²¹ Пор. Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum II. *Constitutio de Sacra Liturgia Sacrosanctum Concilium* (4 dic. 1963) // Acta Apostolicae Sedis 56 (1964) 97-138 (Цитовано за: Вселенський Собор – Ватиканський II. *Конституція про Святу Літургію*. Рим – 1965-Італія, п. 60-61.

²² Пор. Кодекс канонического права. Москва 2007, кан. 1166.

²³ Пор. Кодекс Канонів Східних Церков / перекл. з лат. Й. Кобіва. Львів 1995, кан. 867; пор. Г. Аморт. *Нове визнання екзорциста*, с. 103-104.

²⁴ Див. Катехизм Католицької Церкви. Вид. Синод Української Греко-Католицької Церкви 2002, п. 1670.

²⁵ Див. І. Козовик. *Екзорцизм: міф чи реальність?* Івано-Франківськ 2005, с. 297.

²⁶ А. Дмитриевський. Описание литургических рукописей хранящихся в библиотеках православного востока. Евхологии. Т. II. Київ 1901, с. 113, 181, 798. (Див. Р. De Meester. *Liturgia Bizantina. Studi di rito bizantino alla luce della Teologia, del Diritto Ecclesiastico, della Storia, dell'Arte e dell'Archeologia. Libro II. Parte VI. Rituale-Benedizionale Bizantino*. Roma 1930, с. 406-407).

Про церковне благословення солі маємо короткі дописи таких дослідників: архієпископа Веніаміна²⁷, В. Прилуцького²⁸, А. Дмитрієвського²⁹, Р. Де Меестера³⁰, Г. Нефедова³¹, та інших.

У рамках цього дослідження коротко представимо історію виникнення, формування та практику цього благословення (молитов, чину), впродовж століть в Українських Церквах візантійсько-слов'янського обряду.

Формування обряду благословення солі в Українських Церквах Володимирового хрещення в ході століть

У Константинопольській Церкві вже із IX ст. існувала відповідна рукописна молитва для благословення солі³². Проте, деякі рукописні відомі грецькі требники (IX-XI ст.), не мають її у своєму змісті³³, ймовірно через те, що вона вживалася рідко у церковній візантійській практиці. Незважаючи на те, що її немає у відомих рукописних

---

²⁷ Арх. Веніамин (Краснопевков-Румовскій). *Новая скрижаль, или Объяснение о церкви, о литургии и о всех службах и утварях церковных*, с. 272.

²⁸ В. Прилуцький. *Частное богослужение въ Русской Церкви въ XVI и первой половине XVII в.* Київ 1912, с. 355.

²⁹ А. Дмитриевский. *Описание литургических рукописей хранящихся в библиотеках православного востока. Евхологию.* Т. II, с. 181, 113, 798.

³⁰ Див. Р. De Meester. *Liturgia Bizantina. Studi di rito bizantino alla luce della Teologia, del Diritto Ecclesiastico, della Storia, dell'Arte e dell'Archeologia*, с. 406-407.

³¹ Г. Нефедов. *Таинства и обряды Православной церкви*. Москва 1995, с. 270.

³² А. Дмитриевский. *Описание литургических рукописей хранящихся в библиотеках православного востока. Евхологию.* Т. II, с. 113, 181, 798. (Див. Р. De Meester. *Liturgia Bizantina. Studi di rito bizantino alla luce della Teologia, del Diritto Ecclesiastico, della Storia, dell'Arte e dell'Archeologia*, с. 406-407).

³³ Див. *L'Eucologio Barberini gr. 336 (VIII sec.)*, a cura di, Stefano Parenti e Elena Velkovska, 2 ed., riveduta con traduzione in lingua italiana. Roma 2000 (С. Голованов. *Евхологий Барберини гр. 336*. Издание текста предисловие и примечания Е. Велковской, С. Паренти. Омск 2011); М. Arranz. *L'Eucologio Costantinopolitano agli inizi del secolo XI. Hagimatarion & Archieraticon con l'aggiunta del Liturgicon*. Roma 1996.

слов'янських джерелах (требниках)³⁴, вона вживалася у рукописній слов'янській традиції вже на початку XVI ст.³⁵

У слов'янських друкованих джерелах (требниках), перший раз зустрічаємося із двома відмінними молитвами на благословенням солі на початку XVII ст. У практиці київській та московській на початку XVII ст. зустрічаємо стосовно цього випадку відмінні молитви, які представляємо для наочного порівняння у наступній таблиці.

Молтва, надъ солью. ³⁶	Молтва, на солію. ³⁷
Г҃и сп҃сителью нашъ, пришѣдый въ єрихѡнъ при єансеі прѣцѣ, и вѣдныа вѡды солію ищѣливъ. самъ блви соль сѣю. и преложї ю въ жрѣтвѣ радванїа. ты во єси Г҃ъ нашъ, и тебѣ славлѣж възсылаемъ шѡю и шѡю и стѣмоу дѣю, нынѣ и прїсно и въ вѣкы вѣкѡмъ.	Г҃и Бже на. тебѣ жрѣмъ жертвѣ хваленїа. и вознѡсимъ вышнемѣ молтвы наша. ты Г҃и послї молтѣ своѣ, шѡ стѣи высотѣ твоѣ. и бл҃гви соль сѣю, бл҃гвенїе дѣювнѣ. єже быти прїемущимъ шѡ неа на здравїе, и сп҃сенїе дшамъ. іако подобаетъ ти всака слава чертѣ и поклонанїе, шѡцѣ и шѡ и стѣомѣ дѣю. ннѣ и прїсно и во вѣкы вѣкѣ, аминь.

Молитва перша, що подана в таблиці, була надрукована у Київській Православній Церкві; і базується на розповіді із Святого Письма, а саме на Другій книзі Царів (пор. 2 Цар. 2, 20-22). Вона своєю чергою теж запозичена із Константинопольської Церкви³⁸. Молитва друга (згідно з таблицею), була надрукована у Московській

³⁴ L. Geitler. *Eukhologium Glagolski Spomenik Manastira Sinai Brda*. Zagreb 1882; *Euchologium slavonicum (Требник Київський XV – поч. XVI ст.)*. Апостольська Ватиканська Бібліотека. Фонд Борджіо-Ілліріко № 15.

³⁵ Див. А. Алмазов. *Къ истории молитвъ на разные случаи*. Одесса 1896, с. 7, дод. 37.

³⁶ *Требник*. Стратин 1606, арк. 548 зв.-549.

³⁷ *Потребникъ*. Москва 1623, арк. 511; *Потребникъ*. Москва 1624, арк. 531; *Потребникъ*. Москва 1625, арк. 504 зв. Дана молитва відома із слов'янської рукописної традиції початку XVI ст., проте вона містилася там під назвою: «Мѡ на солію шѡкверненю». Див. А. Алмазов. *Къ истории молитвъ на разные случаи*, с. 7, дод. 37.

³⁸ А. Дмитриевський. Описание литургических рукописей хранящихся в библиотеках православного востока. Евхологии. Т. II, с. 181, 798. (Див. P. De Meester. *Liturgia Bizantina. Studi di rito bizantino alla luce della Teologia, del Diritto Ecclesiastico, della Storia, dell'Arte e dell'Archeologia*, с. 406-407).

Православній Церкві, базується на розповіді із Святого Письма, а саме на Книзі Левіт (пор. Лев. 2, 13). Неможливо, однак визначити детальне місце її зародження³⁹.

У друкованих слов'янських требниках перший раз зустрічаємося із молитвою (першою із таблиці), але у складі вже чину і в розширеній редакції у Требнику Київському (1646 року)⁴⁰, що виданий із благословення митрополита Київського Петра Могили. Цей чин знаходиться під назвою: «Чинъ бл҃гословеніа солн»⁴¹, та містить наступну структуру:

Взѣ́ Іерѣ́ ѿспитрахе́ на себѣ́ начиннаѣ́ ѡ́бы: и чтѣ́ Тр҃гоѡ: О́чѣ́ нѣ́:
и Тропарі́ сіа́ Гл҃аєхъ, ѿ.
Дрѣвле́ вѣроу́ сѡмантаньини́ дарѡетъ́ Мл҃тва, ѡ́боже́ оумѣрша́ Творче́ воздвигла́ єси́
Прр҃комъ́ Елисе́емъ́ славнымъ...
Гл҃а: И́ нѣ́: Гл҃а́ то́. ѿ. ѿ.
Мл҃твами́ Б҃ца, и всѣ́хъ́ ст҃ыхъ́ твои́хъ́ Х҃е́ Б҃е́, Бл҃гть́ ст҃агѡ́ ти́ Д҃ха́ нипосла́ нѣ...
Рекшѡ́ Діако́нъ, Гл҃ъ́ полнѣ́:
и́ Кнѣ́: Гнѣ́ помлѡ́.
Іерѣ́в чтѣ́тъ́ Мл҃твѡ́ сію.
Гднѣ́ Б҃же́ спителю́ нашъ, въ́ вѣтѣ́мъ́ Завѣ́тъ вѣ́къю́ жертьвѡ́ солнѡ́ ѡ́солити́
повелѣ́вий, и въ́ Іерѣ́ѡнѣ́ при́ Елисе́ѣ́ Прр҃цѣ́ врѣ́дныа́ воды́ солнѡ́ испу́сливъ, Гл҃ма́ и́ ннѣ́
Вл҃ко́ Пр҃тѣ́и́ смиреннѡ́ млі́и́ тѣ́ послѣ́ неноѡ́ твоѡ́ бл҃веніѡ́ на солнѡ́ сію, и́ бл҃ви́ и́, и́ вѣ́рхъ́
вкѡ́шающихъ́ ѡ́ неа́ твоѡ́гѡ́ д҃ховнагѡ́ бл҃гнѡ́веніа́ исполни́, и́ здра́віѡ́ и́мъ́ дшевноѡ́ и́
тѣ́лсноѡ́ подаждъ: Ты́ бо́ єси́́ бл҃вльи́ и́ ст҃аи́ всл҃ческаа́, и́ тебѣ́́ сла́вѡ́ возсыла́емъ, ѿ́цѡ́,
и́ снѡ́, и́ ст҃омѡ́́ Д҃хѡ́, ннѣ́́ и́ прнѡ́, и́ въ́ вѣ́ки вѣ́кѡ́въ.
Кнѣ́, ѿ́мнѣ́.
Іерѣ́в же́ кропитъ́ солнѡ́ сщ҃енноу́ водоу́ гл҃а:
Бл҃гословлетъ́ солнѡ́ сіа́́ ѡ́кропленіѡ́мъ́ воды́ сеа́́ сщ҃енныа́, въ́ і́мѣ́ ѿ́цѡ́, и́ снѡ́,
и́ ст҃агѡ́́ Д҃ха́, ѿ́мнѣ́. И́́ авіѡ́́ творитъ́ ѡ́бычнѡ́и́ днѣ́внѡ́и́ ѡ́пдѣ́тъ.

Молитва (друга із вищеподаної таблиці), яка використовувалася на благословення солі у Московській Православній Церкві в часі літургійної реформи патріархом Ніконом, була замінена на іншу, а саме на ту, яка вживалася в Київській Православній Церкві⁴² (та

³⁹ А. Алмазов. *Къ истории молитвъ на разные случаи*, с. 7

⁴⁰ *Евхологон, або Требник митрополита Петра Могили*, с. 1197-1198.

⁴¹ Там само, с. 1197-1198.

⁴² *Требник*. Стратин 1606, арк. 548 зв.-549.

своєю чергою була запозичена із грецької літургійної практики)⁴³. У Требнику московському 1658 року (що виданий із благословення патріарха Нікона), на благословення солі міститься молитва під назвою «*Молитва над солію*»⁴⁴; яка представляє наступний текст:

Бже спсїтелю нашъ, пришедый во іеріхонъ при єліссєи пророцѣ, и врсѣныа воды солію ищєдливый: самъ блгословїи и соль сїю, и преложїи ѿ въ жєртвѣ рѣдованїа: ты бо єси бгъ нашъ, и тебе слава возсылаема, оцѣ, и снѣ, и стѣомѣ дхѣ, ннѣ и прїсно, и во вѣки вѣковъ, аминь.⁴⁵

Молитви на благословення солі в загальні не друкували у деяких слов'янських требниках (як православних,⁴⁶ так і унійних⁴⁷), у період XVII – поч. XXI ст. Вона також подекуди друкувалася у часі XVIII – поч. XXI ст., як у требниках православних⁴⁸, так і унійних⁴⁹.

⁴³ А. Дмитриевський. *Описание литургических рукописей хранящихся в библиотеках православного востока. Евхологии*. Т. II, с. 181, 798. (Див. P. De Meester. *Liturgia Bizantina. Studi di rito bizantino alla luce della Teologia, del Diritto Ecclesiastico, della Storia, dell'Arte e dell'Archeologia*, с. 406–407); J. Goar. *Euchologion sive Rituale Graecorum, complectens ritus ed ordines divinae liturgiae, officiorum, sacramentorum, consecrationum, benedictionum, funerum, orationum... juxta usum orientalis ecclesiae*, edito 2a, Venezia 1730, с. 561.

⁴⁴ *Требникъ*. Москва 1658, с. 548.

⁴⁵ Див. *Молитва над солюю* // https://lib.pravmir.ru/library/readbook/1863#part_22619

⁴⁶ Див. *Требник*. Острог 1606; *Требник*. Вільно 1621; *Требник*. Львів 1645; *Требник*. Львів 1668; *Требник*. Львів 1695; *Требникъ*. Москва 1997.

⁴⁷ Див. *Требник*. Вільно 1617; *Требник*. Вільно 1618; *Требник*. Львів 1719; *Требник*. Унів 1739; *Требник*. Почаїв 1741; *Требник*. Унів 1744; *Требник*. Львів 1761; *Требник*. Перемишль 1876; *Малий требник*. Рим 1946 (1952); *Малий требник*. Рим 1973; *Малий требник*. Івано-Франківськ 1993; *Требник*. Львів 2000; *Требник*. Львів 2001; *Требник* (освячення та благословення). Львів 2010.

⁴⁸ *Требникъ*. Москва 1761, арк. 277 зв.; *Требникъ*. Москва 1880, арк. 198 зв.–199; *Требникъ*. Свято-Троїце–Сергієва Лавра 1992, арк. 166 зв.; *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ: Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату 2000, с. 370; *Требникъ*. Москва 2000, с. 833; *Требникъ* (в 4-х частях). Том IV. Сретенський монастирь 2013, с. 291.

⁴⁹ *Требник*. Почаїв 1786, арк. 316; *Требник*. Львів 1873, с. 937–938; *Требник*. Львів 1925–1926, с. 514; *Требник*. Жовква 1926, с. 530; *Требник*. Львів: Місіонер 2018, с. 390–391.

В Унійній Церкві у XVIII ст.⁵⁰ було надруковане також і спеціальне благословення для солі із заклинанням. Це благословення містилося під назвою: **БЛАГОСЛОВЕНІЄ СОЛІ** та мало наступну структуру:

ЗАКЛИНАНІЄ.

Заклинаннѣ та созданіє Солн, въ Имя Оца Вседержителя, блгодатїи Гда нашегѣ, Іса Хд, и силою ст҃агѣ Дха. Заклинаннѣ та Бг҃омъ живѣи...

МОЛИТВА.

Гдѣ помилѣмса. ѿвѣ. Гдѣ помилѣи.

Безчисленное мѣрдїе твоє призываемъ Бже, Члвколѣбче, сію Соль ѡже на ползѣ члвкомъ даровалъ єси, блгтїю твоєю ѡсѣти, † и блгослови: † іакѣ да вѣдетъ вѣмъ вкшанцимъ, и касанцимса, въ спєніє дшн...

Кр҃опитъ водою сценною.

В УГКЦ протягом XIX–XX ст. друкувалося благословення для солі також у трьох дуже подібних (майже ідентичних) редакціях, які для наочного і порівняльного огляду представляємо в наступній таблиці.

БЛАГОСЛОВЕНІЄ СОЛІ ⁵¹	БЛАГОСЛОВЕНІЄ СОЛІ ⁵²	БЛАГОСЛОВЕНІЄ СОЛІ ⁵³
По началѣ обычнѣмъ, по Трисвѣтѣмъ и по Отче нашъ: Іакѣ твоє єстѣ Царство: Посѣмъ: Гдѣ помолнимса. Анкѣ: Гдѣ помилѣи.	По началѣ обычнѣмъ, по Трисвѣтѣмъ и по Отче нашъ: Іакѣ Твоє єстѣ царство: Посѣмъ: Гдѣ помолнимса. Анкѣ: Гдѣ помилѣи.	Начало обычное: Трисвѣто: и по Отче нашъ: Іакѣ твоє єстѣ Царство: Посѣмъ: Іерей: Гдѣ помолнимса. Анкѣ: Гдѣ помилѣи.
Бже Спасителю нашъ, во Іеріхонѣ при Єліссѣи пророцѣ вредныя воды солію ищѣливый: самъ благослови † и соль сію, и преложи ѡ во жертвѣ радованїа: ты во єси	Бже, спсїтелю нашъ, во Іеріхонѣ при Єліссѣи пророцѣ вредныя воды солію ищѣливый: Самъ влѣи † и соль сію, и преложи ѡ во жертвѣ радованїа: Ты во	Бже Спасителю нашъ, во Іеріхонѣ при Єліссѣи пророцѣ вредныя воды солію ищѣливый: самъ благослови † и соль сію, и преложи ѡ во жертвѣ радованїа: ты во

⁵⁰ Требник. Супрасль 1736, арк. 724-725.

⁵¹ Требник. Львів 1873, с. 937-938.

⁵² Требник. Львів 1925-1926, с. 514.

⁵³ Требник. Жовква 1926, с. 530.

<p>Богъ нашъ, и текѣ славъ возсылаемъ: Отцѣ и Сыну и свягомѣ Духѣ, нынѣ и присно и во вѣки вѣковъ. Ликъ: Яминь. И кропитъ священною водою.</p>	<p>Ѹси Бгѣ нашъ, и Текѣ славъ возсылаемъ: Отцѣ и Сыну и сѣгомѣ Духѣ, нынѣ и присно, и во вѣки вѣковъ. Ликъ: Яминь. И покладивъ кропитъ священною водою, гл҃а: Щааетъ соль сѣ ѡкропленіемъ воды сѣ сѣ ѣнныа, во имя Оца и Сѣна и сѣагѡ Духа, нынѣ и присно, и во вѣки вѣковъ. Ликъ: Яминь.</p>	<p>Ѹси Богъ нашъ, и текѣ славъ возсылаемъ: Отцѣ и Сыну и свягомѣ Духѣ, нынѣ и присно и во вѣки вѣковъ. Ликъ: Яминь. И кропитъ священною водою.</p>
--	---	--

Зараз в Українських Церквах Володимирового хрещення на благословення солі існує лише молитва. Представляємо для наочності і порівняльного огляду (аналізу), цю молитву в наступній таблиці.

Молитва над солю ⁵⁴ (УПЦ МП)	Молитва над сіллю ⁵⁵ (ПЦУ (УПЦ КП))	Благословення солі ⁵⁶ (УГКЦ)
<p>Гдѣ помонимса. Гдѣ помидѣи. Бже спсѣтелю нашъ, пришедѣи во іерихонъ при Ѹлісеѣ пррѣцѣ, и врсѣдныа воды солію исцѣливыи, самъ бл҃гослови и соль сѣю, и преложи ѿ въз жертвѣ радованіа. Ты во Ѹси бгѣ нашъ, и текѣ славъ возсылаемъ оцѣ и сѣю и сѣгомѣ Духѣ, нынѣ и присно, и во вѣки вѣковъ. Яминь.</p>	<p>Боже Спасителю наш, що прийшов до Єри- хону за Єлисея про- рока і непридатну для вживання воду сіллю зцілив, Сам благослови і соль цю і перетвори її на жертву радості. Бо Ти еси Бог наш, і Тобі славу возсилаємо, Отцю, і Сину, і Свято- му Духу, нині, і повсяк- час, і на віки віків.</p>	<p><i>Свяц.:</i> Благословенний Бог наш... Початок звичайний (с. 38). <i>По Отче наш:</i> <i>Диякон:</i> Господеві по- молимся. <i>Люди:</i> Господи, помилуй. <i>Свяц.:</i> Боже Спасителю наш, Ти з'явився через пророка Єлисея в Єри- хоні і там за допомогою солі зробив здоровою</p>

⁵⁴ *Требникъ* (в 4-х частях). Том IV. Сретенский монастырь 2013 г, с. 291.

⁵⁵ *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ: Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату 2000, с. 370.

⁵⁶ *Требник*. Львів: Місіонер 2018, с. 390-391.

		<p>шкідливу воду! Ти наказав пророкові Іллі вкинути солі до води, щоб вона знову стала здоровою. Всемогутній Боже! Просимо Тебе, Сам поблагослови † цю сіль і зроби її приношенням радості, бо Ти є Бог наш, і Тобі славу возсилаємо, Отцю, і Сину, і Святому Духові, нині, і повсякчас, і на віки вічні. Амінь.</p> <p><i>Священик окроплює свяченою водою, промовляючи:</i></p> <p>Благословляється і освячується сіль оця, благодаттю Всесвятого Духа і окропленням цією свяченою водою, в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Амінь.</p>
--	--	---

Молитва на благословення солі не є пов'язана із відповідним церковним святом, чи днем літургійного року, а також із певним видом продукту⁵⁷. Звичай – благословляти сіль у Великий четвер у РПЦ (УПЦ МП), що існує із XII-XIII ст., не носить уставного богослужбового характеру, а радше, – пов'язаний із приготуванням до свята Пасхи і заснований на народній традиції⁵⁸.

Важливо зауважити, що РПЦ (УПЦ МП), базуючись на рішенні Московського Стоглавого Собору (1551 р.), забороняє практику, яка колись існувала у Церкві – класти свячену сіль під церковний престіл⁵⁹.

⁵⁷ *Освящение соли* // <https://hramsokol.ru/2017/04/13/osvyashhenie-soli/>

⁵⁸ Там само.

⁵⁹ Там само.

Висновок

Сіль міститься, як в людському, так і у тваринному організмах; її, як смакової приправи потребує також кожен із цих організмів.

Про сіль говорить Святе Письмо, як Старого, так і Нового Завіту. Акценти щодо символу солі робив і подав сам Ісус Христос у Святому Письмі.

Сіль увійшла в широке користування побутове: як цивільне, так і церковне. Вона вживається для:

1. харчування людей і тварин;
2. випікання єхаристійного хліба та хлібів литійних, артосних та пасхальних;
3. звершення екзорцизму.

У Східній Церкві для благословення солі була укладена спеціальна молитва, яку зустрічаємо вже у IX ст.⁶⁰; проте, її немає у відомих широкому загалу рукописних грецьких требниках (IX⁶¹–XI ст.⁶²), що свідчить про невелике її поширення у візантійській традиції. У відомих рукописних слов'янських джерелах (требниках), взагалі її не знаходимо⁶³.

У слов'янських друкованих джерелах (требниках), на початку XVII ст. зустрічаємося із молитвою на благословення солі у двох відмінних редакціях. У практиках київських⁶⁴ і московських⁶⁵ на

⁶⁰ А. Дмитриевський. *Описание литургических рукописей хранящихся в библиотеках православного востока. Евхологии*. Т. II, с. 113, 181, 798. (Див. Р. De Meester. *Liturgia Bizantina. Studi di rito bizantino alla luce della Teologia, del Diritto Ecclesiastico, della Storia, dell'Arte e dell'Archeologia*, с. 406-407).

⁶¹ Див. *L'Eucologio Barberini gr. 336 (VIII sec.), a cura di, Stefano Parenti e Elena Velkovska*, 2 ed., riveduta con traduzione in lingua italiana. (С. Голованов. *Евхологий Барберини гр. 336*. Издание текста предисловие и примечания Е. Велковской, С. Паренти).

⁶² Див. М. Arranz. *L'Eucologio Constantinopolitano agli inizi del secolo XI. Hagismatarion & Archieraticon con l'aggiunta del Liturgicon*.

⁶³ L. Geitler. *Eukhologium Glagolski Spomenik Manastira Sinai Brda*. Zagreb 1882; *Eukhologium slavonicum* (Требник Київський XV – поч. XVI ст.).

⁶⁴ *Требник*. Стратин 1606, арк. 548 зв.-549.

⁶⁵ *Потребнікь*. Москва 1623, арк. 511; *Потребнікь*. Москва 1624, арк. 531; *Потребнікь*. Москва 1625, арк. 504 зв.

початку XVII ст. молитва на благословення солі, як подають требники, вживалася у відмінних редакціях.

Молитва на благословення солі у Московській Православній Церкві у часі літургійної реформи патріарха Нікона була замінена на іншу⁶⁶, а саме на ту, яка практикувалася в Київській Церкві до реформи Петра Могили⁶⁷; і яка своєю чергою була запозичена із грецької літургійної традиції⁶⁸.

У Требнику Київському (Петра Могили 1646 року), був укладений вперше чин на благословення солі⁶⁹. Молитва у цьому Требнику, подана в розширеній редакції, порівняно з молитвою, яка вживалася до того часу в Українській Православній Церкві⁷⁰.

В Унійній Церкві у XVIII ст.⁷¹ було надруковане також і спеціальне благословення для солі із заклинанням, а також протягом XIX–XX ст. друкувалося благословення для солі у трьох дуже подібних редакціях⁷².

Сьогодні в Українських Церквах Володимирового хрещення (УПЦ МП⁷³ ПЦУ (УПЦ КП)⁷⁴ та УГКЦ⁷⁵), у богослужбовій книзі

⁶⁶ *Требникъ*. Москва 1658, с. 548.

⁶⁷ *Требник*. Стратин 1606, арк. 548 зв.-549.

⁶⁸ А. Дмитриевський. *Описание литургических рукописей хранящихся в библиотеках православного востока. Евхологии*. Т. II, с. 181, 798. (Див. P. De Meester. *Liturgia Bizantina. Studi di rito bizantino alla luce della Teologia, del Diritto Ecclesiastico, della Storia, dell'Arte e dell'Archeologia*, с. 406-407); J. Goar. *Euchologion sive Rituale Graecorum, complectens ritus ed ordines divinae liturgiae, officiorum, sacramentorum, consecrationum, benedictionum, funerum, orationum... juxta usum orientalis ecclesiae*, с. 561.

⁶⁹ *Евхологон, або Требник митрополита Петра Могили*, с. 1197-1198.

⁷⁰ *Требник*. Стратин 1606, арк. 548 зв.-549.

⁷¹ *Требник*. Супрасль 1736, арк. 724-725.

⁷² *Требник*. Львів 1873, с. 937-938; *Требник*. Львів 1925-1926, с. 514; *Требник*. Жовква 1926, с. 530.

⁷³ *Требникъ* (в 4-х частях). Том IV. Сретенский монастырь 2013 г, с. 291.

⁷⁴ *Требник у двох частинах*. Частина II. Київ: Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату 2000, с. 370.

⁷⁵ *Требник*. Львів: Місіонер 2018, с. 390-391.

«Требнику» міститься відповідне благословення для солі. Благословення солі в Українських Церквах Володимирового хрещення не є пов'язане із якимось відповідним церковним святом чи днем літургійного року, а також із певним видом продукту⁷⁶.

Звичай благословляти сіль у Великий четвер у РПЦ (УПЦ МП), не носить уставного богослужбового характеру, а радше – пов'язаний із приготуванням до свята Пасхи, та заснований на народній традиції⁷⁷.

Petro SABAT

The history of development and use of salt blessing rites in the Churches of Kyivan Tradition over the centuries

This publication presents the origin and development of salt blessing rites in Ukrainian Churches of Kyivan tradition. The prayers made their first appearance in the liturgical books at the beginning of 17th century. The ROC had a different salt blessing rite before Nikon's reform. After the reform, another prayer was introduced, which is still in use today. The article mentions that in the Kyivan Orthodox Church in 17th century, the blessing of salt was used, that was borrowed from the Byzantine liturgical tradition. The Petro Mohyla trebnyk of 1646 contains the prayer in a more extended version than the one used before. It is pointed that, in the Uniate Church in 18th century, a separate salt blessing rite was in use. In Ukrainian Churches of Kyivan tradition (YOC MP, OCU and UGCC), trebnyks still contain salt blessing rites.

Keywords: salt, prayer blessing salt, trebnyk, temple, church rites.

Єронім ХИМІЙ, Михайло ДИМИД

ДЕЯКІ ДЖЕРЕЛА ПРАВА УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ (4)

У цьому дослідженні маємо намір представити канони, які мають увійти у збірник джерел права Київської Церкви, а зокрема Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ). Важливим є те, щоб майбутній Кодекс Права, над яким працює УГКЦ був оснований на джерелах права Київської Церкви. Це четвертий раз відбувається публікація цих джерел, які стосуються тем: святих таїнств шлюбу (подружжя), священства, елеопомазання, а також душпастирів, мирян, ієрархії, соборів, храмів та церковного майна; які представлені мовами оригіналу, та перекладені українською. Передбачено ще дві наступні серії: 5. Літургія, Катехизм, Проповідництво; 6. Обряд, Набожності (Благочестя), Пости, Дні святих, Структура храму, Злочини проти релігії.

Ключові слова: Джерела права УГКЦ, канонічне право УГКЦ, Київська Церква, таїнства, шлюб, елеопомазання, рукоположення, миряни, душпастирі, храми, церковна ієрархія, собори, церковне майно.

ТАЇНСТВО ШЛЮБУ (ПОДРУЖЖЯ)

Шлюб лише у церкві

Cum autem ecclesia proprius Sacramentorum sit locus; praecipit Sancta Synodus, ne quis sacerdos in domibus privatorum sine expressa Ordinarii licentia, quemquam in Matrimonium conjugat.

(Synodus Zamostena 1720, tit. III, § 8)

Шлюб лише у церкві

А тому, що Церква є властивим місцем Таїнств, Святий Собор наказує, аби жоден священник без виразного дозволу Ординарія, нікому не давав шлюбу у домах приватних осіб.

(Замойський Собор 1720, тит. III, § 8)

Знання релігії до шлюбу

Accessuri fideles ad hoc magnum Sacramentum, quod est in Christo, et Ecclesia, non admittantur a parochis, nisi prius sciant omnino Oratorem Dominicam, Salutationem angelicam, Symbolum fidei, praecepta decalogi, septem capitalia peccata, ac caetera fidei mysteria ad salutem omnino necessaria. Moneantur etiam contrahere volentes, ut non accedant, iuxta antiquissimum graecae Ecclesiae morem, nisi confessi, ac Sacra Communionem refecti, ut ulterior sit eiusdem Sacramenti effectus, et gratia.

(Synodus Zamostena 1720, tit. III, § 8)

Знання релігії до шлюбу

Вірні, які мають намір приступити до того величного Таїнства у Христі та Церкві, до цього священнодійства не повинні допускатись парохом, доки не знатимуть Господньої молитви, Ангельського привітання, Символу віри, Декалогу, сім головних гріхів та інших Таїнств віри, які так потрібні для спасіння. Тим, що бажають з'єднатися шлюбом, слід пригадати, аби, згідно із найдавнішим звичаєм у грецькій Церкві, до здійснення Таїнства Подружжя, вони висповідались, зміцнились у Святому Причасті, щоб щедрішими були результат і благодать цього Таїнства.

(Замойський Собор 1720, тит. III, § 8)

Шлюб після рукоположення

Si quis autem Presbyter post collatos Ordines, matrimonio iungi, aut prima uxore defuncta, secundas incestas nuptias inire praesumpserit; per Episcopos a communione, atque altari arceatur, captivetur, et aliis paenis canonicis afficiatur, ut peregrinam, spuriamque conjunctionem abjiciat. Praeterea contra saeculares dominos, si qui sint, qui talibus patrociniū praestent iure agatur, tamquam contra perturbatores episcopalis jurisdictionis, et canonicae disciplinae violatores.

(Synodus Zamostena 1720, tit. III, § 8)

Шлюб після рукоположення

Якщо якийсь пресвітер після рукоположення наперед задумає одружуватись, чи після смерті дружини вступити в певний шлюбний зв'язок, хай буде позбавлений Святого Причастя, церковного спілкування та вівтаря, хай буде ув'язнений, або покараний іншими канонічними карами для того, щоб відкинув чужий і ложний зв'язок. Крім того парох повинен виступати і проти світських панів; якщо є такі, що для таких здійснюють сприяння своїм законом, їх слід вважати порушниками єпископської юрисдикції та насильниками канонічної дисципліни.

(Замойський Собор 1720, тит. III, § 8)

Шлюб після рукоположення

Matrimonia contracta inter sacerdotes saeculares Ruthenos post susceptos ordines sacros, sunt nulla: et consequenter mulieres liberae remanent.

(Sacra Congregatio pro Sancti Officii, die 21 martii 1631)

Шлюб після рукоположення

Lecto memoriali, quo Metropolita Russia petit declarari, an sacerdotes saeculares Rutheni, defuncta uxore, quam ante susceptos ordines sacros

duxerant, ducentes aliam iam in ordinibus constituti sub spe dispensationis obtinendae, putantes sua matrimonia esse valida et non aliud malum ipsis afferre praeter suspensionem a divinis, sint omnino inhabiles ad contrahendas huiusmodi secunda matrimonia, et haec contracta sint nulla, Sacra Congregatio declaravit huiusmodi matrimonia susceptis ordinibus contracta esse nulla, et consequenter mulieres remanere liberas.

(Sacra Congregatio pro Sancti Officii, die 21 maii 1631)

Шлюб після рукоположення

Dubium 1: Quidam sacerdotes saeculares mortua uxore, duxerunt aliam sive virginem sive viduam in sacerdotio existentes, quam et nunc retinent et retinere volunt.

Dubium 2: Quidam ordinati in diaconatu caelibes, in diaconatu existentes duxerunt primam uxorem, et nunc petunt ordinari in presbyteros cum retentione uxoris.

Decretum ad 1-um: Negative.

Decretum ad 2-um: Negative.

Шлюб після рукоположення

Il Vescovo di Premislia Ruteno Unito, a cui fu data in amministrazione la diocesi di Ostrog, rappresenta che l'arciprete di Dubora (Dubno?), luogo della detta diocesi, si trova da tre anni in qua sospeso per esser passato dopo la morte della prima moglie alle seconde nozze senza dispensa... Ricorre alla S. C. perché si contenti di supplicarne la Santità Sua, temendo che, quando gli sia negata la grazia, si unisca con i scismatici.

...Quoad dispensationem, lectum, cum nullo modo expediat novum hoc exemplum hactenus nunquam observatum aperire, sed scribetur Nuntio et Episcopo, ut omnes adhibeant diligentias ad eum aliis modis efficacioribus a praesenti statu removendum, et compellendum ut mulierem dimittat.

(Sacra Congregatio de Propaganda Fide, 22 febr. 1633, № 9)

Шлюб неосілим та незнайомцям

Et vero minus parochus praesumat coniungere vagos, ignotos, et externos homines, quo maius est in iis polygamiae periculum. Quapropter si agitur de matrimonio exterorum, non admittantur ad matrimonium, neque publicentur denunciationes nisi, praevio testium examine, constiterit de libero ipsorum statu per testimonium Ordinariorum, in quorum dioecesisbus respective moram traxerunt, sive advenae sint, sive in hoc regno nati et educati, cum ad huiusmodi effectum pro exteris habeantur. Si vero agitur de personis prorsus a regno extraneis, quae nullibi certum acfixum domicilium habuerint, ac de ipsorum statu libero, neque fidem Ordinariorum, neque testes afferre valeant; tales quidem omnino a parochis coniungi non possint, nisi praevio iuramento de statu libero, neque fidem Ordinariorum, neque testes afferre valeant; tales quidem omnino a parochis coniungi non possint, nisi praevio iuramento de statu libero in manibus Ordinarii, vel ex ipsius commissione, in manibus decani, seu protopresbyteri praestando. Si quis autem falsum iurasse compertus fuerit, ac polygamiam admisisse, tradatur Curiae saeculari pro rei gravitate puniendus.

(Synodus Zamostena 1720, tit. III, § 8)

Шлюб неосілим та незнайомцям

А ще парох повинен бути менш схильним давати шлюби волоцюгам, незнайомцям, чужинцям, оскільки тим більшою є небезпека – сприяти багатоженству. Тому-то, якщо йдеться про одруження іноземців (з-за кордону), таких не слід допускати до одруження, ані не робити оповідей, хіба що попередня перевірка свідків підтвердить їх вільний стан, через посвідчення ординаріїв, у дієцезіях яких вони респективно перебували; або вони є пришельцями, або у цьому королівстві народжені і виховані у такий спосіб, що вважаються як іноземці. А якщо йдеться про осіб, які зовсім були відчужені від королівства, і які не мали ніде певної постійної домівки, і щодо їх вільного стану не можна покликатися ані на свідків, ані на поруку

ординаріїв, таких у жодному разі парох не може з'єднати, хіба що вони складуть до рук Ординарія присягу, або за його дорученням – до рук декана чи протопресвітера. Якщо виявиться, що хтось криво присягав і допустився багатоженства, такий хай буде переданий світській Курії і покараний відповідно до важкості речі (справи).

(Замойський Собор 1720, тит. III, § 8)

Шлюб вдів/вдівців

Parochus non audeat ad matrimonium recipere illos, quos constat aliquando vel uxorem, vel maritum habuisse, nisi certo probetur illorum mors vel per testes, vel alias legitimas probationes ab Ordinariis recipiendas, ac praevia ipsorum Ordinariorum licentia, ac testimonio. Si secus fecerit, amoveatur a beneficio, ac alias arbitrio Episcopi puniatur. Errorrem illum inter rudiores etiam parochos fere communem, quod post discessum unius coniugis, et per totum septennium non comparentis, liberum sit alteri nubere, caveant, detestentur.

(Synodus Zamostena 1720, tit. III, § 8)

Шлюб вдів / вдівців

Парох не сміє допускати до укладення подружнього зв'язку тих, які вочевидь колись мали жінку або чоловіка, хіба що достовірні свідки підтвердять про їх смерть, або підтвердять ще якісь інші законні свідчення, одержані від Ординаріїв, чи за попереднім їх дозволом і посвідченням. Якщо парох діятиме інакше, то його слід від служби усунути, або на розсуд єпископа, покарати в інший спосіб.

(Замойський Собор 1720, тит. III, § 8)

Шлюбні перешкоди

Caeterum si quis non habuerit aetatem legitimam, vir, scilicet, decimumquartum annum completum, foemina vero duodecimum; si quis mulierem

rapuerit, etiam, volentem; si quis consanguineus, affinis, aut cognatus in gradu prohibito; si quis mulierem, qua cum nubere vult, polluit ante per adulterium, fidesque inter utrumque intercessit tunc temporis de contrahendo inter se matrimonio, aut etiam in vitam defuncti coniugis aliquid alter ex ipsis machinatus est, altero sciente, consentiente, vel consulente, si quis sponsalia solemniter contraxit cum sorore uxoris, aut uxor cum fratre mariti; si quis denique alio canonico impedimento teneatur; nullatenus admittatur ad contrahendum nisi dispensationem ab eo, a quo concedi potest, obtinuerit. Alioquin si quis Sacerdos illos, sciens, admiserit, non solum amoveatur a beneficio, perpetuoque suspendatur ab Ordine; verum etiam detrudatur ad carceres, et aliis poenis arbitrio Episcopi puniatur.

(Synodus Zamostena 1720, tit. III, § 8)

Шлюбні перешкоди

Якщо хтось не матиме відповідного віку, тобто чоловік – сповнених 14-ти років, а жінка – 12-ти, якщо хтось викраде жінку (навіть якщо вона цього бажає), якщо хтось є у кровному спорідненні, свояк чи споріднений у забороненому ступені, якщо хтось перед тим звалтував жінку, з якою бажає одружитися, коли на перешкоді стоїть довір'я один одному, чи то стосовно часу укладання шлюбу, або хтось із них придумав щось про життя покійної дружини в той час, коли друга сторона знала про це і на це висловила свою згоду, і в цьому дораджує; якщо хтось урочисто влаштував заручини з сестрою дружини чи жінка – з братами чоловіка, і врешті решт, якщо хтось зв'язаний якоюсь іншою канонічною перешкодою, – тоді у жодному разі не можна допускати таких до здійснення шлюбного зв'язку, хіба що вони одержать диспензи від того, хто її може дати, або він в інший спосіб усуне перешкоду, що його зв'язує. З другого боку, якщо якийсь священник, знаючи про це, їх допустить (до шлюбу), то він не тільки буде усунутий від уряду (назавжди буде суспендований від священства), і тим часом його слід ув'язнити (чи якось інакше покарати, зваживши на розсуд єпископа).

(Замойський Собор 1720, тит. III, § 8)

Реєстр шлюбу

Tandem peractis omnibus iis, quae ad ritum, et administrationem huius Sacramenti pertinent, notet parochus diligenter diem, mensem, et annum, ac nomina, et cognomina tam coniugum, quam testium, qui aderunt; praetereaque distincte exprimat, si denunciationes aliquas omisit, aut in privatis aedibus celebravit ex licentia Episcopi, si in parochiali, vel alia ecclesia; si dispensatio super aliquo impedimento praecessit; si alter ex sui ipsius, aut Episcopi licentia, coniunxit, ut ille etiam, qui facultate sibi delegata coniunxit, libro ad id destinato subscribere teneatur gravissime puniendus ab Ordinario, si secus facere depraehensus aliquando fuerit.

(Synodus Zamostena 1720, tit. III, § 8)

Реєстр шлюбу

Наостанок, зваживши це все, що стосується обряду та уділення цього таїнства, парох повинен старанно визначити день, місяць і рік, а також імена, прізвища як подружжя, так і свідків, які братимуть у ньому участь; крім того хай окремо зазначить, чи пропустив якісь повідомлення, чи у приватних службах (діях) відправляв за дозволом Єпископа; чи це відбувалось у парафіяльній, чи у іншій церкві, чи перед цим зважив на диспензу стосовно якоїсь перешкоди; чи хтось інший одружував сам від себе, або за дозволом Єпископа, чи той, який одружував за делегованим дозволом, був зобов'язаний підписатися у призначеній для цього книзі, що якщо будь-коли буде спійманий, або інакше поступатиме, то дуже важко буде покараний, тощо.

(Замойський Собор 1720, тит. III, § 8)

Інструкції про шлюб

кан. 356. Pastors shall instruct their parishioners on the sacrament of matrimony and on all the moral and legal requirements for a valid, lawful and successful marriage.

кан. 357. The encouragement of marriages between Catholics is a primary duty of pastors. They should promote Catholic social life, and actively aid Catholic organizations of our rite in arranging social affairs at which Catholics of marriageable age, especially those of our rite, can meet with each other. Parents should be instructed on their duty to see that their children do not participate in entertainments sponsored by organizations of non-Catholic sects, and should be advised to help their children of marriageable age to form friendships with Catholics, especially those of our rite.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Передшлюбне розслідування

кан. 359. Before setting a definite date for the celebration of marriage, all persons intending to contract marriage shall notify their pastor at least one month before the marriage is to take place.

кан. 360. The pastor of the parties desiring to contract marriage is bound: a) to ascertain their freedom to marry; b) to obtain the necessary dispensations; c) to publish the banns; and d) to realize the fulfillment of all other legal requirements before assisting at the marriage or issuing any letters granting permission for the marriage to be contracted elsewhere. The proper pastor for conducting the prenuptial investigation is to be determined according to the canons below.

кан. 361. If one of the parties belongs to a different parish, the pastor of that parish is obliged to give readily his assistance in the prenuptial investigation.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Докази Хрещення

На доказ хрещення католики мають пред'явити метрику хрещення, хіба що хрещення, записане в метрикальних книгах, де переводиться передшлюбний протокол (кан. 11 §1). Метрика хрещення має

бути недавно видана, тобто не давніша як шість місяців, бо з браку запису в метриці й метрикальній книзі хрещення можна доказати деякою мірою вільний стан даної особи.

Некатолики, якщо твердять, що вони охрещені, мають це доказати відповідним документом...

Якщо неможливим є дістати метрику хрещення, тоді треба зладити протокол, в якому слід списати всі елементи, які дозволяють розумно припускати, що хтось дійсно прийняв хрещення...

Свідок, як приватна неурядова особа, не є уповноважений свідчити звичайним ствердженням, напр. «Присягаю, що Адам є хрещений», але має точно сказати, що знає і звідки про це знає...

Про хрещення можуть свідчити передусім батьки та члени родини, – не виключається також особи, якої хрещення доказується, якщо нема інших свідків, передусім коли дана особа прийняла хрещення у дорослому віці (кан. 779 СІС).

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату, 1953, розпор. 26)

Докази Хрещення

кан. 362. Baptism shall be proved according to the following principles:

1. Unless the baptism is recorded in the baptismal register of the parish where the prenuptial investigation is to be conducted, Catholics must produce a certificate of baptism not older than six months, since the annotation on the certificate as copied from the baptismal registre has some bearing on the free status of the person in question.

2. If non-Catholics claim to have been baptized, they shall prove this by a proper document. The majority of non-Catholic sects administer the sacrament of baptism in such a manner, that the Catholic Church must consider its validity dubious. The Church finds it necessary to grant a dispensation from the impediment of disparity of mixed religion. Consequently, whether a non-Catholic is or is not baptized is of minor importance. Therefore, as a rule, a certificate of baptism is accepted, but not requested from Protestants. However if it is readily available, such a document is to

be obtained from non-Catholics of an Oriental rite, since their baptism is generally considered valid.

4. If it is impossible to obtain a certificate of baptism, an interrogatory shall be composed in order to obtain facts which would reasonably permit the presumption of baptism.

5. Parents and other members of the family ordinarily are the best witnesses for testifying to the reception of baptism.

6. Whenever proofs or witnesses are unavailable, and a person offers as proof only the mere statement of having been baptized, i.e., he does not know either the place or the time, the baptism is to be considered as not having been proved and should be conditionally conferred with the permission of the Chancery. This only applies to Catholics. If the same question arises in regard to the baptism of a non-Catholic, a dispensation from the impediment of disparity of worship should be obtained.

7. If an authentic document is produced, or if witnesses are available who without any difficulty furnish all the facts referring to time, place, minister, sponsors, etc., the baptism is to be considered fully proved. In all other cases, the matter shall be submitted to the Chancery.

8. In the danger of death, if other proofs are not available and if contrary indications are absent, it suffices that the parties affirm under oath that they were baptized.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Докази миропомазання

Тому що миропомазання не є конечне до спасіння і канонічне право не вимагає його як щось конечне, не треба обстоювати цією самою суворістю доказу прийняття миропомазання, як вимагається це в випадку хрещення. З правила вистачає, коли ствердить це сам кандидат.

Якщо йдеться про католика іншого обряду, передусім такого, в якому уділення миропомазання зарезервоване єпископам, вистачає звичайне напіннення, щоб він його прийняв якнайскоріше.

Некатоликів, хоч в їх релігійній організації знають про цю тайну, не питати про миропомазання.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату, 1953, розпор. 26)

Докази Миропомазання

кан. 363. That a party to a marriage has received the sacrament of Confirmation shall be ascertained by applying the following principles:

1. Catholics who have not yet received the sacrament of confirmation should receive it before they are permitted to contract marriage. Catholics of our rite, who perhaps were baptized by a Latin rite priest, shall be confirmed before they contract marriage according to the Canons governing confirmation. Catholics of another rite, especially of one in which the administration of confirmation is reserved to the bishop, shall be admonished to receive it as soon as possible.

2. Since confirmation is not essential for salvation, and canon law does not consider it indispensable for the contracting of marriage, it is not necessary to demand proof of confirmation with the same strictness as in the case of baptism. As a rule, the simple statement of the party will be sufficient.

3. Non-Catholics shall not be interrogated on the reception of confirmation, even though their religious sect may acknowledge the sacrament.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Прийняття святого Причастя

Душпастир має обстоювати, «щоб наречені перед заключенням подружжя щиро висповідалися зі своїх гріхів та по божому прийняли Божественну Евхаристію» (кан. 23).

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату, 1953, розпор. 26)

Прийняття святого Причастя

кан. 364. The reception of the Holy Eucharist shall be governed by the following rules:

1. The pastor shall insist that the parties confess their sins and receive the Holy Eucharist before contracting marriage.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Доказ стану вільного до шлюбу

Кажемо, що хтось є вільного стану тому:

1. що ще не заключив жодного важного подружжя й не відрікся того права (тобто не належав до чернечого чи священничого стану);
2. що його попереднє подружжя розв'язане смертю подруга;
3. що заключив неважне подружжя, тобто не додержав церковної подружньої форми;
4. що його попереднє подружжя розв'язане Церковним Судом чи Апостольським Престолом.

В 3 і 4 випадку завжди треба цілу справу пред'явити Єпископському Ординаріатові, якого «*nihil obstat*» потрібно до вінчання.

В 1 і 2 випадку справу полагоджує з правила місцевий душпастир, який у випадку сумніву має просити вирішення Єпископського Ординаріату.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату, 1953, розпор. 26)

Доказ стану вільного до шлюбу

кан. 365. The freedom of a party to contract marriage, shall be resolved with the aid of the following principles: A person is free to marry:

1. if he has neither contracted a valid marriage nor renounced such a right, i.e. he did not belong to the religious or to the clerical state;
2. if his previous marriage was dissolved by the death of his partner;
3. if he is free from all diriment and prohibitive impediments;
4. if he contracted an invalid marriage by not observing the canonical form of marriage;
5. if his previous marriage was dissolved by an eparchial tribunal or by the Apostolic See.

In cases 4 and 5, the *nihil obstat* of the Chancery is necessary for assisting at the marriage. In cases 1 and 2, the matter shall be resolved by the pastor. If a doubt arises, it shall be forwarded to the Chancery for decision.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Доказ вільного стану нежонатих (незаміжних)

Найголовнішим доказом є метрика хрещення, видана не раніше, як шість місяців, у якій виразно зазначено, що в метричальній книзі хрещення нема жодного запису про закінчення подружжя.

Беручи до уваги кару, яка грозить такому, що під присягою подає державному урядовцеві неправдиві дані, можна й т. зв. *License* признавати певну доказову силу, передусім разом з протоколярним зізнанням свідків, якщо тільки ясно сказано, що дотична особа є нежонатною (незаміжньою) тому, що ніколи не заключала подружжя, або тому, що повдовіла. *License*, де тільки сказано, що вона є «вільного стану», не можна брати до уваги, бо це може відноситися теж до випадку особи, яка одержала цивільний розвід.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату,
1953, розпор. 26)

Доказ вільного стану вдівців

Що попереднє подружжя особи, яка бажає заключити нове, розрішене смертю подруга, доказується найлегше метрикою смерті, або рівновартісним документом.

Крім документів, виданих церковними властями, можна також приймати документи, видані державними властями, напр. посвідка смерті державного метричального уряду, публічної лікарні, конзуляту, військової влади, та ін.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату,
1953, розпор. 26)

Доказ смерти заявою свідків

Якщо факт смерти певний, а не можна дістати жодного документу, тоді дозволяється доказати її свідченням осіб, які це знають...

Звичайно вимагається принаймні двох вірогідних свідків, але можна задовольнитись одним, якщо його зізнання вміщає у собі всі елементи, а його вірогідність певна.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату,
1953, розпор. 26)

Признання смерти

Щоб когось признати померлим на підставі припущення (пресумпції), вимагається передусім, щоб дотична особа знаходилася в таких обставинах, які дозволили б їй дати вістку про себе. З цієї причини не можна визнати померлою особу, яка перебуває в Радянському Союзі й деяких інших державах, з якими тепер нема листування. Тому, якщо нема безпосередніх свідків смерти, які бачили власними очима, чи чули від таких свідків, що бачили, не можна «признати померлим» особи, про яку припускається, що померла в країні, з якою нема нормального способу виміни листів.

Рішення державних властей, яким признано когось померлим, немає ніякої формальної вартости чи сили у церковному форумі. Однак церковна влада може присвоїти собі рації державних властей, якими вони обоснували своє рішення, якщо вони відповідають засадам канонічного права.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату,
1953, розпор. 26)

Дійсність Хрещення поза Католицькою Церквою

Трапляється, що душпастирі мають розглянути питання важливости подружжя, з яким нерідко злучена проблема важливости хрещення, уділеного поза Католицькою Церквою.

Якщо можна доказати, що хрещення уділено без аплікації матерії і форми, тоді воно, очевидно, неважне.

Однаке щодо подружжя, то Найвища Св. Конгрегація Св. Офіція своїм декретом з 28 грудня 1949 рішила, що в осуді важливости хрещення, коли ця проблема злучена з питанням важливости подружжя, не можна вважати неважним хрещення, уділене у сектах *Христових Учнів, Пресвітеріянів, Конгрегаціоналістів, Баптистів, методистів*, помимо мильної науки тих сект, з браку...

...того часу обов'язує всюди на землі подружня форма згідно з кан. 90 «*Crebrae Allatae*».

Помилкова була б думка, що це загальне правило можна просто стосувати в кожному випадку. Тому душпастирям слід і даліше запитувати Єпископський Ординаріят у таких випадках, а передусім, коли йдеться про новоприбулих з Німеччини, Франції, Італії, Бельгії, Англії і ін., подаючи при цьому всі дані, що є потрібними при вирішуванні таких проблем. Душпастирський досвід каже, щоб нареченим не робити безпідставно надії на прихильне вирішення справи Єпископським Ординаріатом.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату, 1953, розпор. 31)

Звільнення від перешкод

кан. 370. When applying for a dispensation from matrimonial impediments or from the publication of the banns, only the forms composed by the Chancery shall be employed.

кан. 371. If a marriage is not celebrated within six months from the day on which a dispensation was granted, the rescript is to be returned to the Chancery with a statement of the reason or reasons for its non-use.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Проголошення оповідей про шлюб

кан. 374. The intention of two Catholics to contract marriage shall be brought to the knowledge of the faithful as follows:

1. It shall be announced in the parishes where each of the parties have a domicile or a quasi-domicile.

кан. 376. If a pastor regularly publishes a weekly bulletin for his parishioners, it is permissible to publish the banns in the bulletin for three consecutive issues. To each announcement in either the oral or the printed form, must be attached a summons calling upon the faithful to report at once the existence of any diriment or prohibitive impediment to the pastor.

кан. 377. For the sake of uniformity, and in order to fulfill the purpose of the publication of the banns, the following form shall be used:

«A. B., son of C. B. and D. E., Byzantine rite Catholic, unmarried, of Philadelphia, and F. G., daughter of H. G. and I. K., Latin rite Catholic, widow of the late L. M., of New York.

This is the first (second, third) announcement.

Anyone having knowledge of any impediment to the proposed marriage has an obligation in conscience to make it known to the pastor as soon as possible.»

кан. 378. At least three full days must elapse between the day of the last publication and the day on which the marriage is to be celebrated, unless extraordinary reasons advise an earlier celebration.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Передшлюбні інструкції

кан. 379. Before the celebration of the marriage, the pastor shall prudently instruct the parties on the rights and obligations of the married state. There shall be at least two adequate instructions given to Catholic couples and at least six instructions if one of the parties is a non-Catholic. It shall be demanded of the non-Catholic party to be present at all the instructions, in order that he may become acquainted with the religious obligations of his intended spouse.

кан. 380. Priests are forbidden to give to those about to contract marriage descriptive instructions, either oral or written, on the physical

aspects of marriage; they shall arrange «Cana Conferences» on the more intimate aspects of married life. These conferences are to be conducted by competent Catholic laymen, preferably physicians, under the vigilance of the pastor. Married couples may also be invited to attend these conferences.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Коронація

кан. 392. The rites, ceremonies, and orations contained in the recent Roman edition of the *Trebnyk* must be observed exactly in all marriages. A priest who would dare to execute the marriage ceremony contrary to the most ancient tradition of our rite, i.e., by omitting the imposition of the crowns upon the heads of the contractants, will be punished by suspension from assisting at marriage, reserved to the Metropolitan.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Заборонені і небажані часи

кан. 393. Except in cases where one or both of the parties are in the danger of death, it is forbidden to celebrate marriages from the Monday after Cheesefare Sunday to and inclusive of Easter Sunday and from November 15 to and inclusive of Christmas Day.

кан. 394. The faithful shall be discouraged from celebrating marriage:

1. on all Fridays, with the exception of the Fridays of privileged weeks, wherein no fast or abstinence is prescribed;

2. on the feast of the Decollation (Beheading) of St. John the Baptist (August 29);

3. on the feast of the Exaltation of the Holy Cross (September 14).

If however the parties insist, the marriage can be blessed on the aforesaid days, providing.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Шлюб поза Греко-католицькою Церквою

кан. 410. Marriages contracted by Catholics before May 2, 1949 outside of the Church could have been valid, as exemplified in the preceding Canon, although they were sinfully contracted and sometimes punished by an excommunication, i.e., whenever contracted before a non-Catholic priest or minister; they can but need not be convalidated, although the parties can apply to the pastor for the blessing of the Church which can be granted by him only if the excommunication, if incurred, has been removed by the Metropolitan. Marriage rite shall be performed in the usual manner, including the questions concerning the consent. The prenuptial investigation is necessary, but the banns shall not be announced, nor shall the parties submit a Marriage Licence. The marriage shall be recorded as having been entered into on the date which the marriage was contracted before a non-Catholic minister or before a civil official, as the case may be.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Служба Божа й шлюб

Вірні часто вимагають від священників, щоб вони відправляли Службу Божу разом з вінчанням. Сполучення Евхаристійної Жертви з торжеством благословенням подружжя вимагає також наш обряд. В такому випадку слід додержуватись ось такого порядку:

1. Наречені приступають до сповіді у пригожий час.
2. Вони є присутні на Службі Божій та приймають св. Причастя.
3. По благословенню в час Служби Божої, але ще перед кінцевим отпustom, священник відразу розпочинає обряд вінчання.

(Розпорядження Філадельфійського Екзархату, 1953, розпор. 32)

Шлюб у храмі іншої Церкви чи юрисдикції

За розпорядженням Св. Конгрегації для Східної Церкви нашим священникам потрібний не лише дозвіл, але й делегація до вінчання,

навіть власних вірних, якщо таке вінчання має відбутися в будинку, що підлягає юрисдикції місцевого єрарха латинського обряду, або Апостольського Екзарха в Питсбургу.

Цю делегацію уділяє місцевий парох, якому підлягає будинок у справі закінчування подруж, а також його єрарх.

З приводу того, що тут виринає питання самої важности, наш священник, коли звінчав у таких обставинах, має вписати у метрику, в рубриці «замітки»: місце, день та особу, яка уділила делегацію і її урядове становище.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату, 1953, розпор. 33)

Шлюб у храмі іншої Церкви чи юрисдикції

В зв'язку з уділюванням дозволу вінчати якусь пару женихів в іншій церкві чи то в межах, чи поза межами парохії, Єпископський Ординаріят пригадує, що:

І. Треба тут розрізнити *делегацию* (delegation) від дозволу (permission). *Делегации* потребує той священник, який не має взагалі ніякої влади важно вінчати, тобто:

1. священник нашого Екзархату, який хоче вінчати поза межами власної парохії, або який взагалі не має влади пароха, бо він не є душпастирем, або обидвоє наречені не є нашого обряду, або одна сторона є іншого католицького обряду, а друга взагалі не є католиком;
2. священник іншої юрисдикції (латинського чи іншого східнього обряду), який хоче вінчати в межах своєї парохії чи поза її межами двоє наречених нашого обряду, або вірного нашого обряду з некатоліком.

Коли принайменше одна сторона, а в випадку подружжя з некатоліком, католицька сторона приналежна до священника, який бажає уділити вінчання в межах власної парохії, де він міг би важно, але недозволено вінчати, то такому священникові потрібний *дозвіл*.

Управляючий душпастир може *делегувати* тільки до такого вінчання, яке відбувається в межах його парохії, а *дозвіл* може дати для такого вінчання, яке відбудеться в межах, чи поза межами його парохії.

II. Делегації чи дозволу не можна давати усно, а тільки на письмі. Щоб делегація була важною, треба її дати точно определеному священникові зазначуючи, що він може даліше делегувати іншого, точно определеного священника.

III. Делегацію і дозвіл можна уділити щойно тоді, коли душпастир, який делегує чи уділяє дозволу, наперед сам поладнав цілу справу, тобто попросив усі потрібні розрішення у нашого єрарха, проголосив оповіді в своїй церкві і ін.

Лише у випадку, коли обидвоє наречені належать до нашого обряду й коли парох нареченої повинен їх вінчати, може він вже з початку дати такий дозвіл парохові нареченого. Парох нареченого перебирає тоді обов'язок задовільнити всі передшлюбні вимоги канонічного права.

IV. Якщо одна сторона приналежна до нашого Екзархату, а друга не є католиком, тоді душпастир може делегувати пароха іншої юрисдикції тільки під такими умовами:

1. Наш душпастир дістав вже потрібні розрішення від перепон і ін.
2. Там нема нашої церкви, тому дозволяється вінчати в чужій церкві.

V. Забороняється душпастирям нашого Апостольського Екзархату давати дозвіл, чи делегацію на вінчання нареченого нашого обряду в іншому католицькому обряді. Такого дозволу не уділяє навіть Єпископський Ординаріат. Заінтересованим нареченим і душпастирям іншого обряду, слід відповісти, що такий дозвіл можуть одержати лише від найвищих церковних властей.

VI. Якщо наречені бажають вінчатися в церкві нашого обряду, тоді душпастир може на виправдане прохання одержати такий дозвіл від В.Преосв. Апост. Делегата за посередництвом Єпископського Ординаріату.

VII. Якщо священники латинського обряду прохають дозволу вінчати наших вірних, то виправдують це звичайно мовними труднощами, на які ніби деякі наші вірні натрапляють при поладжуванні справ з деякими нашими священниками. Тому бажанням Єпископського Ординаріату є, щоб там, де в парохії є більше наших священників, доручити делікатну справу поладнання таких проблем священникові тут родженому, одначе під наглядом і відповідальністю управляючого душпастиря.

(Розпорядження Філадельфійського Екзархату, 1953, розпор. 34)

Шлюб у храмі іншої Церкви чи юрисдикції

кан. 384. In assisting at marriages of their own subjects in buildings belonging to another jurisdiction, pastors must observe the following regulations, as drawn from an instruction of the Sacred Congregation for the Oriental Church:

1. If a marriage is to be celebrated in a building which is subject to the jurisdiction of a Latin Ordinary, the pastor must previously obtain the express consent of the Latin Ordinary, pastor or rector to whose jurisdiction the building exclusively belongs.

2. If a marriage is to be celebrated in a building which is subject to the jurisdiction of the Apostolic Exarch of Pittsburgh, the delegation and permission of the aforesaid Apostolic Exarch or of the pastor is required.

3. Inasmuch as the delegation and the consent spoken of in № 2-3 are required to assist validly at a marriage, the pastor must record in the marriage register the place, the date, and the person from whom the delegation and permission was received.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Міжобрядові шлюби

Matrimonia inter catholicos graeco-ruthenos et latinos non prohibentur; sed ad vitanda incommoda, quae ex rituum diversitate familiis evenire solent,

uxor in ineundo matrimonio aut eo durante, ad ritum viri transire potest. Matrimonio autem soluto, assumendi proprii ritus originis libera est ei potestas.

(Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali,
1 martii 1929, Cum data fuerit, § IV, art. 38)

(Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali,
23 maii 1930, Graeci-Rutheni ritus, § IV, art. 44)

Міжобрядові шлюби

Matrimonia inter catholicos graeco-ruthenos et latinos non prohibentur; sed ad vitanda incommoda quae ex rituum diversitate in familiis evenire solent, uxor durante matrimonio, ritum viri sequi potest, quin ex hoc sui nativi ritus mutatio inducatur.

(Sacra Congregatio de Propaganda Fide,
Cum sat numerosiores, 27 martii 1916, art. 15)

Час благословення шлюбів

Вінчати не можна в суботу перед полуднем і в неділю. В суботу можна виїмково звінчати сих, про котрих знаєся з цілою певністю, що не будуть справляти гучного весіля, ані не будуть давали горячих напоїв; і котрі були все ревними і примірними членами церковної громади. В неділю по вечірні, а на кольоніях, де случайно не було-би того дня вечірні, по Службі Божій, можна звінчати женихів, если обоє вислухають Служби Божої і приступлять до Святого Причастия.

У всіх інших случаях мусить постаратися душпастир о письменне позволене від Ординариату.

(Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді,
Вінніпер, Ман. 1915, с. 7)

Складні справи

Если викрие ся якась канонічна перепона до зав'язання супружа в сам день вінчання, коли вже всьо есть приготоване до весіля так, що

не можна відложити вінчання без великих прикростей для сторін, то в сім случаю, если перепона єсть явна, парох не може вінчати женихів, але має просити Єпископа о диспензу. Если ж перепона єсть тайна, тоді в сім замотанім случаю, може священник сам уділити диспензи від сеї перепони і повінчати женихів, повідомляючи сторону свідому перепони о сім, що він уділяє їм потрібної диспензи.

(Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді, Вінніпег, Ман. 1915, с. 13)

Оповіді

Загальний церковний закон вимагає, щоб оповіді голосили ся в парохіях обоїх женихів, наколи они належать до ріжних парохій. Проте священники мають обов'язок перестерігати сей закон скілько се в наших канадійських відносинах можливе. Крім сего вимагає закон, щоб на случай, коли котре з женихів не мешкає ще шість місяців в парохії, де має відбутися вінчане, голошено оповіді і в сій парохії, або місійнім окрузі, звідки походить сторона.

Згаданих законів мають придержуватися душпастирі в сих случаях, коли місцевість, з котрої сторона прийшла, має свого руського пароха або місіонера.

В наших, однак обставинах часто буде се неможливе до переведення – з огляду на широкі простори, і з огляду на се, що не все легко знати, на котрій кольонії знаходиться дотичний душпастир – через що проволікало-бися дуже вінчане. Зазначуючи загальний закон, котрого в засаді належить придержувати, даємо власть священникам диспензувати від оповідий в другій парохії, що має статися зовсім дармо. Осуд причин до звільнення полишаємо совісти душпастирів. Сей акт має бути занотованим в передшлюбнім протоколі. При звільнуваню від оповідий мають душпастирі всегда звертати на се увагу, чи дійсно єсть до сего вистарчаюча причина. За достаточну причину певно не може послужити се, що женихи хотіли-би чим скорше звінчатися.

(Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді, Вінніпег, Ман. 1915, с. 24-25)

Дошлюбне розслідування

При переведеню передшлюбного протоколу мають душпастирі звертати увагу головню на се:

1. Чи обучені суть достаточню обоє женихи в правдах віри і чи знають молитви. Єсли ж ні, то обов'язком душпастиря єсть постаратися о се, щоб перед шлюбом їх поучити принайменше о головних правдах віри;

2. Чи не зв'язане єсть котре з женихів вже попередним важним супружем. Про се треба як найсовіснійше упевнитися, бо на жаль, лучаються случаї каригідного ошуканя в сім згляді. На се головню треба звертати увагу при особах старших, або вдівцях та вдовах. Предложене «лайсенсу» не все єсть достаточним доказом на правдивість заяви зі сторони женихів. Найлучше можна пересвідчитися о сім з дотичних документів, або через достовірних свідків.

3. Чи дівчина не єсть ким присилувана.

4. Чи не заходять інші канонічні перешкоди.

(Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді,
Вінніпер, Ман. 1915, с. 32)

Благословення шлюбів членів однієї Церкви в іншій Церкві

The Commission for the Oriental Code was asked:

I. Whether in virtue of canon 86, § 1, 2, the pastor and the local Hierarchy within the confines of their territory licitly and validly assist at the marriage of the faithful of their rite even in places which are exclusively of another rite, provided there be the express consent of the Ordinary, or pastor, or rector of the aforesaid places.

Reply: In the affirmative.

II. Whether the interpretation given in the reply to I is declarative or extensive.

Reply: In the negative to the first part, in the affirmative to the second.

(Given at Rome, 8 July 1952, De speciali mandato Sanctissimi)

(Canon Law Digest, т. III, с. 32)

Шлюб між східною жінкою-схизматиком та нехрещеним чоловіком недійсний через невідповідність культу

The following document came from the Holy Office to an Ordinary of the United States under the date of 18 May, 1949, Prot. № 84m/49.

In a letter received here on 26 April 1949, your Most Reverend Curia presented the following case:

An Oriental Schismatical woman, Millie, contracted a civil marriage in 1935 with James, an unbaptized man, from whom she has now been parted by divorce. She now wishes to contract a new marriage before the Church with J. E., a Catholic man. Whereupon the Most Reverend Curia asked whether the marriage could be declared null on the ground of disparity of cult.

The Sacred Congregation, after having carefully considered all the circumstances of the case, ordered that the following reply be made:

Provided there is juridical proof of the absence of baptism in the man, and of the baptism of the woman and of her belonging to an Oriental Schismatical sect, the marriage can be declared null on the ground of disparity of cult; so that the petitioner, duly observing all the requirements of law, may contract marriage with a Catholic man.

(Sanctum Officium, 18 травня 1949 р., приватно)

(Canon Law Digest, T. III, c. 422)

Шлюб між нехрещеною і православним недійсний через невідповідність культу

Provided there is juridical proof of the absence of baptism in the woman, and of the baptism of the man and of his belonging to an Oriental Schismatical sect, the marriage can be declared null on the ground of disparity of cult; so that the petitioner, duly observing all the requirements of law, may contract marriage with a Catholic woman.

(Sanctum Officium, 17 квітня 1950 р., приватно)

(Canon Law Digest, т. III, с. 423)

Недійсні шлюби

кан. 4. Constitutionem antiquam et sanctam et peraeque laudandum morem circa clandestina matrimonia, ut in omnibus diocesibus et protopopiis episcopalibus promulgent, eiusmodi matrimonia invalidari et irrita esse. Quicumque presbyter in aliena vel sua parochia alterius ecclesiae parochialis (praeterquam de licentia ordinarii, sub quo illi degunt) benedicere matrimonia praesumpserit; consimili modo si uterque Romani ritus extiterint, denique si in propria quoque parochia sibi subiecta absque duobus tribusque dignis fide testibus iungere matrimonia attentaverit, eiusmodi votum ac matrimonium, praeterquam quod irritum sit, sacerdotem ipsum poenae, qua a proprio multetur episcopo, obnoxium reddit. Et si quispiam sacerdotum ebriis vel de nocte ad copulanda matrimonia astiterit, debita poena ab episcopo corrigatur.

(Synodus Kobrynensis 1626,
Bohoslovia 1974, XXXVIII, c. 65)

Недійсні шлюби

кан. Г. Давное постановлене и звычай светобливий о потаємном даваню шлюбов малженских, аби бил по всіх епископиях и протопопиях епископских обвещений, же таковий шлюб неважний. Которий би колвек свещеник в чужой або своєї парафии чужим парафияном (опроч позволеня власного свещеника, в которого парафин тие парафіяне сут) шлюб дати смел, тактеж если би обоих римского набоженства будучих людей, наконец, если би и в своєї парафии своим власним парафіяном без двох албо трох віри годних свідителей в стан святий малженский сочетати важилсе, таковий шлюб и малженство опроч того, же не маєт бит почитано за малженство, але теж таковий свещеник подпадати маєт под вину, от епископа своєго назначоню.

(Кобринський собор 1626,
Богословія 1974, XXXVIII, с. 77)

Недійсні шлюби

кан. Г. Которий би колвек свещеник, або сам з иншого парафії будучи, в чужой шлюб давал, або обоих мирян будучих злучал або вночи шлюб давал, таковий подпадати маєт под вину, от єпископа своего назначоную. А если би свещеник пяний шлюб давати се важил албо вночи, таковий подлегати маєт под вину, от єпископа своего назначоную.

(Кобринський собор 1626, Богословія 1974, XXXVIII, с. 77)

Дозвіл мирянам укладати шлюб

«In accordance with the prescriptions of can. 1112, the Canadian Conference of Catholic Bishops hereby decrees that where priests and deacons are not available, suitable lay persons may be designated by the bishop in particular cases to solemnize marriages and receive matrimonial consent on behalf of the Church».

Commentary: Decree № 3, Approved by the Conference, Sept. 16, 1983, was reviewed by the Apostolic See (letter of Apost. Nunciature, Prot. № 18745, April 4, 1984).

Delegation to perform such marriages would have to be given by the diocesan bishop (or by a person authorized by him to do so) in each individual case.

It will be important before granting such delegation, to ensure that the person so delegated receives a licence from the Province or Territory to witness marriages, so that the civil effects will also be recognized.

(Implementation of 1983 Code, Canadian Conference of Catholic Bishops, № 519 of 30.08.1984, Decree № 3)

Вивід незаміжньої матері

Забароняється уділювати виводу покриткам із своєї парохії і не вільно давати виводу чужим парохіянкам, без відома і волі їх пароха.

Обов'язується в совісті кожного душпастира донести до Ординаріату, наколиби сусідний священик уділив виводу негідній жінчині з його парохії.

(Зарядження Станиславівської Епархії 1915)

(Лукач Симеон, Рішення та Зарядження Єпископського Ординаріату в Станиславові від 1904 до 1931 р., с. 29)

Шлюби заборонені в неділю та святкові дні

Заборонюється вінчати в неділі і свята, бо вірні внаслідок приготування до шлюбу відтягаються від богослуження. У виїмкових случаях може парох дозволити на вінчання в неділі і свята під умовою, що женихи з весільними гостями прийдуть до церкви на Службу Божу, по якій відбудеться вінчання. З важкої причини можна вінчати в неділі і свята по вечірні, однак під умовою, що женихи і гості вислухають рано Службу Божу, в часі якої женихи, по відбутій сповіді, причащаються. На будні вінчати лише в такий день, аби ані в день вінчання, ані в слідуючий по нім не був зломаний піст.

(Зарядження Станиславівської Епархії 1922)

(Лукач Симеон, Рішення та Зарядження Єпископського Ординаріату в Станиславові від 1904 до 1931 р., с. 35)

Шлюби укладені за межами Галичини й Буковини, без канонічної форми

Єпископський Ординаріат звідомляє Впр. Отців Душпастирів, що згідно з твердженнями каноністів та найновішого рішення Св. Уряду, подружня форма, встановлена папським декретом «Не Темере» не обов'язувала поза межами Галицької Церковної Провінції. Тому подружжя, заключене поміж католиками візантійського обряду з Галичини й Буковини в Європі, поза межами Галичини й Буковини, перед 2. травня 1949 р. є важним, хоча його довершено лише перед некатоліцьким священиком чи державним урядником.

Тому слід взяти до уваги ось що:

1. *Особи*: Католики візантійського обряду з Галичини чи Буковини, якщо заключили подружжя з такими самими католиками візантійського обряду чи з некатоликами, то вони не підпадали під обов'язок форми.

Подружжя, заключене з римо-католицькою стороною перед некатолицьким священиком чи державним урядником, є за кан. 1099 СІС неважне. Подружжя поблагословлене римокатолицьким священиком, хоча обі сторони були нашого обряду, є важне.

2. *Місце*: Католики візантійського обряду з Галичини й Буковини, могли поза межами Галичини, Буковини, З.Д.А., Канади й Південної Америки – хоча це було гріхом – важно заключати подружжя без придержування церковної подружньої форми, зн. також перед некатолицьким священиком чи державним урядником.

3. *Час*: Такі подружжя заключали важно тільки до дня 2. травня 1949 р. Від того часу обов'язує всюди на землі подружня форма, згідно з кан. 90 «Кребре Алате».

Помильною була б думка, що це загальне правило можна примінювати в кожному випадку. Тому душпастирям слід і далі запитувати Єпископський Ординаріат у таких випадках, а передусім, коли йдеться про новоприбулих з Німеччини, Франції, Італії, Бельгії, Англії й ін., подаючи при цьому всі дані, що є потрібними при вирішуванні таких проблем. Душпастирський досвід учить кожного, що нареченим не слід безпідставно робити надії на прихильне вирішення справи Єпископським Ординаріатом.

(Епархіяльні Вісті, Філядельфія, рік XXVI,
серпень 1951, § 3, с. 76)

Святий Уряд заявляє, що форма одруження не є обов'язковою за межами Галицької церковної провінції

Єпископський Ординаріат звернувся окремим письмом до Вищих Властей, щоб одержати остаточне рішення у справі важности подруж,

що їх заключили вірні нашого обряду з Галичини поза межами Галицької Церковної Провінції, перед 2. травня 1949 р.

У відповіді на запит, Єпископський Ординаріат через Апостольську Делегатуру одержав письмо, в якому Вищі Власті остаточно вирішили, що такі подружжя заключені, чи то перед світськими властями чи перед некатолицькими служителями є важні.

Понижче містимо переклад згаданої відповіді:

«Найвища Св. Конгрегація Святого Уряду

Прот. ч.: 273-51

14. листопада 1957

Ваша Ексцеленціє!

Високопреосвященний Апостольський Екзарх для вірних, які походять з Галичини і живуть в Злучених Державах Америки, предклав наступне:

«До Екзархії прибувають емігранти з Галичини, які під час свого побуту в Німеччині заключили подружжя, не придержуючись канонічної форми. Досі деякі каноністи Екзархії вважали, що такі подружжя є неважні. В засаді було прийнято, що декрет “Не темере” обов’язував вірних в таких обставинах.»

«Довідавшись про одне рішення Св. Уряду, Ординарій просить про вказівки.»

На цей запит Єпископський Ординаріат одержав таку відповідь: «Подаю до ласкавого відома, що св. Уряд на пред’явлені запити:

1. Чи емігранти Галичини, яких обов’язував декрет “Не темере” на їхній території (в Церковній Провінції Галичини), були обов’язані заховати його тоді, коли одержали бодай “квазі-доміціліум” поза їхньою територією;

2. Чи, у випадку притакуючої відповіді на попередній запит, важним є подружжя, заключене перед нез’єдиненим священиком в місці, поза Церковною Галицькою Провінцією, про яку говориться під ч. 1.» – дав ось таку відповідь:

На перший запит – Негативно, тобто Галичани поза територією їхньої провінції не були обов’язані декретом: «Не темере».

На другий запит – Позитивно, тобто подружжя, заключені в таких обставинах є важні.

Це подаю до ласкавого відома Вашої Ексцеленції з проханням звідомити Високопреосвященного Ординарія про рішення Найвищої св. Конгрегації.

Користаючи з нагоди, виявляю Вашій Ексцеленції почування найглибшої пошани й остаюсь відданий в Христі,

Кардинал Йосип Піцардо, Секретар

Їх Ексцеленція, Амлето Чіконіяні, Архиепископ, Апостольський Делегат в ЗДА».

При тому пригадується 31 розпорядження Тимчасових Епархіяльних Статутів, в якому точно определюється повищу справу, та доручається його придержуватись.

(Епархіяльні Вісті, Філадельфія, рік XXXIII,
лютий 1958, ч. 1, с. 3)

Віддавання (передавання) нареченої під час шлюбної церемонії

This Chancery has received recently many complaints from lay people to the effect that some of our pastors show a lack of understanding and flexibility when arrangements are being made for wedding ceremonies. These people complain specifically that pastors refuse to allow the father of the bride to walk her down the aisle.

The rubrics for the marriage ceremony specifically state that the couple should both enter the church together. This is to symbolize the fact that they are mature Christians coming freely to the Church for God's blessing on their marriage. The custom of the father giving the bride away, while, demeaning in its origin (it stems from the time women were considered property, hence the father gave away his «property» to the groom), has taken a deep hold on the American consciousness, so much so that for some people it is the heart of the wedding ceremony.

While we wish to uphold the dignity of Christian marriage as symbolized by the pair coming into church together, pastoral prudence demands that we be aware of the deeply held conceptions and even misconceptions of many of our parishioners regarding the march down the aisle and the giving away of the bride. We must deal with people on the intellectual, emotional, social and spiritual level on which we find them. While it might be true that a given couple's concept of marriage is based more on soap operas and scenarios than Sacred Scripture, we have to deal with them on that level, hoping and working all the time to raise their level of understanding and Christian belief.

Following the lead of all the other non-Roman Catholic Churches in the United States, we ask you to encourage the couple to follow the ceremony as prescribed, explaining to them the meaning of entering the church together, however the couple does have the following options:

- a. To enter the church together, after the priest has questioned them at the entrance of the nave (as stated in the rubrics),
- b. To have the father of the bride escort she to the tetrapod where he will give her away to the groom and the ceremony will begin,
- c. To ask the questions at the entrance of the nave, then return to the tetrapod and have the couple form the procession by themselves.

The primary notes we wish to emphasize are that the couple has a choice and that there is a need for extreme prudence on the part of pastors at this very sensitive time in young people's lives. The impression we make while discussing arrangements for the marriage, unfortunately, is often the reason that after the ceremony we never see those young people in church again.

(Архиепархіяльні Вісті, Філядельфія, рік 57, квітень 1982, ч. 4, с. 56)

Дозвіл благословяти шлюб в іншій парафії

В зв'язі з уділюванням дозволу вінчати якусь пару женихів у іншій церкві, чи то внутр парохії, чи поза її межами, Єпископський Ординаріят пригадує, що:

I. Треба тут розрізнити «делегацію» (delegation) від «дозволу» (permission).

Делегації потребує той священник, який не має взагалі ніякої власти важно вінчати, тобто:

1. священник нашого Екзархату, який хоче вінчати поза межами власної парохії, або який взагалі не має власти пароха, бо він не є душпастирем, або обоє наречені не є нашого обряду, або одна сторона є іншого католицького обряду, а друга взагалі не є католиком;
2. священник іншої юрисдикції (латинського чи іншого східного обряду), який хоче вінчати внутр своєї парохії чи поза її межами двоє наречених нашого обряду, або вірного нашого обряду з некатоліком.

Коли принайменше одна сторона, – а у випадку подружжя з некатоліком – католицька сторона, приналежна до священника, який бажає уділити вінчання внутр власної парохії, де він міг би важно але недозволено вінчати, то такому священникові потрібний дозвіл.

Управляючий душпастир може делегувати тільки до такого вінчання, яке відбудеться внутрі меж його парохії. Дозвіл знову ж може дати для такого вінчання, яке відбудеться в межах, чи поза межами його парохії.

II. Делегації чи дозволу не можна давати усно, а тільки на письмі. Щоб делегація була важною, треба її дати точно определеному священникові, зазначаючи, що він може дальше делегувати іншого, точно определеного священника.

III. Делегацію і дозвіл можна уділити щойно тоді, коли душпастир, який делегує чи уділяє дозволу, вперед сам поладнав цілу справу, тобто попросив всі потрібні розрішення у нашого Єрарха, проголосив оповіді в своїй церкві й ін.

Лише у випадку, коли обоє наречені належать до нашого обряду, й коли парох нареченої повинен їх вінчати, може він вже спочатку дати такий дозвіл парохові нареченого. Парох нареченого перебирає тоді обов'язок задовільнити всі передшлюбні вимоги канонічного права.

IV. Якщо одна сторона приналежна до нашого Екзархату, а друга не є католиком, тоді душпастир може делегувати пароха іншої юрисдикції тільки за такими умовами:

1. Наш душпастир дістав вже потрібні розрішення від перепон, клятв й ін.
2. Там нема нашої церкви, тому дозволяється вінчати в чужій церкві.
3. Якщо дається священникові латинського обряду письмову делегацію, то вона має вміщати як суттєву умовину – як довго Апостольський Престіл не рішить інакше, – що вінчання відбудеться за таким самим обрядом, який уживається до чисто католицьких подруж, бо наше подружнє право установило, як сутній елемент подружньої форми, благословення наречених священником, якого священники латинського обряду звичайно не уділюють при вінчанні подруж мішаного віровизнання.

V. Якщо священники латинського обряду прохають дозволу вінчати наших вірних, то оправдують це звичайно мовними труднощами, на які ніби деякі наші вірні натрапляють при поладжуванні справ з нашими священниками. Тому бажанням Єпископського Ординаріату є, щоб там, де у парохії є більше наших священників, доручити делікатну справу поладнання таких проблем священникові, тут родженому, однаке під наглядом і відповідальністю управляючого душпастиря.

+ *Константин, Єпископ-Ексарх*

(Епархіяльні Вісті, Філядельфія, рік XXVII, лютий 1952, ч. 1, с. 21-22)

Запис шлюбів у реєстрі (книзі одружень)

I. Запис священника

З запису вінчання має бути видно, якою властю дотичний священник поблагословив подружжя. Тому слід до чітко вписаного хресного й родинного імення священника завжди додати:

1. його урядове становище: «pastor», «administrator»;
2. джерело делегованої влади, напр., «assistant delegated by the pastor», «delegated by the pastor», «delegated by the Most Rev. Apostolic Exarch», «delegated by the Rt. Rev. Vicar General N. N.».

Обов'язок вписувати вінчання у метрики тяжить на управляючим священику даної церкви, а не священику, який вінчав (кан. 92). Імення і прізвище священика слід вписувати до кожного окремого вінчання, а не збірно-одноразово до всіх вінчань, що вписані на одній сторони.

II. Запис розрішень

В рубрику «Adnotations» слід вписати кожне розрішення, як від перепони, так і оповідей, додаючи число акту Єпископського Ординаріяту, напр., «Dispensation from two banns granted by the Bishop's Chancery in № ..., № 1738-51».

III. Запис розірвання попереднього шлюбу

1. Вдовець заключає подружжя: в рубрику «Adnotations» записується: «Widower after Elizabeth N. who died in N., on May 2nd, 1951».

2. Католик заключає подружжя, якого попереднє подружжя було неважне: «Bridesroom's former marriage to Helen N. ...declared invalid by Bishop's Chancerv of N. ...on May 17th, 1951, №371».

VI. Запис виконувannya Державних приписів

Церква в ЗДА вимагає від наречених заключення такого церковного подружжя, яке признає держава. Тому треба записати в метрику додержування державних приписів. Тут можуть виринути такі випадки:

1. Наречені заключають подружжя у Церкві, яке має бути важним у дотичній державі. Тому вони мають принести т. зв. *License*. По вінчанні священик записує число того документу та місце, де воно видане, напр. «License – Philadelphia, Pa., № 127. 375».
2. Наречені поправляють подружжя, заключене раніше важно за приписами якоїсь держави, але неважно за приписами Церкви. В такому випадку слід записати вінчання за такою формою:

«Convalidation of a marriage entered in Philadelphia, Pa., on May 17th, 1950, before the pastor of SS. Peter and Paul, Protestant Episcopalian Church».

«Convalidation of a marriage entered on December 3rd, 1948, before the Standesamt Munich-Pasing, Bavaria, Germany».

«Convalidation of a marriage entered on February 17th, 1949, before the Justice of the Peace at Dulubuk, Montana».

(Епархіяльні Вісті, Філядельфія, рік XXVII, лютий 1952, ч. 1, с. 22-23)

Зберігання актів вінчань

Управляючий душпастир зобов'язаний зберігати всі акти вінчання, яке:

1. заключив на його території вірний його парохії, і яке благословив він, або делегований ним священик;
2. заключено за його дозволом в іншій церкві, коли обоє наречені належали до його парохії.

Коли управляючий душпастир погодиться, щоб вінчання, – яке за канонічним правом належить до нього, бо один з наречених є йому підвладним, відбулося в іншій церкві, тоді він залучує до свого письмового дозволу також акти дотичного вінчання.

Всі акти дотичного вінчання слід пов'язати металевою пряжкою чи вкласти в окрему теку. Такі теки актів треба відрізнити поміж собою рядочне число вінчання, яке в даному році записане в книзі вінчаних і рік. А, якщо передшлюбні протоколи зв'язані разом в оправленій книзі й не можна їх долучити до актів вінчання, тоді додається також число сторінки на якій вписаний передшлюбний протокол. Наприклад: «Іван Н. – Єва Н. 21-1951, передшлюбний прот. ст. 193».

З кінцем року зв'язується всі теки актів вінчань цілого року й заховується їх у безпечне місце. При нагоді Архієрейських відвідин, слід пред'явити також архів актів вінчань.

Наколи супругам потрібний документ, що переходить між актами вінчань, а допускаємим є, щоб він був у посіданні приватних осіб, напр., метрика хрещення, тоді душпастир зладить точний відпис даного документу й заховає в архіві, а оригінал віддасть прохачеві.

† *Константин, Єпископ-Екзарх*

(Епархіяльні Вісті, Філядельфія, рік XXVII,
лютий 1952, ч. 1, с. 22-23)

Текст подружніх обітниць і присяг англійською мовою

Беручи до уваги думки, що їх висловлювали Впр. і Всч. Отці під час минулорічних Соборчиків, подаємо англійський текст подружніх обітниць і присяг за новим требником.

Question: Do you ...(N.) of your own free will and not forced in any way, and with firm intention, take for your wife this woman...(N) whom you see here present before you?

Answer: Yes. I do, Reverend Father.

Questions: Do you ...(N) of your own free will and not forced in any way and with firm intention take for your husband this man ...(N) whom you see here present before you?

Answer: Yes, I do, Reverend Father.

I ...(N) take you ...(N) for my wife, and I promise to you love, faithfulness and matrimonial honesty, and that I will not leave you until death: So help me God, in one Holy Trinity and all the Saints.

I ...(N) take you ...(N) for my husband and promise to you love, faithfulness, honesty and matrimonial obedience, and that I will not leave you until death: So help me God, in the one Holy Trinity and all the Saints.

Єпископський Ординаріят доручає Духовенству нашої Екзархії вживати цього тексту обітниць там, де буде заходити потреба.

(Епархіяльні Вісті, Філядельфія, рік XXXIII,
лютий 1958, ч. 1, с. 15-16)

Звільнення від канонічної форми

A number of priests have expressed a desire for a clear statement from the Chancery regarding what is meant by a dispensation from the canonical form of marriage.

In brief this dispensation envisions the granting of permission for one of our Ukrainian Catholic subjects to marry a non-Catholic in the non-Catholic Church, thus dispensing from the canonical form of marriage.

...On January 11, 1971 the Holy Father specifically authorized the Metropolitan

Archbishop of Philadelphia to apply the discipline of the *Motu Proprio* «*Matrimonia Mixta*» of March 1, 1970. This discipline has it that our Ordinary can dispense from the canonical form of marriage, so that the marriage may be validly and licitly blessed in the church and by the minister of the non-Catholic party.

When the Holy Father extended this faculty to the Metropolitan-Archbishop of Philadelphia he was anxious to point out that he recommends that this authorization «be used with a certain discretion and prudence, that is, without provoking serious inconveniences».

Whenever applying for such a dispensation from the canonical form of marriage the following procedures are to be observed:

1. You are to take the Pre-Matrimonial Investigation as usual.
2. We presume that you also had taken care that the parties in question have been given marriage instructions.
3. You are permitted to give your blessing and say a few words in the non-Catholic church during this wedding. You are reminded that a dispensation from the Canonical Form of Marriage means that the Catholic priest is not the official witness of the Church.
4. After the wedding has taken place in the non-Catholic church, you are obliged to enter this marriage with the proper notations about the dispensation received with reference to the Chancery protocol number into the Marriage Record of your own parish.
5. Over and above the usual procedure of informing the parish where the Catholic party received Baptism, you are obliged to send to

the Chancery, after the wedding, all the details of the wedding, i.e. the name of the church, the location of the church, the name of the non-Catholic minister who witnessed the wedding, the date of the wedding, and all other information which you will already possess for your marriage records.

(Архиепархіяльні Вісті, Філядельфія, рік 57,
січень 1982, № 1, с. 20-21)

Шлюб

Стаття 96. Коли у духовника душпастиря являться женихи, що наміряють заключити подружжя, він в першу чергу впевнить себе, чи він є компетентний їх вінчати. В тій цілі він поставить їм питання, якого вони віровизнання і обряду та де вони замешкалі. Після ствердження своєї компетенції їх вінчати, він може зачинати переводити з ними приписаний і в кожному випадку обов'язковий передвінчальний протокол. Предложений женихами дозвіл цивільного уряду на заключення подружжя не є ще заporукою, що вони можуть заключити дозволене і важне церковне подружжя. Всі акти передвінчальних орудувань духовник душпастир має складати в одну цілість (файл, фолдер), і переховувати їх в парохіяльній канцелярії. Тільки персональні документи він може видати їхнім власникам, зазначуючи, хто і коли їх вибрав.

Стаття 97. 1. Передвінчальний протокол має на цілі ствердити:

- 1) охрещення, миропомазання, віровизнання і обряд женихів,
- 2) повнолітність женихів,
- 3) вільний стан женихів,
- 4) відсутність заборонюючих і розривних перепон,
- 5) вільну і не силувану волю женихів,
- 6) достаточне знання у женихів правд християнської віри.

2. Дозвіл на заключення подружжя неповнолітним женихам (тим, що не скінчили 21-го року життя), дають їхні батьки, якщо батько покійний – матір, як обоє батьки покійні – опікун, якщо батьки

розділені зі собою – те з батьків, на чийому вихованню є неповнолітній жених.

3. Вільний стан женихів і відсутність інших перепон, що стояли б на перешкоді до заключення їхнього наміреного подружжя, потверджують батьки женихів, як теж предложені женихами документи.

4. Женихів належить питати осібно бодай про те, чи вони за-ключують подружжя добровільно.

5. Женихів, що не є достаточо обучені в правдах християнської віри, душпастир має обучити принаймні на шістьох лекціях і упевнитися, що вони ті правди знають. Вказаним є дати женихам короткий і приступний катехизм, щоб вони навчилися з нього правд віри, евентуально теж молитов.

Стаття 98. 1. До передвінчального протоколу женихи обов'язані предложити такі документи:

- 1) метрики народження, хрещення і миропомазання, коли вони не є вписані в метрикальні книги парохії, у якій мають вінчатися,
- 2) метрики смерти супругів, коли вони повдовілі,
- 3) вироки або декрети Церковного Суду, коли їхні перші подружжя були проголошені неважними, або їхні перші супруги померлими.

2. Від обов'язку передкладання до передвінчального протоколу звільнює Єрарх місця, коли з іншого джерела є певним то, що мали б стверджувати документи. Єрарх місця дає теж дозвіл на ствердження доповнючою присягою.

Стаття 99. 1. Духовник душпастир голосить передвінчальні оповіди на неділях і святах, зазначаючи кожним разом, котра це з черги оповідь та пригадуючи вірним обов'язок донести йому про перепону, яка була б їм знана.

2. Якщо котре з женихів є замешкале в іншій парохії, оповіди мають бути голошені теж у його парохії.

3. Якщо котре з женихів є іншого католицького обряду, або замешкале в іншій єпархії, треба просити посвідки від його Єрарха, що нема перешкод до заключення подружжя «Нігіль обстат».

4. У випадках заключування подружжя за розрішенням від заборонючої перепони мішаного віровизнання, або розривної перепони

різного богочитання, духовник душпастир голосить оповіди без окремого дозволу на те Єрарха місця, але при голошенню оповідей промовчує віровизнання чи неохрещення некатолицького жениха.

5. У випадках заключування подружжя не системою лайсенсу, а системою голошення оповідей, духовник душпастир має строго зберегти усі вимоги цивільного права щодо голошення передвінчальних оповідей.

6. У випадках, коли передвінчальні оповіди не могли б бути виголошені, духовник душпастир має просити іменем женихів розрішення від церковного закону про голошення оповідей, подаючи причини, промовляючи за уділенням розрішення.

Стаття 100. 1. Усі прохання за розрішення женихів від подружжя перепон, від подружжя церковних законів і від обов'язку перекладання документів до передвінчального протоколу виготовляє іменем женихів і пересилає Єрархові місця духовник душпастир, уповажений до вінчання, подаючи при цьому канонічні і розумні причини, промовляючи за уділенням розрішення.

2. У випадках розрішень від перепон кривняцтва і посвоячення має бути завжди долучене до прохання дерево кривняцтва чи посвоячення.

3. У випадках розрішень від перепон мішаного віровизнання і різного богочитання духовник душпастир зазначає, що женихи зложили правом приписані запоруки.

Стаття 101. 1. Важно благословить подружжя так своїх вірних, як теж посторонних женихів, парох, завідатель парохії і самостійний душпастир, якому віддане душпастирство визначеної округи на постійне, коли: 1) в своїй області, 2) в прияві бодай двох свідків, 3) від женихів, з яких бодай одне є їхнього обряду, 4) відбирають заяву згоди на подружжя і 5) благословлять їх священним обрядом (бодай рукою, не проказуючи благословлення словами). На своїй області вони мають право відпоручувати в поодиноких випадках до благословлення подружжя кожного іншого священника і теж йому уділювати право відпоручування. При відпоручуванню завжди

мусять бути виразно названі так відпоручений священик, як і жєнихи, яких подружжя він має благословити (кан. 87, § 1, 1, Про Тайну Подружжя).

2. Єрарх місця або парох можуть уділити загальну владь благословити подружжя на области парохії, співдіючому сотрудникові (вікарієві кооператорові), якому тоді прислуговує теж право відпоручування (кан. 87, § 1, 2, Про Тайну Подружжя).

Стаття 102. 1. Дозволено благословлять подружжя:

- 1) обоїх женихів свойого обряду – душпастир невісти,
- 2) женихів двох різних католицьких обрядів – душпастир жениха,
- 3) женихів мішаного віровизнання або різного богопочитання – душпастир того з женихів, що є католицького віровизнання і його обряду.

2. Українському душпастиреві може дати дозвіл благословити подружжя двоїх вірних латинського обряду, або вірного латинського обряду, який заключає подружжя з некатоликом, місцевий Єрарх латинського обряду, і навпаки, латинському душпастиреві може дати дозвіл благословити подружжя двоїх вірних українського обряду, або вірного українського обряду, який заключає подружжя з некатоликом, місцевий Єрарх українського обряду.

3. Дозвіл благословити подружжя двоїх женихів різного католицького обряду парохом і обрядом невісти є застережений св. Апостольському Престолові. Дозволу уділює Апостольський Делегат для Канади.

Стаття 103. 1. Неважно заключене подружжя, може бути уважене в обличчі Католицької Церкви, або звичайним способом, або виліченням його в корені.

2. Подружжя, що було неважно заключене по причині незбереження правом приписаної форми, духовник душпастир уважнює відновленням згоди на подружжя в прияві двох свідків і обовязково уділеним благословенням, відновляючим згоду на подружжя. Якщо подружжя було неважне по причині розривної подружжї перепони, духовник душпастир уважнює його тим самими способом по уступленню перепони, або уділенню розрішення від неї.

3. Коли подружжя уважнюють ті, що його неважно заключували перед некатолицьким служителем, або жили у явному і згіршаючому наложництві, душпастир має просити для себе від Єрарха місця властей розрішити уважнюючих подружжя від церковних кар, які вони на себе стягнули.

4. Коли неважно заключене подружжя не може бути уважене звичайним способом, чи то через опірність тих, що його заключували, чи через таємність перепони, з якою вони його заключували, а згода на подружжя безсумнівно триває, духовник душпастир, подаючи дійсний стан, пропонує справу Єрархові місця до вилічення подружжя в корені.

Стаття 104. 1. Кожне заключене подружжя духовник душпастир вписує до парохіяльних метрикальних книг вінчаних, зазначаючи завжди свій службовий характер, або факт відпоручення. Коли жєнихи є уроженцями його парохії, він приготовує заключення їхнього подружжя в своїх метрикальних книгах народжених і охрещених. Коли ж вони є сторонні, він пересилає повідомлення про їхнє заключене подружжя душпастирям їхніх місць народження в цілі такого самого приготування.

2. Кожне уважнюване подружжя душпастир вписує до парохіяльних метрикальних книг вінчаних за датами його неважного заключення, приготуваючи вдолі впису факт його уваження по вимогам церковного закону.

Стаття 105. 1. Важне і довершене подружжя, заключене по всім правним приписам Католицької Церкви, є нерозривне. Його розриває щойно смерть одного зі супругів. З важних причин, названих в кан. 120, Про Тайну Подружжя, Католицька Церква може уділити супругам тільки розділу від стола, ложа і замешкання, але вони залишаються звязані подружним вузлом.

2. У духовника душпастиря можуть зголошуватися супруги і подавати йому причини, що є правною підставою до:

- 1) їхнього розділу від стола, ложа і замешкання,
- 2) проголошення їхнього подружжя неважним по причині незбереження правом приписаної форми, заключення подружжя

з розривною перепоною, від якої не було уділене законне розрішення, кваліфікованого страху і примусу, кваліфікованої тілесної неспосібності супруга до подружого життя, поставлення услів'я, противного добрам подружжя,

- 3) проголошення подружжя вигаслим (визнання супруга померлим),
- 4) розв'язання недовершеного подружжя,
- 5) розв'язання подружжя в користь віри.

У всіх тих випадках духовник душпастир, вислухавши супруга(ів), пропонує справу Єпископському Церковному Судові – запропонує дійсний стан справи і бодай у загальному доказовий матеріал (свідків і документи, поміж ними обовязкове свідоцтво вінчання). Єпископський Церковний Суд дасть душпастиреві дальші вказівки, коли визнає, що справа надається до судового розглядання.

Стаття 106. Звичай святкування ювілеїв подружого життя належить обмежити до 25 і 50-річчя подружого життя. В день святкування ювілею супруги-ювілати повинні вислухати благодарної св. Літургії і прийняти на ній св. Тайни Сповіді і Причастя. По св. Літургії душпастир може уділити супругам-ювілатам благословлення за обрядом, поданим у Трєбниках. Коли супруги-ювілати є людьми заслуженими для церкви, душпастир попросить для них теж благословлення Єрарха місця.

(Проект канонів для Вінніпегського Собору 1962)

(Постанови 1-го Провінційного Синоду Вінніпегської Митрополії
(непроголошені) 26-28 червня 1962, с. 46-53)

Мінімальний вік, необхідний для шлюбу

19) До Тайни подружжя Всч. о.о. парохі не можуть допускати під канонічними карами перш за все цих, що не мають відповідних літ, це є якщо молодець не має скінчених чотирнадцять літ, а невіста скінчених дванадцять.

(Епархіяльний Перемиський Синод 1740)

(Три Синоди Перемиські й Епархіяльні Постанови Валявські
в 17-19 ст., с. 50)

Міжобрядові шлюби

а) Право вінчати молодят нашого обряду має кожний о. Парох і о. Сотрудник у своїй парафії, за даною їм юрисдикцією від Єпарха. Належить до о. Пароха подбати, щоб молодята були як слід приготовані, обучені й освідомлені священних обов'язків і відповідальностей супружжого стану.

б) Коли є міжобрядове подружжя, процес шлюбу, згідно з Канонічним Правом, має переводитись в обряді й Парафії молодого. А коли молодий є латинником, і бажає взяти шлюб у нашій Церкві, конечно має подбати про потрібну на це авторизацію від свого о. Пароха. Те саме вимагається від наших молодят, які случайно бажали б взяти шлюб в латинській Церкві (Кребре Алате, кан. 88, §3).

в) Пригадуємо, що шлюб даний молодятам (обидвом) латинського обряду, без належної авторизації, є неважний. Теж є неважний, коли латинський священник дає шлюб молодятам (обидвом) східнього обряду без належного дозволу (Кребре Алате, кан. 85-86).

(Пасторальні Директиви Єпархії Св. І. Христителя
відносно уділювання св. Тайн)

(Кир Єфрем Кривий, ЧСВВ, Куритиба, 9-го лютого 1988)

ТАЇНСТВО РУКОПОЛОЖЕННЯ

Симонія та санкції

Praeterea quia non debent liberi parentibus thesaurum parare, sed parentes liberis; praecipit ut nihil omnino a clero sive saeculari, sive regulari deinceps exigatur quovis titulo, vel praetextu, propter traditionem sacramentorum Oleorum, vel antimensalium, seu quamcumque aliam ob causam, praeter solum cathedraticum, seu subsidium charitativum, quod pro necessaria, ac honesta gradus sustentatione sacri Canonibus Episcopis concedunt. Alioquin praeter poenam depositionis, excommunicatio ipso facto incurratur, a qua nullus absolvi possit, nisi praevia accepti, aut exacti restitutione.

Et quohiam non solum culpa, verum etiam culpae suspicio a sacris ministris abesse debet; censuit eadem Synodus, ut ii, qui Episcopi consecrandi erunt, iurent, se nullum praemium pro sacris ordinationibus, aliorumque sacramentorum distributione accepturos, sed in omnibus praesenti synodali Constitutioni satisfacturos.

Parochi etiam pro Sacramentorum administratione ne quid omnino a parochianis exigant directe, vel indirecte, aut verbis, vel signis petant, alioquin ipso facto excommunicationem incurrant, et a beneficio amoveantur. Quis enim veneretur, quod venditur, aut quis non vile putet, quod emitur? Si quid autem a parochianis peracto iam Sacramento, sponte, et ex mera gratia, devotionis titulo offeratur, quominus licite accipiant, minime prohibentur.

Ne vero parochi destituti mediis ad victum necessariis, ex Sacramentorum administratione suam quaerere sustentationem aliquando cogantur, et ad turpes pactiones, et exactiones labi; sanctae Synodo visum est statuere, ut, nisi populus, habito inter se consilio, pro Iocorum qualitate, ac paupertate ecclesiae, aliquid certi quotannis conferat, quo Dei minister vivere possit, ecclesia interdicatur.

(Synodus Zamostena 1720, tit. XIV)

Симонія та санкції

Позаяк діти не повинні готувати скарбу батькам, але батьки дітям. Синод доручає, щоб задля того зовсім нічого не вимагати від світського чи монашого духовенства за святе миро, антимінс чи за щось інше, під жодним титулом, кольором та приводом, хіба що святі канони допускають це єпископам на катедральну чи харитативну субсидію, що вважається чесною і потрібною. В протилежному випадку, окрім кари звільнення від Служби, наступає *ipso facto*, екскомуніка, від якої ніхто (не має права) звільнити без наперед здійсненої реституції.

А тому що святі урядники повинні бути без провини, а навіть далекі від підозри щодо вини, той же Синод вважає, щоб ті, хто буде хіротонізований на єпископів, присягали, що вони не братимуть ніякої платні за уділення пресвітерських свячень та посвячення інших предметів, і що будуть виконувати усі теперішні синодальні постанови.

Також парохам забороняється брати платню за уділювання святих Таїнств і вимагати її посередньо чи безпосередньо, словесно чи жестами, інакше (вони) *ipso facto* підлягатимуть екскомуніці та втраті душпастирського уряду, бо ж хто шануватиме те, що продається, і хто не думатиме дешево про те, що дешево куплене? Якщо після уділення Святого Таїнства хтось з парафіян щось із побожності пожертвував би добровільно і з чистим наміром подяки, то чим більше буде дозволу на одержання, тим менше буде в цьому заборони.

А щоб парокси, будучи позбавленими засобів для проживання, намагались в ряди-годи шукати підтримки через уділювання Святих Таїнств та понижуватись до нечесних перемовин і оподаткування, Синод передбачливо вирішив: якщо народ, порадившись між собою, не розгляне якості та убогості церкви і не надаватиме належного утримання для Божого служителя, то церква підлягає інтердиктові (забороні).

(Замойський Собор 1720, тит. XIV)

Куплена хіротонія

Niemand wage auf simonistische Weise zur bischöflichen Würde gelangen zu wollen, und wenn sich ein Bischof untersteht, simonistische Priester zu ordinieren, so soli er seines Amtes entsetzt werden.

(Synodus Vilmensis 1509, № 1)

Покликання та семінаристи

кан. 350. Every priest shall encourage and strengthen vocations to the priesthood and the religious life.

кан. 351. Seminarians who reside in the parish shall be given ample opportunity during periods of vacation to take part in parish activities as a preparation for their ministry.

кан. 352. Pastors shall arrange to visit the Archieparchial seminaries with promising boys of their parishes each year, if feasible.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Рукоположення

Стаття 94. 1. Духовник душпастир, що часто працює один за двох і на своїй власній особі досвідчує недостачу священників в єпархії, повинен підхоплювати кожний прояв священничого покликання у хлопців своєї парохії і його вирощувати. Хлопців своєї парохії, що проявляють священниче покликання, він повинен спрямовувати до повносередніх шкіл, які є Малими Семінаріями, або наближаються до них. В часі шкільних ферій духовник душпастир повинен в окремий спосіб опікуватися такими хлопцями і піддержувати у них духа покликання.

2. Як довго в Українській католицькій Вінніпезькій Митрополії нема власної Духовної Семінарії, Єрархи провінції на своїх річних конференціях подбають завжди про те, щоб усі їхні питомці були скупчені во одній з канадських Духовних Семінарій та, щоб для них

був приділений священик, який служив би їм богослужби свого обряду і вчив їх Літургії, старославянської мови, церковного співу, східної богословії і східного канонічного права. Спосібніші і охочі питомці будуть могли виховуватися в Папській Духовній Семінарії в Римі.

3. Духовник душпастир буде старатися, щоб свячення його парохіянина і перша ним служена св. Літургія виходила якнайторжественніше і діяли заохочуючо до священичих покликань.

Стаття 95. Звичай святкування священичих ювілеїв належить обмежити до 25 і 50-річчя священства, зате святкувати їх торжественно, з більшою участю духовників і вірних.

(Проект канонів для Вінніпегського собору 1962)

(Постанови 1-го Провінційного Синоду
Вінніпегської Митрополії (непроголошені)
26-28 червня 1962, с. 45-46).

ТАЇНСТВО ЄЛЕОПОМАЗАННЯ

Частини тіла, які помазувати

Quoad modum ungenti diversas corporis partes, ad plenam uniformitatem stabiliendam, Synodus sequentia, quae in ritualibus desiderantur, supplenda decernit:

1. ut unctio fiat pollice et quidem a parte interiori eiusdem excepto casu morbi contagiosi, quo licet uti virgula;
2. ut fiat in modum crucis;
3. ut in geminis organis sensuum geminae adhibeantur unctiones incipiendo a dextero;
4. ut oculorum unctio peragatur super palpebras;
aurium in ima auricula;
narium in summitate nasi unica unctione;
oris super compressis labiis unica unctione;
manuum atque pedum in parte inferiori in palmis scilicet et plantis.
5. Rituale Rom. Pauli V sub Tit. de Extrem. unctione docet: Unctionem renum (idem dicatur de pectore) in foeminis honestatis gratia omitendam esse, sicuti etiam in viris, quando isti ob infirmitatem, commode moveri non possunt, et tunc sive in foeminis sive in viris nulla alia pars corporis debet ungi pro ipsis renibus.

Si tamen aliquis careat aliquo ex sensibus, v. gr. visu, seu mutilatus existat aliquo membro, v. gr. manu vel pede, tunc debet ungi pars illi sensui seu membro proxima, quia si non per sensus externos, peccare potuit per potentias illis correspondentes vel per desiderium actus illiciti.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. II, cap. V, № 3)

Частини тіла, які помазувати

Що до способу помазання різних частей тіла, задля установлення цілковитої однообразности, доповняє Синодъ тоє, чого въ Уставахъ недостає: 1. Щобы помазанє дѣяло ся великимъ пальцемъ, и то

стороною его сподною, вынявши случаи заразливои хоробы, тогда вольно употребили патычка. 2. Щобы оно дѣяло ся крестообразно. 3. Щобы при подвѣйныхъ членахъ змыслѣвъ употребляли подвѣйного помазаня, починаючи ѳтъ правого члена. 4. Щобы помазане очей совершало ся на повѣках, ушей на найнизшѣй части уха, нѣздрий на вершку кѣньчика носа однимъ помазанемъ, – устѣ на стисненыхъ губахъ, однимъ помазанемъ, рукъ и нѣгъ на споднѣй части т. е. на долоняхъ и на пѣдошвахъ. 5. Ритуаль Римскій Павла V. пѣдъ Тит. о Єлеопомазанію учить: «Помазане бедръ (то само треба сказати и о грудехъ) у женьщинъ, задля приличности, належить залишити, якъ такожь и у мущинъ, коли тѣи задля недуги не можуть легко порушити помазовати нѣякою иншою части тѣла, вмѣсто бедръ. Єсли бы кому недоставало якого вмысла, напр. взроку, або бувъ ѳттятый якій членъ, напр. рука або нога, тогда мае помазати ся найблизша часть того змысла або члена, понеже мѣгъ грѣшити, хотя не черезъ зверхній змыслы, то черезъ силы имъ ѳтповѣдаючій, або черезъ пожадане чину непозволеного».

(Львівський Собор 1891, тит. II, гл. V, № 3)

Скорочений обряд

Quoad hoc Sacramentum, praesens Synodus renovans ea, quae de eius doctrina et administratione sapienter exposuit Synodus Zamoscensis, unum dumtaxat declarandum necessarium iudicat, nimirum ut officium administrationis huius Sacramenti schemate breviori a supradicto Concilio propositum, non solum in extremae necessitatis casu, verum etiam in reliquis casibus generatim adhiberi debeat, et hoc propter consuetudinem iam diu apud nos inlitam; licet Synodus praesens non prohibeat, imo etiam commendet, adhibere illud sub schemate maiori, praesertim quando ad illud administrandum plures sacerdotes haberi possunt.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. II, cap. V, № 1)

Скорочений обряд

Що до сен Тайны нынѣшний Синодъ, ѳтновляючи то, що о еи науцѣ и удѣлянню мудро высказавъ Синодъ Замостьскій, уважае одно лише необходимымъ заявити, именно, чтобы Чинъ удѣлянн сеи Тайны пѳсля образца «Въ кратцѣ», предложеный згаданымъ Синодомъ, не лише въ случаю крайной потребы, но такожъ и въ прочихъ случаяхъ загально употребляти, а то задля звычайу уже давно у насъ введенного, хотя нынѣшний Синодъ не заборонюе, но и препоручае удѣляти туюжъ пѳсля Послѣдованія бѳльшого, особенно, коли до строенн тоиже можна мати бѳльше священникѳвъ.

(Львѳвський Собор 1891, тит. II, гл. V, № 1)

Як слід пояснити та рекомендувати Єлеопомазаннн

Ne autem fideles a susceptione huius Sacramenti absterreantur, tempore opportuno edoceant eos parochi in concionibus seu catechismis, nihil sacerdoti deberi propter collationem huius Sacramenti; et ideo ipsi parochi caveant, ne quid pro eius administratione a fidelibus requirant, immo tamquam boni pastores ipsi de suorum fidelium salutis statu exquirant, et sive per se, sive per domesticos eorum inducant eos ad voluntariam Sacramenti huius susceptionem. Et ne domestici ipsi, ut quandoque fieri solet, differant advocare sacerdotem tunc, cum adhuc spes recuperandae salutis affulgeat, doceant fideles, Sacramentum hoc iuvare etiam corporis salutem, ad cuius recuperationem illud inservire reapse potest, si hoc salutis animae expedierit, ut ait eadem Synodus Zamoscensis.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. II, cap. V, № 5)

Як слід пояснити та рекомендувати Єлеопомазаннн

Щобы однакожь вѣрныхъ не ѳтстрашати ѳть прийнятя сеи Тайны, най парохы въ догѳднѳмъ часѣ поучають ихъ въ проповѣдяхъ або катехизаціяхъ, що священникови ничого не належить ся за удѣлене

сеи Тайны, и протое самї парохи най выстерегають ся жадати чого ѓтъ вѣрныхъ за удѣляне сеи Тайны, що бѳльше, они яко добри пастирѣ най самї вивѣдують ся о станѣ здоровья своихъ вѣрныхъ и чи то самї, чи черезъ ихъ домѳвникѳвъ най приводятъ ихъ до добротного принятя сеи Тайны. А щобы домѳвники самї, якъ то часомъ дѣе ся, не ѓткладали завѳзвати снященика, тогда коли еще свѣтитъ надїя ѓтзысканя здоровья, най поучають вѣрныхъ, що тая Тайна помагае такожь здоровью тѣла, для ѓтзысканя котрого она дїйстно може послужити, если то для спасенїя душѣ буде пожиточнымъ, якъ говорить тойже Синодъ Замостьскїй.

(Львївський Собор 1891, тит. II, гл. V, № 5)

Олію треба спалити після помазання

Quoad materiam seu oleum, cogitur Synodus praesens renovare mandatum Synodi Zamoscensis, ut scilicet reliquum olei, quod post unctionem superest, comburatur, et non adhibeatur rursus pro alia administratione huius Sacramenti; quapropter sacerdos seu ministri huius Sacramenti S. unctionis non benedicant oleum totum, quod ad finem hunc in amphora servant, sed effundant ex ea dumtaxat parvam quantitatem, quae sufficiens ad unctionem unius aegroti iudicabitur, in vasculum argenteum vel stanneum, prout praescribit Synodus Zamoscensis; peracta vero functione, reliquum olei in vasculo abstergant gossipio et comburant igni.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. II, cap. V, № 4)

Олію треба спалити після помазання

Що до матерїи або елея, приневоленный єсть теперѣшний Синодъ ѓтновити приказъ Синода Замостьского, щобы именно останки елея, котрїи по помазаню лишать ся, були спаленїи и не уживали ся повновно до другого удѣляня сеи Тайны, протое най священники, яко служителѣ сеи Тайны св. елеопомазанїя не благословять всего елея, который на тую цѣль переховують въ сосудци, но най наліють зъ него

лише малу скількість, яка достаточною уважати ся буде до помазання одного хорого, въ плиткій срѣбный або цинковый сосудецъ, якъ приписує Синодъ Замостьскій, а по совершенно обряду, най вытнуть оставшу часть елея въ сосудцѣ ватюю и спалять на огнѣ.

(Львівський Собор 1891, тит. II, гл. V, № 4)

Скорочений обряд

Praeterea cum caeremoniae extremae unctionis in Ecclesia graeca longissimae sint, praesertim si plures sacerdotes adhibeantur; caeremoniae vero, ac sacri ritus propter Sacramenta, non Sacramenta propter ritus et caeremonias instituta sint, ne fideles constituti in articulo mortis hoc adeo salutifero Sacramento ex defectu temporis priventur; statuit, ut tum unus dumtaxat sacerdos illus ministret, ac praeterea iubet describi novum ritum, in quo longiores orationes, Evangelia, Epistolae omittantur, quae tamen in eorum dumtaxat unctione adhibeantur, quos in extremis non laborare compertum fuerit.

(Synodus Zamostena 1720, tit. III, § 6)

Скорочений обряд

Позаяк обряди оливопомазання у грецькій Церкві тривають дуже довго, передовсім коли їх виконують більше священників, а звичайно святі обряди установлені для таїнств, а не таїнства для обрядів, то хай церемонії будуть у такий спосіб вшановані, аби у загрозовій хвилині смерті, вірні не були позбавлені через брак часу цього спасенного Таїнства. Синод доповнює, що у такому разі, очевидно, може їх уділяти один священник, а крім того доручає (радить) укласти новий обряд, де потрібно усунути довші молитви, Євангелії та листи, якими, все-таки буде можна користуватися тоді, коли стане відомо, що немічним не загрожує смерть.

(Замойський Собор 1720, тит. III, § 6)

Форма і матерія Єлеопомазання

Porro quod ad formam attinet, ea servetur ubique, quae hactenus in usu fuit, et est in Ecclesia Orientali hisce verbis expressa: *Sancte Pater Medice coelestis animarum et corporum, qui Filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum misisti sanantem omnem infirmitatem, et a morte liberantem; sana per hanc unctionem servum tuum ab omni corporis, et animae infirmitate, qua detinetur, et vivifica illum per gratiam Christi tui, precibus Sanctissimae Dominae nostrae Dei Genitricis, semperque Virginis Mariae, et omnium Sanctorum tuorum; quia tu es fons omnium curationum, Deus noster, et Tibi gloriam referimus, cum unigenito Filio tuo, et consubstantiali Spiritu Sancto, nunc, et semper, et in saecula saeculorum. Amen.* Haec autem forma, ut iuxta praeceptum D. Iacobi sacerdotes orent, ungentes eum in nomine Domini, iungatur unctioni singularum partium, tamquam materiae proximae huius Sacramenti, atque ita verba proferantur, ut eorum pronuntiatio non ante inchoetur, nec finiatur, quam ipsa unctio. Unctio vero applicetur oculis, auribus, naribus, ori, et manibus, quinque scilicet sensibus humani corporis, necnon pectori, unde exeunt pravae cogitationes, ac pedibus denique, qui in via peccatorum steterunt, prout hactenus observatum fuit.

(Synodus Zamostena 1720, tit. III, § 6)

Форма і матерія Єлеопомазання

Що стосується форми, якою до теперішнього часу користуються у Східній Церкві, то її дотримуються повсюдно, і вона виражена такими словами: «*Отче Святий, небесний Лікарю душ і тіл, Ти післав Сина Свого Господа Нашого Ісуса Христа, який зцілює всяку негуду і рятує від смерті; зціли помазанням цим слугу Твого від тілесної і душевної немочі, якою він одержимий, і оживи його благодаттю Христа Твого молитвами Пресвятої Владичиці Нашої Богородиці і Вседіви Марії і всіх святих Твоїх. Бо Ти є джерело усіх*

оздоровлень, Боже Наш, і Тобі славу віддаємо з Єдинородним Твоїм Сином, і єдиносутнім Святим Духом, нині і повсякчас, і на віки віків. Амінь».

За цією формою, згідно з вказівкою ап. Якова, священники проказують молитву, а помазуючи в імені Господа поодинокі частини тіла немов ближчої матерії цього Таїнства, проказують слова так, що їх вимовляння не починається і не закінчується раніш, ніж триває саме оливопомазання. Помазання підлягають очі, вуха, ніздрі, уста і руки, тобто, п'ять органів відчуття людського тіла, а також груди, звідки виходять погані думки, і нарешті ноги, які стояли на шляху грішників, як дотепер не раз помічалось.

(Замойський Собор 1720, тит. III, § 6)

Форма і матерія Єлеопомазання

Ut autem relate ad applicationem materiae et formae exacta uniformitas a sacris ministris servetur, praescribit Synodus praesens, ut unctio ad ilia verba formae omnium essentialissima fiat, scilicet ad verba: «sana per hanc unctionem servum tuum...» et finiat cum recitatione verborum: «vivifica ilium per gratiam Christi tui».

(Synodus Leopolitana 1891, tit. II, cap. V, № 2)

Форма і матерія Єлеопомазання

Щобы же дотычно примѣненія матеріи и формы була захована священослужителями совершена однообразность, приписуе теперѣшний Синодъ, щобы помазане дѣялося при сихъ словахъ формы изъ всѣхъ найсуущественѣйшихъ, т. е. при словахъ: *«Исцѣли помазаніємъ симъ раба твоего»*, а кѣнчило ся при выреченію слѣвъ: *«оживотвори его благодатію Хріста твоего»*.

(Львівський Собор 1891, тит. II, гл. V, № 2)

Єлей для помазання

Eius materia est oleum, cuius benedicendi potestatem, multis ab hinc saeculis in Orientali Ecclesia sacerdotibus concessam, praesens Synodus nequaquam adimendam esse existimavit. Cum autem eiusdem Ecclesiae disciplina praescribat, ut quidquid sacri Olei post unctionem infirmi super fuerit, comburi debeat, neque ad alios usus adhiberi, aut pro altero infirmo asservari; caveant parochi, ne sibi materia pro Sacramento administrando, oleum scilicet olivarum, aliquando desit, graviter ab Episcopo puniendi, si in eo negligentibus fuerint. Censuit tamen sancta Synodus plures, si eadem in domo simul periculose aegrotaverint, uti etiam grassante peste, sacro eodem Oleo inungere licitum esse; ac proinde quemlibet sacerdotem habere debere vasculum vel argenteum vel stanneum, hie dumtaxat usui destinatum, in quo illud decenter benedici, et in his tantum casibus retineri possit.

(Synodus Zamostena 1720, tit. III, § 6)

Єлей для помазання

Матерією тайни є олія та її благодатна сила, що від того часу протягом багатьох століть у Східній Церкві передана священикам і сучасний Синод вважає, що у жодному разі її не слід забороняти. А позаяк дисципліна цієї Церкви вимагає, аби решта святої оливи, якщо залишиться після оливопомазання, була спалена, тому її не можна використовувати для потреб інших, або використовувати її для оливопомазання іншого хворого. Хай парохі пильнують, щоб для уділювання святого Таїнства їм часом не забракло матерії, тобто оливкової олії, і щоб вони не понесли за те важкої кари, поки будуть це легковажити. Святий Синод вважає, що коли під час шаленіючої пошесті у тому ж домі, водночас захворіє більше людей, то дозволено також для помазання користуватися тією самою олією, проте для користування кожен священик повинен мати срібну або олов'яну посудину, яка була б призначена для такого користування;

і у якій можна було б належним чином олію освячувати і тільки у таких випадках її у себе зберігати.

(Замойський Собор 1720, тит. III, § 6)

Число служителів Єлеопомазання

Quamquam in Graeca Ecclesia receptum fuerit, prout aliquando etiam in latina, ut septem sacerdotes, iisque deficientibus, tres saltern advocarentur ad ministrandum hoc Sacramentum, iique omnes et materiam subministrarent, et formam proferrent; sciant autem pastores plures ea de causa adhiberi solitos sacerdotes, tum ob reverentiam eiusdem, ac gratiae copiam, quam confert, turn plurium sacerdotum preces effectum sacramenti coadiuvent. Qua de causa sancta Synodus statuendum censet, ut si septem, aut tres sacerdotes haberi commode non possint, unus, qui totius Ecclesiae personam gerit, et cuius virtute hoc Sacramentum perficit, illud conferat, ac infirmo ministret.

(Synodus Zamostena 1720, tit. III, § 6)

Число служителів Єлеопомазання

Хоч, звичайно, було прийнято у Грецькій Церкві, як колись і в латинській, щоб для здійснення цього Таїнства запрошувалось сім священників, а через їх брак можна було прикликати трьох – усі вони споряджали матерію та виголошували форму. Хай пастирі знають, що користуються більшою кількістю священників, як для почитання Таїнства і щедрості благодаті, так і для того, позаяк молитви багатьох священників більше сприяють наслідкові Таїнства. З цієї причини Святий Синод вважає – коли нема змоги, щоб було семеро або трое священників, то хай здійснює це Таїнство один, який представляє особу цілої Церкви, і її силою це Таїнство звершує та уділяє хворому.

(Замойський Собор 1720, тит. III, § 6)

Останнє напуття

Sanctum Viaticum moribundis ritui proprio a manibus proprii parochi accipiendum est; sed, urgente necessitate, fas esto a sacerdote quolibet illud accipere; qui tamen ritu suo ministrabit.

(Sacra Congregatio de Propaganda Fide,
Cum sat numerosiores, 27 martii 1916, art. 12.)

(Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali, 23 maii 1930,
Graeci-Rutheni ritus, § III, art. 39.)

(Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali, 1 martii 1929,
Cum data fuerit, § III, art. 34.)

(Pius PP. X, Tradita ab antiquis, 18 kal. act. 1912, № 5.)

Останнє напуття дітям

кан. 301. In the danger of death, Holy Viaticum shall be administered to a child who is capable of distinguishing the Holy Eucharist from ordinary bread and wine and of adoring it reverently, even though he has not received First Holy Communion.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Час і кількість уділень Єлеопомазання

кан. 343. Priests shall not wait until called to visit or administer to the sick, but shall approach them as soon as they receive notice of their illness from any source; they, moreover, shall not confine their ministrations merely to that visit in which they confer the sacraments, but shall make repeated visits in order to console, to encourage, and to strengthen the patient spiritually.

кан. 346. It is the mind of the Church that the custom of having holy unction administered by three, five, or seven priests be revived whenever desired. Priests, especially, should take advantage of this custom.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Єлеопомазання

Стаття 92. 1. У тяжкій недужі, загрожуючій смертю, хворі, які дійшли до вживання розуму, обов'язані прийняти святу Тайну Оливопомазання не більше, як один раз, хіба що з їхньої недуги вивязалася би інша і така сама загрозна недуга.

2. Духовник душпастир має в своїх проповідях і катехизуваннях повчати вірних, що родина хворого є обов'язана вплинути на хворого і закликати священика, який завчасу заосмотрив би його останніми святими Тайнами. Він має теж повчати вірних, що свята Тайна Оливопомазання має на цілі привертати хворому здоровля душі і тіла; і таким способом усувати у них упередження до її приймання.

3. У випадках сумніву, чи непритомний хворий є розположений прийняти святу Тайну Оливопомазання належить уділити йому услівно.

4. Заосмотрюючи хворого останніми святими Тайнами, священик має уділити йому теж повний відпуст (Декрет Священної Конгрегації для Поширення Віри з дня 22 березня 1912 р.).

5. Тяжко хворого духовник душпастир повинен часто відвідувати і помагати йому по християнськи зносити своє терпіння, а якщо така Божа воля, то і по християнськи умірати.

Стаття 93. У випадку конечности священик важно уділює хворому святу Тайну Оливопомазання одним помазанням чола великим пальцем, або вжитим до того інструментом.

(Проект канонів для Вінніпегського Собору 1962)

(Постанови 1-го Провінційного Синоду Вінніпегської Митрополії (непроголошені). 26-28 червня, 1962, с. 44-45)

Число служителів Єлеопомазання

17) Тайну єлеопомазання можна уділити тільки хворим, а в одній недужі наказується її уділяти два рази. Якщо нема сімох священиків,

то може уділити її менше число, а вкінці і один священик може уділити цю св. Тайну, помазавши раз і сказавши одну форму, та відчитавши теж одного апостола, євангелію й молитву (*non obstantibus quibusvis in contrarium rationibus*).

(Епархіяльний Синод Перемиський 1740)

(Три Синоди Перемиські й Епархіяльні Постанови
Валявські в 17-19 ст., с. 50)

МИРЯНИ

Святі образи в будинках

Peculiariter vero ipse domus orantus praesertim sacerdotis spiret sanctitatem et fidei manifestationem, imprimis in delectu sacrarum imaginum, quae parietibus appendi solent; a quibus exulare oportet quasvis imagines vanitatem praeseferentes; et si quandoque aliquae imagines non sacrae retineantur, non tamen sint ipsae solae, quae ornent cubicula, et non sint tales, quae ullo modo pietatem atque christianum pudorem aut religiosum sensum offerendant. Omnino enim atque tenaciter nos maiorum nostrorum exemplis inhaerere oportet, qui in omnibus suis rebus characterе religiositatis distinguebantur; et nunquam ab eis degenerare, ne paulatim tam pretiosis Spiritus S. muneribus exuamur, et spiritu mere mundano imbui videamur. Dolendum sane est, nostris hisce temporibus illum impune grassari, eliminando quidquid est christianum tum a societatibus integris, tum a familiis, tum etiam ab individuis, ita ut non modo ad indifferentismum, sed etiam ad subversionem cuiusvis confessionis religiosae progressus pertimeatur.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. IV, cap. IX, № 3)

Святі образи в будинках

Въ частности же що до украшения дому, особливо священника, то оно повинно дышати святостію и объявомъ вѣры, передъ всѣмъ выборомъ святыхъ образѳв, звичайно вѣшають ся на стѣнах; зъ mezi котрыхъ належить усторонити всякї образы представляющї суету; а если часомъ задержують ся, деякї образы не святї, то не повиннї бути лише самї такї, котрїбы украшували комнатї и они най не будутъ такї, щобы якимъ будкотрїмъ способомъ ображали побожнѳсть або христїянську стыдливѳсть, або чувство религїйне. Мы бо цѣлкомъ и постѳйно держати ся довжнї примѣровъ нашихъ предкѳвъ, котрї по всѣхъ своихъ дѣлахъ ѳтличали ся характеромъ

религійности, и николи не належить намъ ѓтъ нихъ ѓтроджувати ся, щобы мы поволи не лишили ся такъ дорогихъ дарѡвъ св. Духа, и не выдало ся, що наповняемъ ся чисто свѣтовимъ духомъ. Дѣйсно треба жалѣти надъ тымъ, що ѓнъ тыхъ нашихъ часахъ безкарно взмагає ся, усуваючи всьо, що тѡлько єсть християньске, такъ ѓтъ цѣлыхъ товариствъ, якъ и родинъ, а такожъ и ѓтъ поодинокихъ лицъ, такъ що належить обавляти ся о поступъ но лише до рѡвнодушности религійной, но и до збурєня всякого религійного исповѣданья.

(Львѣвський Собор 1891, тит. IV, гл. IX, № 3)

Сповідь

Quoad Paenitentiae Sacramentum, animarum pastores excitent fideles suae curae commissos ut illud frequenter suscipiant, urgentes antiquam hac in re Ecclesiae Orientalis disciplinam, productam a Synodo Zamoscensi, ut: «ter saltem quotannis... in Resurrectione scilicet Domini (quo tempore sub excommunicationis paena id facere tenentur), in Obdormitione B. Deiparae, et Christi Domini Nativitate ad S. Confessionem divinique Corporis participationem accedant». Quae quidem obligatio licet posterioribus temporibus relaxata fuerit et restricta, ita ut Sacramenta ista suscipiantur saltem semel in anno circa Pascha; attamen praesens Synodus, animadvertens rei gravitatem parochos urget ut ipsi exhortentur fideles ad illam antiquam disciplinam integre servanda, confitendo saltem ter in anno.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. II, cap. IV, № 1)

Сповідь

Що до Тайны Покаянія, душпастырѣ заохотять вѣрныхъ, порученыхъ ихъ печальности, щобы туюжъ принимали часто, предкладаючи имъ усильно давный въ тѡй справѣ звычай Восточной Церкви, наведеный Сннодомъ Замостьскимъ, щобы по крайной мѣрѣ три разы рѡчно, именно на Воскрєсеніє Господне (въ котрѡмъ часѣ то

дѣлати обовязаній пѣдъ карою ѡтлученя), на Успеніе Пресвятои Богородицѣ и на Рождество Христа Господа, до св. Сповѣди и до Причастія Божественного Тѣла приступали. Хотя вправдѣ сей обовязокъ пѣзнѣйшими часами оставъ звѣльненный и обмеженный такъ, щобы Тайны тѣ принимати по крайнѣй мѣрѣ разъ въ рѣкъ, около Пасхи: однако нынѣшний Синодъ, понимаючи важнѣсть справы, накладе парохамъ обовязокъ, упоминати вѣрныхъ, щобы они заховали той старинный звичай въ цѣлости, сповѣдаючи ся що найменше три разы въ роцѣ.

(Львѣвський Собор 1891, тит. II, гл. IV, № 1)

Паломництва

Quoad fideles attendendae sunt sequentes observationes:

1. ut ipsi propter absentiam non negligant urgentia sui status et vocationis officia;
2. ut peregrinationes suscipiantur recta intentione, et non ob vanam curiositatem;
3. ut peregrinationis tempus huc et illuc non in nugis, computationibus in cauponis, furtis, impudicitia et in aliis similibus peccatis coneratur;
4. ut loco ipso, ad quern peregrinatio instituta est, a peregrinantibus orationes fundantur, conciones omni attentione audiantur, et Sacramenta paenitentiae atque SS. Eucharistiae digne suscipiantur; et
5. tandem, ut peregrinationes non fiant ad sanctuaria acatholicorum, quae inter alia sunt hodie sanctuaria Poczaioviense et Suczaviense, quorum paesertim primum, olim ad Ecclesiam catholicam pertinens, modo vero Ecclesiae status Russici, ab Ecclesia catholica separatae, incorporatum est.

Quod si peregrinationes istae fiant a populo simul collecto, tunc praestat, ut earumdem ducem praebeat se ipse pastor, ut ita sub eius directione abusus, qui facile accidere possent, praecaveantur, si vero id parochi impossibile foret, tunc praeficiat directioni processionis aliquem spectatae

conversationis et singularis prudentiae virum, quem de commisso sibi officio opportune instruat.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. IV, cap. VIII, № 6)

Паломництва

Що до вѣрнихъ, належить слѣдуючій уваги перестерѣгати: 1) щобы самій черезъ ѳсутстнѳсть не занедбували наглядихъ обовязкѳвъ свого стану и званія; 2) щобы паломництва предпринимали ся зъ належитимъ намѣренемъ, а не для пустои цѣкавости; 3) щобы часъ паломництва тамъ и назадъ не тратили на жарты, пиянство по корчмахъ, крадѣжи, безстыдности и иншій подѳбнй грѣхи; 4) щобы вѣ самѳмъ мѣстцѣ, до котрого паломництво предприняте, проливали молитвы, слухали съ всякою увагою проповѣди и принимали достойно Тайны Покаянія и св. Евхаристіи; а вѣ конці, 5) щобы паломництва не ѳтбували ся до святынъ акатоликѳвъ, якими, межи иншими нинѣ суть святынѣ Почаѣвска и Сучавска, зъ котрыхъ перша именно, колись до Церкви католицкої належача, теперъ же єсть придѣлена до Церкви державы Россійской, ѳтлученои ѳтъ Церкви католицкої.

Если такй паломництва дѣють ся громадно народомъ разомъ зѳбранымъ, добре булобы, щобы ихъ провѳдникомъ бувъ самъ душпастырь, щобы такъ пѳдъ его проводомъ запобѣгло ся надѣжитямъ, якй легко могутъ случити ся; если бы же то неможливе було парохови, тогды най поставитъ на провѳдника паломництва якого мужа, выпробованого поведенія и особенного благородумія, котрого має ѳтповѣдно поучити о порученѳмъ ему обовязку.

(Львiвський Собор 1891, тит. IV, гл. VIII, № 6)

Католицькі мирянські організації

кан. 185. A priest or any ecclesiastical institution may not establish a society of a religious nature or allow such a society to be established as a unit or affiliate of the parish or ecclesiastical institution until the consent of

the Metropolitan has been obtained. If the organization has an Archieparchial moderator or spiritual director, he alone may submit such a request.

кан. 187. The primary end of all Catholic organizations is the spiritual improvement of its members. The providing of pecuniary assistance for even the most noble pious cause can only be a secondary goal. Chaplains and spiritual directors of Catholic organizations must see to it that the right ordering of aims is pursued at all times.

кан. 188. No organization shall be accorded official status among the Catholic organizations of the Archeparchy unless it includes within its ruling body a priest who will serve as chaplain or spiritual director. The organization shall also make provision for the aforesaid to participate in all meetings and decisions of the whole organization as well as of its officers.

кан. 190. Only those Catholic organizations which primarily foster piety may be named after the Divine Persons, the Blessed Mother, other saints, or any mystery of the Faith.

кан. 191. Parochial organizations shall not make expenditures without the approval of their chaplain. All books, documents, and files of the organization must be accessible to the chaplain.

кан. 193. Only Catholics who exemplarily strive to fulfill the laws of God and of the Church may be allowed to hold an office in a Catholic organization.

кан. 194. No public statement regarding political matters shall be issued in the name of any Catholic organization subject to the Metropolitan without his permission.

кан. 195. No priest or ecclesiastical institution may dissolve or encourage the dissolution of an organization founded on religious aims without the consent of the Metropolitan.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Заборонені організації

кан. 196. There are two types of forbidden societies. Those whose membership is punished by an excommunication incurred automatically, and

those whose members cannot be admitted to the sacraments while they retain their membership.

кан. 197. In the event that a prospective convert was a member of either of the above or any similar society and wishes to remain a passive member to protect insurance or some other pecuniary interest, recourse shall be had to the Metropolitan

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Реколекції для мирян

кан. 206. Retreats for the laity are to be strongly encouraged, and the clergy shall everywhere endeavor to promote the participation of their parishioners in closed retreats.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Щорічне святе Причастя

кан. 307. Every Catholic of the Archeparchy is obliged to receive Holy Communion at least once a year during Easter Time. Easter Time extends from and is inclusive of the Monday after Cheesefare Sunday (first day of Lent) to and inclusive of the Feast of the Ascension.

кан. 308. The faithful of the Archeparchy are obliged to receive Easter Communion in their own rite if they can do so without serious difficulty.

кан. 309. Whoever receives Easter Communion outside of his own parish church is obliged to notify his pastor accordingly.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Цензура на публікації

кан. 575. The faithful should be instructed to look for the proper ecclesiastical approval in all published writings dealing with religion and morality which they intend to purchase, to read or to subscribe.

кан. 576. Ecclesiastical censorship of calendars, almanacs and other similar publications shall be governed by the following norms:

1. The clergy and the religious, both men and women, whether they do or do not enjoy the privilege of exemption, are reminded that it is permissible to publish calendars, almanacs, and other similar publications only after they have previously passed ecclesiastical censorship.

2. Calendars and other publications issued by persons who are not members of the clerical or religious state are also subject to ecclesiastical censorship, provided they include anything of a religious nature, e. g., calendars of saints and of feast days, laws of abstinence, the order of services, etc.

3. Private publications of individual schools do not come under the censorship regulations if they are to be distributed among the students and their parents only.

4 The clergy shall caution the faithful against acquiring any uncensored publications.

кан. 577. In the censorship of publications of religious the following norms shall apply:

1. Members of religious orders or congregations must direct their request in regard to censorship and permission for the publishing of a book, pamphlet or any other publication to that superior of the institute who according to their constitutions ought to perform the censorship and impart the permission to publish.

2. The superior himself shall apply to the Chancery for the required permission, enclosing the written permission of the Order or Congregation and mentioning the name of the censor and the one granting the permission for publication.

3. It is desired that permission be applied only for those publications which will be issued within the territory of the Archeparchy.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Дозвіл на публікації

Єпископський Ординаріят пригадує духовенству й чернецтву обох статтей, без уваги на те, чи користуються привілеєм «екземпности»

чи ні, що календарі, альманахи й інші подібні публікації дозволяється видавати щойно тоді, коли вони пройшли попередню церковну цензуру.

Календарі й інші публікації, що їх видають особи, які не належать до духовного стану, також підлягають церковній цензурі, наскільки там вміщено щось, що має релігійний характер, напр., календар свят і святих, правила посту, церковний устав, і ін.

(Розпорядження Філадельфійського Екзархату,
1953, розпор. 1)

Благословення прапорів і відзнак політичних партій

Пригадується духовенству, що за декретом Найвищої Св. Конгрегації Св. Офіція з 20 березня 1947 р., Церква не благословить прапорів і інших знамен політичних партій.

Ця заборона простягається також на такі національні прапори й знамена, які є власністю партійно-політичних організацій, якщо їх уживання зарезервовано якійсь політичній організації.

(Розпорядження Філадельфійського Екзархату,
1953, розпор. 3)

Поминальні служби за видатних діячів нації

Христова Церква завжди виявляє публичними поминальними богослужбами глибоку пошану пам'яті тих, що додержуючись четвертої Божої Заповіді, посвятили свою життєву працю, а навіть своє життя добру ближнього – народові й батьківщині.

В нашому Екзархаті душпастирі в таких випадках мають додержуватися таких правил:

1. Загальну поминальну богослужбу душпастирі визначають у день Зелених Свят. В ектеніях і отпусті вживають загальної форми.

2. Якщо з того приводу церкву прикрашають прапорами, то слід їх уставити в приписанім почеснім порядку.

Щодо поминальних богослужб, відправлюваних з інших нагод, розпоряджаємо ось що:

1. Поминальну богослужбу в наміренні заслуженої з якоїсь причини особи – недуховного стану – можна правити під тою умовиною, що своєю зовнішньою формою не буде різнитися від богослужб за інших католиків приватного характеру, й не буде мати проповіді. Дозволено заповісти її також у храмі.

2. При поминальних богослужбах приватного характеру священник згадує померлих, лише їхнім хресним іменем. Родинних прізвищ не вживає. Титули та становища дається тільки померлим особам духовного стану.

3. Христова любов вимагає повної горожанської толеранції супроти некатоликів, передусім супроти братів по мові й крові. Та не дозволяється правити поминальних богослужб за некатоликів, хоча за життя займали високі політичні становища.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату,
1953, розпор. 5)

Великодня сповідь

Єпископський Ординаріят пригадує, що кожний вірний нашого Екзархату зобов'язаний прийняти св. Причастя, принайменше раз у рік, і то в т. зв. пасхальному часі.

Пасхальний час триває від першого дня Великого посту, тобто від понеділка по Неділі Сиропустній (включно) до свята Вознесення Господнього (включно).

Вірні нашого Екзархату, якщо не мають поважної перешкоди, зобов'язані прийняти пасхальне св. Причастя в нашому обряді.

Якщо хтось з вірних прийняв би пасхальне св. Причастя не у власній парохії, зобов'язаний повідомити про це свого пароха.

Єпископський Ординаріят доручає душпастирям точно записувати пасхальне св. Причастя своїх вірних.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату,
1953, розпор. 22)

Родинна молитва

57. Священича родина повинна відмовляти разом християнські молитви бодай раз на день, по змозі зі співами.

58. Священики обов'язані дуже усильно над тим працювати, щоб загально поширилася практика спільних співаних молитов.

59. До повних щоденних християнських молитов належить: Начало обичне, Помилуй мя Боже, Вірую, Ослаби-остави, Богородице Діво, Достойно есть, Под Твою милость, Преславная Присно-Діво, Упованіе нам Отець, – а з катихизмової частини: Дві заповіді любови, десять заповідей Божих, шість заповідей церковних, сім св. Тайн, шість правд віри, сім гріхів головних.

60. У випадку великої перешкоди повинен кожний християнин і кожна родина відмовити, або відспівати бодай 3 Отче наш на день.

61. Собор поручає душпастирям навчити вірних збуджувати короткий акт (вияв) совершенного жалю, формулку жалю оголосити на церковних дверях, а в проповідях обширно його пояснювати.

62. Собор висловлює бажання, щоб видруковано щоденні молитви з доданням євангельських блаженств, діл милосердя, останніх речей і ін. для масового поширення, при чому катихизмові частини повинні бути попереджені відповідними вступами і мати молитовний характер.

(Львівський Архиепархіальний Собор 1940)

(Письма-Послання Митрополита Андрея, Йорктон 1969, с. 21)

Дотримання неділі та свят

1. АЕп. Собор поручає Духовенству часто пригадувати вірним важний обов'язок: святкування неділі і дуже усильно і часто вчити їх заховувати день святий, навіть і тоді, коли не мають змоги брати участі в Службі Божій і змушені працювати.

2. Душпастирі повинні довести вірних до такої свідомости, щоб вони щонайменше в неділі і свята бажали собі Пресвятої Евхаристії і духово училися з Евхаристійною Жертвою в церкві.

8. Коли буде можливе передання по радіо Служби Божої та проповіді, тоді добре буде заохочувати тих вірних, що не можуть бути на Службі Божій в церкві, як н. пр. у дочерних селах, щоб вони по-божно вислухали Службу Божу та проповідь, передавану через радіо. Однак треба нарід поучати, що це не заступає дійсної присутности на Службі Божій в церкві. Церковний радіоапарат не сміє служити до інших цілей, як тільки до релігійних.

9. Хоч не переступає третьої заповіді Божої той, хто в неділю чи свято купує потрібні до життя харчі, то все таки добрий християнин повинен по змозі здержуватися від усякого торгу. Торгування в неділі чи свята допустиме тільки там, де населення інакшим способом не може придбати собі конечних орудників до життя.

(Львівський Архиепархіяльний Собор 1942)

(Письма-Послання Митрополита Андрея, Йорктон 1969, с. 55)

Турбота про сім'ї

75. АЕп. Собор поручає Духовенству в цілій душпастирській праці, як рівнож проповідникам і місіонарям у проповідях стало, і все мати на оці християнську родину, бо освячення одиниць зависить у великій мірі від освячення родин.

76. Собор поручає усильно всі душпастирські орудники, метою яких є освячення родин: спільні щоденні молитви, спільні відправи для родин, освячення хат, почитання св. Родини в Назареті, Пресв. Христового Серця, Непорочної Богородиці і св. Родини, часті науки про таїнство супружжя, як символу благодаті, приклад власного святого родинного життя, часте представлявання многочисленного потомства, як великого дару Неба, виріжнювання численних і побожних родин через представлявання їх до похвал зі сторони Ординаріату.

77. Собор поручає Духовенству часте відвідування християнських родин в парохії.

(Львівський Архиепархіяльний Собор 1941)

(Письма-Послання Митрополита Андрея, Йорктон 1969, с. 113)

Любов і послух Церкви

88. АЕп. Собор поручає Духовенству дуже усильно працювати над тим, щоби виробити у вірних, а особливішим способом у молоді, велику любов до єдиної, святої, вселенської, апостольської Церкви.

89. АЕп. Собор пригадує Духовенству, що любов до Церкви є першою і найістотнішою прикметою священиків.

90. Нехай душпастирі не забувають безнастанно працювати над виробленням в собі і вірних тієї чесноти.

(Львівський Архiepархiальний Собор 1940)

(Письма-Послання Митрополита Андрея, Йорктон 1969, с. 114)

Відвідування іншого храму не змінює Церкву

Unusquisque in nativo ritu permanebit, etiamsi consuetudinem diu tenuerit communicandi ritu alieno; neque ulli detur facultas mutandi ritus, nisi cui iustae et legitimae suffragentur causae, de quibus Sacrum Consilium Fidei Propagandae pro negotiis Orientalium iudicabit. In his vero causis numeranda non erit consuetudo quamvis diuturna ritu alieno communicandi.

(Pius PP X, Tradita ab antiquis, 18 kal. oct. 1912, № 6)

Євхаристія в латинському обряді

Євхаристія – Св. Тайна:

А. З огляду на вірних:

1. Вірні обох обрядів можуть приймати св. Причастіє в яким небудь обряді, без огляду на се, чи заходить потреба, чи хоче хтось лише з набожності причащати ся, чи єсть свого обряду священик чи ні, чи в своїй чи в чужій церкві – словом завсігди і всюди – з виїмком двох случаїв, котрі подаємо низше. Однак хоч-би хто і через ціле жите причащав ся в другім обряді, то се не може спричинити зміни обряду первісного. Гляд. «Зміна обряду».

2. Щоби вірні задосить-учинили закономі о пасхальнім св. Причастію, то мусять приймати его в своїм власнім обряді з рук власного пароха. В місцях, де сьвященик власного обряду не перебуває стало, або не доїзджає в означенім часі, мають вірні прийняти пасхальне св. Причастіє з рук того сьвященика свого обряду, котрого Епископ виделегує в їх околицю до слуханя пасхальної сповіди.

3. Св. Причастіє яко Напутіє, т. е. в небезпеченстві смерти – мають прийняти вірні в своїм власнім обряді і з рук пароха: в наглій однак потребі можуть прийняти з рук сьвященика чужого і відмінного обряду.

Б. З огляду на сьвящеників:

Загальне правило наказує, що кождий сьвященик має осьвящати НС. Тайну Евхаристию і уділяти св. Причастія в своїм власнім обряді. До осьвячення може ужити сьвященик агнця уживаного в другім обряді тільки тоді, коли подорожує через околицю, якої мешканці належать до обряду, відмінного від его обряду і коли нема там церкви его обряду. В церкві свого обряду сьвященикови не можна ніколи уживати агнця, уживаного в другім обряді.

Уділяти св. Причастіє вірним (якого-небудь обряду), осьвячене в обряді, відміннім від свого, може руський і латинський сьвященик лише тоді, коли заходить нагла потреба і нема сьвященика того обряду, в яким єсть осьвячена НС. Тайна Евхаристія.

Колиби отже руський сьвященик правив в костелі Службу Божу на агнци свого обряду, а приступали до св. Причастія вірні, хочби навіть всі латинського обряду, то він має їх запричащати після руського обряду, бо нема наглої потреби, а з другої сторони завсігди вільно вірним приймати св. Причастіє в однім або другім обряді.

Рівнож коли-би був присутний і руський і латинський сьвященик а тільки св. Тайни латинського обряду, то не вільно руському сьвященикови подавати латинського св. Причастія вірним руського обряду, але вірні можуть прийняти латинське св. Причастив з рук латинського сьвященика.

Коли лучиться, що сьвященик мусить подати св. Причастіє, осьвячене в иньшій обряді, як его власний, то він має при подаванню заховати свій власний обряд причащання. Руський отже сьвященик зачинає від слів: Со страхом Божим і со вірою приступіте і т.д.

(Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді,
Вінніпер, Ман. 1915, с. 10-11)

Великодній обов'язок в іншому обряді

Quilibet Orientalis valide ac licite praecepto communionis paschalis satisfacit etiamsi alieno ritui communicet. Suadendum tamen est ut suo quisque ritu et in propria paroecia fideles praecepto communionis paschalis satisfaciant; qui vero in aliena paroecia satisfecerint, curent proprium parochum de adimpleto praecepto certiore facere.

(Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali,
23 maii 1930, Graeci-Rutheni ritus, § III, art. 38)

(Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali,
1 martii 1929, Cum data fuerit, § III, art. 33)

Великодній обов'язок в іншому обряді

Quisque fidelium praecepto Communionis paschalis ita satisfaciet, si eam suo ritu et quidem a parocho suo accipiat.

(Sacra Congregatio de Propaganda Fide,
Cum sat numerosiores, 27 martii 1916, art. 1)

Великодній обов'язок в іншому обряді

Quisque fidelium praecepto Communionis paschalis ita satisfaciet, si eam suo ritu accipiat, et quidem a parocho suo; cui sane in caeteris obeundis religionis officiis addictus manebit.

(Pius PP X, Tradita ab antiquis, 14 sept. 1912, № 4)

Великодня Сповідь в будь-якого священика

Quoad praeseptum annuae confessionis atque Communionis paschalis, doctrinam, quae in nostris catechismis habetur, ut nimirum confessio et communio ista fiat apud proprium parochum, Synodus praesens ita immutandam declarat, ut confessio quidem fieri possit apud quemcumque sacerdotem approbatum, Communio autem apud parochum proprium, aut etiam apud alium, attamen non nisi ex ipsius proprii parochi scitu et licentia. Quoad terminos confessionis annuae, quoniam ista communiter praemitti solet Communioni paschali, ideo eandem iisdem terminis concludi oportere ac illam.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. II, cap. IV, № 2)

Великодня Сповідь в будь-якого священика

Науку що до приказу рѣчної Сповѣди и Причастія пасхального, котра вѣ нашихъ Катехисмахъ викладає ся такъ, щоби именно та Сповѣдь и Причастіє ѳтбували ся передъ своимъ власнымъ парохомъ, постановляє нынѣшний Синодъ змѣнити такъ, що Сповѣдь може бути ѳтправлена передъ кождымъ къ слуханю Сповѣди, уповажненымъ священикомъ, Причастіє же передъ своимъ власнымъ парохомъ, або такожъ передъ иншимъ, однако лише за вѣдомостію и позволенемъ власного пароха. Що до речинцѣвъ Сповѣди рѣчної, понеже тая звывкла попереджати Причастіє пасхальне, то має ся она заключати вѣ тыхъ самыхъ речинцяхъ, що и Причастіє.

(Львівський Собор 1891, тит. II, гл. IV, № 2)

Час виконання пасхального обов'язку

Tandem quoad terminos communionis paschalis, licet Synodus non ignoret, illos iuxta ius commune concludi quindecim diebus decurrentibus a Dominica in Palmis usque ad Dominicam in Albis, dictam apud nos S. Thomae; attamen, cum apud nos iam diu mos invaluerit propter

magnum confitentium numerum auspicari praeceptum illud cum primo die Quadragesimae, et protendi multo serius post Dominicam S. Thomae, ideo Synodus retinendam iudicat consuetudinem quoad primum terminum, pro secundo autem termino statuit ipsum diem festum Ascensionis Domini, ita ut cum ipso expiret terminus suscipiendae Communionis paschalis a fidelibus, et quidem in propria sua parochia, a proprio suo parochio aut cum illius permissione et scitu in alia Ecclesia et ab alio sacerdote earn, percipere debent.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. II, cap. III, № 7)

Час виконання пасхального обов'язку

Вкѡнци щодо речинця причастія пасхального, хотя не єсть невѣдомо Синодови, що пѡсля общого права, заключає ся ѡнъ въ 15. дняхъ, именно въ дняхъ ѡтъ Недѣлѣ Вай (Цвѣтної) ажъ до Недѣлѣ Антипасхи, званої у насъ въ Недѣлю Томиною, — но понеже у насъ уже давно ввѣйшовъ звичай, задля великого числа сповѣдаючихъ ся, розпочинати тую заповѣдь съ першимъ днемъ Чотыродесятницѣ и протягати ю о много пѡзнѣше по за Недѣлю Топину, протое уважає Синодъ задержати звичай що до першого речинця, а яко другій речинець поставляє самъ праздникъ Вознесенія Господня, такъ, що съ тымъ праздникомъ кѡнчїть ся другій речинець, маючого ся приняти пасхального причастія вѣрними и то во своѣй власноѣ парохїи, ѡтъ власного своего пароха, або за єго произволенемъ и вѣдомостїю, въ иншѣй церкви и ѡтъ иншого священника.

(Львївський Собор 1891, тит. II, гл. III, № 7)

Обряд слід зберігати скрізь

Fideles graeco-rutheni frequentare ac sustentare tenentur proprias ecclesias in locis in quibus commorantur erectas; atque sui ritus praescripta diligenter observare. In locis tamen in quibus nulla ecclesia nec sacerdos

proprii ritus habeatur, ac ubi propter loginquitatem ecclesiae suae non eam possint, nisi cum gravi incommodo, adire, ritui latino sese conformare tenentur, tum quoad praeceptum audiendi Missam, tum quoad sacramentorum perceptionem; quin tamen ex hoc, etiam ob continuam ex parte graeco-ruthenorum ecclesiarum latini ritus frequentationem, ritus mutatio inducatur.

(Sacra Congregatio de Propaganda Fide,
Cum sat numerosiores, 27 martii 1916, art. 5)

Католицькі школи

По містах, де знаходять ся католицькі школи, мають сьвященики напаминати вірних, щоб посилали діти до сих, а не до безвіроісповідних шкіл. Де се з причини віддаленя неможливе до переведеня, так що діти мусять ходити до публичних безвіроісповідних шкіл, там мають родичі і душпастирі з подвійною ревностию дбати о се, щоби сі діти, були докладно обучувані в правдах католицької віри. Спис таких дітий єсть конечно парохови потрібний. Наказуємо як найострійше, щоб сьвященики всіми способами старалися о докладне обучене в католицькій вірі сих дітий, і не жалували в сім згляді ніякого труду, памятни на се, що від сего молодого покоління, котре ріжні секти старають ся перетягнути на свою сторону, залежить будучність нашої русько-католицької Церкви в Канаді.

(Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді,
Вінніпер, Ман. 1915, с. 56-57)

Статути Братства/Сестринства

§. I. Ціль Братства.

Братя и сестрицѣ вступаютъ до братства, чтобы старатися о якъ найлѣпше сповнене Божихъ заповѣдей и чтобы вѣспольными силами выконувати добрый дѣла любви ближнього для добра громады.

§. II. Приняте, проба, обѣтница.

1. До братства принимаеся лишень такихъ, що скѣнчили 24 лѣтъ, вѣдзначаються примѣрнымъ житемъ християнскимъ, преданностию святой католицкой Церквѣ, послушеньствомъ для пароха.

2. Безъ вѣдомости мужа не можна принять жены, хиба О. Провѣдникъ инакше осудить.

Женатї и замужнї не можуть бути принятї до братства, наколи, навѣтъ и безъ ихъ вины, ихъ супружество не есть примѣрнымъ и взѣрцевымъ.

3. Судово караный не може бути до братства принятый, хиба взѣрцевымъ 5-лїтнымъ поведенемъ поправив свою славу, и по 2 лѣтахъ пробы бувъ принятый одноголоснимъ рїшенемъ зборѣвъ загальнихъ.

4. Принятї до братства черезъ рѣкъ лишаютъ ся на пробѣ. Въ томъ часѣ всѣ старшї брати и сестрицѣ уважають на поведене нового брата и сестрицѣ, особлившимъ же способомъ на то, чи нѣколи не клене, не божить ся, але о ближнихъ не говорить, взагалѣ чи совѣстно и точно сповняе всѣ заповѣди Божї.

5. На пробу принимае загальными зборами выбрана рада рѣшенемъ одноголоснымъ, або бѣльшостию голосѣвъ.

6. Въ часѣ пробы всѣ братя и сестры повиннї старати ся добре пѣзнати кандидата. Рада, передовсѣмъ же учитель, мае его обучувати, дбати о то, щобъ добре знавъ катехизмъ и правила.

7. Въ разѣ невѣдповѣдного поведеня мае рада продовжити часѣ пробы на пѣвъ року. Якъ бы по томъ часѣ рада не представила его бодай бѣльшостию голосѣвъ загальнымъ зборамъ до принятя, тымъ самымъ вже перестае бути членомъ братства.

8. Хто зъ братей або зъ сестеръ, видѣвъ, похибки въ поступованю другихъ, мае, або самъ зъ любовію упѣмнути, або якъ се справа троха бѣльшой ваги, просити о то одного зъ радныхъ. Братне напѣмнене кождый повиненъ радо и покѣрно принять.

9. По роцѣ пробы всѣ братя и сестры голосують надъ остаточнымъ принятемъ; хто мае бѣльшѣсть бѣлыхъ галокъ, той принятый.

10. Принятый вѣдчитуе в церквѣ, передъ священникомъ, обѣтницю слѣдующими словами:

«Въ присутности Господа Бога въ Троици Святѣй Єдиного обѣцю моимъ братьямъ и сестрамъ заховувати законъ Божій и церковнї заповѣди. Обѣцюю заховувати правила братства, а за кожду провину приняти черезъ братство наложену покуту».

11. По вѣдчитаню обѣтницѣ вручае священникъ новопринятому брату або сестрѣ запалену свѣчку, говорячи: «Тако да просвѣтитися свѣтъ, твѣй предъ человѣки, яко да видят твоя добра дѣла и прославлят Отца твоего на небесїхъ».

§. III. О способѣ житя.

1. Братя и сестры мають такъ законъ Божій заховувати, щобы нѣхто въ громадѣ не мѣгъ имѣ нѣякого грѣха закинути.

2. Въ одежи выстерѣгають ся всякого збытку, в ѣдженю и питю заховують мѣрнѣсть.

3. До коршмы не ходять. На танцяхъ и непотрѣбныхъ забавахъ не бувають.

4. Въ родинахъ спѣльно молять ся бодай разъ на день.

5. Молять ся передъ ѣдженемъ и по ѣдженю.

6. Посты заховують такї, якї побожнї люди въ селѣ заховують.

7. Книжокъ и часописей, противныхъ духови Церкви не читають и не позволяють ихъ читати тымъ, надъ котрыми мають якусь власть.

8. Сповѣдають ся и причащають ся найменше чотыры разы до року (каждого поста).

9. Тї, що мають право робити тестаментъ, най завчасу розпорядять своїмъ маеткомъ, щобы евентуально уникнути спорѣвъ въ разѣ смерти.

10. Най усиленно старають ся о щирю любовъ и згуду помѣжь собою, и помѣжь другими.

11. Нѣколи зле о ближныхъ не говорятъ.

12. Нѣколи не присягають ся и не божать ся, хїба въ справахъ важныхъ, и конечныхъ.

13. Выстерѣгають ся гидкихъ бесѣдъ и неприличныхъ жартѣвъ.

14. Недужого брата посѣщаютъ, въ разѣ тяжкои хоробы напоминають его, щобы принявъ святї Тайны.

15. На похоронѣ усопшого брата всѣ бувають присутнї; за душу его жертвуютъ спѣльно одну Службу Божу и спѣльно до св. Причастїя приступаютъ.

§. IV. О управѣ.

1. Братствомъ управляє рада, зложена зъ пятьохъ до десятиохъ членѣвъ, пѣсля числа членѣвъ братства.

2. Всѣ братья и сестры, котри по роцѣ пробы були принятї до братства, выбираютъ на загальныхъ зборахъ раду на три роки. Голосоване вѣдбувае ся картками або такъ, що передъ провѣдникомъ мѣсцевимъ, котрымъ завсѣгды есть парохъ, або сотрудникъ, кождый тайно подае пять або бѣльше именъ тыхъ, котрыхъ хоче до рады vybrати. До рады може ввѣйти такї членъ братства, котрый вже зложивъ обѣтницю, вѣдзначае ся ревнїстю и побожнїстю, и нѣколи не мавъ покуты. Выбѣръ рады мусить бути потвержденый черезъ провѣдника.

§. V. Обязки и Права Рады.

1. Рада заразъ по своѣмъ выборѣ выбирае зъ помѣжь себе бѣлшостїю голосѣвъ брата наставника и роздѣляе иншї уряды, имено: заступника, скарбника, писаря и учителя.

2. Рада збирае ся передъ мѣсячными зборами, щобъ назначити мѣсце и часъ зборѣвъ, справы о котрыхъ на зборахъ мае говорити ся, приняти до першої пробы зголошующихъ ся членѣвъ, представити зборамъ членѣвъ, укѣнчившихъ пробу, удѣлити провинившихъ ся членамъ братства наганы або покуты.

3. Радники суть въ совѣсти обовязанї прїймати на пробу лишень такихъ, о котрыхъ мають певну надѣю, що вѣдповѣдятъ всѣмъ вымогамъ братства.

4. Такъ само мають поступати, голосуючи надъ представленемъ загальнымъ зборамъ брата, котрый скѣнчивъ рѣкъ пробы.

5. Обовязкомъ наставника есть: бѣльше якъ прочій дбати й спѣль-не добро, каждого поучувати о обовязкахъ, зносити ся зъ о. провѣдникомъ, котрый муситъ знати о часѣ зѣбраня рады и загальныхъ зборѣвъ такъ, щобы мѣгъ, якъ схоче, бути присутнымъ. Наставникови нѣчого не вѣльно рѣшати безъ порозумѣня ся зъ радою.

6. Заступникъ наставника мае ему помагати въ его урядѣ и заступати его въ часѣ неприсуности або слабости.

7. Въ случаю провины наставника, або и простого незахованя правилъ, або занедбуваня обовязкѣвъ есть обовязкомъ заступника упѣмнути его зъ любовію въ чотыри очи. Если таке напѣмнене не помагае, мае его напѣмнути на засѣданю рады, а якъ и то не помагае, повиненъ заступникъ въ порозумѣню зъ радными представи цю справу о. провѣдникови, котрый зъ своєї стороны може, если узнасть за вѣдповѣдне, по безхосеннѣмъ напѣмненю зложити наставника зъ уряду.

8. Обовязкомъ учителя есть дбати о выпробуванѣ, пѣзнанѣ а взглядно выученѣ тихъ, котрї суть на пробѣ. Якъ того потреба, мае зъ ними повтаряти катехизмъ.

9. Учитель есть заразомъ наставникомъ братства молодежи, зложеного зъ тихъ, котрї по 24. роцѣ житя хотять бути принятї до братства. До того братства може бути принимана молодѣжь вѣдъ 14. року житя. Въ часѣ передъ послѣднымъ принятемъ и зложенемъ обѣтницѣ, могутъ бувати на загальныхъ зборахъ, и пѣдъ проводомъ учителя брати удѣл въ всѣхъ працяхъ братства.

10. Дѣвчата, котрї выйдуть замужь въ тѣмъ часѣ, могутъ по двохъ лѣтахъ примѣрного супружеского житя, на представленѣ рады и за згодою отця-провѣдника, бути принятї черезъ загальнї зборы до обѣтницѣ.

11. Скарбникъ збирае на зборахъ складки такъ, щобы нѣхто не видѣвъ, хто що дае. Зѣбрану складку въ присутности рады рахуе, зборамъ оголошуе и записуе въ касову книжку, котру провадитъ. Въ случаю провадженя черезъ братство крамницѣ касы, або иншой институціи, сполученой зъ грошевымъ оборотомъ, провадитъ окремї

рахунки тыхъ институцій. Грошѣ мають бути зложені въ касѣ подѣ двома ключами, зъ котрыхъ одинъ має бути въ рукахъ наставника, другій въ рукахъ скарбника.

12. На кожде жадане, хотяй бы одного члена рады, мусить бути переведене шконтрумъ касы.

13. Грошѣ братства мають бути подѣлені на три, менше бѣльше рѣвнї части: перше йде на убогихъ и недужныхъ громады, друга на украшене церкви, трета на потреби братства. Касовї книжки мають право переглядати о. провѣдникъ и раднї.

14. Писарь провадить слѣдуючї книжки: а) книжку членѣвъ, въ котрѣй мають бути вписанї имя и назвиско, рѣкъ урядженя, число дому, дата принятя на першу пробу и зложеня обѣтницѣ; б) книжку обрадѣ рады и загалныхъ зборѣвъ.

§. VI. О загальнихъ зборахъ

1. Разъ въ мѣсяць, въ дни и мѣсци, означенѣмъ через наставника, въ порозумѣню зъ о. провѣдникомъ, збирають ся брати на загальнї зборы. Въ разѣ потреби може наставникъ въ порозумѣню зъ радою и о. провѣдникомъ зборы приспѣшити, або вѣдложити.

2. По вступныхъ молитвахъ вѣдкрывае зборы О. провѣдникъ короткою наукою. Въ неприсутности провѣдника, отвирае зборы наставникъ, а науку заступае побожне читане. Ухвалы зборѣвъ мають бути через наставника поданї до вѣдомости неприсутного о. провѣдника, котрый має право ухвалу застановити, если уважае еи за шкѣдливу для братства.

3. По читаню побожнѣмъ вѣдчитуе одинъ зъ радныхъ зъ порученя наставника правила братства, а писарь вѣдчитае протоколъ зъ послѣднихъ зборѣвъ. Скарбникъ здае справу зъ рахункѣвъ.

4. Вѣдтакъ здае справу наставникъ зъ ухвалѣ рады (принятя на пробу, добрї дѣла ухваленї и сповненї через раду), и дѣдае подѣ голосоване зборѣвъ предложене рады що до принятя до обѣтницѣ. По оголошеню результату голосованя, наступають внески и розмова членѣвъ, кождый братъ (сестра) має право поддавати зборамъ

внески, що до добрыхъ дѣлъ христiянскои любви, котрi бы братство могло сповнити або всѣ разомъ, або черезъ членовъ братства, выбранныхъ на то радою.

5. Зборы кѡнчатъ ся складкою, короткою молитвою и побожными пѣснями.

§. VII. Выдаленѣ зъ братства.

1. Братъ (сестра) непослушный або непожиточный по зложеню обѣтницѣ, мае бути напѡмненный черезъ наставника; якъ не поправитъ ся, мае бути завѡзванный на сходины рады, де наставникъ дастъ му напѡмнене. Якъ завѡзванный не прийде и не усправедлитъ ся, або не поправитъ ся по напѡмненю, дѡстане друге, а вѡдтакъ трете напѡмнене, вже на загальныхъ зборахъ, по котромъ наступитъ выключене – одногоснымъ рѣшенемъ рады, подтверженнымъ черезъ о. провѡдника. Наставникъ вымаже на загальныхъ зборахъ его имя зъ книги братства.

2. Въ случаю бѡльшой провины може рада бѡльшостiю голосовъ выдалити зъ братства тыхъ, котрi суть вже на пробѣ. Членамъ, котрi зложили обѣтницу, въ разѣ тяжшой провины повинна рада назначити покуту, вѡдповѣдно тяжку. Таке рѣшене муситъ бути однакъ подтвержене черезъ провѡдника.

3. Неприняте покуты потягае само собою выключене зъ братства и вымазане зъ книги братства.

4. Въ разѣ кримiнального засуду, або публичного проступку або згѡршеня, рада сейчасъ зѡбрана вымаже имя винного зъ книги братства.

§ VIII. Основанѣ нового братства.

1. Якъ въ якѡмъ селѣ знайшло бы ся зъ десятохъ, котрi бы хотѣли основати у себе таке братство, а мали бы на се потрѣбну квалификацiю, могли бы зъ разу безъ каноничного основаня, пѡсля тутъ списанныхъ правилъ, сходитися, нараджуватися и организувати ся. По переведеню тои передвступной организацiи мѡгъ бы мѣсцевий парохъ внести подане до Митроп. Ординарiяту о каноничну ерекцiю. Грамота ерекцiйна, по давному переданю нашихъ братствъ,

обнімала бы всѣ правила зъ тыми модификаціями, котрѣ бы Ординаріятъ принявъ на внесене пароха, взглядно на бажане людей. Ординаріятѣ прислужувало бы право канонично визитувати братство непосредно або черезъ делегата. Кѣлька братствъ могло бы бути зъ собою звязанѣ одною загальнѣйшою організаціею, котрою органомъ були бы зборы делегатѣвъ рѣжныхъ братствъ, а въ разѣ потреби якійсь центральный провѣдъ, выбранный тыми зборами.

2. При основаню братства, брати основателѣ за зѣзволенемъ пароха могли бы вѣдразу бути допущенѣ до обѣтницѣ.

3. Женщины могутъ або мати свое братство тои самои организаціи, або належати до одного братства зъ мужчинами. Въ тѣмъ послѣднѣмъ случаю выбираютъ зборы до рады двѣ або три сестры, мѣжъ котрыми одна наставничкою а друга учителькою. Загальнѣ зборы въ тѣмъ случаю провадитъ наставникѣ.

§ IX. О Добрыхъ дѣлахъ.

Братя и сестры могутъ або всѣ разомъ, або по кѣлькохъ лучити ся въ сповненю поодинокихъ добрыхъ дѣлъ, именно щобы:

1. посѣщати хорыхъ, приносити имъ чи пѣльгу матеріальну, чи потѣху;

2. вышукувати убогихъ, вдовицѣ и сироты и помагати имъ та помѣчь иншихъ еднати;

3. учити занедбанѣ дѣти катехизму;

4. уряджувати спѣльнѣ читаня побожныхъ книжокъ и черезъ то научувати невѣжѣ о правдахъ вѣры;

5. розширяти добрѣ книжочки и часописи;

6. намовляти до сповѣди тыхъ, що не сповѣдають ся;

7. стеречи село, а особливо молодѣжъ вѣдъ згѣршеня и злого примѣру;

8. помагати парохѣ въ кождѣй его працѣ для добра громады;

9. повѣдомляти его о всѣмъ, що може бути шкѣдливе для загального добра;

10. розширяти честь Прч. Дѣвы Маріи, особливо середъ молодежи;

11. заступати поганѣ пѣснѣ побожными, а бодай чемными;

12. вѣдвиджувати Ісуса Христа присутного въ церквѣ;
13. причиняти ся до окрашеня церквей;
14. розширяти звичай спѣльныхъ молитов щоденныхъ;
15. єднати, примиряти роз'єднанї сопружества, дикї сопружества роздѣляти;
16. основувати и провадити читальнѣ;
17. організувати шпихлѣрѣ громадскї и касы райфайзеновискї;
18. основувати крамницѣ громадскї;
19. закупувати спѣльными силами лѣпшї знаряды господарскї и прч. и прч.

Въ томъ всѣмъ однакъ нехай братя уважають, щоби нѣчого важнѣйшого не робити безъ порады провѣдника душпастьєря.

И елици правилом симъ жителствуютъ, миръ на нихъ и милость (Гал. VI, 16).

Писано въ обытели святониколаєвскѣй въ Креховѣ въ суботу Мясопустну Р. Б. 1905, + Андрей, Митрополит.

(Начерк Статутѣвъ)

Посланіє Пастырскє Андрея Шептицкого, до вѣрныхъ своїхъ єпархїй
О Церковнѣмъ Братствѣ, Жовква 1905, с. 18-29)

Апостольство молитви

5. Тому, що Товариство Апостольства Молитви є великою підмогою рушієм праведного життя наших родин, цей Соборчик вважає за конечне відставити одного священика для оживлювання вже існуючих та творення нових «кружків» Апостольства Молитви в парафіях нашої Єпархії. Одначе, не забувати нашим Отцям Парохам та Душпастирям, що на їх сумлінні лежить найбільший обов'язок і відповідальність за існування та діяння таких «кружків» у їхній Парафії. Учасники Соборчика, абсолютною більшістю, бажають, щоб і надалі відбувалися по наших родинах «Інтронізації», тобто посвята даної родини Серцю Ісуса й Марії.

(Соборчик Єпархії святого Івана Хрестителя,
Куритиба, 11-12 липня 1978)

Турбота про молодь

6. Наші будучі родини, як і наша Церква залежать від теперішньої нашої молоді. Отож, цей Соборчик вважає за необхідне українську молодь згуртовувати, організувати, поучувати, заохочувати, допомагати та – можливо якнайбільш по-батьківськи нею опікуватися. Треба для неї постачати відповідні українські книжки та платівки; організувати з'їзди, ігрища, гаїлки, поїздки та інші здорові зустрічі.

(Соборчик Єпархії святого Івана Хрестителя,
Куритиба, 11-12 липня 1978)

Турбота про молодь

2. Для збереження нашої молоді, кожний Отець Душпастир повинен бути в постійному й тісному контакті з молоддю, влаштовуючи культурні та релігійні зустрічі, виявляючи їм прихильність, розуміючи їх сучасні життєві проблеми, похваляючи їхні добрі прикмети та заохочуючи у здійсненні їхнього прагнення до ідеалу. Для наві'язання такого контакту, багато спричинеться відвідування родин Отцем Душпастирем, особливо при ходженні зо Свяченою Водою – чого неслід ніяк злишати.

4. Нехай пам'ятають Отці Душпастирі, що для збереження нашої молоді велике значення має любов до наших традиційних звичаїв, цебто: колядок, гаїлок, вистав нашого мистецтва, ансамблів, народніх пісень і взагалі нашого українського фолкльору. Для цього не жалітимуть свого часу, труду і з тим пов'язаних видатків.

5. Завважується, що наша молодь не знає вже церковних-релігійних пісень. Тому наші Владики вважають за дуже добре, на зміну з диялогованими Службами Божими, правити читану св. Літургію, а підчас неї, відповідно до церковного часу, співати релігійні пісні. Таким чином також уникнеться монотонности.

(Резолюції Єпархіального Соборчика,
Куритиба, Бразилія, 1-2 липня 1975).

ІЄРАРХІЯ й АДМІНІСТРАЦІЯ

Канцлер

Qui praeter officialem, Episcopo summe necessarius est Cancellarius, sive Notarius; statuit Synodus, ut quilibet ipsum assumat post duos menses a promulgatione horum decretorum, alias pro negligentibus a Metropolitano constituatur.

Officium vero Cancellarii in eo potissimum consistit, ut retineat quam diligentissime processus actorum tum civilium, tum criminalium, librum etiam habeat peculiarem in quo ii, qui professionem fidei emisierint, sua nomina scribant: librum praeterea ordinationum, in quo describatur, et ordo collatus, et titulus; librum etiam visitationis, in quo ea quae ad quamlibet ecclesiam spectant, notata sint; ac denique librum rescriptorum, quae gratiosa appellantur, dispensationum, scilicet, rerumque omnium, quae ad meram gratiam pertinent; qui porro libri Episcopo successorum tradentur, ut perpetuo conservari possint.

Ne vero notario liceat pro arbitrio suo recurrentes gravare, sive ratione iudiciorum, sive ratione gratiarum, quae ab Episcopo conceduntur; Sancta Synodus taxam conficiendam censuit, et inter acta Synodalia describi, atque una imprimi, ac in omnibus Cancellariis publice exponi. Quod si quispiam aliquid amplius ultra taxam estorquere praesumpserit, ad restitutionem dupli teneatur, ab officio amoveatur, ac insuper mulctetur quingentorum florenorum paena, arbitrio Episcopi in pio usus expendenda.

(Synodus Zamostena 1720, tit. VIII)

Канцлер

Позаяк, крім офіціала дуже потрібен єпископові канцлер або нотаріус, тому Синод постановив, щоб кожен (владика) його прийняв після двох місяців від оголошення цих декретів, інакше він для недбайливців буде призначений митрополитом.

В обов'язок канцлера входить передовсім якнайкраще зберігати акти як цивільних, так і кримінальних процесів, він повинен мати

окрему книгу, у якій вписували б свої імена ті, хто складатиме сповідання віри; крім того, мати книгу рукоположень, де б відмічалось отримання свячень і титулів; книгу візитацій, де були б зафіксовані зауваження, які б стосувалися будь-якої церкви; і нарешті книгу – рескриптів так званих гратісових (даних з ласки), тобто книгу диспенз тих усіх справ, що відносяться до «чистої» доброзичливості; ті книги надалі передаватимуться наступному єпископові, аби в той спосіб їх зберігання було постійним.

Не годиться нотареві своїм судженням обтяжувати справи тих, які звертаються за захистом: чи то стосовно судових зисків, чи диспенсійних вигод, які вирішуються єпископом. Святий Синод визначив таксу і вирішив помістити її у синодальних актах, зробити відбитки та оприлюднити по всіх канцеляріях. А якщо хтось задумає вимагати більше, ніж зазначено у таксі, той притягується до подвійної реституції (відшкодування), (буде) усунутий від служби і в додатку для покарання, оштрафований на п'ятдесят флоренів, які за розсудом єпископа витрачаються на добродійні справи.

(Замойський Собор 1720, тит. VIII)

Обов'язки єпископів

§ I, art. 3. Eisdem ius ac potestas competit regendi ac gubernandi gregem suum ac leges et statuta condendi in iis quae iuri communi non adversantur. Praecipuum vero eorum munus erit invigilare ut tum doctrina et boni mores, tum ritus et disciplina huic Ecclesiae propria sancte et integre custodiantur. Eorum igitur erit uniformitatem caeremoniarum in variis devotionibus necnon in tradendis sacramentis usitatarum secundum rubricas librorum liturgicorum approbatorum, introducere, et eiusdem unitatis strictam observantiam a sacerdotibus suis expostulare.

Art. 4. Ordinarii paroecias et missiones suae curae concreditas saepe visitare tenentur, ita ut saltem singulis quinquenniis ipsi, vel per se, vel, si fuerint legitime impediti, per Vicarium Generalem, aut alium specialiter delegatum sacerdotem, lustrent, ut gregem suum apprime cognoscant, eaque omnia quae ad spirituale eius bonus attinent, melius provideant.

Art. 27. Iuxta opportunitatem, Ordinarii graeco-rutheni ritus sacerdotes saltem praecipuos dum saeculares, tum religiosos propriae iurisdictionis congregent semel saltem in anno ut possint ex singulorum experientia et consilio deducere quae sint perfectius ordinanda.

(Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali, 1 martii 1929, Cum data fuerit)

Візитація Єпархії

2. Quoad visitationem dioeceseos canonicam, quod Synodus Zamoscien-sis praecipit eamdem fieri debere quolibet anno, vel ob amplitudinem dioeceseos saltern biennio aut per se aut per visitatores a se specialiter designandos, praesens Synodus ita immutandam ducit, ut propter nimiam vastitatem Dioecesium nostrarum visitatio canonica fiat quolibet quinquennio vel per Episcopum, vel per alios. Hoc Synodus indulget, quia Episcopi per Decanos quasi per Vicarios suos visitare censentur totam Dioecesim, scilicet in visitationibus decanalibus, quae saltern semel in anno in qualibet parochia locum habent. Relationes tamen talium visitationum decanalium ad se a Decanis statim transmittere iniungant et sine mora abusibus, si contingerint, occurrere satagant.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. VII, cap. III, № 2)

Візитація Єпархії

2) Що до каноничного осмотру єпархії: То, що Синодъ Замостьській приказує, щоби той ѓтбувавъ ся кожного року, або задля розлягlosti єпархії, по крайнѡй мѣрѣ що два роки, або самымъ Епископомъ, або визитаторами, ѓтъ него спеціально визначити ся маючими, сей Синодъ уважає въ той спосѡбъ змѣнити, щоби, задля надто великои розлягlosti нашихъ єпархій, осмотръ каноничный ѓтбувавъ ся що пять лѣтъ, або черезъ Епископа, або черезъ іншихъ. Се Синодъ дозволяє тымъ бѡльше, що уважає ся, що Епископы уже черезъ деканѡвъ мовбы черезъ своихъ заступникѡвъ звиджують цѣлу єпархію, именно черезъ осмотры деканальній, котрї, що найменьше,

разъ въ рѣкъ въ кождѣй парохіи ѡтбувають ся. Справозданя же такихъ осмотровъ деканальныхъ черезъ деканѡвъ, най прикажутъ сейчасъ собѣ пересылати и най старають ся безъ проволоки запобѣчи всякимъ надѣжитямъ, если бы якѣ случили ся.

(Львівський Собор 1891, тит. VII, гл. III, № 2)

Обов'язок сталої резиденції єпископа

Quam necessaria sit Episcoporum residentia ex eo quisque percipere potest, quod omnes ex divino praecepto, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, Sacramentorum administratione, ac verbo, et exemplo pascere, et instruere debent, quae cum ab iis praestari non possint, qui gregi suo, neque invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more eum deserunt, idcirco Sancta Synodus non solum praecipit, ut omnes Episcopi in sua Dioecesi resideant, quod quisque otiosus facere potest; verum etiam, ut laborent, et ministerium suum adimpleant. In solemnioribus autem festis, ac potissime maiori hebdomada penes Ecclesiam cathedralam maneat, ut functiones ecclesiasticas obeant.

(Synodus Zamostena 1720, tit. VI)

Обов'язок сталої резиденції єпископа

Наскільки потрібною є єпископська резиденція, з цього може виходити кожен; усі, кому доручено піклування про душі, згідно з заповіддю божою, повинні свої вівці пізнавати, доглядати уділюванням Святих Таїнств, навчати словом і прикладом. Такої допомоги не можуть подати ті, які не пильнують своєї отари, ані біля неї не знаходяться, але за звичаєм купців її залишають; тому-то святий Синод не тільки зобов'язує, щоб усі єпископи знаходились у своїй дієцезії, що кожен без ускладнень може робити, але також, аби вони виконували свій обов'язок (служби) у святкові дні, передовсім у Великий Тиждень; отож, хай перебувають біля Катедральної Церкви.

(Замойський Собор 1720, тит. VI)

Почесні привілеї митрополита

Inter privilegia autem honorifica praeter ea, quae de iure communi Metropolitae competunt, hoc etiam Metropolitae Haliciensis retinet, scilicet, ut ante ipsum praeferatur crux cum duplici hasta transversali; dein habeat usum Pallii et Sacci atque ius commemorationis sui nominis intra sacra ab omnibus ecclesiis comprovincialibus, nec non in culmine mitrae, pastoralis atque dicaerii crucem similiter bitransversalem gestandi.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. VII, cap. II, № 4)

Почесні привілеї митрополита

Зъ привилеѣвъ же почестныхъ, кромѣ тыхъ, котрї пѣсля общого права Митрополитамъ прислугують, придержуе Митрополитъ Галицкїй то именно, що передъ нимъ несе ся крестъ съ двома попе- речными раменами; дальше мае уживане Палїюма и Сакоса и право поминаня своего имени при богослуженю во всѣхъ Церквахъ провин- ціи, якъ такожъ на верху митры, жезла и дикирїона, носити двора- мяный крестъ.

(Львівський Собор 1891, тит. VII, гл. II, № 4)

Святїсть життя єпископа

Sancta Synodus reformandis moribus, ac restituendae ecclesiasticae disciplinae operam datura, sese potissimum convertit ad Reverendissimos Episcopos in Domino congregatos, quos Christus Dominus posuit supra candelabrum, voluitque lucere coram hominibus, ut videntes bona ipsorum opera, Patrem caelestem glorificent. Non enim fieri potest, ut ii, qui a rebus saeculi in altiore sublati locum, tamquam speculum a reliquis conspiciuntur, ut sumant, quod imitentur, subditos suos instruant, et ad ecclesiasticam disciplinam amplectendam, ac retinendam existent, si ipsi sese non praebeant exemplum bonorum operum, quae validiora sunt quam verba, et quibus plenius docetur quam voce. Itaque vehementer hortatur, ut

quod caeteris, praesertim vero parochis, aliisque ecclesiasticis, qui eis cooperantur in salutem animarum pro recta vitae ac officii ratione praescriptum est, ipsi primi exequantur, ac vitam instituere pergant episcopali munere quammaxime dignam, sobriam, scilicet, modestam, continentem, frugalem, a luxu et fastu remotam, a turpi lucro alienam, in pauperes liberalem, in sacra lectione, et oratione assiduam; sanctam denique, et irreprehensibilem, ut eius esse decet, qui caeteris corrigendis praepositus est, ne de iis aliquando dicatur: *Et alligant onera gravia, et in humeros hominum imponunt; digito autem suo nolunt ea movere.* (Matth. 23, 4).

(Synodus Zamostena 1720, tit. IV)

Святість життя єпископа

Для реформи звичаїв та відновлення церковної дисципліни Святий Синод докладатиме щодо цього зусиль і звертається передовсім до зібраних у Господі шанованих Єпископів, яких Господь наш (Ісус) Христос поставив на свічнику і бажає, аби вони світилися перед людьми, а ті, дивлячись на їх добрі діла, прославляли Небесного Отця. Бо ж не може так відбуватися, щоб ті, які піднесені на вище місце ніж буденні справи, і на яких інші дивляться як на дзеркало, що вони саме ставлять собі прикладом те, що вони наслідують. Вони повчають собі підпорядкованих і заохочують дотримуватись та керуватись церковною дисципліною, якщо вони не дають прикладу добрих звершень, котрі є вагоміші від слів і більше повчають, ніж слова. Отож, рішуче нагадування: усе, що іншим приписане на засаді обов'язку, передовсім парохам та іншим церковникам, які співпрацюють з ними для істинного життя на спасіння душ, хай передовсім самі до цього прагнуть і улаштовують своє життя так, як вони зобов'язалися перед єпископом, а саме: найгідніше, виважене, тобто скромне, стримане, второпне, віддалене від надміру та пихатості, чуже для ганебної корисливості, до убогих співчутливе, ревне у святому повчанні та молитві, врешті-решт і без докорів, яким і повинне бути, як зразок для виправлення інших, щоб колись не було про них

казано: «В'яжуть тяжкі, не під силу тягарі і кладуть людям на плечі; самі ж і пальцем своїм поворухити не хочуть» (Мат. 23, 4).

(Замойський Собор 1720, tit. IV)

Канонічна візитація єпархії

In canonica visitatione paroeciarum inquirant Episcopi an parochi omnia paroecialia munera, praesertim visitationem infirmorum, puerorum instructionem, Verbi Dei praedicationem in dominicis et festis diligenter absolvant; videant insuper omnes libros baptismatum, matrimoniorum ac mortuorum; inventariumque bonorum ecclesiasticorum ex ultimo biennio; ac rationes ab unoquoque rectore missionis expostulent, id est, introspeciant ac probent libros proventuum et expensarum cuiuslibet ecclesiae, statum materiale eiusdem, debita, etc. Hac praesertim occasione diligenter advigilent, ne abusus in disciplinam ecclesiasticam irrepant, praecipue circa administrationem Sacramentorum et Sacramentalium, cultum Dei et Sanctorum, praedicationem Verbi divini, implementum piarum voluntatum; serioque curent ut puritas fidei et morum in clero et populo conservetur, ut fidelibus praecipue pueris et rudibus, pabulum doctrinae christianae praebeatur, ut in scholis puerorum ac iuvenum institutio secundum catholicae religionis principia tradatur. Si compererint irrepsisse abusus, eos prudenter, sed fortiter compescant, adhibitis etiam, si opus sit, paenis canonicis.

(Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali,
1 martii 1929, Cum data fuerit, § I, art. 5)

Канонічна візитація єпархії

Tam necessaria semper visa fuit Episcopi visitatio, quam necessarium est, ut medici aegrotos visitent, et morborum observent momenta, si pharmaca adhibere, et curationi incumbere volunt. Teneatur itaque quilibet Episcopus dioecesim suam, si quotannis totam, propter eius latitudinem non potest, saltern biennio visitare, aut per se ipsum, aut per Visitatores a se specialiter

designandos, ac morum probitate, prudentia, doctrina, disciplinaeque ecclesiasticae peritia, atque usu praestantes, per quos plenam totius dioecesis et ovium sibi commissarum notitiam habere queat.

Scopum autem, finemque visitationis, ut assequatur, non tantum quaerat de cultu ecclesiarum, ornamentorum munditiae ac integritate, sacrarum vasorum custodia, bonorum Ecclesiae conservatione, et caeteris huiusmodi, quae ad externum dioecesis statum attinent; sed praecipue inquirat de fidei sinceritate, morum sanctimonia, et reformatione; praedicatione Verbi Dei, populi instructione, et Sacramentorum administratione, ac caetera cognoscere studeat, quae ad interiorem statum pertinent. Quod ut facilius, feliciusque succedat, sancta Synodus instructionem pro Visitorum iudicio ac prudentia, rerumque circumstantiis augendam vel mutandam, post acta Synodalia scribi iussit.

(Synodus Zamostena 1720, tit. VI)

Канонічна візитація єпархії

Отож, кожен єпископ зобов'язаний проводити щороку по всій дієцезії візитацію, а якщо не може щороку здійснити візитацію дієцезії через її розлогість, то хай це чинить протягом двох років: або особисто, або за допомогою спеціально призначених ним візитаторів, що виділяються, звичайно, чесністю, розумом, знанням, церковною дисципліною; що можуть поділитися досвідом і через яких він матиме змогу одержати повну інформацію про цілу дієцезію та про довірених йому овець.

Щоб дійти до вершини та досягти мети візитації, єпископ повинен подбати не тільки про пошанівок церков, охайність прикрас та збереження у повній цілості посуду і церковного майна тощо, тобто, того, що стосується зовнішнього стану дієцезії, але передовсім хай не спускає з очей щиросердечної віри, святості звичаїв та реформи; хай слідкує за проповіданням Божого Слова, повчанням народу, користуванням Святими Таїнствами та хай намагається взяти про все інше, що стосується внутрішнього стану. А щоб цього

досягнути легше та успішніше, Святий Синод вирішив, аби після синодальних актів була опублікована інструкція візитаторам для обговорення, передбачення, зростання чи зміни обставин, тощо.

(Замойський Собор 1720, tit. VI)

Перевірка фундацій та дотацій

Ut autem sit certior ecclesiarum status, ac fructus visitationis diuturnior praeter ea, quae in particulari instructione descripta sunt, quilibet Episcopus examinabit diligenter fundationes ac dotationes cuiuscumque parochiae, ecclesiae, ac monasterii non exempti, eaque referet in peculiarem librum bene compactum, qui de Visitatione inscribi, ac futuris successoribus servari diligenter debet; ecclesiae vero relinquenda erunt per extractum ea omnia, quae ad ipsam pertinent una cum decreto reformationis.

Illud etiam Synodus commendat, ut eadem occasione Reverendissimi Episcopi ecclesias iam erectas, quam de novo erigendas, et hactenus non consecratas consecrent.

(Synodus Zamostena 1720, tit. VI)

Перевірка фундацій та дотацій

Для того, щоб стан церков був більш достовірним, а плід візитації довготривалішим, то крім того, що описано в партикулярній інструкції, кожен єпископ нехай старанно перевіряє фундації і дотації усякої парохії і церкви, не виключаючи і монастиря, і все те внесе у добре зібрану окрему книгу, де повинні старанно зберігатися дані про візитації, якими слугуватимуться у майбутньому наступники. Шляхом відбору залишати церкві те все, що їй належить разом з Декретом про Реформу: це також рекомендує Синод і з тієї нагоди вельмишановні єпископи освячуватимуть досі не освячені церкви, як ті, що споруджені, або знову будуть споруджені.

(Замойський Собор 1720, tit. VI)

Канонічна візитація

Ordinarius paroecias et missiones suae curae concreditas saepe visitare tenetur, ita ut saltern singulis quinquenniis ipse, vel per se, vel, si fuerit legitime impeditus, per Vicarium Generalem, aut alium specialiter delegatum, sacerdotem, lustret, ut gregem suum adprime cognoscat, eisque omnibus quae ad spirituale eius bonum attinet, melius provideat.

In canonica visitatione paroeciarum inquirat Ordinarius an parochi omnia paroecialia munera, praesertim visitationem infirmorum, puero- rum instructionem, et, in diebus dominicis ac festis, Verbi Dei praedica- tionem diligenter absolvant, videat insuper omnes libros baptismatum, matrimoniorum ac mortuorum; inventariumque bonorum ecclesiastico- rum ex ultimo saltem biennio; ac rationes ab unoquoque rectore missio- nis expostulet, id est, introspeciat ac probet libros proventuum et expen- sarum cuiuslibet ecclesiae, statum materiale eiusdem, debita, etc. Hac praesertim occasione diligenter advigilet ne abusus in disciplinam eccle- siasticam irrepant, praecipue circa administracionem Sacramentorum et sacramentalium, cultum Dei et Sanctorum, praedicationem Verbi Divi- ni, implementum piarum voluntatum; serioque curet ut puritas fidei et morum in clero et populo conservetur, ut in scholis puerorum ac iuve- num institutio secundum catholicae religionis principia tradatur. Si com- pererit irrepsisse abusus, eos prudenter, sed fortiter compescat, adhibitis etiam, si opus sit, paenis canonicis.

(Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali,
24 maii 1930, Graeci-Ruthenis ritus, § I, art.4,5)

Благословення святого Мира

кан. 267. Holy Myro shall be consecrated every year on Holy Thursday and sent to pastors as soon as possible. Upon receiving the new Holy Myro, the pastor must burn the old stock and dispose of the ashes in the sacrarium or a flower bed, the latter shall then be watered immediately. The vessel used for preserving Holy Myro must be cleaned thoroughly

before the new stock is poured into it. The customary fee shall be sent to the Chancery as soon as possible.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Сутність Мира

Secunda pars Moniti tertii pertinet ad sanctum Chrisma; quod quidem a Graecis conficitur non oleo dumtaxat et balsamo, sed admixtis etiam aliis aromatibus. In hac autem Moniti parte unicuique videre licet, haud quidem interdictam esse huiusmodi aromatum permixtionem, sed illud dumtaxat tenendum doceri, in oleo et balsamo consistere materiam sacramenti, adeoque, si aliquod deficiat ex aliis aromatibus admisceri solitis, nihil deesse quod necessarium sit ad sacrum Chrisma conficiendum.

(Benedictus PP. XIV, Ex quo primum, 1 martii 1756, № 49)

Миро має поновлюватися щороку

Quoad Confirmationis Sacramentum iniungit Synodus animarum curatoribus servanda ea omnia quae Synodus Zamoscenis circa hoc Sacramentum praescripsit; praesertim vero quoad materiam eius, scilicet Chrisma, inculcat Synodus praesens, ut illud quotannis statuto tempore renovent... Synodus serio admonet... ut statum a consecratione novi chrismatis, fieri solita in Caena Domini, illud sibi per respectivum officium decanale comparent, duraturum solummodo usque ad novi chrismatis consecrationem anni proximi in Caena Domini faciendam, ita ut intra mensem a consecratione iam habeant apud se Chrisma novum.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. II, cap. II)

Миро має поновлюватися щороку

Що до св. Тайны Мвропомазанія, приказує Синодъ душпастырямъ, щобы заховали все тоє, що Синодъ Замостьскій приписавъ дотычно

сеи св. Тайны; въ частности же що до матеріи тои Тайны т. е. св. Мвра, настає нынѣшній Синодъ на то, щобы тоєжь рѣкрѣчно въ означенѣмъ часѣ ѳтновляло ся. Но понеже въ тѣмъ взглядѣ часомъ зауважує ся нерадивѣсть парохѣвъ, то Синодъ строго упоминає ихъ, щобы приписъ сей точно заховали; и протое мають они заразъ по освященю нового Мвра, що звичайно дѣє ся въ Великій Четверъ, о тоєжь постарати ся черезъ взглядный урядъ деканальный и оно має уживати ся лише до освященя нового Мвра року слѣдуючого, маючого ся совершити въ Великій Четверъ, такъ, щобы въ протягу мѣсяця ѳтъ посвященя, мали уже у себе нове мвро.

(Львівський Собор 1891, тит. II, гл. II)

Освячення Мира

Episcopi quotannis in Coena Domini tantum Christmatis confidunt, quantum unius anni spatio confirmandorum necessitas postulare poterit. Confectum vero Parochi aut per se ipsos, aut per Decanos ab Episcopo accipiant: eoque accepto, veteri non utantur, sed huius reliquias in mundo lapide, aut latere decenter comburant, cineresque in Sacrarium projiciant.

(Synodus Zamostena 1720, tit. III, § 2)

Освячення Мира

Щороку хай єпископи виготовляють на Господній трапезі стільки мира, скільки потрібно миропомазувати. Виготовлене (миро) хай парокси або самі приймають від єпископів, або через Деканів, а після одержання не слід користуватися старим миром, але його залишок потрібно належним чином спалити на чистому камені або цеглі, а попіл кинути у святилище (сакрарій).

(Замойський Собор 1720, tit. III, § 2)

Дозвіл на публікації

Єпископський Ординаріят пригадує духовенству й чернецтву обох статей, без уваги на те, чи користуються привілеєм «екземпности» чи ні, що календарі, альманахи й інші подібні публікації дозволяється видавати щойно тоді, коли вони пройшли попередню церковну цензуру.

Календарі й інші публікації, що їх видають особи, які не належать до духовного стану, також підлягають церковній цензурі, наскільки там вміщено щось, що має релігійний характер, напр., календар свят і святих, правила посту, церковний устав і ін.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату,
1953, розпор. 1)

Суперечки між українськими і латинськими єпископами

Controversiae, si quae exoriantur inter Ordinarium graeco-rutheni ritus et Episcopos latini ritus regionis Canadensis, deferantur ad S. Congregationem pro Ecclesia Orientali.

(Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali,
23 maii 1930, Graeci-Rutheni ritus, § 1, art. 10)

(Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali,
1 martii 1929, Cum data fuerit, § I, art. 10)

Хто повинен сповідувати віру

Fidei professionem declaramus emittendam esse iuxta formulam heic annexam pro Orientalibus ab Urbano VIII praescriptam:

- a) A membris Concilii provincialis et Synodi Dioecesanae initio earumdem celebrationis;
- b) A promotis ad Episcopatum ante cosecrationem;
- c) A Dignitatibus et Canonicis Cathedralibus ante installationem;

d) A Generalibus et Provincialibus Ordinum regularium et Archimandritis, necnon ab utriusque sexus Regularibus, quando in Ordinem cooptantur;

e) A theologiae et philosophiae professoribus candidatis status clericalis praelegentibus;

f) Ab adiunctis;

g) A sacerdotibus catechetis;

h) A Decanis;

i) A provis de beneficiis quibuscumque curam animarum habentibus;

j) A novis confesariis monialium, et

k) Ab initiandis sacris Ordinibus ante Ordinum susceptionem.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. I, cap. I)

Хто повинен сповідувати віру

I. Постановляємъ, щоби «Исповѣданіє вѣры» пѣсля тутъ прилученого образця для Восточныхъ, приписаного Урбаномъ П. VIII. складали:

а) Члены Собора провинціального и Синода дієцезального при розпочатю тыхже;

б) Вознесені на Епископство передъ посвященемъ;

в) Достойники и Крилошане катедральній передъ инсталяцією;

г) Генералы и Провинціалы Чинѣвъ монашескихъ и Архимандриты, якъ такожъ и Монахи обого пола, коли принимають ся до Чина;

д) Професоры Богословія и Философіи, котри мають обучати кандидатѣвъ стану духовного;

е) Адъюнкты Богословія;

ж) Священики и Катихиты;

з) Деканы;

и) Надѣлені якими будь бенефіціями, сполучеными съ душ-пастырствомъ;

к) Новопоставлені Сповѣдники Инокниъ;

л) Маючі приняты рукоположене, передъ принятемъ рукоположеня.

(Львівський Собор 1891, тит. I, гл. I)

Визнання віри на Соборі

Se siasi imposta o s'intenda imporre per precetto, o solo in via di consiglio la professione di fede nei Concilii Provinciali a quei Vescovi che gia altre volte vi intervennero e ve l'emisero.

Resp.: Iam diu invaluisse laudabilem consuetudinem qua Episcopi in Synodis provincialibus etiamsi aliis iam interfuerint, fidei professionem emittant.

(Sacra Congregatio de Propaganda Fide, 26 febr. 1875)

Першенство серед єпископів різних обрядів

In causis praecedentiae inter episcopos latini ritus et episcopos ritus graeci uniti, S. Rituum Congregatio alias censuit, nullam aliam rationem, caeteris paribus, inter illos habendam esse, quam antiquitas eorum promotionis ad episcopatum...

(Sacra Congregatio Rituum, 16 febr. 1630)

Першенство серед єпископів різних обрядів

Ne inter sacerdotes latini et rutheni ritus in processionibus, sessionibus et aliis solemnitatibus ecclesiasticis simul peragendis, de praecedentiae ordine controversiae oriantur, quibus charitas et mutua animorum concordia turbetur, decretum S. Congregationis Rituum datum 16 febr. 1630, quo in causis praecedentiae inter Episcopos latini et episcopos graeci ritus uniti statuitur, nullam aliam rationem, caeteris paribus, inter illos habendam esse, quam antiquitas eorum promotionis ad episcopatum, permittente Sanctitate Sua, pro norma in posterum habebitur ab universo utriusque ritus clero, ita ut ad designandam prioritatem in eiusmodi solemnitatibus simultanee peragendis non ritus diversitas, sed tempus ordinationis aut qualitas ecclesiasticae dignitatis consideretur.

(Sacra Congregatio de Propaganda Fide,
Ad graves et diuturnas, 6 oct. 1863, E-g)

Канонічна візитація

Дотеперішні Наші відвідини були лише в часті канонічні, були більше орієнтацією, чим візитацією. Тепер по виданню сих «Правил» можуть Всч. ОО. Душпастирі знати Наші від них домагання і урядити ся так, що будуть готові кожної хвилі на візитацію. Часть церковна на візитації: прийняє, відправа, оглянене церкви, цвинтаря, се ще не всьо, бо до того треба додати катихизацію, проповідь, оглянене захристії, а відтак всіх книг парохіяльних, бібліотеки і т. д. О тім дамо докладну інструкцію в свій час; на разі до сказаного додаємо, що похваляємо сей наш народний звичай приймаєня Єпископа, який і в Канаді задержався, з бандериями, брамами, витанем хлібом і солюю, передаванем ключів, бо він для дітий уроджених і вихованих в Канаді є великою школою. Промову витаючого тоста най сьвященик або сам уложить, або поправить, коли треба і витаючий най єї читає звичаєм тутейшим і коли хто говорить, най промова буде коротка: Витаємо... благословіть нас і наш хліб і сіль... – щоб уникнути неприємностей зацукovanja. Діти при прийнятях Єпископа все висувати наперед. По можности постаратися о фотографа на сю памятну хвилю.

(Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді, Вінніпег, Ман. 1915, с. 6)

Поминання обох Єпископів

Завдяки ласкавости Апостольської Столиці наша Дієцезія зросла цього року о одного нового Єпископа більше. Належить проте відтепер згадувати на Службі Божій і Помічника-Єпископа Кир Ніля. Для однообразности в поминанні треба виголошувати слідуюче: «...боголюбивих Єпископів наших Кир Василії і Кир Нілі...» + Василій, Єпископ.

(Канадійський Епархіяльний Вісник, ч. 2, 1943, с. 13)

Колегія радників

«In accordance with the prescription of Canon 502, the Canadian Conference of Catholic Bishops hereby decrees that where Chapters of Canons

have been legitimately established in Canada, they may be given the role assigned to the College of Consultors if the diocesan bishop so desires».

Commentary: Decree № 4, approved by the Conference, Oct. 23, 1984, was reviewed by the Apostolic See (letter of Apostolic Nunciature, Prot. № 20506, March 8, 1985).

Canons 272, 501 and 1018 spell out some of the functions reserved to the College of Consultors; other duties are listed throughout the Code. For instance, can. 421 states that the College of Consultors elects the diocesan administrator in case of vacancy of the See; canons 1277 and 1294 call for its intervention in a number of financial transactions. These, and all the other functions which the Code presently assigns to the College of Consultors may, to avoid duplication, be assigned to the Cathedral Chapter where one now exists.

As confirmed by the Apostolic See, the decree does not require one uniform policy for all the dioceses where a Chapter exists. Rather, the diocesan bishop may decide to establish a College of Consultors while retaining the Chapter, or he may assign to the Chapter all those functions given by law to the College of Consultors.

The decree does not provide that only some of the functions belonging to the College of Consultors be assigned to the Chapter; the choice must be made for either one option or the other.

The decree applies to the canonical functions of the Chapter; as regards those duties foreseen by the Civil Law, these remain unchanged by the decree.

(Implementation of the 1983 Code, Canadian Conference of Catholic Bishops, № 531 of 14.05.1985, Decree № 4)

Дозвіл використання головного убору

(Use of skull-cap permitted 15, III, 1867 to Bishops Stephano Pankovics, Bishop of Munkacz, and 3. VII, 1868 to Michael Kuziemyj, Bishop of Cholm. Text is same). Pius PP. IX. Venerabilis frater, salutem etc. Exponendum nobis curasti te non ad tui commodum solum, verum etiam ad

maiolem pastoralis tui muneris dignitatem exoptare in Sacro faciendo aliisque Ecclesiae caeremoniis et ritibus obeundis caput tuum pileolo tegere. Hinc supplici cum prece a nobis postulasti eam ut gratiam tibi impertiri velimus. Nos igitur tuis votis obsecundare volentes, auctoritate nostra Apostolica tenore praesentium tibi, Venerabilis frater, concedimus atque indulgemus, ut posthac, dum Sacris operaberis, non tamen a praefatione usque ad susceptum Corpus et Sanguinem Christi Domini, ac dum divinis officiis intereris et sacris ritibus caput tuum pileolo tegere libere et licite possis et valeas. Non obstantibus in contrarium facientibus quibuscumque. Datum Romae apud S. Petrum die...

(Documenta Pontificum Romanorum,
Athanasius Welykij, Vol. II, № 957, 961)

Поминання єпископа-помічника

Приказується у всіх богослуженнях (в дотичних місцях) споминати крім Єпископа-Ординарія також Єпископа-Суфраґана.

(Зарядження Станиславівської Епархії 1930)

(Лукач Симеон, Рішення та Зарядження Єпископського Ординаріату в Станиславові від 1904 до 1931 р., с. 59)

Висвячених схизматиками не слід пересвячувати

§ I. Sancta Congregatio Generalis Inquisitionis Anno 1666, Septembr. die 29 relato dubio proposito ab Episcopo Chelmensi in Polonia (Jacobus Susza) de Sacerdotibus a schismaticis consecratis, quos, ut certitudinem habeat valoris Sacramentorum, et sciat certo, cui conscientias ovium suarum committat in Sacris confessionibus, iterum reordinat ad omnes Ordines, sed privatim, ne fiat scandalum schismaticis; Eminentissimi et Reverendissimi Domini Cardinales Inquisitores Generales dixerunt: Ordinatos a schismaticis non esse reordinandos, sed tantum egere dispensatione super irregularitate, iuxta Constitutionem Clementis VIII.

Habet in Colloquio Lublinensi edito ab III. Zachowski.

§ II. Benedictus XIV. Constit. 129. Incip. *Eo quamvis tempore loquitur. Schismatici Pastores ad Ecclesiam reversi, animarum cura non privantur, modo idonei sint, et ab exercitio abstineant, quousque reportaverint necessariam in utroque foro absolutionem, rehabilitationem, nec non dispensationem ab irregularitate, censuris et poenis lapsis in haeresim Canonice inflictis.*

(Synodicon Ecclesiae Ruthenae, Cracoviae 1880, с. 89)

Усі запити повинні бути зроблені в письмовій формі

Часто покликуються священники в своїх письмах до Митрополичого Ординаріату на усні дозволи чи зарядження Ординарія. Повідомляється отсим, що такий спосіб «аргументування» є невідповідний і що петенти повинні покликуватися тільки на зарядження, або дозволи, дані їм урядово на письмі.

(Львівські Архієпархіяльні Відомости, 15 грудня 1932, річник XIV, с. 35)

Адміністративний поділ Львівської архієпархії

§ 1. Архієпархія дѣлиться на пять протопресвитератѡвъ, 54 деканатѡвъ, 149 комисаріятѡвъ ординаріятськихъ для справъ школьных. (Опісля вичисляється котрі деканати належать до кожного Архієпресвитерату (sic), і які парохії до кожного деканату).

(Рѣшене Львівського епархіяльного Собора
вѡдбутого 28 и 29 грудня 1905, Жовква 1906, с. 14)

Портрети Папи та Єпископів у церковних установах

За прийнятим звичаєм прикрашується публичні кімнати будинків церковних установ портретами представників церковної влади.

Беручи це до уваги, треба подбати, щоб в приміщеннях епархіяльних установ, в парафіяльних домах, школах, церковних залах і інших відповідних приміщеннях були поміщені і в належному місці,

портрети Святішого Отця й Апостольського Екзарха, а по можности також портрет інших єпископів нашого Екзархату.

В приходствах прикрашується тими портретами принаймні парафіяльну канцелярію, а якщо такої немає, то іншу відповідну кімнату. В школах треба такі портрети повісити в шкільній залі, а якщо такої немає, то в іншій замітнішій кімнаті.

(Епархіяльні Вісті, Філядельфія,
травень 1954, рік XXIX, ч. 2, с. 41)

Поминання єпископа-помічника

Єпископський Ординаріят доручає Впр. і Всч. Отцям нашої Екзархії на майбутнє, під час Божественної Літургії та інших Богослужб, згадувати місцевого Апостольського Екзарха і його Єпископа-помічника, Преосвященного Кир Йосипа.

(Епархіяльні Вісті, Філядельфія,
Листопад 1956, рік XXXI, ч. 4, с. 100)

Індульгенція за поцілунок перстня єпископа

Decretum. Indulgentia datur Praefectorum Apostolorum Anuli Osculum. Ssmus D. N. Pius Div. Prov. Pp. XII, in Audientia infra scripto Cardinali Paenitentiaro Maiori die 8 Novembris 1945 concessa, ut magis effulgeat Christi gregis Pastorum dignitas ac insimul per Ecclesiae thesaurum fidelium bono spirituali uberius consulatur, quorumdam Praefectorum Apostolicorum preces libenter excipiens, benigne elargiri dignatus est partialem quinquaginta dierum Indulgentiam, a christifidelibus Iucrandam quoties eorumdem Praelatorum anulum devote deosculati fuerint. Praesenti in perpetuum valituro, absque ulla Apostolicarum Litterarum in forma brevi expeditione et contrariis quibuslibet minime obstantibus.

Datum Roma, ex aedibus S. Paenitentiariae Apostolicae, die 21 Nov. 1945. N. Card. Canali, Paenitentiarus Maior. S. Luzio, Regens.

(Епархіяльні Вісті, Філядельфія,
Листопад 1946, рік XXI, ч. 4, с. 45)

Миро і антимінси, благословенні Верховним архиєпископом

Належить далі зберігати прадавні звичаї приписи нашої Церкви відносно посвячення Великого Мира і Антимінсів у Великий Четвер.

Згідно з первісною традицією в Київсько-Галицькій Митрополії Велике Миро та Антимінси посвячував Митрополит чи Голова Помісної Української Церкви і передавав їх Єпархам Митрополії. Тому Владика, які на бажання отримували б Святе Миро чи Антимінси від Верховного Архиєпископа, поступали б в дусі тієї традиції.

(Постанови прийняті Архиєпископським Синодом 1969, Благівісник Верховного Архиєпископа Візантійсько-Українського (Греко-Руського) обряду, Рік V, Кастельгандольфо 1969, с. 116-117)

Відзнаки екзарха без єпископського сану

Concilium declarat exarcham, qui consecratione episcopali careat, in dignitate protopresbyteri esse, cum iure utendi mitra, baculo, cruce pectorali, mantia.

(Decreta I Concilii Ab Apostolicae Sedis Exarchis Ritus Byzantini-Slavi diebus 18-19 mensis Septembris 1940, Leopoli peracti, № 17)

Відзнаки і повноваження митрополитів-архиєпископів

Митрополитам-Архиєпископам прислугує багато прав, а се:

1. Вони поставляють і висвячують єпископів.
2. По смерті єпископа, якщо до трьох місяців не виберуть другого єпископа, сам митрополит може вибрати.
3. Для вибору митрополита мають зійтися всі єпископи.
4. На висвячення єпископа всі єпископи, візвані митрополитим письмом, мають явитися.
5. Єпископи в приявності митрополита не можуть уділяти благословення народова.
6. Митрополит може поручити єпископови, щоб заховував в своїй єпархії те, що заховується в митрополічій архієпархії.

7. Митрополит може приказати єпископам, щоб вони зібралися на синод.

8. Митрополит може приневолити єпископа, щоб сидів у своїй єпархії.

9. Митрополит може примусити єпископа, щоб щороку відбув синод зі священниками, установив економа і оснував семінарію.

10. Може обложити єпископа клятвою, заборонаю і завішенням.

11. Якщо єпископ покажеться недбалим у сповнюванню своїх обов'язків, митрополит має зарядити те, що єпископ повинен був зарядити.

12. Митрополит судить єпископів.

13. Судить християн, підчинених єпископови, які згрішили з публичним бешкетом.

14. Може зарядити в єпархіях збірку милостині на річ церкви митрополичого престола.

15. Може оголошувати розпорядки по всіх єпархіях, в річах, що відносяться до його уряду.

16. Може приказати, щоб перед ним несли великий хрест.

17. Уділяє народови благословення відпустів у всіх єпархіях.

18. Може заборонити голошення Божого слова.

19. За дозволом римського папи, або провінціонального синоду, може візитувати всі єпархії.

20. Може у всіх єпархіях приневольовати монахів, що живуть поза мурами, жити в монастирі.

21. Може прогнати розпусників.

22. Від суду єпископа установляється відклик до митрополита.

23. Митрополита не може судити синод, хоч митрополит є обов'язаний заховати те, що на провінціональному синоді рішено.

Сей авторитет і права руських зєдинених митрополитів мали свою повну силу заледви до кінця в. XVIII. Бо придавлена з часом св. Унія греко-незєдиненими в російськїм царствї, в якому дотепер находилася найбільша часть зєдинених церков разом з митрополитом, також і судовласть його поволи так ограничувалася, що на початку

ХІХ в. Київську митрополію зовсім знесено і колиб не відновлено в австрійській державі, в Галичині і Володимирії, другої Галицької митрополії, руська зєдинена Церква була би цілковито позбавлена свого законного найвисшого руського владики, затверженого Апостольським Престолом. Про відновлену Галицьку митрополію, її суфраганів, судовласть вже говорили ми дещо висше, тут однак годі нам не запримітити, що галицьким митрополитам під давним австрійським урядом (до 1848 р.), за виїмком права затверджувати і висвячувати своїх помічників, предсідництва з рішаючим голосом на капітулах ЧСВВ, та місця в державній раді нічо не лишилося з висше згаданих митрополичих прав. Щойно тепер, Богу дяка, по визволенню Церкви з-під впливу державного уряду, може знов митрополити виборють собі належну судовласть в церковній єрархії.

(Нива, вересень 1933, Рік XXVIII, ч. 9, с. 329)

Почесні права митрополитів

Між почесними правами митрополитів Руси вчисляються:

а) Уживати мітри з хрестом на її горішній частині, хоч пізніше також і другі єпископи та архимандрити уживали такої мітри з хрестом, як це завважує київський митрополит Євген в своєму описі київської єрархії.

б) Саккосу, якою то ризою послуговувалися лиш царгородські патріярхи. По заключенню Унії папа Климент VIII позволив уживати саккосу також Володимирському єпископови і прототронієви київської митрополії, Іпатієви Потієви і його наслідникам (1595). (cf. *Vul-lae et Brevia O. S. Basilii M. concernentia*, ряд. 20).

Пізніше в такий самий спосіб східні патріярхи позволяли уживати саккосу єпископови Чернігівської Церкви, Лазарови Барановичеви (1668).

в) Золотого хреста, який несли в походах перед ним, і вкінці.

г) Право мати своїх урядовців: печатника, митрополичих бояр і отроків (Карамзин, V, с. 31).

Крім цього руські митрополити здавна мали такі ризи і відзнаки:
а) Білий клобук (κουκούλλιον) з рясами і херувимом. (Карамзин IV, нота 360).

б) Мантію з істочниками і скрижалами (μανδύαζ μετὰ ποταζων).

в) Золотий хрест (з парамандою (παράμανδου), висаджуваний золотом і сріблом.

г) Золотий посох (δικαιίνιον).

д) Печатка зі зображенням Пресв. Богородиці і Дитятком на грудях (Карамзин IX, нота 94).

(Нива, вересень 1933, Рік XXVIII, ч. 9, с. 329)

Протокол запрошення єпископа

The number of requests to invite members of the hierarchy to various parochial celebrations in the Ukrainian Catholic Archdiocese of Philadelphia has been increasing. There is a proper procedure and protocol that governs the manner in which an invitation to the hierarchy be extended.

Just as in a given parish, no invitations are given without prior consultation with and permission of the local pastor, so too, the same procedure is followed on the diocesan level. Whenever an occasion requires the presence of a bishop from another jurisdiction, the pastor should first consult with and obtain the permission of the local Ordinary. The local Ordinary, in turn, will then invite the bishop (or higher authority) to attend the parish's celebration. Episcopal etiquette requires a bishop from another jurisdiction to receive an invitation from the resident hierarch.

(Archbishop S. Sulyk, Prot. 473/88 O,
Archdiocesan Bulletin, Philadelphia,
Vol. 64, № 2, March-April 1988, с. 16)

Підтримка священників у відставці

In accordance with the prescriptions of canon 538 § 3, and the provisions of Canon 281 § 2, the Canadian Conference of Catholic Bishops hereby

decrees that, taking into account the principles of natural justice and equity, as well as the traditions and circumstances of each diocese,

– each diocesan bishop shall see to it that a specific and funded plan is established to provide adequate support and accommodation for all retired priests incardinated in his diocese; available Government pension programmes, public pension plans, and other social benefit programmes shall be taken into account;

– each diocesan bishop shall also see to it that priests incardinated in the diocese who become incapacitated before the regular retirement age, will receive sufficient assistance to provide for adequate support and accommodation, taking into account any social assistance programmes to which they may be entitled;

– the administration and verification of the adequacy of these retirement and disability funds shall be entrusted to persons who are recognized as being truly competent in the field.

Commentary: Decree № 31, approved by the Conference, September 1987, was reviewed by the Apostolic See, January 9, 1988 (Congregation for Bishops – Prot. № 6/84).

This decree, which implements one of the major requirements of the 1983 Code of Canon Law regarding the diocesan bishop's responsibilities for retired and ill priests incardinated in the diocese, leaves to each bishop the choice of the most appropriate means whereby to further the purpose of the law. Canon 1274 provides that, if opportune, a number of dioceses can group together to set up joint retirement and compensation funds, but this is not prescribed in Canada.

The decree applies directly to priests incardinated in the diocese, whether actually working there or elsewhere. In particular cases, however, suitable alternative provisions could be made, as, for instance, when a priest is engaged in a ministry where suitable employee benefit plans are already in place.

The administration of the two funds is to be entrusted to truly competent persons, selected or approved by the diocesan bishop. Generally, one or more diocesan priests would serve on the administrative board

overseeing these funds. The adequacy of such pension and compensation plans should be reviewed periodically.

(Implementation of 1983 Code,
Canadian Conference of Catholic bishops, Decree № 31, september 1987)

Священничий фонд

Статут «Священничого Фонду» при Вінніпегській Архиепархії

I. Вступ:

З огляду на брак соціального забезпечення єпархіяльних священників, Митрополичий Ординаріят приступає до створення у Вінніпегській Архиепархії «Священничого Фонду», з якого кожний священник одержував би, на випадок повної непрацевдатности, місячну пенсію.

II. Членство:

а. Кожний священник без огляду на свій вік, що є затруднений у Вінніпегській Архиепархії, стає тим самими членом «Священничого Фонду».

б. Священник-член Фонду обов'язаний платити кожного місяця по \$5.00 до «Священничого Фонду».

в. Член, що не сповняє своїх зобов'язань продовж трьох місяців, перестає бути членом священничого Фонду і тратить право так до пенсії, як і до наскладаних ним грошей у «Священничому Фонді».

г. Якщо член перенісся до іншої Єпархії і там працює, та дальше платить свою місячну вкладку за себе і свого нового Ординарія, не тратить свого членства. Якщо б однак, він не хотів дальше бути членом, він одержить половину зложених грошей у «Священничому Фонді».

г. На випадок суспензи чи непорозумін з Властями Церкви, що забороняють членові працювати в Вінніпегській чи іншій Єпархії, такий член автоматично перестає бути членом «Священничого Фонду», тратить право до пенсії і Служб Божих, а одержує назад половину своїх власних вкладів зо «Священничого Фонду».

III. Зобов'язання Члена:

а. Кожний член «Священничого Фонду», без огляду на його вік, вплачує до Митрополичого Ординаріату вписове (одноразово) \$5.00, і щомісяця по \$5.00, цебто річно \$60.00.

б. Митрополичий Ординаріат платить за кожного священника-члена до «Священничого Фонду» місячно \$2.00 цебто річно \$24.00.

в. На випадок непрацездатности члена, Митрополичий Ординаріат стягає з його пенсії місячно по \$5.00 до «Священничого Фонду», а від себе дальше вплачує до «Священничого Фонду» по \$2.00 місячно за нього.

г. Якщо б показалось в практиці, що місячні вкладки членів до «Священничого Фонду» є замалі і не покривають видатків, Митрополичий Ординаріат, в порозумінні з членами, може піднести місячну вкладку членів й Ординаріату.

ґ. Грішми «Священничого Фонду» завідує Митрополичий Ординаріат.

д. Гроші зі «Священничого Фонду» не можна видати на інші цілі: їх можна вживати тільки на потреби членів «Священничого Фонду».

е. Власником «Священничого Фонду» є Вінніпегська Архиепархія.

є. Митрополичий Ординаріат може, в порозумінні з членами, розв'язати «Священничий Фонд».

і. Митрополичий Ординаріат повідомляє членів щороку про фінансовий стан «Священничого Фонду».

IV. Користи Членів «Священничого Фонду».

а. На випадок цілковитої непрацездатности, кожний член одержує аж до смерти місячну пенсію в сумі \$50.00.

б. Непрацездатність члена справджує лікар, назначений Митрополичим Ординаріатом, та Ординаріат.

в. По смерті члена Митрополичий Ординаріат виплачує до «Священничого Фонду» гонорар на 100 читаних Служб Божих за душу помершого члена.

г. На випадок смерти члена, родина не має ніякого права до вкладів помершого, що стають тоді власністю «Священничого Фонду».

г. «Священничий Фонд» існує з днем 1-го січня 1962 року.

Дано в Вінніпегу, дня 24 січня 1962 р. + Максим, Митрополит
(Вісті Вінніпегської Архиепархії, ч. 2, квітень 1962)

Чи може єпископ-помічник бути президентом єпископської конференції?

The Fathers of the Pontifical Commission for the Authentic Interpretation of the Code of Canon Law decided that the following query posed to the plenary meeting of 19 January 1988, should be answered as follows:

D. Whether an auxiliary bishop can fulfil the role of President (or Pro-President) of an episcopal conference.

D. Whether he can do so at meetings of bishops of an ecclesiastical region, as in can. 434.

R. *In the negative to both.*

The Supreme Pontiff John Paul II. in an audience granted to the undersigned on 25 May 1988, was informed of the above-mentioned decision, and he ordered its publication.

Rosalio J. Card. Castillo Lara, President; Julian Herranz Casado, Secretary.

(L'Osservatore Romano, № 12, 20 March 1989, c. 11)

СОБОРИ

Єпархіальний Собор

Praeter visitationes, maxime necessaria est celebratio Synodi dioeceseanae, in qua collatis Episcoporum cum suo clero consiliis, statuatur ea, quae pro communi totius dioecesis bono statuenda videbuntur, et caveatur ne, quae bene statuta sunt, temerentur. Praecipit itaque Synodus, ut in singulis dioeceseibus, quibus parochi ad unum, eundemque locum congregari possunt, habeatur Synodus dioeceseana singulis annis, pro tota dioecese. Ubi vero parochi propter locorum intervalla, et amplitudinem dioeceseis ad unum, eundemque locum convenire non poterunt, primo anno habeatur Synodus apud cathedram; secundo anno in loco ipsis parochis pro locorum circumstantiis commodo; ac sic deinceps; ita tamen, ut intra triennium Synodus ipsa absolvatur.

(Synodus Zamostena 1720, tit. VI)

Єпархіальний Собор

Окрім візитації, дуже потрібними є збори дієцезіального Синоду, де зібрані єпископи, враховуючи поради свого клиру, візитуватимуть те, що очевидно, слід встановити для загального добра дієцезій, і хай пильнують, щоб не порушувати те, що було добре установленно. Синод велить також, щоб в поодиноких дієцезіях, де парохі можуть зібратись в одному місці, проводився щороку дієцезіальний Синод для всієї дієцезії. А де парохі, через велике віддалення місць та значний простір дієцезій, не зможуть зійтись до одного і того ж місця, то у першому році відбуватиметься Синод при Катедрі, в другому році, на місці, принагідно вигідному для парохів і так далі, проте, в такий спосіб, щоб протягом трьох років сам Синод був завершений.

(Замойський Собор 1720, тит. VI)

Генеральний собор кожні 4 роки

Intra quadriennium, quovis tempore ac loco a Metropolita praestitutus, Synodus Generalis celebretur, de quo loco ac tempore quarta dehinc anni parte admonebuntur.

(Synodus Kobrynensis 1626, can.13,
Богословія 1974, XXXVIII, с. 66)

Генеральний собор кожні 4 роки

Аби што четвертий рок зложеном часу и містца от митрополита собор головний бил отправований, о котором часе и местцу чвертју року передтим епископове обвещени бити мают.

(Кобринський собор 1626, кан. Й,
Богословія 1974, XXXVIII, с. 78)

Генеральний собор – хто покликаний

Ad Oecumenicum Concilium vocantur universi terrarum orbis Episcopi; ad provinciale vocari debent atque comparare

Omnes Episcopi Ordinarii provinciae et,
sede vacante, Vicarii Capitulares, atque insuper

Episcopi Auxiliares, dein

Praepositi Capitulorum, deinde

Canonici de gremio seu Capitulares, qui per seipsos vel per suos repraesentantes adesse possunt; insuper

Supremi Praepositi monasteriorum,

Decani,

Facultatis theologiae seminariorum maiorum Rectores, et

quotquot Episcopi ex communi consilio vocari ex clero iudicaverint.

Presens Synodus commendat in futurum Metropolitanis, ut, si quando ita ad maius bonum Ecclesiae conferre ipsis visum fuerit, vocent ad concilium provinciale unum tantummodo membrum ex saecularibus, et quidem

seniorem antiquissimi atque ex ipsa sua institutione ad promovendum bonum Ecclesiae nostrae Rutheniae ordinati Instituti Leopoli existentis sic dicti Instituti *Stauropigiani* penes ecclesiam sub titulo Obdormitionis B. V. Deiparae Mariae, qui tamen neque votum consultivum habet, quique in discussionibus de vita et honestate clericorum interesse non potest.

Ad Synodum dioecesanam convocandi sunt
Canonici Capituli Cathedralis,
Professores s. Theologiae et
Ludimagistri superiorum classium,
Decani et
Delegati singulorum dacanatuuum et
Quotquot Episcopus vocandos in Domino iudicaverit de clero suae dioeceseos.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. XIV, cap. I, № 1-3)

Генеральний собор – хто покликаний

1. На вселенській Соборъ покликають ся Епископы всего круга земного; на провинціальный мають бути покликані и явити ся всѣ Епископы порядочнї Провинціи, а въ часѣ опорожненого престола, Викаріи капитулярнї, а кромѣ того Епископы помѣчнї, потѣмъ настоятелѣ Капитуль, потѣмъ каноники соборнї або капитульнї, котрї або сами, або черезъ своихъ представителѣвъ могутъ бути присутнї; кромѣ того найвысшї настоятелѣ монастырей, деканы, выдѣлы богословски, ректоры семинарїй бѣльшихъ и тї зъ духовенства, котрыхъ Епископы, по вѣспѣльнѣй нарадѣ завѣзвати розсудять.

2. Сей Синодъ поручае въ, будуче Митрополитамъ, щобы, если коли такъ для причиненя ся до бѣльшого добра Церкви, имъ буде выдавати ся пожиточнымъ, завзывали на провинціальный Синодъ одного лише члена изъ мїрскихъ, а именно Старшину (Сеніора) найдавнѣйшого, и зъ самого уже заложеня до пѣднесеня добра нашої руской Церкви назначеного заведеня, такъ званого Института Ставропигійского въ Львовѣ при Церкви пѣдъ титуломъ Успеня

Преч. Дѣвы Богородици Маріи, котрый однакожь не має ани голосу совѣтующого, ани при розправахъ о житю и чеснотѣ духовеньства не може бути присутный.

3. До Синоду дієцезального мають бути завозвані Каноники Капитулы катедральной, Професоры св. богословія и Катихиты шкѣль высшихъ, Деканы и ѳпоручники поодинокихъ деканатѣвъ, и скѣлько Епископъ о Господѣ розсудить зъ клира своєї дієцезіи завѣзвати.

(Львівський Собор 1891, тит. XIV, гл. I, № 1-3)

Як часто слід скликати собори

Ex Concilio quidem Tridentino, sess. XXIV, § II de Reform., Synodi provinciales celebrari debent saltem quolibet triennio, dioeclesanae autem quolibet anno. Porro normam hanc si semper observare impossibile sit, Metropolitae pro Synodo provinciali, et Ordinarii pro Synodis dioeclesanis obtineant facultatem a S. Sede tenendi, loco talium Synodorum, congregationem quasi-synodalem, ad quam pro cathedra singuli Ordinarii cum repraesentatione universi cleri, ita ut unus alterve sit deputatus Capituli, ex omnibus decanatibus singularum dioeclesium deputati quatuor aliique, quos Ordinarii ex communi consilio admittendos iudicaverint. Pro dioeclesana praeter Ordinarium et Capitulum duodecim deputati ex clero dioeclesano et Iecti, quos Ordinarius iudicaverit. Curabit tamen Metropolitae, ut saltern quolibet quinquennio habeatur Concilium provinciate, et quolibet triennio curabunt Episcopi, ut habeatur Synodus dioeclesana.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. XIV, cap. II)

Як часто слід скликати собори

Пѣсля собору Тридентійского повинні вправдѣ Синоды, провинціальні ѳправляти ся, по крайнѣй мѣрѣ, що три роки, дієцезальні же що року. Колижь се правило заховати не всегда єсть можливимъ, то най выеднають собѣ – Митрополитѣ для Синоду провинціального, а Епископы для Синодѣвъ дієцезальнихъ власть ѳтъ св. Престола,

вмѣсто такихъ Синодѣвъ, ѳтбувати зѳбране мѣстосинодальне, до котрого, для зѳбраня провинціального мають зѳйти ся до Архикатедры поодинокй Ординаріи съ представителями всего духовенства, такъ щобы одинъ або другій бувъ ѳтпоручникомъ капитулы; изъ всѣхъ деканатѣвъ поодинокихъ діецезіѣй, чотыри ѳтпоручники и другій, котрыхъ Ординаріи по вспѣльнѣй нарадѣ припустити осудять. На діецезалній же зѳбраня, кромѣ Ординарія и Капитулы, дванайцять ѳтпоручникѣвъ зъ духовенства діецезалного и выбраній, котрыхъ буде Епископъ уважавъ. Однакожь буде старати ся Митрополитъ, щобы щонайменше кожного пятого року державъ ся Соборъ провинціальный, а Епископы будуть старати ся, щобы кожного третого року державъ ся Синодъ діецезалный.

(Львівський Собор 1891, тит. XIV, гл. II)

Хто може скликати собор

Quoad ius vocandi Synodos: oecumenicas quidem habet ius convocandi solus Pontifex Romanus; provinciates Metropolita aut, Sede vacante, Episcopus antiquior seu senior; dioecesanus Episcopus dioecesanus. Omnes autem, qui ius habent convocandi concilia, habent etiam ius praesidendi eis, sive per se, sive per suos legatos.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. XIV, № 3)

Хто може скликат собор

Що до права скликаня Синодѣвъ, то: вселенський скликовати має право самъ лише Римскій Архіерей, провинціальный Митрополитъ, або, пѣдчасъ опороженного престола, давнѣйшій або старшій Епископъ; діецезалній же Епископъ. Всѣ же, котрї мають право скликати соборы, мають также и право предсѣдати на нихъ, чи то самї, чи черезъ своихъ ѳтпоручникѣвъ.

(Львівський Собор 1891, тит. XIV, № 3)

Місце собору

Talem eliget et detenninabit Metropolitanus ex consilio communi cum Episcopis.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. XIV, § 2)

Місце собору

Таке вибере и означить Митрополитъ по вспôльнôй нарадѣ съ Епископами.

(Львівський Собор 1891, тит. XIV, § 2)

Дорадче та консультативне голосування на соборах

Cum vero pastores proprie dicti Ecclesiarum sint Episcopi, hinc propter huiusmodi iurisdictionem a Spiritu Sancto sibi datam, in Synodis oecumenicis supremus iudex existit Romanus Pontifex et decisio procedit per vota adhaerentia sententiae Romani Pontificis; in provincialibus votum, decisivum habent Episcopi comprovinciales habentes iurisdictionem ordinariam attamen per maioritatem votorum. In dioecesanis solus Episcopus Ordinarius votum decisivum habeat. Caeteri omnes, exceptis praelatis proprium territorium habentibus, et iurisdictionem quasi episcopalem, nec non vicariis capitularibus (sede vacante), quotquot ad Concilia vocantur sive oecumenica, sive provincialia, sive dioecesana, eo quod careant iurisdictione, nonnisi vota *consultiva* ferre possunt; ex quibus tamen Episcopi quam plurimum adiumenti habent ad vota sua in maius Ecclesiae bonum edicenda. Quidquid tamen in provincialibus Synodis sive quoad fidem, sive quoad mores, sive quoad disciplinam ecclesiasticam pertinet, constitutum fuerit, ut vim obligandi habeat, debet approbationem suam habere a Summo Pontifice atque solemniter promulgari.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. XIV, № 2)

Дорадче та консультативне голосування на соборах

Но понеже пастырями Церквей въ властивомъ значеню суть Епископы, прото задля такого судовластія, отъ Духа Св. имъ удѣленого, мають въ Синодахъ голоса рѣшающей Епископы, однако, въ Синодахъ вселенскихъ, найвысшимъ судією есть Римскій Архієрей и рѣшене дѣе ся голосами, приступающими до мнѣнія Римского Архієрея; въ провинціальныхъ же – мають рѣшающей голосъ Епископы сопровинціальнїи, маючи порядочне судовластіе, однако бѣльшостію голосѣвъ. Въ діецеазальныхъ має голосъ рѣшающей лишь самъ Епископъ Ординарій. Прочїи всѣ, вынявши пралатѣвъ, маючихъ власну територію (область), и судовласть якобы епископску, такожъ викаріѣвъ капитульныхъ (при опорожненѣи столиці), котрїи покликають ся на соборы, чи то вселенскїи, чи провинціальнїи, чи діецеазальнїи, для того, що не мають судовласти, могутъ лише ѣтдавати голоса с о в ѣ т у ю ч и, зъ котрыхъ однако Епископы якъ найбѣльшу мають помѣчь, щобы выдали свои рѣшенія въ бѣльше добро Церкви. Щобудь однако въ провинціальныхъ Синодахъ, чи то щодо вѣры, чи щодо обычаѣвъ, чи щодо карности церковной постановлено бы було, щобы мало силу обовязуючу, довжно мати свое одобрене ѣтъ найвысшого Архієрея (Папы) и бути торжественно обнародовлене.

(Львѣвскїи Собор 1891, тит. XIV, № 2)

Замойскїи собор зобов'язуе

Volumus etiam, quod omnia et singula, quae statuta fuerunt in laudata Zamosciae synodo, per Apostolicam Sedem confirmata, nunc et in posterum a Leopoliensi et Haliciensi Metropolia, atque ab Episcopis Chelmensi et Praemisliensi, et ab universa natione Ruthena observentur, firmis et in suo robore semper mansuris apostolicis constitutionibus et conciliorum generalium decretis super ritibus Graecorum emanatis, nec non Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium tam negotiis de

Propaganda Fide praepositorum, quam interpretum Concilii Tridentini respectivarum Congregationum auctoritate salva semper et integra remanente.

(Pius PP. VI, In universalis Ecclesiae regimine, 8 kal. martii 1807, 11)

Про єпархіяльні і всецерковні собори

Тому, зачинаючи друком проголошувати соборові правила, мусимо Всеч. Духовенству пригадати науку про єпархіяльні закони, а саме:

- 1) Про різницю між соборовими законами, а законами, виданими самим єпархіяльним Єпископом.
- 2) Про хвилю того обов'язку і
- 3) Про способи, як можуть перестати обов'язувати.

Передовсім треба ствердити, що одиноким законодавцем в єпархії є Єпископ, а на випадок його смерті – собор крилошан. Є правдою віри, що єпархіяльні Єпископи мають таку судовласть, що можуть видавати обов'язуючі в совісті єпархіяльні закони. Усі богослови є тої думки, що це наука віри... Ніхто не може без порушення віри відмовляти єпархіяльним Єпископам судовласти до зв'язування законами своїх вірних, яким вони мусять піддаватися.

Ту правду віри доказують уступами св. Письма, в яких сказано, що Єпископи є «наставлені Св. Духом, щоб пасти Церкву Божу» (Діян. 20, 28) і тими словами, котрими І. Христос дав Апостолам власть вязати і розвязувати. Тому усі правники уважають як основний принцип, що соборові закони становлять партикулярне право, яке обов'язані є заховувати усі ті, що живуть на території єпархії.

Годяться також правники на те, що до заховування єпархіяльних законів обов'язані є й ті монахи чи законні конгрегації, які мають привилей т. зв. екземпції, або ставропігії, себто, які вищою церковною владою виняті з-під влади єпарх. Єпископа. Мимо того привілею вони обов'язані тими єпархіяльними законами, що відносяться до душпастирювання і справування св. Таїнств...

Єпархіяльні закони є законами територіяльними, тому не обов'язують вірних чи священників, що перебувають поза границями

епархії. Тим різняться від приказів чи поручень, виданих епарх. владою поодиноким особам. Ті обов'язують і поза границями. Виняток від тої засади в тому, що епарх. законом звязаний і той, що вийшов з границь епархії, щоб увільнитися від обов'язку, щоб «обманути закон» (*in fraudem legis*).

До видання епарх. закону треба, щоб Єпископ засягнув ради собору крилошан, хоч їх згода неконечна. Один епархіяльний закон, що може бути і звичайним розпорядком, виданий поза собором, обов'язує тільки до смерті Єпископа, а тим є застережена судовість в т. зв. резервованих випадках.

Крім відкликання чи цофнення закону є ще два способи, як епарх. закон перестає існувати. Перший, коли вірні в епархії від першої хвили закону не приймають, і навіть не зачинають заховувати, а другий, коли після прийняття закону усуваються від нього противним правним звичаєм. Щодо першого випадку, то треба передусім сказати, що взагалі закони, а зокрема церковні закони, не залежать від прийняття чи одобрення народу. Тому неприйнятий закон є відразу вповні важним і вірні грішать, якщо його не слухають.

Закон перестає існувати з волі законодавця, який не може хотіти обов'язувати підлягаючих його судовості, коли заходить такий спротив проти його закону. Коли він знає про той спротив і легко міг би домагатися послуху, а того не робить, то тим самим мовчки закон відкликає. Коли ж не знає про спротив, тоді треба уважати закон вже необов'язуючим після одного року, або й кількох літ.

Значне довшого часу треба на те, щоб обов'язок, зразу прийнятий, усунути наступним противним правним звичаєм. Такий звичай стає законом, але тільки тоді:

- а) коли є раціональний, себто непротивний Божому і природному праву, ані не зганений загальним приписом церковного права;
- б) коли не був введений наперекір законодавцеві;
- в) коли прийнятий добровільно та заховуваний більшою частиною суспільства та в більше випадках – не поодиноких, а часто повторюваних.

г) коли був одобрений згодою законодавця, не так особисто і виразно висказаною, як радше тою законною згодою, що є висказана в загальних законах, канолах або звичаях, які одобрюють звичаї та рішають, що такий звичай усуває противний закон.

Епархіяльному єпископові не вільно давати диспензи від законів провінціального собору, бо провінціального собору вищий від поодиноких єпископів і від Митрополита... Рішення провінц. собору можуть бути одначе змінені чи усунені таким самим противним звичаєм, або й новим рішенням провінц. собору, навіть тоді, коли такі рішення є одобрені Ап. Престолом.

Ап. Престол може одобрити провінц. собор або загальним способом *in forma communi*, або *in forma specifica*, себто може їх одобрити після докладних дослідів і студій над поодинокими рішеннями собору і тоді уживає способу говорення чи клявзулі *motu proprio atque ex certa sciencia*, або без тої формулки, при загальній клявзулі церковного права, що ті рішення були справедливі, відповідні і не були противні ні канонам церковним, ні декретам Тридент. Собору, ні Апост. Конституціям. Статути, одобрені першим способом, набирають сили закону Ап. Столиці. З наших провінц. соборів ні один не був апробований тим способом.

Вертаючись до законів епархіяльних соборів, скажемо, що вони зачинають обов'язувати з хвилию їх проголошення на соборі, себто на торжественній соборовій сесії. Не може бути торжественнішої форми проголошення як саме така. Тому соборова сесія є природно хвилию, в якій закон зачинає обов'язувати.

(† Андрей, Митр., 1942, Письма-Послання Митр. Андрея, Йорктон, 1960, с. 41-43 і 103-105)

Особи, покликані до архієпархіяльного собору

Так, як минулими літами, так і цього року, запрошені та завізвані до участі в Соборі всі священники АЕпархії і еромонахи наших чинів в Епархії і Настоятелі монастирів, як теж і всі священники, що перебувають у Львові, хоч би в переїзді і монахи чужих епархій.

З огляду на труднощі щодо подорожі тих священників, що мешкають поза Львовом, диспензуємо їх від обов'язку бути присутніми на всіх сесіях; обов'язуємо їх до присутності лише на одній торжественній сесії.

(† Андрей, Митр, 1943, Письма-Послання Митр. Андрея, Йорктон, 1960, с. 332)

Особи, покликані до архієпархіального собору

Усіх священників АЕпархії, Всечесну Митрополичу Капітулу, всіх соборних і почесних Крилошан, Богословську Академію, її Професорів, духовних і світських, і всіх Настоятелів великої і малої Серінарії, Всеч. Парохів, Завідателів, Сотрудників, Впреподобних верховних Настоятелів монаших чинів, всіх Настоятелів і Єромонахів монастирів Львівської АЕпархії запрошуємо і взиваємо до участі в цьому п'ятому з ряду АЕпархіальному Соборі миру Пресв. Богородиці.

Усіх перебуваючих у Львові священників чужих епархій, на яких не тяжить ніяка церковна кара, запрошуємо на сесії Собору, при яких вони можуть висказувати свою гадку, не беручи однак участі в голосуванні.

(† Андрей, Митр., 1944, Письма-Послання Митр. Андрея, Йорктон, 1960, с. 429)

Скликання Собору

Закон стається законом з хвилиною проголошення його. В часах, коли не було ще уживане проголошення за поміччю якогось друку, тоді прибиття на дверях Катедри було законним способом проголошення законів, а закон, проголошений так в місці резиденції єпископа, уважався законно проголошеним для цілої епархії. Так, як папські буллі, проголошені в Римі, обов'язували цілу Церкву, а королівські, чи цісарські закони, проголошені в місці резиденції короля чи цісаря – цілу державу, так епархіальні закони, *si parva licet*

comparare magnis – епархію. Але що від віків Духovenство не мало нагоди застановлятися над цією проблемою і через це міг би повстати сумнів, взиваю Отців заявити, чи уважаєте цю промульгацію запрошення за достаточну і нинішню торжественну сесію за законну. Прошу виявити свою думку цілком широко. Наколи Отці будуть тієї думки, що проголошення не вистачає, не буду цього уважати за невдачу і то з двох причин:

Передусім традиції нашої Церкви такі, що Духovenство щороку з'їжджалося на епархіальні Собори. Але ці Собори полягали виключно на поученнях, що їх давав чи епархіальний єпископ, чи ним призначені богослови. Про ухвалювання якихось епарх. законів не було там мови. Після Берестейської Унії відбувалися у всіх епархіях такі Собори завсіди в перший тиждень Великого Посту. У письмах митроп. Рутського маємо кілька текстів, які свідчать про це. Маючи ще нагоду згадувати про це, мушу признати, що уважаю за шкоду нашої Церкви, що таку традицію зчасом затратила. Уважаю теж конечною річчю цю традицію відновити.

(Промова Митр. Андрея при відкритті АЕп. Собору 1943,
Письма-Послання Митр. Андрея, Йорктон, 1960, с. 393-394)

Архієпархіальні Львівські Собори 1940-43 рр. є лише орієнтирами, а не законами

Не надуживаємо інституції АЕпарх. Соборів, аби накладати на Духovenство нових тягарів у формі Епархіальних законів. У двох важких справах наложили АЕпарх. Собори правдиві обов'язки на Духovenство, а саме обов'язок перечитувати св. Письмо та обов'язок для священників три рази сповідатися в році. На чотири АЕпархіальні Собори лише ці два закони – це дійсно не забагато. А й предмет самих законів свідчить хіба про велику повздержність при накладанні на Духovenство нових обов'язків.

Ухвали Соборів є звичайно радами, поясненнями, пригадкою сталих і давно знаних законів, принципами моральної богословії,

які принагідно Собор пригадає словом, ухвали Собору виразно мають як ціль допомогти Духовенству сповнити свято свої душпастирські обов'язки. Собори ставляють собі за мету –зорганізувати душпастирську працю якнайвирніше в душі св. Вселенської Церкви, який є духом І. Христа. Ця організація праці Духовенства, що є метою Соборів, є і предметом праць, бажань, молитви самого Духовенства. Так правильно і повинно бути. Бо якщо можемо надіятися, що дійдемо в цьому напрямі до якоїсь зглядної, можливої на цьому світі звершенности, то хіба на цій дорозі.

(+ Митр. Андрей, 1944, запрошення на 5-ий Собор, Письма-Послання Митр. Андрея, Йорктон, 1960, с. 426)

Визнання віри на Соборі

Se siasi imposta o s'intenda imporre per precetto, o solo in via di consiglio la professione di fede nei Concilii Provinciali a quei Vescovi che già altre volte vi intervennero e ve l'emisero.

Resp.: Iam diu invaluisse laudabilem consuetudinem qua Episcopi in Synodis provincialibus, etiamsi aliis iam interfuerint, fidei professionem emittant.

(Sacra Congregatio de Propaganda Fide, 26 febr. 1875)

Учасники Кобринського Собору 1626 р.

...nos Iosephus Dei gratia archiepiscopus metropolitanus Chioviensis, Haliciensis totiusque Russiae... cum clero nostro, archimandritis, hegumenis et protopopis, praecipuis ab omnibus Russiae partibus totius huiusce ditio- nis metropolis Kioviensis una simul convenimus pro synodo generali...

(Кобринський собор 1626, Богословія 1974, XXXVIII, с. 64)

Учасники Кобринського Собору 1626 р.

Ми Йосиф Божию Милостю Архиепископ Митрополит Киевский, Галицкий и всея Руси... з духовенством нашим, Архимандритами,

Игуменами и протопопами изряднѣйшими зехалися на собор головний со всіх сторон руских всея тоя области Метрополии Киевскои...

(Кобринський собор 1626, Богословія 1974, XXXVIII, с. 76)

Собори збиратимуться щороку

Concilium quotannis primis diebus hebdomadae post Pentecosten convenit, vel etiam frequentius, si urgente necessitate aut exarchis expresse postulantibus, protos Concilium convocaverit.

(Decreta I Concilii ab Apostolicae Sedis Exarchis
Ritus Byzantini – slavi diebus
18-19 mensis septembris 1940 Leopoli peracti, № 36)

Статути Української Католицької Конференції

GENERAL RULES

1.

Name: Ukrainian Catholic Conference

In Latin: Consilium Ucrainum Catholicum

In English: Ukrainian Catholic Conference

In French: Conférence Ukrainienne Catholique

2.

Character: 1. The Ukrainian Catholic Conference is an organization existing with the consent and blessing of the Holy See which unites the Ukrainian Catholic bishops of all the countries in the world for the purpose of conducting systematic study, arriving at common decisions and introducing into practice all the questions concerning the spiritual and national welfare of their faithful.

2. As such, the Ukrainian Catholic Conference is not identical with the Ukrainian Catholic Hierarchy, and its decisions, not being those of a synod, have no force of law.

3.

Headquarters: The headquarters of the organization is the place of residence of the President of the Administrative Board at any particular time.

4.

Aim and Purpose: The Ukrainian Catholic Conference exists for the following aims and purposes:

1. To keep all the Ukrainian Catholic bishops of the world in close contact for the purpose of maintaining and preserving unity of action in all matters of their pastoral duties.

2. To study, decide upon, encourage, maintain and co-ordinate all the ecclesiastical, religious, national and social activities which may help to preserve, strengthen and extend the Ukrainian Catholic Church.

3. To preserve the purity of the Ukrainian Rite in all its practices, together with all the forms of its rich artistry in all the countries of Ukrainian settlement.

4. To provide for the organized protection of the rights of the Ukrainian Catholic Church, its beautiful Rite, all its theological, liturgical and artistic traditions, and to work for its successful spread and development.

5.

Means: In order to achieve the aims proposed and to realize its aims the Ukrainian Catholic Conference:

1. Conducts a General Meeting every five years.

2. Organizes, encourages and promotes Ukrainian Theological studies.

3. Takes care to maintain a high standard of religious-national education and training of youth in the various countries of Ukrainian settlement.

4. Concerns itself in a special way with «Obnova», the university students' organization, so as to train and provide the Church with well trained and Catholic leaders inspired with a generous love for their Ukrainian Catholic Church, its great spiritual and cultural traditions, always ready to give it and its people their very best efforts.

5. Organizes and fosters priestly and religious vocations, provides proper directives regarding the training of the future Ukrainian leaders

and missionaries, and encourages various forms of Catholic action among the Ukrainian faithful.

6. Organizes and supports the Ukrainian Catholic Press Service, conducted in various modern languages, which is able to inform the Ukrainian and foreign press, both quickly and effectively, concerning all the important events of ecclesiastical and religious life, and is prepared to cast the light of knowledge on all the historical and national problems whose biased and false presentation is harmful, not only for the Church and the Ukrainian nation, but for the high ideal of the re-union of the Churches.

7. Officially provides representation before various ecclesiastical and secular bodies.

8. Issues joint Pastoral Letters as well as various appeals directives and decisions.

6.

Members: Every Ukrainian Catholic bishop may be a member of the Ukrainian Catholic Conference, whether he is residential or titular. However, no one is bound, strictly speaking, to take part in the meetings of the Conference.

7.

Right to Vote: 1. All member-bishops have both an active and passive voice.

2. However, only those bishops who are bishops-ordinaries may be elected to the Administrative Board.

STRUCTURE OF THE ORGANIZATION

8.

The organs composing the Ukrainian Catholic Conference are:

1. The General Assembly of the bishops.
2. The Administrative Board of the Conference.
3. The Episcopal Commissions, departments and other agencies.

9.

The General Assembly, Time and Place:

1. The Ukrainian Catholic Conference holds its meetings, sessions and also its General Assembly once every five years.

2. These gatherings, discussions and assemblies are to take place at the time and place decided upon at the last General Assembly.

3. However, in determining the time and place of the next General meeting with its program, the General Assembly will always keep in mind that beginning with the year 1957 the bishops of North America will have an opportunity to be in Rome for their «Ad limina» visits.

10.

Chairman of Meetings and Assemblies:

1. The chairman of the various meetings and the General Assembly of the Conference is the ordinary who holds precedence among those present according to the rules of Canon Law.

2. The canonical order of precedence will likewise be followed on all other official occasions.

11.

Duration Procedure:

1. The meeting usually sits for three full days.

2. It begins with the celebration of the Divine Liturgy of the Holy Ghost for the intentions of the conference.

3. In the event that various Episcopal commissions are formed, they will conduct their business in the morning, immediately after a preliminary Assembly, and the afternoon will be devoted to plenary sessions.

12.

The Agenda:

1. Every bishop-member has the right to place all those matters on the agenda which he deems of sufficient importance to be looked into and decided upon at the next meeting.

2. All such matters proposed for consideration have to be placed into the hands of the secretary of the administrative Board of the Conference at least two months before the date fixed for the next meeting.

3. The bishops of every ecclesiastical province may discuss all such matters at their annual meetings that would be on the agenda at the closest gathering of the Ukrainian Catholic Conference.

13.

General Themes of the Assemblies:

1. All questions placed on the agenda of the meeting should concern the life, development and mission of the Ukrainian Catholic Church in all countries of Ukrainian settlement.

2. However, in the first place should stand those questions which require a swift and immediate decision.

14.

Convocation of the Conference and the agenda:

1. The Secretary of the Administrative Board of the Conference with the knowledge and consent of the President of the Board, will send each bishop-member an agenda of the next meeting, together with an official notice of convocation.

2. With the consent of the chairman of the meeting, any bishop present may submit new questions for discussion to the meeting, on condition that such questions be concerned with the life and development of the Ukrainian Catholic Church.

15.

Decisions of the Conference:

1. All decisions of the Conference are made in the ordinary manner, that is to say, by a relative majority of the votes cast.

2. However, to effect an amendment to the Constitution, a two-thirds majority of votes is necessary.

16.

The manner of voting:

1. The election of the members of the administrative Board will take place by secret ballot.

2. All other decisions of the Conference will take place by an open ballot, unless two of the bishops present insist that any particular matter be decided by secret ballot.

17.

Elections, Appointments:

1. The election of all members of the administrative Board of the Conference will take place in this manner: Every bishop present receives a list of bishops-ordinary, and he marks the name of the bishop for whom he wishes to cast his vote.

2. All other elections take place without the presentation of an official list, except in the case of chairman and secretaries of the various Episcopal Commissions, agencies and other departments, whose candidature is proposed by the Administrative Board.

18.

Authority of the Conference.

The Conference has authority to:

1. Constitute the Episcopal Commissions, departments, agencies and other divisions etc. to outline their duties.

2. To accept and approve the reports of the Administrative Board, Episcopal Commissions, agencies and all other departments.

3. To choose the members of the Administrative Board of the Episcopal Commissions, various departments and all other agencies.

19.

Minutes of meetings and General Assembly:

1. After each meeting or general Assembly of the Conference, the secretary of the Administrative Board of the Conference will send a copy of

the minutes, after it has been approved by the chairman, to: every bishop-member, to the Apostolic Delegates of those countries which are represented at the Conference, to the Secretary of State and to the Sacred Congregation for the Eastern Church.

2. The minutes are a confidential document, and are meant for the exclusive use of the bishop-members only.

20.

The General Assembly:

The General Assembly of the Conference is to take place at the conclusion of every five-year meeting. It is necessary for the validity of its decisions that one half of the bishop-members be present, either in person or, through their representatives who bear written notification of same.

21.

The following is within the competence of the General Assembly:

1. To hear the reports of the Administrative Board, all Episcopal Commissions, departments and all other agencies.

2. To elect a new Administrative Board, Episcopal Commissions, departments and to constitute necessary divisions.

3. To choose the time and place of the next meeting.

4. To investigate and decide upon the eventual amendments to the Constitution.

5. To approve a preliminary budget and various financial expenditures.

22.

The administrative Board:

Acts in the name of the organization between meetings. It co-operates closely with everyone of the Episcopal Commissions, directs the work of the various departments and divisions, and fulfills the function of a permanent Secretariat of the Conference.

23.

Officers of the Administrative Board:

The Administrative Board is composed of: one Metropolitan who is President, and two bishops, with the respective duties of secretary and vice-president. In the event of the death or resignation of one of the members of the board, the remaining members will adopt a new member for the remainder of their term in office.

24.

The chairman of the Episcopal Commissions may be invited to the deliberations of the Administrative Board, but only with a consulting voice.

25.

Meetings of the administrative Board:

The administrative Board should meet at least once every year for its deliberations. The minutes of all the deliberations of the Administrative Board should be sent to all the members.

THE EPISCOPAL COMMISSIONS

26.

The duty of the Episcopal Commissions:

Every Episcopal Commission has the duty of executing the decisions of the General Assembly according to its particular mandate, as well as any decisions of the Administrative Board.

27.

The number of Commissions:

The number of Episcopal Commissions attached to the Ukrainian Catholic Conference will be determined by the needs of the Ukrainian Catholic Church in the various countries of Ukrainian settlement.

28.

The Composition of the Episcopal Commissions:

Every Episcopal Commission is made up of two Bishops, one of which fulfills the function of President, while the other acts as secretary. Every Commission may invite one or more priests, who by virtue of their great learning or abilities, may assist it in the fulfillment of its purpose. All the work of the Commissions, however, has to take place under the direction of the bishops.

29

In the event of the death or resignation of one of the two members of the Episcopal Commission, the administrative Board will nominate another bishop to take his place till the time of the next General Assembly.

30

The Episcopal Commissions should gather for deliberations as often as their duties permit.

31

The Annual Report of the Episcopal Commissions:

Every Episcopal Commission will prepare an exact report of its work every year and will send it to the Administrative Board.

THE GENERAL SECRETARIAT

32

The Secretariat of the Conference:

The Secretary of the administrative Board fulfills the functions of a permanent General Secretariat, either personally or with the assistance of trusted and qualified persons.

33

The Authority of the General Secretariat:

1. To mediate between the bishops and the administrative Board, the Episcopal Commissions and all other agencies and departments.

2. To co-ordinate the work of the administrative Board, the Episcopal Commissions and all other agencies and departments.

3. To gather and retain information, which can enable the Conference to fulfill its mission successfully.

4. To publish and promulgate all decisions and declarations of the Ukrainian Conference.

DEPARTMENTS, AGENCIES AND DIVISIONS, etc.

34

Departements, Agencies and divisions:

The General Assembly of the Conference has the right to constitute various departments and divisions which are of value for the successful labor of the organization.

35

Agencies:

The General Assembly or the Administrative Board have the right to appoint either a cleric or layman, to conduct any particular task with the proviso that such an agent has the obligation to follow accurately all directives given him, and to issue a report of his work to one of the two executives.

Allegato alla lettera 498/58 in data 9 febbraio 1962

Osservazioni al Progetto di Statuti per le Conferenze Episcopali dei Vescovi Ucraini.

Art. 1. Sarebbe forse meglio un titolo come il seguente: Conference of the Catholic Hierarchs of the Ukrainian Rite.

Art. 2. Si potrebbe dire che la Conf. è «un'organizzazione» che si ispira al can. 351 del M. P. Cleri Sanctitati.

Art. 2, 2. Mettere semplicemente: Its decisions are rather directives or counsels and have no force of law, not being those of a Synod.

Art. 4, 2. Omettere qui ed altrove (art. 5, № 3, 6) il termine nazionale per mettere meglio in evidenza il carattere ecclesiastico delle Conferenze.

Valga l'esempio del Sinodo nazionale armeno del 1911: edizione ancor oggi criticata.

Art 10. Ci si potrà anche riferire ai cann. 414 e 339 del Motu Proprio Cleri Sanctitati.

Art 20. Si potrebbe esigere la maggioranza qualificata per le decisioni.

Va infine osservato che, trattandosi: di Conferenze Episcopali «sui generis» a cui partecipano Vescovi da tutte le parti del mondo e mentre il Metropolita di Leopoli è impedito, sarebbe bene, prima di addivenire ad una approvazione, sottoporre gli Statuti a un congruo periodo di prova.

Inoltre per il luogo ove tenere le Conferenze dovrà essere tempestivamente sentito il locale Rappresentante Pontificio.

ЦЕРКОВНЕ МАЙНО

Церковні добра

Quoniam ecclesiae dicatae sunt cultui Dei, ideo etiam earumdem bona tamquam ipsi Deo dicata considerare oportet. Cum vero quisque ecclesiae rector ad hoc institutes sit, ut ecclesiae bona legitime administret, sequitur eum illud munus adeo caute obire debere, ut illa tamquam, Dei et non hominum res administret. Immo hie generatim illud notandum venit res istas peculiariter Dei cultui dedicatas non modo ecclesiae particularis rectori, sed potiori iure Ordinario loci, immo ipsi Pontifici universali subesse. Ut autem administratio ista recte procedat, ecclesiae rectorem inventarium accuratum omnium honorum ecclesiasticorum uno exemplari in sua praeprimis habeat oportet, alterum exemplar eiusdem ad Cancellariam Ordinariatus transmittere tenebitur. Porro in exemplaribus inventarii, si quae immutationes in bonis isitis fuerint factae semper singillatim eas adnotare debet.

Ut autem administratio bonorum ecclesiae tutior sit, ac eapropter rector nunquam fidelium suspicionem incurrat, ne forte bona ista ad alium usum convertantur, seligat sibi tres ex sua paroecia moribus spectatissimos viros, et, in quantum fieri potest, eiusmodi qui sufficienti patrimonio provisi sunt, quique eum in administratione horum bonorum accepti et expensi, in quo redditus exacti et expensae erogatae diligenter et religiose adnotentur.

(Synodus Leopolitana 1891, tit XV, № 1, 2)

Церковні добра

1. Понеже Церкви посвященї суть службѣ Бога, прото и ихъ добра належить уважати яко посвященї самому Богу. Понеже однакъ кождый управитель Церкви на то есть поставлений, щобы добрами Церкви законно управлявѣ, слѣдує, що ђнѣ повиненѣ сей обовязокъ выповняти такъ обережно, щобы ними управлявѣ, яко рѣчами

Божими, а не людскими. Що б́льше, тутъ загально выпадає примѣтити, що рѣчи тї, особливо службѣ Бога посвяченї, п́длягають не самому управителеви почастной Церкви, но б́льшимъ правомъ мѣсцевому Ордннарїєви, а даже самому Архієреєви Вселеньскому. Щобы же тое управленє вело ся правильно, потреба, щобы передовсѣмъ управитель Церкви мавъ докладный инвентарь всѣхъ д́бръ церковныхъ въ одн́мъ примѣрнику въ своѣй Церквѣ, а другїй примѣрникъ обовязанный буде переслати до канцеляріи Ординаріятской. Дальше въ примѣрникахъ инвентаря належить всегда подр́бно зазначити змѣны, если бы якї въ тыхъ добрахъ повстали.

2. Щобы же управа д́бръ церковныхъ була безпечнѣйша и щобы въ т́мъ управитель не попавъ въ яке п́дозрїне вѣрныхъ, мовъ бы добра тї обертали ся на якїй инный ужитокъ, няй выбере собѣ трехъ изъ своєї парохїи обычаями най́отличнѣйшихъ мужей и о сќлько можъ такихъ, котрї заосмотренї суть достаточнымъ майномъ, котрї бы ему при управѣ сихъ д́бръ помагали. Кромѣ того няй мае кождый парохъ книгу рахункову доход́въ и выдатќвъ, въ котрої бы приходы и выдатки починенї, старанно и совѣстно були записанї.

(Львівський Собор 1891, тит. XV, № 1, 2)

Церковна нерухомість

Quoad bona immobilia generatim servantur omnia ilia, quae Synodus nostra Zamoscena praescribit Titul. XIII.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. XV, № 5)

Церковна нерухомість

Що до д́бръ недвижимыхъ, належить загально заховати все то, що приписує нашъ Синодъ Замостьскїй Тит. XIII.

(Львівський Собор 1891, тит. XV, № 5)

Оренда церковного майна

Locationes autem ad annum, vel permissione Ordinarii ad triennium, non aliis dentur quam christianis honestioribus.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. XV, № 7)

Оренда церковного майна

Вынаймлене же на рѣкъ або за призволенемъ Ординаріату на три роки най надає ся не иншимъ, лише честнѣйшимъ Христіанамъ.

(Львівський Собор 1891, тит. XV, № 5)

Адміністрування дібр покійного єпископа

Ut etiam bonis defuncti Archiepiscopi, vel Episcopi, quoad fieri potest ex praescripto sacrorum Canonum provideatur, statuit Synodus, ut in qualibet dioecesi assumantur ex clero tres viri, qui statim post ipsius mortem, inventarium rerum omnium mobilium, et immobilium, ac semoventium confidant in praesentia notarii, et quinque testium, iique omnes eiusdem inventarii veritatem, integritatem, et sinceritatem iuramento gravissimo comprobent coram future Episcopo; et ut non modo suae verum etiam futuri successoris, et eorum omnium, quorum intererit, indemnitati consultum sit, teneantur ii qui ex clero eligentur alteram eiusdem inventarii copiam Episcopo administratori statim reddere, alteram sibi retinere. Administratori vero, ne liceat quoquomodo bona mobilia et semoventia alienare, et distrahere aut mobilia locare; sed ea omnia diligenter conservare teneatur, ac insuper exactissimam de perceptis, et expensis omnibus future successori rationem reddere sub poena intended ab ecclesia, et pontificalium exercitio.

(Synodus Zamostena 1720, tit. VI)

Адміністрування дібр покійного єпископа

А щоб також завбачити розпорядження майном усопшого архієпископа чи єпископа згідно з приписом священних канонів, Синод

постановив у будь-якій дієцезії вибрати із кліру трьох мужів, які негайно ж після його смерті зробили б інвентаризацію усіх речей рухомих і нерухомих, та довірених йому (речей) у присутності нотаріуса і п'ятох свідків; і вони усі під найважчою присягою (нехай) засвідчать перед майбутнім єпископом про справжню цінність інвентаря, його цілісність, та збереження у повній цілісності. А для збереження інвентаря у повній цілісності слід вирішити, що ті, які будуть вибрані з кліру, зобов'язані не тільки зробити копію для себе, але також для майбутнього наступника і для всіх тих, кому на цьому залежить; ще одну копію інвентаря треба негайно видати єпископові-адміністратору, а одну залишити собі.

Адміністраторові не дозволяється в будь-який спосіб віддавати, або притягувати рухомі (або довірени) добра, або нерухомі, але він зобов'язаний старанно (їх) оберігати, а крім того майбутньому наступникові здати найточніший рахунок про доходи і витрати під карою інтердикту від Церкви понтифікаційної Служби.

(Замойський Собор 1720, тит. VI)

Рухоме майно покійного єпископа

Quoad bona defuncti Episcopi loco illius dispositionis, quam Synodus Zamoscena praescribit, adoptanda est praescriptio legis recentioris, ut in superiori capite de Metropolitana expositum fuit, et idem in statutis Capitulorum expresse definitur.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. VII, cap. III, № 3)

Рухоме майно покійного єпископа

Що до дѣбрь помершого Єпископа, вмѣсто того распорядженя, котре Синодъ Замостьскій приписує, належить прийняти приписъ новѣйшого закона, якъ то въ попереднѣй главѣ о Митрополитѣ було вложено, и то само въ статутахъ Капитулъ выразно єсть опредѣлено.

Львівський Собор 1891, тит. VII, гл. III, № 3)

Адміністрування церковного майна в Канаді

Ut autem securitati bonorum temporalium ecclesiarum, caemeteriorum, scholarum et omnium eorum quae ad Ecclesiam pertinent, summa cum diligentia prospiciatur, curet Ordinarius, ne rector consiliumve administrationis nomine ac iure proprio retineat, pro quorum acquisitione fideles quovis modo subsidia contulerunt; atque satagat, audito in pertractandis negotiis virorum peritorum ac consultorum suorum consilio, eas tituli possessionis formas adhibere, omnesque praescriptiones servare, quae legibus civilibus respondeant, quaeve ecclesiasticorum bonorum administrationi, conservationi ac plenae in posterum transmissioni faveant, Itemque Ordinarius normas quas iudicaverit de bonis ecclesiasticis administrandis opportunas, statuatur.

(Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali,
23 maii 1930, Graeci Rutheni ritus, § I, art. 6)

Адміністрування рухомого церковного майна

Ut autem securitati bonorum temporalium ecclesiarum, caemeteriorum, scholarum et omnium eorum quae ad Ecclesiam pertinent, summa cum diligentia prospiciatur, curent Ordinarii: a) ne Rector Consiliumve administrationis nomine ac iure proprio retineant, pro quorum acquisitione fideles quovis modo subsidia contulerunt; b) satagant, audito in pertractandis negotiis virorum peritorum ac consultorum suorum consilio, eas tituli possessionis formas adhibere, omnesque praescriptiones servare, quae legibus singulorum Statuum respondeant, quaeque ecclesiasticorum bonorum administrationi, conservationi ac plenae in posterum transmissioni faveant; c) normas quas iudicaverint de bonis ecclesiasticis administrandis opportunas, statuatur.

(Sacra Congregatio pro Ecclesia Orientali,
1 martii 1929, Cum data fuerit, § I, art. 6)

Церковна власність

кан. 578. All Church property, real and personal estate, is owned directly by the Catholic Church, the Archeparchy and its institution, or by the

respective parish, as spiritual entities having a legal personality. Neither individual clerics, religious or lay, nor congregations of faithful can ever consider themselves owners of Church property, although they might hold such property in their name or in trust for congregations or churches in accordance with the prescriptions of civil law.

кан. 579. Its Divine Founder ordered that the Church be governed in the administration of temporal goods exclusively by the Hierarchy, i. e., of His Vicar on earth, the Pope and Bishop of Rome, and other bishops. Pastors, other clerics, and lay persons have no original title to share in this task; they participate in the management of Church property only to the extent that this privilege has been granted to them by the Hierarchy, who have the full and inappealable right to change at their discretion and at any time the limits of this participation, i.e., can grant, change, enlarge, curtail, revoke and abolish it.

кан. 583. The acquisition, transfer, and alienation of any kind of property, especially the mortgaging of real estate of any church or of any ecclesiastical institution or society which is under the jurisdiction of the local Hierarchy, requires the written authorization of the Metropolitan.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Юридичні інструменти

кан. 586. The original document or a notarized copy of all deeds, abstracts of title, and other legal instruments relating to churches, schools, rectories, convents, cemeteries, and other ecclesiastical property shall be submitted for safekeeping in the Chancery archives.

кан. 590. The archives of every parish shall preserve the original or notarized copies of all documents, both those which prove the right of ownership and those which in any manner affect the property of a given parish or mission, e. g. fire insurance or any other insurance policies, as well as the maps of all the real estate owned by the parish.

кан. 591. Parish corporations must preserve in the parish archives the original or notarized copy of the charter and all by-laws as well

as documents containing later changes or additions in the charter or by-laws.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Фінансове управління парафії

кан. 592. It shall be the right and duty of the pastor or administrator of a parish to administer carefully and prudently the parish property committed to his care. Included under the ordinary acts of administration are the following:

1. collecting and banking of all moneys acquired in approved ways;
2. buying of normal necessities for regular administration of the parish;
3. maintaining and repairing of all properties and replacing of that which is worn out or unusable, provided that the individual transaction costs less than \$1,000.00 in parishes with an average yearly income of \$20,000.00 during the past three years; \$750.00 in parishes where the average annual income was at least \$10,000.00; \$500.00 in parishes of a lesser average annual income;
4. paying off wages and salaries;
5. paying the bills for heat, light, water, telephone, and other daily necessities;
6. paying off taxes and insurance;
7. prudent and moderate support of the rectory.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Джерела доходів парафії

кан. 599. The free-will offerings of the faithful in each parish shall be the main source of parish revenue. In raising funds, the pastor must conscientiously conform to local requirements, accepted customs, and the general public attitude of the locality in order to avoid bringing religion and the Church in disrepute.

кан. 601. Not merely the gifts and offerings given by the faithful during the services, but also those given on all other occasions shall belong to the parish, except the following:

1. Special collections ordered or permitted by the Metropolitan, which are to be forwarded according to his instructions.

2. Stipends for services, which belong to the priest to whom they were given.

3. Personal gifts given individually in regard to which the intention of the donor is expressed clearly and certainly these belong to the recipient.

4. Offerings given on the occasion of the administration of the sacraments or sacramentals, which belong to the pastor, subject sometimes to his obligation to give to his assistants a share according to the directives of the Metropolitan and to the cantor according to the local custom.

кан. 602. In parishes under the direction of the priests of any religious institute, regardless as to whether these parishes are or are not incorporated, all the gifts and offerings of the faithful shall accrue to the parish, unless in individual cases it can be proven beyond doubt that they were given for the use of the religious institute.

кан. 604. The permission of the Metropolitan is required for the launching of a fund campaign conducted by a professional fund raising organization.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Обмеження управління грошима священиками

кан. 610. Pastors shall be mindful of the regulation which demands that permission shall be granted by the Metropolitan for certain types of alienation only upon the previous advice or consent of certain Archieparchial boards, and at times only by the authorization of the Apostolic Delegate or the Apostolic See. They must therefore take into consideration the time necessary for petitioning and obtaining the permission from the Sacred Congregation for the Oriental Church, or for requesting the advice or consent of the Archieparchial Consultors or the Archieparchial Administrative Council.

кан. 613. No priest shall use his personal funds to provide a rectory with necessary or customary furniture; otherwise furnishings purchased by him will be considered as a donation to the parish and may neither be removed by the priest upon relinquishing the rectory nor claimed by his heirs upon his death.

кан. 615. Priests are forbidden to make or accept a loan from funds belonging to a church or parish society.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Фінансові записи

кан. 617. The financial accounts of the parish shall be kept by the pastor or under his personal supervision, direction, and responsibility.

кан. 620. The pastor and the administrator shall have a well kept and up to date list or an accurate inventory of sacred vessels, liturgical vestments, and other valuable liturgical furnishings.

кан. 621. When a pastor or administrator relinquishes the management of a parish, he shall deliver to his successor, either in person or through the protopresbyter, all registers, and account books with all entries up to date and other records and valuable papers of the parish, and shall do all things, required to place his successor in full and complete possession of all the property of the parish.

кан. 622. An annual report on the financial status of the parish must be submitted to the Chancery according to the following norms:

1. The financial report for the preceding calendar year must be forwarded not later than March 1 of the current year.

2. This report must be filed on the official form supplied by the Chancery.

3. The report must show the exact financial status of the parish, care being taken to not omit mention of separate fundes, surplus capital, investments, government bonds, debts, etc.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Зведення та обслуговування будівель

кан. 623. Pastors, administrators, and church committees are forbidden to enter into any contract with any architect, engineer, or contractor before the written permission of the Metropolitan has been obtained.

кан. 624. Pastors, administrators, and church committees are forbidden to erect any new buildings, e. g., a church, chapel, school, hall, garage, or to demolish or substantially alter any existing buildings without the previous permission of the Metropolitan.

кан. 625. The following procedure shall be observed in all building matters:

2. After a sufficient amount of the necessary capital has been obtained the pastor shall request a reliable architect to draw up a sketch of the proposed building according to the specifications of the pastor without any obligation on the part of the parish. The pastor shall forward the approved sketch to the Archieparchial Building Commission.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Збірки

кан. 633. Archieparchial collections shall be governed by the following norms:

1. Ordinary collections, which occur annually at various predetermined times, shall be distinguished from extraordinary collections which are announced by the Chancery on the occasion of some extraordinary need.

2. The following collections shall be taken up in all secular and religious parish churches and oratories:

Christmas	Archieparchial Seminaries
February	Archieparchial Press
March	Mission Fund
Easter	Archieparchial Seminaries
May	Infirm and aged Priest's Fund
June	Mission Fund

Feast of SS. Peter and Paul	Peter's Pence (if the feast does not fall on a Sunday, it is to be taken on the Sunday following the feast)
August	Archieparchial Youth Centers
September	Mission Fund
October	Archieparchial charities
November	Orphans and Aged
December	Mission Fund

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Зарплата духовенства

кан. 636. Parish priests shall be reimbursed according to the following norms:

1. The salary to be paid to a parish priest from church funds can be determined only by the Metropolitan. Resolutions of church committees, or even of the whole congregation have no legal force. Priests who have accepted salaries larger than those assigned by the Chancery are obliged to restitution.

2. The salary of a parish priest may at times be determined by a special decree of the Chancery. In the absence of such a decision, the priest shall receive the same salary that his predecessor received during the last month of his assignment. The Metropolitan alone can grant an increase in salary.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Уряд, який утримує парафія

кан. 640. The parish treasury shall supply the furnishings for the rectory, defray the expenses incurred for fuel, electric power, water, sewage, garbage disposal, taxes, and other incidentals, and shall pay for the cleaning of the laundry of the parish house and priests, as well as of other priests who may be visiting the parish, with the exception of the personal items of the last mentioned and the laundry of the relatives of the priests.

кан. 641. Local telephone calls and long distance telephone calls occasioned by parish business shall be paid by the parish.

кан. 642. The parish shall pay the premiums for medical and hospitalization insurance for each priest assigned and for the members of his family who can be included in his policy.

кан. 643. For priests who have chosen Social Security Coverage, the parish shall pay the Social Security Tax.

кан. 646. Parish priests shall be reimbursed for their travelling expenses from parish funds whenever they participate in the prescribed retreats for the Archieparchial clergy, or in the annual or extraordinary meetings of their protopresbyterates, provided the distance from their residence to the place of the retreat or meeting is more than three hundred miles.

кан. 647. Whenever an automobile is necessary or useful by the discharge of pastoral duties, e. g., for reaching an outlying school, for visiting parishioners residing in a large territory, the pastor of a parish of at least one hundred families can be reimbursed with the approval of the Metropolitan from parish funds for expenditures up to \$300.00 a year.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Документи нерухомого церковного майна

Єпископський Ординаріят бажає мати евіденцію маєткового стану кожної душпастирської одиниці. Тут належать також дані правового запису дотичного майна.

Тому кожний управляючий душпастир пришле Єпископському Ординаріятові оригінал чи легалізований відпис усіх документів власности, чи вони відносяться до купна чи продажу, до застави (мортгеджу), чи іншого правового обтяжування церковних нерухомостей.

Якщо парохія закупила якийсь обект, то душпастир пересилає також мапку того обекту. Її може зладити сам священик.

В архіві кожного душпастирства слід зберігати

1. Оригінали або точні відписи всіх документів, як таких, якими можна доказати право власности, так і інших, що відносяться до нерухомостей дотичного душпастирства, тобто поліси забезпечення від вогню чи інших елементарних нещасливих випадків, тощо.

2. Мапки всіх нерухомостей.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату, 1953, розпор. 70)

Ставлення будівель для церковних цілей

Єпископський Ординаріят пригадує духовенству, що канонічне право не дозволяє ставити ніякої будівлі, напр., церкви, каплиці, приходства, школи, залі, ґаражу, на ґрунті, що є власністю церкви чи на іншому місці, коштами церкви чи грішми зібраними іменем церкви або для церковних цілей, без попереднього письмового дозволу Єпископського Ординаріату.

Тому не дозволяється душпастирям брати участь навіть у нарадах, хоч вони тільки підготовляють таку будівельну діяльність, якщо вони не одержали попередньої, принаймні загальної, письмової згоди Єпископського Ординаріату.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату, 1953, розпор. 71)

Позички у вірних

Досвід навчив, що не вказаним є позичати гроші у вірних на т. зв. «новт»... Для парохії краще позичати гроші у таких фінансових установах, які погодяться на сплату довгу малими місячними ратами продовж певно означеного часу.

Єпископський Ординаріят забороняє без дозволу зятягати навіть найменші позички. Не дозволяє на позички тоді, коли церква не має точної умови сплати певними ратами та коли не виключено в умові всяких прикрих несподіванок.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату, 1953, розпор. 72)

Згода Апостольського Престолу на відчуження церковного майна

Єпископський Ординаріят повідомляє душпастирів, що за декретом Апост. Престолу «Postquam Apostolicis», з 9 лютого 1952 р. слід мати в усіх випадках вивласнення церковного майна, напр., продаж, позички, заміни, відступлення права, залишення судової скарги й ін., крім дозволу Апост. Екзарха ще й пораду чи згоду єпархіяльних дорадших органів, якщо йдеться про суму більшу від \$2,000.00, а треба просити дозволу вищих церковних властей, якщо йдеться про вартість чи суму більшу від \$10,000.00.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату, 1953, розпор. 73)

Фінансові звіти

1. Кожний душпастир зобов'язаний прислати Єпископському Ординаріятові фінансовий звіт за попередний календарний рік, найпізніше до 1. березня біжучого року.

2. Фінансовий звіт має показувати точний маєтковий стан душпастирства, не пропускаючи ніяких окремих фондів, державних облігацій та ін.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату, 1953, розпор. 75)

Єпархіяльні збірки

За звичаєм Церкви апостольських часів і наша єпархія вимагає від своїх вірних, крім звичайних чи надзвичайних місячних розметів, що їх складає кожна церква, ще окремих добровільних пожертв на єпархіяльні цілі.

Кожний душпастир зобов'язаний переводити ось такі збірки:

1. На Різдво: На єпархіяльні семінарії.
2. В лютому: На єпархіяльну пресу.
3. В березні: На місійний фонд.

4. На Великдень: На епархіяльні семінарії.
5. В травні: На німечних священиків.
6. В червні: На місійний фонд.
7. В день св. Петра
й Павла, якщо
випаде в неділю,
або в наступну
неділю: На Петрів Гріш.
8. В серпні: На Епархіяльну Вакаційну Оселю.
9. В вересні: На місійний фонд.
10. В жовтні: На Укр. Католицький Допомоговий Комітет.
11. В листопаді: На сиріт і старців.
12. В грудні: На місійний фонд.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату, 1953, розпор. 76)

Обмеження видатків з церковної каси

Єпископський Ординаріат дозволяє душпастиреві робити з церковної каси такі обов'язкові й примусові видатки, які не перевищують для якоїсь одної справи три відсотки приходів його церкви в попередньому календарному році, але в ніякому випадку більше як \$500.00.

На більші видатки в одній і тій самій справі треба просити дозволу Єпископського Ординаріату.

Не дозволяється розділювати справи, яку з природи речі слід уважати одною, на кілька, щоб таким способом уникнути потреби дозволу Єпископського Ординаріату.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату, 1953, розпор. 78)

Зарплата священиків

Висоту платні, яку дістає душпастир з церковної каси, визначає Єпископський Ординаріат. Рішення церковних комітетів чи цілої

церковної громади, які супротивляються розпорядженням Єпископського Ординаріату не мають ніякої правної сили.

Деколи таку платню душпастиря визначає Єпископський Ординаріат окремим рішенням, а якщо такого нема, то душпастир одержує платню, яку мав його попередник в останньому місяці свого душпастирювання. Дозвіл збільшити таку платню може дати лише Єпископський Ординаріат.

(Розпорядження Філядельфійського Екзархату, 1953, розпор. 79)

Відчуження церковного майна заборонено

Bona Ecclesia quilibet vendere, oppignorare, aut quoquo modo alienare non aubeat, vel suis possidenda, relinquere, et dividere haereditario quasi titulo sub poena excommunicationis ipso facto incurreudae, et privationis Officii, vel Beneficii. Si quae vero alienata sunt, ut recuperentur Ordinariis curent, suumque ad hoc consilium, ac patrocinium conferant.

(Synodus Zamostena 1720, tit. XIII)

Відчуження церковного майна заборонено

Нехай ніхто не важиться церковних дібр продавати, заставляти чи будь-яким способом розтрачувати, або своїм у посідання віддавати, або будь-яким титулом у спадщину лишати, під карою викляття самим вчинком стягненої і зложення від уряду і позбавлення парохії.

(Замойський Синод 1720, тит. XIII)

Відчуження церковного майна заборонено

Переконавшись, що Всеч. Духовенство не досить стисло захоче багаторазові розпорядження Ординаріату, силою яких заборонено парохам і завідателям парохій вивозити, спродавати або дарувати навіть публічній інституції який-небудь предмет, який належить

до церкви, хочби й видавалося малої вартости, поновляємо сьогодні цей наказ з тим, що священник, який продав би, або дарував комубудь, або вивіз предмет, що належить до церкви вартости 20 корон без позволення Ординаріату, стягає на себе кару суспензи виданого вироку, в яку попадається самим вчинком. Доручається zarazом ОО. Деканам це розпорядження відчитати на п'ятьох з ряду деканальних соборчиках.

(Митр. Андрей, декрет з 14. 08. 1909, ч. 105, Клим Корчагін, Карне Право Української Католицької Церкви, Рим 1981, с. 48)

Акти надзвичайного управління

«In accordance with the prescriptions of Canon 1277, the Canadian Conference of Catholic Bishops hereby decrees that the following acts of administration will be considered as acts of extraordinary administration and therefore will be subject to the limitations of Canons which regulate such acts:

1) non cumulative acts over 5% of the maximum amount approved by the Episcopal Conference and recognized by the Apostolic See for the alienation of Church property;

2) acts which, according to the prescriptions of the Code of Canon Law, require the approval or the advice of certain groups or advisors;

3) acceptance or refusal of an inheritance, a bequest, a donation or foundation because of long-term obligations;

4) acts of alienation of property; (these acts are also subject to the limitations of Canon 1292 ss);

5) acts which endanger the patrimony of a juridical person; (these acts also subject to the limitations of Canon 1292 ss);

6) erection of a cemetery;

7) court action;

8) purchasing of real estate.»

Commentary: Decree № 9, approved by the Conference, Oct. 23, 1984, was reviewed by the Apostolic See (letter of Apostolic Nunciature, Prot. № 20506, March 8, 1985).

Canon 1277 provides that the Episcopal Conference is to determine which acts of temporal administration constitute acts of extraordinary administration.

The Code distinguishes three categories of acts: *Ordinary* administration (recurring expenditures), acts which in view of the particular circumstances of the diocese are of major importance (these are to be determined by each bishop in his diocese, and acts of *extraordinary* administration.

Acts of extraordinary administration require the consent of both the Finance Council and the College of Consultors before they can be validly carried out.

According to § 1 of the decree, non-recurring acts which presently involve a sum of more than \$50,000 are acts of extraordinary administration subject to the prescriptions of the Canon. (The maximum amount referred to in the decree is presently \$1,000,000 for Canada).

If a bequest contains long-term obligations (generally considered to be more than 25 years), the diocesan bishop needs the consent of both Councils either to accept the bequest or to refuse it.

Lawsuits are governed by the prescriptions of Canon 1288.

Acts of alienation or conveyance of church property, as well as acts which could endanger the stable patrimony of a juridical person, would include: sale of church land and buildings, entering into long-term loans or mortgages, issuing bonds or debentures, transfer of corporate ownership to lay boards, and so forth. Long-term leases are also subject to the prescriptions of Canon 1297. However, special sums have been determined for acts of alienation of property, as outlined in decree № 10.

(Implementation of 1983 Code,
Canadian Conference of Catholic bishops,
№ 536 of 14.05.1985, Decree № 9)

Відчуження церковного майна

«In accordance with the prescriptions of Canon 1292, the Canadian Conference of Catholic bishops hereby decrees that the minimum amount

applicable in cases to which the Canon applies will be ten per cent (10%) of the maximum amount approved by the Conference».

Commentary: Decree № 10, approved by the Conference, Oct. 23, 1984, was reviewed by the Apostolic See (letter of Apostolic Nunciature, Prot. № 20506, March 8, 1985).

The maximum amount approved for the alienation or conveyance of church property in Canada is presently fixed at \$1,000,000 (Congregation for the Clergy, Prot. № 167623/III, March 26, 1982).

Consequently, in virtue of this decree, when church land or buildings are to be sold, or other transactions entered into which could jeopardize the stable patrimony of a juridical person in the church, the following norms are to be observed:

- acts under \$50,000: the diocesan bishop may carry out these acts on his own;
- acts between \$50,000 and \$100,000: the diocesan bishop needs to consult the Finance Council and the College of Consultors (see decrees №. 4 and 9);
- acts between \$100,000 and \$1,000,000: the diocesan bishop needs the consent of the Finance Council, of the College of Consultors and of interested parties;
- acts over \$1,000,000: in addition to the consents mentioned immediately above, the consent of the Apostolic See is also required before the transaction can be validly concluded.

Among the acts subject to these requirements, we could mention:

- the sale of church land and buildings,
- entering into long-term loans or mortgages,
- entering into long-term leases,
- issuing bonds and debentures,
- transfer of corporate ownership to lay boards.

(Implementation of 1983 Code,
Canadian Conference of Catholic bishops,
№ 537 of 14.05.1985, Decree № 10)

Оренда церковного нерухомого майна

In accordance with the prescriptions of Canon 1297, the Canadian Conference of Catholic Bishops hereby decrees that the following norms shall be observed when it is question of leasing or renting ecclesiastical goods.

1. Lands and buildings for which no immediate or long-term use for Church purposes is foreseen should not be retained indefinitely.

2. The leasing of ecclesiastical property, when the lease extends over a period of two years, constitutes an act of extraordinary administration, and is subject to the prescriptions of Canon 1277, or, in the case of institutes of consecrated life, of Canon 638 §1.

3. Any leasing or renting of ecclesiastical property for a period extending beyond thirty continuous days shall be done in writing, observing all applicable civil and particular laws.

4. Normally, the Church property shall not be leased for less than the current comparable rates. If, however, in particular circumstances, the property is to be leased for less than these rates, the written permission of the Ordinary is to be obtained beforehand, except in the case of institutes of consecrated life of pontifical right where permission of the major superior shall be obtained.

5. Any leasing of ecclesiastical property without charge to charitable or other organizations, if the duration of the lease extends beyond three months, requires the written consent of the Ordinary, or, in the case of institutes of consecrated life of pontifical right, of the major superior.

6. If the total amount of rent to be paid exceeds the maximum amount determined for the region for acts of alienation of ecclesiastical goods, and if the lease has a duration of more than nine years, the permission of the Holy See is also to be obtained beforehand.

This decree is effective one month after the date of promulgation.

Commentary: Decree № 24, approved by the Conference, October 1985, was reviewed by the Apostolic See (Congregation for Bishops – Prot. № 23621, February 2, 1987).

This decree applies both to property owned by dioceses and to that owned either by Institutes of consecrated life (cf. canons 635, 1; 718) or by Societies of apostolic life (cf. canon 741). It applies to the leasing of buildings or of space within them, even for charitable purposes. However, it does not apply directly to the renting of non ecclesiastical property from others for Church purposes.

«Property» in this decree refers not only to lands and buildings, but also to air space or underground areas, as in the case of easements or similar servitudes.

Written permission is required in many instances before Church property may be legitimately leased to others.

According to canon 1277 (see also Decree № 9, CCCB Official Document, № 536), when the property belongs to a diocese, the consent of the finance council and of the college of consultors is required before acts of extraordinary administration may be carried out. Thus, if the lease were to be for a period of more than two years, such consents would be required beforehand.

The permission of the Apostolic See is required if two conditions co-exist simultaneously:

- the lease is for more than nine years duration;
- and the total rent or compensation to be received exceeds \$1,000,000.00 (according to CCCB, Decree № 10, Official Document, № 537).

In other cases, permission may be granted by the Ordinary or, if such is within his or her competence according to the institute's legislation, by the appropriate major superior.

Any applicable prescriptions of civil legislation (for instance as found in Articles of incorporation, etc.) would also have to be observed.

Schedule showings that are convenient so that the home will be presented at its best. Make certain to confirm the showing by phone at least one day in advance. Personal and family privacy should be respected.

(Canadian Conference of Catholic bishops, Decree № 24, October 1985)

ХРАМИ

Начиння та інвентар храмів

Suppellex ecclesiastica ad divinorum celebrationem necessaria ne desit, neve lacera sit, aut immunda. Decani, et Visitatores sedulo curent, alioquin parochos ad Ordinarios deferant. Ipsius etiam suppellectilis duo inventaria quilibet Episcopus fieri iubeat ab omnibus Dioecesis suae parochis, quorum alterum in ecclesia, alterum in cancellaria episcopali servetur.

(Synodus Zamostena 1720, tit. XIII)

Начиння та інвентар храмів

Церковне начиння, необхідне для Святих Служб, завжди повинно бути у наявності, не поламаним і чистим, про те хай пильно подбають декани і візитатори; в противному разі парохі притягуватимуться до відповідальності перед Ординарієм. Кожен єпископ у своїй дієцезії повинен наказати парохам приготувати список церковного інвентаря у двох копіях, із яких один список зберігатиметься у церкві, а другий, у єпископській канцелярії.

(Замойський Собор 1720, тит. XIII)

Структура храму

Speciatim respectu habito ad ipsam templorum nostrorum structuram, ea ita, relate ad quatuor mundi partes, erigi debent, prouti rubricae ritus nostri praesupponunt atque ad executionem caeremoniarum necessarium est; nimirum ita, ut populus in ecclesia Dei consistens, oransque facie ad orientem sit versus; porta autem ecclesiae maior ad occidentem spectet, latus ecclesiae dexterum ad meridiem, sinistrum ad septentrionem. Cuius dispositionis ratio haec est, ut populus cum eoque sacerdos in ecclesia orantes ad orientem versi sint, nimirum ad ipsum Christum,

qui in ss. Litteris Oriens et lux appellatur, eo quod veniens in hunc mundum luce veritatis suae tenebras noctis saeculi huius dispulerit, atque etiam ideo, ut versi ad orientem recordemur, nos a paradiso terrestri ad orientem plantato expulsos iterum ad ipsum anhelare debere. Sic enim inter alios agere docet S. Ioannes Damascenus: «Quoniam igitur Deus spirituale lumen est, ac Christus est sol iustitiae et Oriens in SS. Litteris appellatur, idcirco pars illa, quae sol respicit, ipsi adorationis ergo assignanda est» (De fide orthodoxa. I, IV, can. 12). Item: «Ut veteris Paradisi desiderio defixis ad eum oculos Deum adoremus». Et S. Basilius M. in lib. de Spirit. S. § 27, ait: «Hanc ob causam omnes spectamus ad orientem cum precamur, pauci tamen novimus, quod id facientes antiquam requirimus patriam, videlicet Paradisum, quem plantavit Deus in Eden ad Orientem». Item: «Dominus cum in cruce penderet verso ad occasum vultu erat, eaque de causa ita adoramus, ut in eum oculos intendamus». Et deinceps: «Cum in caelum (Dominus) reciperetur, versus Orientem ferebatur; sicque a discipulis adoratus fuit, atque ita venturus est, sicut eum in caelum euntem conspexerunt... quo circa, quia eius adventum expectamus, ad orientem adoramus. Est autem apostolica haec traditio, in ss. Litteris minime relata».

In fabricando autem templo servetur stylus atque partium dispositio ritui nostro respondens, nimirum: ut templum sit tripartitum, continens sacrarium, divisum a reliquo templo per tabulatum Iconostaseos, atque templum ipsum divisum a Narthece.

Quoad Skevophylakion seu sacristiam melius est, si ea sit duplex, una a dextris, altera a sinistris Sacriarii, in quarum sinistra seu a parte septentrionali inveniatur altare proscomidis; quae tamen Sacristia, prout etiam altare, respondeat parietibus Sacriarii, et non templi, ut ita sacerdotis ingressus in Vesperis et Missa praescriptus per portam septentrionalem, e sacrario fieri possit. Ad aedificium ecclesiae pertinent etiam campanilia, quae pariter solide constreenda sunt, ne deformitate sua discrepent a maiestate templi.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. VI, cap. I, № 1-3)

Структура храму

1. Маючи взглядъ на саму будову нашихъ храмѣвъ въ частности, мають тїи изъ взгляду на чотыри части свѣта такъ ставляти ся, якъ Уставъ нашего обряда предполагає и до выконаня обрядѣвъ есть потребно; именно такъ, щобы народъ въ церкві Божой стоячій и молячій ся, звернений бувъ лицемъ къ востоку; двери же церкви бѣльшій були оберненїи на западъ, бѣкъ правый церкви на полудне а лѣвый на пѣвнѣчь. Причина сего розкладу есть та, щобы народъ а съ нимъ и священникъ въ церкви молячи ся, були оберненїи до востока именно до самого Христа, котрый въ св. Письмѣ Востокъ и Свѣтъ называє ся, тому що прїйшовши на сей свѣтъ, свѣтломъ правды своеї розѣгнавъ тьмы ночи вѣка сего; якъ такожь и для того, щобы мы зверненїи къ востоку, пригадували собѣ, що мы выгнанїи изъ раю земного, засадженого на востоцѣ, знова до него вздохати повиннїи. Такъ бо дѣлати межї иншими учить св. Іоанъ Дамаскинъ: «Понеже отже Богъ есть, духовне свѣтло, а Христосъ есть сонце правды ѥ называє ся Востокъ въ св. Письмѣ, протое часть та, зъ котрой сонце прозирає, має бути призначена Єму на поклонене». Зповь: «Щобы мы съ желанемъ старого раю поклоняли ся Богу, зверненїи къ нему очима». А св. Василиї В. въ кн. о Дусѣ Св. гл. 27 говорить: «Зъ тої причины всѣ споглядаємо на востокъ, коли, молимо ся, однако не многї зъ насъ знаютъ, що тоє творячи, глядаємъ старої ѣтчины т. є. раю, котрый засадивъ Богъ въ Едемѣ на востоцѣ». Такожь: «Коли Господь висячи на крестѣ, бувъ обернений лицемъ ко западу, то и мы по тѣй причинѣ такъ поклоняємъ ся, щобы мы на Него очами взирали». І зновъ: «Коли возносивъ ся (Господь) на небо, возносивъ ся къ востоку, и такъ прїйде, якъ бачили єго взносячого ся на небеса... протое, понеже выжидаємъ єго приходу, поклоняємъ ся къ востоку. Се же есть передане Апостольске въ св. Письмѣ выразно не записане».

2. При будованю же храма належить заховати стиль и розкладъ частей, ѣтповідный нашому обрядови, именно, щобы храмъ бувъ

тричастный, содержащій святилище, ѳддѣлене ѳтъ прочога храма стѣною Иконостаса, а храмъ самъ, ѳддѣленный ѳтъ притвора.

3. Щодо сосудохранильницѣ, або закрестіи, лучше есть, щобы были двѣ, одна по правѳой а друга по лѣвѳой сторонѣ святилища, и въ тѳй зѣ лѣвои або пѳвнѳочной стороны мае находити ся жертѳвникѣ проскомидійный, но тая закрестія якѣ и жертѳвникѣ мають бути примѣнені къ стѣнамъ святилища а не храма, такѣ щобы входѣ священника на Вечерни и Литургіи приписаный, мѳгѣ отбувати ся пѳвнѳочными дверми изѣ святилища. До будынку церкви належать такожь дзвѳонницѣ, котрѣ мають ся рѳвножь прилично будовати, щобы безѳобразностію своею не разили при величавости храма.

(Львѳвський Собор 1891, тит. VI, гл. I, № 1-3)

Структура храму

In sacrario et quidem in eius medio, inveniri debet prae primis altare ita erectum, ut commode circumiri possit; in medio vero altari collocandum est tabernaculum, perquam decenter ornatum, et semper magna cura munde tum intus, tum extra conservandum, pro recondendo Sanctissimo. Sit autem tabernaculum etiam intus lamina aliqua metallica protectum. Inter sex candelabra maiora ex utraque tabernaculi parte disposita eminere debet crux, et quidem cum effigie Crucifixi; inferius quatuor candelabra minora hinc inde duo; in medio altaris ante tabernaculum positus codex S. Evangelii pulchre et decore compactus, repraesentans Christum Dominum; retro altare ad parietem elevata sit cathedra superior pro sessione sacerdotis ad Epistolam et lectiones. In ipso templo, praesertim coram leone Salvatoris et SSmae Deiparae, consistant duo candelabra maiora in tali distantia ab Iconostasi collocata, ut omne incendii periculum praecaveatur. Coram SSmo vel extra vel infra Iconostasim pendeat lampas lucens continuo, aut saltern quo tempore sacra peraguntur. Insuper ex fornice ipsius templi pendeat polycandilon; in pavimento medii templi reperiatur tetrapodium, in quo depositae maneat sacrae leones deosculandae a populo ingrediente Ecclesiam, scilicet, a dextris imago crucis, a sinistris imago tituli Ecclesiae, et quidem cum cruce erecta

inter quatuor aut saltem duo candelabra. Ex utraque parte templi ad parietes prope Iconostasim inveniuntur scamna cum tabulate separate seu parvi chori (Klirosi) pro cantoribus. In Ecclesiis amplioribus sit etiam pulpitum pro concionibus et quidem, si commode fieri possit, a sinistris, id est ab leone Beatae Virginis Mariae. Denique in aliquo angulo templi satis conspicuo curandum est ut habeantur confessionalia cratibus munita. In parte aliqua propiori ad Iconostasim inveniuntur etiam sedilia vel scamna pro collatoribus seu Ecclesiae patronis, et post haec etiam pro aliis personis honoratioribus. In Narthece seu templi vestibulo interiori laudatur pia consuetudo in Ecclesii celebrioribus adoptata, servandi vasculum cum aqua benedicta, qua se fideles in Ecclesiam ingressi signant.

(Synodus Leopolitana 1891, tit. VI, § II)

Свята Євхаристія в кивоті

Insuper iisdem praecipit, ut Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum in pyxide argentea, vel saltern stannea semper conservent, atque hanc in tabernaculo decenter ornato bene clauso et ita aptato, ut inde commode depromi possit, collocent, gravissime puniendi arbitrio Ordinarii, si secus facere, aut aliquam irreverentiam erga tam augustum Sacramentum admittere ausi fuerint.

(Synodus Zamostena 1720, tit. III, § 4)

Свята Євхаристія в кивоті

Святий Синод нагадує, щоб Найсвятіші Тайни Євхаристії завжди зберігалися у срібній (коробці) пушці, або принаймні в мосяжній (металевій), у належним чином оздобленому і добре зачиненому кивоті, так влаштованому, щоб звідти можна було вигідно вибрати і поставити. Якщо робитимуть інакше, або припустяться якоїсь неповаги стосовно настільки священного Таїнства, то на осуд Ординарія, вони повинні бути покарані.

(Замойський Собор 1720, тит. III, § 4)

Вівтарні обруси

Illud potissime statuendum censuit Sancta Synodus, ut mappae altarium triplices sint, vel una simplex; altera duplicata, et omnes ex lino, atque ut inter duas inferiores, et tertiam superiorem ponatur antimissale super iisdem vero mappis, et antimissali suppositum extendatur corporate; quod omnes in posterum sacerdotes adhibere debebunt, ut maiori cum munditia, ac decencia Sacrificium conficiatur, et antimissale non ita facile continue attractione teretur.

(Synodus Zamostena 1720, tit. III, § 4)

Вівтарні обруси

Святий Синод вважає за дуже потрібне встановити, щоб обруси на вівтарях були потрійні, або один – простий, а другий – подвійний, і щоб вони були лляні, аби між двома нижчими і третім верхнім був покладений антимінс; а над тими ж обрусами був покладений ілтон, яким повинні користуватись священники, щоб таким чином жертвоприношення виконувалось з відповідною охайністю і пристойністю, та й антимінс через постійне тертя не так легко зношувався.

(Замойський Собор 1720, тит. III, § 4)

Чистота посуду, облачень

Iubet quoque, ut altaria, mappas, urceolos, sacras vestes, ac ornamenta ecclesiae, cum omni, qua decet, puritate et munditia conservent. Corporalia mulieribus abluenda non tradant, sed ipsi frequenter purgent; antiqua vero, et usu consumpta apud se non retineant, sed ad decanos ferant, iique ad Episcopos, ut comburantur. Mappas etiam, et sacras vestes comburant, nec in prophanum usum convertant, si fuerint ita laceratae, ut neque resarciri, neque utiles ecclesiae esse possint. Altaria etiam post peractum sacrificium tela aliqua tegant, ne immunditiam contrahant. Atque haec omnia decani

observari diligenter curent, et si quos negligentes, vel reos invenerint ad Ordinarios pro suo munere deferant.

(Synodus Zamostena 1720, tit. III, § 4)

Чистота посуду, облачень

Синод також велить, щоб вівтарі, обруси, святій одяг та прикраси Церкви зберігались, як личить, у цілковитій чистоті та охайності. Для миття (речей) не будуть (їх) передавати жінкам, але вони самі хай часто чистять. Старовинні речі і ті, які з часом для ужитку стали непридатні, хай у себе не держать, але хай віднесуть до Деканатів, а ті – до єпископа, щоб спалити. Обруси та непридатну освячену одягу, хай теж спалять, аби це не перетворилось у позбавлення святості користування, якщо буде настільки зношене, що його не можна використати для Церкви і неможливо відремонтувати (справити). Та й вівтарі після здійснення освячення хай покривають якоюсь тканиною, щоб захистити (їх) від бруду. За тим усім хай старанно слідкують Декани і якщо помітять їх (парохів) безвідповідальними або винуватими, хай згідно із своїм обов'язком повідомлять про це Ординарієві.

(Замойський Собор 1720, тит. III, § 4)

Зовнішній та внутрішній вигляд храму

кан. 419. If the site on which a church or an oratory is to be built permits a choice, the apse of the edifice must face toward the East.

кан. 420. The sanctuary is to be placed one or more steps higher than the nave of the church, and shall form together with the solea in front of the iconostas one platform, not broken up by any steps.

кан. 421. The altar shall be placed on the same level as the sanctuary, and shall not be elevated by steps.

кан. 422. The prothesis shall be placed at the northern wall of the sanctuary, and the table for the sacred vestments, preferably identical to the former in construction, shall be located at the southern wall.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Вівтар

кан. 423. The altar must be square; its size shall not exceed that necessary for the placement of the sacred furnishings permitted to be there, and it must be located approximately in the center of the sanctuary so that the clergy might conveniently go around it while in procession or while incensing.

кан. 424. Upon and down to the very base of the altar may be placed two altar coverings, viz., the katasarkion, white of color, and the indition, made of precious material of any suitable light color as those used for sacred vestments. If only the upper part of the altar is to be covered, the covering should reach down to the same level on all four sides; it is forbidden that the left and right side parts be longer than the others.

кан. 425. In addition to the antimension, only the following sacred vessels and articles may be placed upon the altar:

- (a) the tabernacle,
- (b) the candelabra,
- (c) the eiliton,
- (d) the gospel book,
- (e) the hand cross,
- (f) a small pillow for the liturgicon. In place of the liturgicon pillow, a wooden or a metal pulpit can be used only if it is a small stand (analogion), placed on the floor, at the left side of the celebrant. It is forbidden to keep relics and either natural or artificial flowers upon the altar.

- кан. 426. The tabernacle which is to be placed in the center of the altar,
- (a) shall have the form either of a church or of a sepulchre;
  - (b) should be small in size, i.e., of such dimensions that it would neither obscure nor hinder the actions of the celebrant, but only so large as to hold the ciborium for the reservation of the Blessed Sacrament for the sick;
  - (c) shall be either gold plated or completely covered with a silk lining on its interior walls, base, and ceiling; and

(d) shall not possess an interior veil, which would be an obstacle when attempting to take out the ciborium.

кан. 427. The candelabra for the altar shall not be of such proportions and number that they would eclipse the symmetry of the tabernacle and the altar. One candelabrum, or a candelabrum with two or three candles is to be placed on both sides of the tabernacle. Instead of the aforesaid arrangement, one candelabrum which holds seven olive oil votive lights, each having its own support, may be placed in back of the altar.

кан. 428. The use of single candles in front of the main candelabra or the lampholder on the altar is discouraged, since it originated out of parsimony which is not indicated by present economical conditions.

кан. 429. A candelabrum with one, two, or three candles may be placed upon side altars on both sides of a cross, if the Blessed Sacrament is not reserved on the altars.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Свічки

кан. 430. Whenever liturgical prescriptions demand the use of candles, so called votive lights or oil lamps may replace standard candles inasmuch as this is more in accord with the genuine tradition of our rite.

кан. 431. It is forbidden to use an electric light as a vigil light before the Blessed Sacrament.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Іконостас, Царські врата

кан. 433. An altar cannot be considered fit for the celebration of the Divine Liturgy before an iconostas has been erected. Because of the custom of concelebration, it will rarely be advisable to have more than one altar in any church or oratory. If, however, in any edifice of larger dimensions more than one altar is erected for the celebration of the Divine Liturgy, each altar must have its own iconostas.

кан. 434. The opening and the closing of the doors of the iconostas shall be regulated by the ancient traditions of our own rite. All innovations contrary to the aforesaid shall be prudently removed.

кан. 435. The ancient liturgical custom of hanging a veil behind the Royal Doors shall be reintroduced. Since its significance is primarily symbolical, transparent material can be used so that the faithful may not be deprived of a view of the sanctuary.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Інтер'єр храму

кан. 437. In the building plan of any new church or oratory provision must be made for the placing of the bishop's cathedra and the sedilia of the clergy at the rear wall of the sanctuary. The same shall be done in churches already built. Other chairs or pews shall not be kept in the sanctuary.

кан. 438. No icon or holy picture shall be installed in any church or oratory before the approval of the Archieparchial Commission of Liturgical Art has been obtained.

кан. 440. No statues whatever shall be placed in churches or in oratories, and wherever in use, they shall be removed as soon as possible and replaced by icons of the same representations.

кан. 441. It is not allowed to have any musical instrument in a church or oratory. Organs shall be removed at once from all churches and oratories.

кан. 444. In the sanctuary of every church and oratory there shall be a sacrarium, the drain of which must not lead to the sewer.

кан. 445. In each sacristy, there shall be a washbasin for the use of the clergy and, if possible, a lavatory.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Каплички та гроти

кан. 442. An outdoor shrine or grotto, destined for public veneration, may not be built on parish property without the permission of the Metropolitan.

кан. 443. Shrines and grottos erected on private property cannot be used for public veneration without the permission of the Metropolitan.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Священний одяг

кан. 449. Sacred vestments have an intimate relationship with the proper rendering of the honor due to God; they should only be used when administering the sacred mysteries, or when conducting services; and they should never be loaned out for non-liturgical functions, e. g., as costume in the traditional St. Nicholas Day Play.

(Statutes of the Archeparchy of Philadelphia, 1960)

Чистота храму

37. В тій цілі (душпастир) буде дуже дбайливо уникати при Богослуженні всього того, що може разити релігійне чи естетичне почування християн.

38. Повинен часто вихвалювати те, що наш обряд називає любов'ю краси Божого храму і все те, що належить до Божої слави в зовнішніх урядженнях. Осібними молитвами просить Церква Бога про освячення тих, що люблять «благоліпіє» Божого храму.

39. Всі обряди, церковний спів, чистість скатертів, якими прикритий престіл, цвіти уложені у стіп Христа в Пресв. Евхаристії, старанно дібране церковне кадило, гарні і цілі церковні ризи, всьо аж до найменшого руху священослужителя і всіх, що при престолі служать, повинно впливати на молитовне і побожне розположення вірного народу.

47. Промахом проти побожности є кожне слово, висказане в церкві піднесеним голосом і роблені священиком уваги, які бувають гіршим порушенням порядку, як те, за що картає, або коли звертає увагу на помилку, якої ніхто не спостеріг би.

(Львівський Архиепархіяльний Собор 1941)

(Письма-Послання Митрополита Андрея,
Йорктон 1969, с. 109)

Вічна лямпа

Де в кивоті переховують ся НС. Тайни, там має стало світитися лямпа, наповнена оливою. Если-би однак заходила небезпека огню, то має та лямпа світити ся принайменше в часі, коли відправляються в церкві богослуження. Се єсть обовязком самого свьященика припилнувати, щоб сей припис був захований.

(Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді,
Вінніпег, Ман. 1915, с. 4)

Будівництво міжобрядових храмів

Наколи в місцях, де нема душпастиря для обох обрядів, вірні одного обряду передадуть душпастиреви відмінного обряду колекти, які роблять на спеціальні цілі, як будову власної церкви і т. п., то обовязком сего душпастиря єсть записувати сі колекти в окремі книжці і переховувати їх на сю ціль совісно.

Нераз лучають ся кольонії, де вірні обох обрядів задумують будувати спільну церков і на сю ціль збирають складки. Як засаду треба прийняти, щоб до будови таких спільних церков не допускати. А коли вірні обох обрядів складають гроші, то належить записувати в осібних книжках датки від вірних руського і латинського обряду – і цілу справу передати Ординариятю, котрий в порозумінню з дотичним лат. Ординариятю порішить, що треба робити.

(Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді,
Вінніпег, Ман. 1915, с. 18)

Страхування храмів

Кожда церква, як також всі церковні будинки мусять бути обезпечені в якісь певнім асекураційнім товаристві. Асекураційну полісу має парох або переховувати в уряді парохіяльнім, або переслати до перехованя Епископського Ординариятю. Кождий свьященик має подати

до Єпископського Ординариату назву асекураційного товариства, в котрім суть обезпечені церковні будинки і число поліси. Нашим бажанєм єсть, щоб всі церковні будинки, бодай всі одної провінції, були обезпечені в однім і тім самім асекураційнім товаристві.

(Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді,
Вінніпер, Ман. 1915, с. 22)

Свята Євхаристія в храмі

Переховувати НС. Тайну Євхаристию можна лише в сих церквах, при котрих сьвященик має свій осідок. Для того не вільно жадному сьвященикови без осібногo позволеня Ординариату лишати НС. Тайни в церквах на кольонїях, хочби там доїздив навіть що тиждня. Коли лучить ся, що покличуть сьвященика до хорого, тоді сьвященик, если єсть на сей час в місци осідку, має взяти після потреби НС. Тайни зі собою, або у хорого відправити Сл. Божу. Ключик від кивота, в котрім переховує ся НС. Тайни, має бути завсїгди під дозором сьвященика і переховувати ся в відповіднім і безпечнім місци. Не вільно лишати єго на престолі, а в закристиї можна єго лишити, але в місци, яке можна замкнути на ключ.

Перед НС. Тайнам має сьвітити ся т. з. вічна лямпа, наповнена оливою. Лямпа має бути сего рода, щоби не стала причиною огню. Диспенза від сьвічення вічної лямпи, де дійсна потреба заходить, може бути дана через Ординарият.

(Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді,
Вінніпер, Ман. 1915, с. 25-26)

Посвята храму

Лише сі церкви будуть в будучности Єпископом посьвячені, котрі вільні суть від всяких довгів.

(Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді,
Вінніпер, Ман. 1915, с. 26)

Храми та вівтарі

Кожда громада, що хоче будувати церков має вперед постарати ся о дотичний дозвіл русько-каголицького Ординарияту. Рівнож перед розпочатєм будови церкви мусить бути присланий плян будови до затвердження. Найзвичайніша форма наших церков єсть вид грецького хреста (крижова) з більшою банею на середині. Великий хрест на церкві має бути однораменний, а де би люди конечно домагали ся трираменного хреста, там, після обставин, може сьвященик на се позволити, о скілько се домагане не криє в собі змагань шиизматицких.

При кождїй церкві мусить бути хоч-би мала захристия, котра має знаходити ся по лівім боці престола. В пресвитерії, кромі храмового (запрестольного), не може знаходити ся більше образів. Тільки де нема іконостаса, можуть там бути поміщені два намістні образи. Всі образи, а головно намістні, повинні відповідати духови нашої Церкви т. є. бути грецького або руського стилю. Обязком кожного сьвященика єсть уважати на се, щоб розміщене образів в кораблі церкви відповідало вимогам естетики. Не можна безуслівно поміщувати в церкві двох зовсім однаково намальованих образів.

Хоругви мають бути так порозміщувані, щоб не заваждали в богослуженях. В кождїй церкві має знаходити ся тетрапод, а на нїм має бути стоячий хрест поміж двома сьвічками в відповідних сьвічниках, хрест лежачий до цілованя, а на право від него образ або Ісуса Христа, або П.Д. Марії, або храмовий.

Кожда громада повинна постарати ся о іконостас до церкви, котрий мусить мати однак окрему апробату Ординарияту. Колиж не можна справити іконостаса, то треба постарати ся принайменше о царські і дияконські двері а поміж ними о намістні образи. Над царськими дверми має висїти образ тайної вечери, а поза дияконськими (на стїнах) образи (або бічні престולי з тими образами) справа храмовий, зліва св. Николая.

Що до головного престола, то кождий сьвященик має строгий обовязок перестерігати, щоб він був уряджений після приписів нашої церкви.

Престол в формі стола (не скрині) має стояти так, щоб его можна було вигідно обійти і мусить стояти на підвисшеню; один ступень звичайно вистарчить, а де заходить потреба можна дати два або найвисше три ступені. За престолом має бути зроблене горне сідалище на підвисшеню так, щоб люди стоячі на церкві могли бачити сьвященика, коли він сидить на горнім сідалищу.

Престол, на котрім править ся Служба Божа, має бути накритий трома обрусами з полотна (не хустками), котрі би закривали цілий престол; між другим а третим обрусом має бути положений антимінс, котрий мусить знаходити ся в кожній церкві. Коли в церкві єсть більше престолів і на кождім з них править ся Служба Божа, то кождий з них має мати свій окремий Антимінс.

Кивот має бути зроблений відповідно до нашого обряду. Чим менший, тим лучший, щоб не засланив сьвященика, коли сей сидить на горнім сідалищу. В середині має бути кивот або вибитий шовком, або визолочений. Кивот мусить бути зроблений з як найбільшою старанністю. Скринок помальованих чи тапетованих не можна безуслівно ставляти на престоли.

Під престолом не можна робити складу церковних річий. Де ще нема захристії, там можна поставити під престол скринку з церковними річами, але треба старатися, щоби як найскорше побудувати захристію. На престоли не можна класти ніяких ані книжок, ані річий, непотрібних сьвященикови до богослуженя.

Забороняємо безуслівно поміщувати на престоли які небудь фігури, а коли де такі знаходять ся, наказуємо їх сейчас усунути. На кивоті, в котрім переховує ся ІС. Тайни, не можна кромі хреста ставляти нічого.

(Правила Русько-Католицької Церкви в Канаді,
Вінніпер, Ман. 1915, с. 52-53)

Церковний паламар

В кожній церкві має бути установлений паламар, котрого обовязком є замітати церков, стирати порохи і паутину, являтися на кождім

богослуженню і інших церковних дійствах, щоб принести води, пильнувати вічного світла, засвітити і гасити світло, дзвонити, подавати кадильницю і т.п. Не вільно уживати до тих послуг дяків і піддячих, бо се перешкоджує в їх чинностях.

(Лукач Симеон, Рішення та Зарядження
Єпископського Ординаріату
в Станиславові від 1904 до 1931 р.,
Станиславів 1932, с. 19)

Матеріал, який слід використовувати для нерухомого вівтаря

In accordance with the prescriptions of Canon 1236, 1, the Canadian Conference of Catholic Bishops hereby decrees that the table of a fixed altar is to be constructed with natural stone, or any solid, worthy material approved by the diocesan bishop.

Explanation: Canon 1236, 1, prescribes that «According to church custom the table of a fixed altar is to be of stone, in fact of a single natural stone; nevertheless, even another material, worthy and solid, in the judgment of the conference of bishops also can be used. The supports or the foundation can be made of any material».

As formulated, the decree would allow for wood, plexiglass, concrete, etc., to be used for the construction of an altar.

The decree of the Bishops of France adds: «The columns and the base of the altar may be of any material, provided it is worthy and solid».

(Decree No. 21, approved by the Canadian Conference of Catholic Bishops, October 1986, and reviewed by the Apostolic See, April 25, 1987 (Congregation for Bishops – Prot. No. 6/84)

Архітектура храму

При будові Божих храмів, треба брати до уваги як приписи будівельних властей, так і їх мистецький вигляд.

Церква не апробувала якогось одного напрямку в розвитку церковного мистецтва, а дозволяє витворювати довільний стиль, якщо він не противиться традиціям загальної чи партикулярної Церкви.

Епархіальне правління вимагає від усіх відповідальних за будову чи перерібку церковних будинків, щоб, пригтовляючи намічені будівельні роботи, пристосували вищенаведені засади, даючи будівлям такий зовнішній вигляд, який можна залічити до мистецького скарбу нашого обряду.

(Епархіальні Вісті, Філадельфія, травень 1954, рік XXIX, ч. 2, с. 41)

Архітектура храму

На рідних землях ми мали гарні зразки церков, мурованих і дерев'яних. Муровані церкви розвинулися на візантійських зразках, однак пізніше українські архітекти витворили власний стиль, т. зв. козацьке барокко. Представником цього стилю був наш архітект І. Барський. Дерев'яні церкви, до речі ще досі недоцінені у широкому світі, є завершенням умілости наших народних майстрів, які створили своєрідний підхід у розв'язці церковних архітектурних елементів.

В Новому Світі перед Другою світовою війною будували церкви, копіюючи зразки з рідного краю. Були це точні копії наших давніх церков, і була в цьому в той час логіка, бо людина відтворювала те, що втратила і за чим тужила, людина гоїла цим певного роду душевні рани.

Після другої світової війни у цьому напрямі зайшли деякі зміни. Трапляється, що замість української церкви ми бачимо архітектурні форми костелу, з вежами на фасаді і т. д. Повіяв новий дух, і правдоподібно, таких костелів матимемо щораз більше. А це загрожує тим, що чужа церковна культура поглине нашу.

Одною з головних причин занедбування українських архітектурних форм є те, що при будові нових церков не розписується конкурсу на проект церкви, в якому могли б брати участь всі наші архітекти. Такі конкурси відбувалися ще якийсь час після останньої світової війни...

Не треба надто розводитися над тим, що спосіб розписування конкурсу багато кращий від приватного договорення. Тут бо виступав чинник контролю та селекції, вибирається найкращі проекти. У випадку приватного договорення користь для загалу і прийдешніх поколінь мінімальна...

В таких обставинах треба сказати, що тому є велика конечність подвоїти наші старання розвивати модерну українську церковну архітектуру, оперту на наших старих традиціях.

(Благовісник Верховного Архиепископа
Византійсько-Українського (Греко-Руського) обряду,
рік IV, Кастельгандольфо 1968, с. 25)

Розміри сповідальниці

Коли сповідальниця невідповідна, тоді дуже трудно сидіти в ній сповідникові, а каянникові дуже трудно клячати при ній. Тому конечно треба подбати, щоб сповідальниця була вигідна, тобто належно зроблена. Один німецький священик подає оці виміри сповідальниці:

Широка 70-80 см., висока 120 см.; сидження має бути широке 40-45 см., 46-48 см. над підлогою. Опертя для ліктя – 30 см. від сидження, широке на 12 см. Кратка 25 см. широка, 40-50 см. висока, поміщена на 10 см. від задньої стіни й 5-10 см. вище від опертя для ліктя. Як сповідальниця має суфіт, то він має бути бодай 2 м. від підлоги. Клячник каянника не сміє бути скісний, але зовсім поземий, високий 20 см. і має виставати на 30-35 см. поза полицку, що є поміщена під краткою. Тоді клячання не буде для каянника прикре. (Gazeta Kościelna 1938, с. 740).

(Добрий Пастир, рік IX, ч. 2., Станиславів 1939, с. 98).

Jerolim I. CHIMY, Mychajlo DYMYD

Some sources of law of the Ukrainian Greek Catholic Church (4)

This publication presents the canons that should be included in the collection of sources for the law of the Kyiv Church, and in particular the Ukrainian Greek Catholic Church. This publication contains materials in the original language related to the theme of the sacraments of Marriage, Anointing, Ordination, as well as the Pastors, the Laity, the Hierarchy, the Councils, the Synods, the Temples, the Church property and presented in the original language. This is the fourth publication of sources of law.

Keywords: Sources of Law of the Ukrainian Greek Catholic Church, Canonical Law of the Ukrainian Greek Catholic Church, Kyivan Church, Sacraments, Marriage, Anointing, Ordination, Lay people, Pastors, Churches, Temples, Church hierarchy, Concils, Synods, Church property.

АВТОРИ

Михайло Димид

Доктор східного канонічного права, кандидат філософських наук
зі спец. «релігієзнавство», професор кафедри пасторального богослов'я,
Український католицький університет (Львів),
член підгрупи «Про кліриків» Робочої групи опрацювання нового
партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви,
протопресвітер УГКЦ, mdymyd@gmail.com.

Лідія Луцишин

Магістр богослов'я, Український католицький університет (Львів),
lidbut8.8@gmail.com

Віталій Протасевич

Доктор морального богослов'я, гостьовий викладач, Український
католицький університет (Львів), vitaliy.protasevych@ucu.edu.ua.

Петро Сабат

Доктор східних церковних наук, кандидат історичних наук,
доцент кафедри літургійних наук,
Український католицький університет (Львів),
cabat_petro@ucu.edu.ua.

Єронім Химій

Доктор канонічного права, єпископ Нью-Вестмінстерський
Української Греко Католицької Церкви.

Наукове видання

М'етрон,
Журнал з церковного права
ч. 18.

редактор: *прот. д-р Михайло Димид*
літературний редактор: *Лідія Луцишин*
технічний редактор: *Уляна Густей*
коректор: *Лідія Луцишин*
обкладинка: *ієродиякон Юстин Михайло Шелудько*

Редакція шукає спонсорів.
В питаннях співпраці чи передплати
звертатися:
Михайло Димид – Журнал «Метрон»
вул. Жуковського, 5
79057 Львів Україна
Тел. +380972160808
email: mdymyd@gmail.com

Metron is looking for financial support.
Regarding cooperation or subscription
please contact:
Mychajlo Dymyd – «Metron»
vul. Zhukovskoho, 5
79057 Lviv Ukraine
tel: +380972160808
email: mdymyd@gmail.com

Research articles and materials for publi-
cation should be sent to the same address.

Вартість одного примірника – 200 грн. + кошти доставки.
Вартість одного примірника поза Україною – 15 USD + кошти доставки.
The cost of one copy beyond Ukraine is \$15 + shipment.

Друк
«Артос»